

หลักการและเหตุผล

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ถือเป็นแหล่งรวบรวมผลงานทางวิชาการ และองค์ความรู้ที่สำคัญ เนื่องจากเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ความคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนความเคลื่อนไหวในแง่มุมต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ ของมหาวิทยาลัย

ในการนี้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม
2. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่
3. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่

หมายเหตุ

1. บทความทุกบทความได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) จากภายนอกมหาวิทยาลัย และบทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์จะไม่ส่งคืน
2. บทความ ข้อความภาพประกอบ และตารางใดๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่ใช้ความรับผิดชอบของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
3. บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่ามี การตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

การจัดพิมพ์ ปีละ 3 ครั้ง ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม)
ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563)

ชื่อ วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
(Nakhon Lampang Buddhist College's Journal)
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2563 – เมษายน 2563)
Volume 9 No.1 (January 2019 – April 2020)
ISSN 2350-9953 (Print)
ISSN 2672-9830 (Online)

ที่ปรึกษา

พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร.	อธิการบดี	พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการ
พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร		ต่างประเทศ
พระสุวรณ์เมธาทิพย์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
พระเมธีธรรมจารย์, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผน และพัฒนา	พระราชเขมากร,รศ.ดร.	รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต	พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่าย ประชาสัมพันธ์และเผยแผ่	พระราชธรรมบาลีการ	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง

บรรณาธิการ พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ. (พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี)

ผู้ช่วยบรรณาธิการ อาจารย์ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

กองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.สุทธิพร สายทอง
ผศ.เกศรา สว่างวงศ์
ดร.ณัฏฐสรณ์ เหมะประสิทธิ์
ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์
ดร.ภัทรเดช ปันญะธาณาดุล

หน่วยงานภายนอก

รศ.วิภาวรรณ ปัญจรัตน์	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
รศ.อุมาภรณ์ คงอุไร	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
ผศ.ดร.ชัชวาล แอร่มหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ.ธนากร สังเขป	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์	มหาวิทยาลัยเนชั่น
ผศ.ดร.รักษ์ศรี เกียรติบุตร	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ.ดร.สุพัฒนา หอมบุปผา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ดร.กฤษณพันธ์ เฟื่องศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ออกแบบปก พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.

นิติกร อาจารย์พรณรงค์ บวรชัยธรรม อาจารย์พาคินทร์ พิทยะสีพงษ์

เว็บไซต์: journal.mculampang.com; อีเมล: journal_mcu_lp@hotmail.com

สำนักงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

เลขที่ 662 หมู่ 2 ตำบลศาลา อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง 52130

โทรศัพท์/โทรสาร 0 5420 9454

จำนวนที่พิมพ์: 500 เล่ม

ที่พิมพ์: จีระนันท์การพิมพ์ ถนนรัชฎา ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร. 08 3515 9154

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ
วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

1. พระชยานันท์มณี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
2. พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่
3. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระครูวิมลศิลป์กิจ, ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
5. พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. รศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. รศ.ดร.ธีรยุทธ พึ่งเพียร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. รศ.ดร.วันชัย พลเมืองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา
14. รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่
15. รศ.ดร.วรกฤต เกื้ออนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์
16. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
18. ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. ผศ.ดร.อักรเดช พรหมกลัป	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์
20. ผศ.ดร.ฐิติวุฒิ มั่นมี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
21. ผศ.ดร.อนุวัติ กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
22. ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่
23. ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
24. ผศ.ดร.ดวงเพชร สมศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
25. ผศ.ดร.สมควร นิยมวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

26. ผศ.ดร.กมลาส ภูวนาธิกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
27. ดร.ลำพอง กลมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
28. ดร.สุวัฒน์ รักขันโท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
29. ดร.ภารดี พูลประภาเอี่ยมเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
30. ดร.พงษ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

1. พระครูอุทัยธรรมาภวัฒน์, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระครูปลัดสุราวุธ จันทรมโม, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
3. พระศรีวินญาณารณ์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. ศ.เกียรติคุณ ดร.สุมานพ ศิวรัตน์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. รศ.วิภาวรรณ ปัญจรัตน์	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
7. รศ.อุมาภรณ์ คงอุไร	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
8. รศ.ดร.บุญทวรรณ วังวอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
9. รศ.ดร.นัยทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
10. ผศ.จริยา วิไลวรรณ	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
11. ผศ.ดร.ชัชวาล แอร์มหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
12. รศ.ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
13. ผศ.ดร.ธนกร สิริสุคันธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
14. ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
15. ผศ.ดร.รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
16. ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
17. ผศ.ดร.สุริยา สัมจันทร์	มหาวิทยาลัยพะเยา
18. ผศ.ดร.ภิรวัฒน์ นนทะโชติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
19. ผศ.ดร.ชูวงศ์ อุบลี	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
20. ผศ.ดร.ประชัน ชะชิกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
21. ผศ.ดร.สุพัฒนา หอมบุปผา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
22. ผศ.ดร.รักษ์ศรี เกียรติบุตร	มหาวิทยาลัยพะเยา
23. ผศ.ทรงวุฒิ ศรีวิไล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
24. ผศ.ธนากร สังเขป	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
25. ดร.ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์	มหาวิทยาลัยบูรพา

26. ผศ.ดร.วีรวิทย์ ปิยนนทศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
27. ผศ.ดร.ฐานิดา บุญวรรณ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
28. ดร.พัฒนา นาคทอง	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
29. ผศ.ดร.ประชัน ชะชิกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
30. ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
31. ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
32. ดร.จิระพงศ์ เรืองกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
33. ดร.ประสงค์ พรหมศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
34. ดร.สุรรัฐ แลสันกลาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
35. ดร.ชัยณรงค์ เครือนวล	มหาวิทยาลัยบูรพา
36. ดร.นิชภา โมราถบ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
37. ดร.กฤษณพันธ์ เฟื่องศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
38. ดร.อนุกุล ศิริพันธ์	วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง
39. ดร.อิทธิพงษ์ ทองศรีเกษ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
40. ดร.จตุรินทร์ ขวัญเนตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
41. ดร.สิตางค์ เจริญวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
42. อาจารย์วัชรภรณ์ ลวดลาย	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
43. อาจารย์รัชชัย ทำทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
44. อาจารย์ฐาปกรณ์ เครือระยา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
45. อาจารย์ยุทภูมิ มั่นตรง	นักวิชาการกรมศิลปากร

อนุโมทนาภคา

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2562) เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนานำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสังคม การนำเสนอผลงานทางด้านวิชาการ เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเผยแพร่ ความรู้ ความสามารถ ทางด้านการบริการวิชาการแก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ในโลกยุคปัจจุบัน เป็นโลกยุคของการแข่งขัน แสวงหาเฉพาะประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ดังนั้นการส่งเสริมให้มีการนำหลักการและวิธีการของพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ในชีวิตประจำวัน จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งในการช่วยลดความขัดแย้ง ความเห็นต่างทางด้านความคิด ซึ่งมักจะมองแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นหลักการส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนการสอน อาทิเช่น การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ การศึกษา และการบริหารองค์กรภาครัฐ จึงเป็นการเหมาะสมและสมควรอย่างยิ่ง ซึ่งตรงกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยคือ “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม”

วารสารฉบับนี้เป็นวารสารที่เปิดโอกาสให้คณาจารย์ นิสิต และผู้ที่สนใจได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์และองค์ความรู้ทางวิชาการ รวมไปถึงประสบการณ์ในการศึกษาวิจัย ในประเด็นหัวข้อการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จด้านวิชาการ และการสืบทอดพระพุทธศาสนา ให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป

ในนามของวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ขออนุโมทนาขอบคุณ คณะผู้จัดทำวารสาร และนักวิชาการทุกรูปทุกท่านที่ได้เขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บทบรรณาธิการ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางฉบับนี้ ได้จัดพิมพ์เป็นปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2563) อย่างต่อเนื่องกัน โดยมีผู้ให้ความสนใจและสอบถามถึงความคืบหน้าของบทความเป็นจำนวนมาก โดยวารสารฉบับนี้ได้รับเกียรติจากคณาจารย์ นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิจากทั้งภายในและภายนอก นำเสนอบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งทางกองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ขอขอบพระคุณทั้งผู้ที่สนใจเข้ามาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานและผู้อ่านที่สนใจวารสารฉบับนี้ มา ณ โอกาสนี้

สำหรับวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มีบทความประจำฉบับนี้ นำเสนอทั้งสิ้น 15 บทความ ประกอบด้วย

บทความที่หนึ่ง บทความของ สิทธิพร เกษจ้อย และคณะ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น” เป็นบทความที่กล่าวถึง การประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$) เมื่อพิจารณา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวกับ ทาน คือ การให้อะไรเพื่อ เพื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดจน ให้ความรู้ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวกับ ปิยวาจา คือ การกล่าววาจาด้วยวาจาที่น่ายก เป็นที่รัก วาจาดูดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน อ่อนโยน การประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวกับ อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ชวนช่วยเหลือกิจการประพฤตินสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น และการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวกับ สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุข ทุกข์ ไม่ดูหมิ่นไม่ถือตนว่าเป็นใหญ่

บทความที่สอง บทความของ พระมหาภาณุวัฒน์ ฤจิคำ และปริญญาภา สิททอง เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร” เป็นบทความที่กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูต สำหรับสามเณรหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นคือหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ปัญหาและความจำเป็น 2. หลักการของหลักสูตร 3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4. โครงสร้าง/เนื้อหาสาระของหลักสูตร 5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6. ระยะเวลา 7. ผู้เข้ารับการอบรม 8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 9. การประเมินผลการฝึกอบรม ในภาพรวมหลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.52) และคู่มือการใช้หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.39) ผลการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร สามเณรมีคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทความที่สาม บทความของ สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตะสันติ” เป็นบทความที่กล่าวถึง คัมภีร์อุปปาตะสันติเป็นการสรรเสริญคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิและฤทธานุภาพ เช่น เทวดา อินทร์ พรหม ยักษ์ นาค คนธรรพ์ ครุฑและอสูร ฯลฯ เพื่อระงับเหตุร้าย พ้นจากอุปัทวอันตราย สิ่งชั่วร้าย ขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วแล้วให้กลายเป็นดีและให้เกิดความสุขสวัสดิ โดยมีการแต่งเป็นลักษณะร้อยกรองในรูปฉันทลักษณ์แบบปฐยาวัตรภาษาบาลีขนาดยาวจำนวน 271 คาถา ซึ่งคัมภีร์อุปปาตะ

สันติเป็นวรรณกรรมที่คุณค่าและอิทธิพลต่อสังคมล้านนา ได้แก่ 1) อิทธิพลต่อความเชื่อ สร้างความเลื่อมใส และการแต่งคำภีร์ธรรมเพื่อสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อลดบันดาลให้พ้นจากความทุกข์ 2) อิทธิพลต่อบุคคลและครอบครัว สร้างความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจและทำให้ชีวิต การงานเจริญรุ่งเรือง 3) อิทธิพลต่อวัฒนธรรมและประเพณี วิถีล้านนาจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในการประพฤติปฏิบัติต่อพิธีกรรม 4) อิทธิพลต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทความที่สี่ บทความของ อานุกรักษ์ สาแก้ว และพระมหาธนกร สุภวัธ เรื่อง **“การศึกษาประวัติความเป็นมาของ ประเพณีปอยส่างลอง ในเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์”** เป็นบทความที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วของเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ได้ทราบประวัติความเป็นมาและขั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ ของประเพณีปอยส่างหรือบวชลูกแก้วในเชียงตุง และยังมีคุณค่าต่อจิตใจของชาวเชียงตุง ไทใหญ่ ไทเขิน เป็นอย่างมาก เพราะเป็นอีกหนึ่งประเพณีที่ชาวเชียงตุงได้ให้ความสำคัญ ความสนใจ ความเคารพมาก เพื่อที่จะได้นำลูกๆของตนเข้ามาบวชศึกษาเล่าเรียนหนังสือธรรม ขัดเกลาลิขิตใจฝึกกายวาจาให้เป็นผู้ที่เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นคนดีของพ่อแม่ เป็นคนดีของสังคม รู้จักผิดชอบชั่วดี และยังเป็นการส่งเสริมการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาอีกด้วย ดังนั้น ชาวเชียงตุงจึงได้ให้ความสำคัญ ความเคารพบูชาประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วนี้เป็นอย่างมาก และยังได้ปฏิบัติสืบกันมาอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง

บทความที่ห้า บทความของ ณรงค์ บัดแก้ว เรื่อง **“รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง”** เป็นบทความที่กล่าวถึง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง มีการวางแผนจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม และวางแผนรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมวางแผนในการดำเนินงาน กับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษา ดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ และมีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาคีเครือข่ายทั้งในและ นอกพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ

บทความที่หก บทความของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และคณะ เรื่อง **“ผลลัพธ์การดำเนินโครงการอบรมและทัศนศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิก กลุ่มแม่บ้าน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”** เป็นบทความที่กล่าวถึง การศึกษาผลลัพธ์การดำเนินโครงการโดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.84$, S.D. = 0.33) ซึ่งเป็นระดับที่สูงที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกด้านโดย ด้านการพัฒนากระบวนการทำงานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 0.42) รองลงมา คือ ด้านการสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 2.85$, S.D. = 0.41) และด้านความรู้ความเข้าใจโครงการ ($\bar{X} = 2.82$, S.D. = 0.41) ตามลำดับ และแนวทางการพัฒนาโครงการเทศบาล พบว่า เทศบาลเมืองน้ำพองควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ร่วมคิด ร่วมเสนอข้อคิดเห็น และร่วมวางแผนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม เพื่อประกอบการตัดสินใจกำหนดและดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาล และจัดทำช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของเทศบาลผ่านเว็บไซต์อย่างเป็นปัจจุบัน

บทความที่เจ็ด บทความของ ณัฐดนัย แก้วโพนงาม โอพาร ถิ่นบางเตียว และชัยณรงค์ เครือฉนวน เรื่อง **“เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง”** เป็นบทความที่กล่าวถึง การก่อรูปเกี่ยวข้องกับนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติ ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ รวมถึงผลประโยชน์ ต่างตอบแทนมีการใช้เงินทุนในการก่อรูปของเครือข่ายอำนาจผ่านห้วคณะ เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมรวมถึงท้องถิ่นนิยมและภาคีสถานนิยม เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจและสังคมผ่านระบบอุปถัมภ์ไปสู่ประชาชนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายอำนาจ การสร้างเครือข่ายอำนาจมานูเอล คาสเทลส์ (Manuel Castells) ซึ่งเขาระบุชัดเจนว่าอำนาจในสังคมเครือข่ายแสดงตัวของมัน ผ่านทางกลุ่มของเครือข่าย อำนาจของภาคแสดงทางสังคมต่างๆ รวมถึงองค์กรต่างๆ ที่มีเป้าประสงค์เดียวกันเข้ามาร่วมกันจัดตั้งหรือเชื่อมเครือข่ายอำนาจเข้าด้วยกัน จากการที่การเชื่อมเครือข่ายของภาคแสดงต่างๆ เกิดขึ้นในบริบทของเทคโนโลยีและสังคมโลกาภิวัตน์ การขยายเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นซึ่งการขยายเครือข่ายอำนาจเกิดจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีร่วมกันรวมถึงผลประโยชน์ต่างตอบแทน

บทความที่แปด บทความของ ธนิกานต์ สุญสินภัย เรื่อง **“การทบทวนนโยบายการศึกษาภาษาอังกฤษของไทย”** เป็นบทความที่กล่าวถึง ระดับทักษะภาษาอังกฤษของนิสิตนักศึกษาไทยอยู่ในระดับปานกลาง โดยทักษะการอ่าน การฟัง และการพูดภาษาอังกฤษนั้นโดยภาพรวมถือว่ามีการพัฒนาที่ดี แต่ระดับความสามารถในทักษะการเขียนนั้นมีระดับน้อยที่สุด กล่าวได้ว่ารัฐบาลได้ส่งเสริมการพัฒนาทางการศึกษาทักษะภาษาอังกฤษ แต่ขาดนโยบายในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ต่างจากกรณีศึกษาประเทศอื่นซึ่งส่งเสริมการใช้ทักษะภาษาในชีวิตประจำวันมากกว่า นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเสริมจากการที่มีเวลาเรียนและฝึกฝนในชั้นเรียนน้อยเกินไป ผู้สอนไม่มอบหมายงานที่ส่งเสริมการใช้ทักษะภาษาอังกฤษ และสภาพแวดล้อมในสังคมไทยทำให้ไม่มีโอกาสได้ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันมากนัก แนวทางการแก้ไขคือต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย รัฐบาลควรเป็นผู้นำในการส่งเสริมนโยบายการพัฒนาภาษาอังกฤษในระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรมทั้ง 4 ทักษะภาษา โดยเฉพาะการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการใช้ภาษาอังกฤษและการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง

บทความที่เก้า บทความของ พิมพ์ตะวัน จันทัน เรื่อง **“การศึกษา GROWTH MINDSET จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”** เป็นบทความที่กล่าวถึง การเปรียบเทียบ Growth Mindset ก่อนและหลังเรียน จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตชั้นปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมวิทยาพื้นฐาน ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 30 คน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยของ Growth Mindset หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ 2) คุณลักษณะของการมองการเรียนรู้สิ่งใหม่ว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเองของผู้เรียนมีการเพิ่มขึ้นมากที่สุด

บทความที่สิบ บทความของ โสภณ จาเลิศ และภัทรเดช ปันชญานาดุล เรื่อง **“การครองเรือนตามแนวพุทธ”** เป็นบทความที่กล่าวถึง การใช้ชีวิตการครองเรือน นับว่ามีความสำคัญ เป็นแบบอย่างแก่

บุตรหลานและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของประเทศ การใช้ชีวิตคู่หรือชีวิตสมรส หากคู่สมรสปฏิบัติต่อกันตามแนวของพุทธศาสนา ซึ่งมีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก ก็จะทำให้คู่สมรสครองรักกันยืนยาวด้วยความรักความอบอุ่น คือการปฏิบัติของสามีต่อภรรยา และการปฏิบัติของภรรยาต่อสามี สามีพึงปฏิบัติต่อภรรยาคือ ให้เกียรติยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ไม่ประพฤตินอกใจ มอบความเป็นใหญ่ให้ และให้เครื่องแต่งกาย ภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามีคือ จัดการงานดี สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี ไม่ประพฤตินอกใจ รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง และคู่สมรสควรปฏิบัติตามโอวาทของ ธนัญชัยเศรษฐี ที่สอนแก่นางวิสาขา ก่อนที่จะเข้าสู่สกุลของสามี 10 ประการ คือ ไฟในอย่าน้อออก ไฟนอกอย่านำเข้า ควรให้แก่ผู้ที่ให้ อย่าให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ เขาจะให้หรือไม่ให้ก็จงให้ จงนั่งให้เป็นสุข จงกินให้เป็นสุข จงนอนให้เป็นสุข พึงบูชาไฟ และ พึงนมัสการเทวดาภายใน

บทความที่สิบเอ็ด บทความของ ณฤณีย์ ศรีสุข, จิตสุภา แกมทับทิม และสุธินี ขำรักษ์ เรื่อง **“สิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท”** เป็นบทความที่กล่าวถึง สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย สามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ 5 ประการ ได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม สิทธิทางวัฒนธรรม ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีที่มาจาก ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ในที่นี้ขออธิบายที่มาของบ่อเกิดสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นเอกสารหลักขององค์การสหประชาชาติที่ถือเป็นต้นแบบของการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย หลักการนี้ถือเป็นสาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน

บทความที่สิบสอง บทความของ พระมหาบรรพตวิทย์ รตนโชโต และคณะ เรื่อง **“วัฒนธรรมทางการเมืองไทยและบทบาทของทหารกับการเมือง”** เป็นบทความที่กล่าวถึง วัฒนธรรมการเมืองไทยได้รับอิทธิพลมาจากระบบการปกครองในอดีต อีกทั้งยังมีการผสมระหว่างความเป็นอิสระนิยมกับอำนาจนิยม กล่าวคือ คนไทยมีลักษณะอิสรเสรี ไม่ชอบอยู่ภายใต้การบังคับ และมักใช้เสรีภาพเกินขอบเขต ขาดความรับผิดชอบ ในขณะที่เดียวกันคนไทยยังถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมที่ยกย่องผู้มีอำนาจเหนือกว่า ลักษณะดังกล่าวเมื่อเกิดขึ้นในระบบการเมืองจึงทำให้เป็นเครื่องมือของผู้ที่แย่งชิงอำนาจ นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง โดยวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมจะทำให้คนไทยเรียกร้องให้กลุ่มคนที่มีอำนาจออกมาแก้ไขปัญหาไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตามจึงเป็นโอกาสให้ทหารที่จัดว่าเป็นองค์กรที่มีอำนาจมากเข้ามาควบคุม จัดการในรูปแบบของการกระทำรัฐประหารด้วยเหตุผลว่าเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศชาติในแต่ละยุคสมัย โดยแสดงออกในบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย ผู้พิทักษ์และผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามการรัฐประหารในแต่ละครั้งทำให้เกิดการเมืองเกิดภาวะการฉะงักกัน และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย

บทความที่สิบสาม บทความของ ชลิดา แยมศรีสุข, จิรณา จินดาพล และอัญญาณี ลีลา เรื่อง **“กระบวนการกลายเป็นสินค้าของอาหารพื้นเมือง: ภูเก็ตสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร”** เป็นบทความที่กล่าวถึง อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีพของมนุษย์ การรับรู้โภชนาการอาหารจึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการรักษาสุขภาพ การเลือกรับประทานอาหารในปัจจุบันเป็นไปตามความนิยมจากการโฆษณาภาพลักษณ์ ราคา ผู้บริโภคจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับที่มาของอาหารเพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมของอาหารดังเช่น อาหารพื้นเมืองภูเก็ตที่มีวัตถุดิบเฉพาะถิ่น การทำให้อาหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและสถานประกอบการเอกชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและอนุรักษ์อาหาร โดยเฉพาะอาหารพื้นเมืองส่งผลต่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นให้เกิด ด้วยการทำให้อาหารเป็นของที่ระลึกผ่านกระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม และมีการจัดการการท่องเที่ยวทางอาหารอย่างถูกสุขลักษณะและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

บทความที่สิบสี่ บทความของ บัณฑิตา จารุมา และสมคิด นันตะ เรื่อง **“ความหลากหลายทางภาษาในสังคมไทย”** เป็นบทความที่กล่าวถึง ความหลากหลายทางภาษาในสังคมไทยซึ่งแบ่งได้เป็น 4 แบบ ได้แก่ 1) แบ่งตามรูปแบบของภาษา คือ วัจนภาษาและอวัจนภาษา 2) แบ่งตามความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ คือ ภาษาตระกูลต่างๆ ในประเทศไทย 3) แบ่งตามความสัมพันธ์กับหน้าที่ของภาษาในสังคม คือ ภาษาย่อยในภาษาไทย และ 4) แบ่งตามความสัมพันธ์กับชนชั้น คือ ภาษากับระดับชั้นในสังคม โดยในแต่ละแบบมีประเภทย่อยซึ่งขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม จุดมุ่งหมายของการใช้ภาษา ฐานะของผู้ใช้ภาษาและกาลเทศะ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความหลากหลายของภาษาเป็นผลจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทย

บทความที่สิบห้า บทความของ ศิราพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์ และคณะ เรื่อง **“โรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและประเทศลาว”** เป็นบทความที่กล่าวถึง ทักษะการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยกับประเทศลาว โดยศึกษาเชิงพรรณนาจากเอกสาร บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และนำมาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว พบว่า มีประเด็นที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันในหลายประเด็นที่น่าสนใจ คือ สถานะของโรงเรียน ระดับชั้นที่เปิดสอน การรับเข้าศึกษาต่อ จุดเน้น วิชาที่เน้น และวันและเวลาเรียน แต่จุดแตกต่างที่เห็นได้ชัด คือ เรื่องของคุณวุฒิของครูผู้สอน และห้องปฏิบัติการทดลองทางวิทยาศาสตร์

กองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจุดประกายมิติการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ต่อนิสิตบรรพชิต/คฤหัสถ์ และผู้สนใจทั่วไป หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะหรือติชมประการใด กองบรรณาธิการขออภัยรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

อนุโมทนาภาดา

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย:

1. การประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น.....	1
(สิทธิพร เกษจ้อย และคณะ)	
2. การพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร.....	10
(พระมหาภาณุวัฒน์ ภูใจคำ และปริณฎฐา สิททอง)	
3. การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตะสันติ.....	21
(สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ)	
4. การศึกษาประวัติความเป็นมาของ ประเพณีปอยส่างลอง ในเมืองเชียงใหม่ ประเทศเมียนมาร์.....	33
(อานรรักษ์ साแก้ว และพระมหาธนกร สุภวัธ)	
5. รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง.....	43
(ณรงค์ บัดแก้ว)	
6. ผลลัพธ์การดำเนินโครงการอบรมและทักษะศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิก กลุ่มแม่บ้าน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น.....	59
(สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และคณะ)	
7. เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมือง ระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง.....	72
(ณัฐดนัย แก้วโพธิ์งาม โอพาร ถิ่นบางเตียว และชัยณรงค์ เครือนวน)	
8. การทบทวนนโยบายการศึกษาภาษาอังกฤษของไทย.....	86
(ธนิศกันต์ สุญญ์สันภัย)	

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทความวิจัย (ต่อ):

9. การศึกษา GROWTH MINDSET จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์ นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (พิมพ์ตะวัน จันทัน)	98
--	----

บทความวิชาการ:

10. การครองเรือนตามแนวพุทธ (โสภณ จาเลิศ และภัทรเดช ปันชญาธนาตุล)	106
11. หลักสัทธิมุขยชนที่ปรากฏในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท (ณณณีย์ ศรีสุข, จิตสุภา แกมทับทิม และสุธินี ขำรักษ์)	114
12. วัฒนธรรมทางการเมืองไทยและบทบาทของทหารกับการเมือง (พระมหาบรรพต วิจิตรโชโต และคณะ)	128
13. กระบวนการกลายเป็นสินค้าของอาหารพื้นเมือง: ภูเก็ตสู่การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมอาหาร..... (ชลิดา แยมศรีสุข, จิรณา จินดาพล และอัญญาณี ลีลา)	142
14. ความหลากหลายทางภาษาในสังคมไทย..... (บัณฑิตา จารุมา และสมคิด นันตะ)	154
15. โรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและ ประเทศลาว..... (ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์ และคณะ)	164

ภาคผนวก

ผู้เขียน	173
แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	177
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	180
คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ	181
ใบสมัครสมาชิก	188

**การประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของ
ผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น**

**THE APPLICATION OF SANGHAHAVATTHU 4 OF THE ELDERS IN THEIR
DAILY LIFE, BAN NONGMEK SAWATHI SUB-DISTRICT, MUANG KHON
KAEN DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE**

สิทธิพร เกษจ้อย และคณะ*

Sitthiporn Khetjoi and others

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2. การประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และ 3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรทั้งหมดจำนวน 90 คน และนำมาวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลด้วยสถิติแบบพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.67 และร้อยละ 43.33 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 60 - 65 ปี ร้อยละ 41.11 ผู้สูงอายุส่วนมากร้อยละ 94.44 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาส่วนมากร้อยละ 87.78 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและส่วนมากร้อยละ 64.45 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ส่วนการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุบ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$)

* คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

วรเทพ เวียงแก คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

เอกชาติ สุขเสน คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

เอนก มุลมา คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

วาริณี โสภารจ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

คำสำคัญ: การประยุกต์, ผู้สูงอายุ, สังคหวัตถุ 4

ABSTRACT

This research has the objectives to study: 1. the personal factors of the elders in Ban Nongmek, Sawathi sub- district, Muang Khon Kaen district, KhonKaen province, 2. the elders' application of Sanghahavatthu 4 in their daily life, and 3. the suggestion to promote the application of Sanghahavatthu 4 in their daily life in Ban Nongmek, Sawathi sub- district, KhonKaen province. The researchers collected the data from 90 respondents by questionnaires and analyzed by descriptive statistics, percentage, mean, and standard deviation statistics.

The results were as follows: Most of the elders, 56.67, were female and 43.33 percent were male. Their ages were between 60-65 years old, 41.11, and most of the elders, 94.44, were graduated primary school. The elders, 87.78, were farmer and earned lower than 5,000 bath/month. The overall of elders' application of Sanghahavatthu 4 in their daily life was at high mean level ($\bar{X}$ = 3.52)

Keywords: Application, Elders, Sanghahavatthu 4

1. บทนำ

ในปี 2561 ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งหมด 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด 66 ล้านคน ประเทศไทยกำลังมีประชากรสูงอายุ สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว คาดประมาณว่าอีกไม่เกิน 4 ปีข้างหน้า ประเทศไทยก็จะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ เมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงขึ้นถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด จำนวนประชากรสูงอายุในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยเหตุที่ “คลื่นประชากรรุ่นเกดล้าน” ซึ่งเกิดในช่วงปี 2506-2526 กำลังเคลื่อนตัวกลายเป็นผู้สูงอายุ อีก 20 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะมีประชากรสูงอายุมากถึง 20 ล้านคน รัฐบาลกำหนดให้การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ไว้แล้ว การที่รัฐต้องกำหนดแผนงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้อย่างเป็นทางการนั้น เป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางประชากรของประเทศ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับภาวะการผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุวัยปลายที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้มีมากถึงร้อยละ 19 ของผู้สูงอายุในวัยเดียวกันซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและทำให้ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเนื่องจากอัตราการเจริญพันธุ์ที่ลดต่ำลง ทำให้การเพิ่มขึ้นของประชากรลดลงด้วย อีกทั้งประชากรในปัจจุบันมีการคาดหวังในอายุเฉลี่ยที่เพิ่มสูงขึ้น ผู้สูงอายุที่อายุ 80 ปีขึ้นไปจึงมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งคาดการณ์กลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 80 ปีจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 1.8 ล้านคน ในปี 2567¹

¹ กรมกิจการผู้สูงอายุ, สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ, 2561, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2562, จากเว็บไซต์ <http://www.dop.go.th/th/benefits/3/765>

แนวคิดการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ รัฐบาลให้ความสำคัญมาเป็นเวลานาน เห็นได้จากการจัดตั้งสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศ เมื่อปี 2496 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การอุปการะแก่ผู้สูงอายุที่ไร้ญาติ และไม่มีที่พึ่งพาอาศัย ต่อจากนั้นได้มีการจัดตั้งสถานสงเคราะห์เพิ่มขึ้น รวมทั้งผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่างๆ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ดังนี้ 1. ด้านการแพทย์และสาธารณสุข 2. ด้านการศึกษา ศาสนา และข้อมูลข่าวสาร 3. ด้านการประกอบอาชีพ ฝึกอาชีพที่เหมาะสม 4. ด้านการพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย/ชุมชน 5. ด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการสาธารณะอื่นๆ 6. ด้านการลดหย่อนค่าโดยสาร และการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง การรถไฟแห่งประเทศไทย 7. ด้านการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ 8. ด้านการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง 9. การให้คำแนะนำปรึกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี และในทางการแก้ไขปัญหาคบคุม 10. ด้านการช่วยเหลือด้านที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง 11. ด้านการช่วยเหลือเงินเบี้ยยังชีพ 12. การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี 13. การจัดบริการสถานที่ท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ ตามที่คณะกรรมการสูงอายุแห่งชาติประกาศกำหนด 14. ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การจัดบริการเพื่อความอำนวยความสะดวกด้านพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน หอจดหมายเหตุ แห่งประเทศชาติ การจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติประกาศ กำหนด 15. ด้านการลดหย่อนภาษีเงินได้ และการลดหย่อนภาษี ให้แก่ผู้บริจาคทรัพย์สินเงินให้แก่กองทุนผู้สูงอายุ 16. ด้านกองทุนผู้สูงอายุ²

สังคมไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งแต่ก่อนนั้นคนไทยนับถือภูตผี วิญญาณ เช่นเดียวกับชนชาติอื่นๆ ในยุคโบราณ นักประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาได้แสดงหลักฐานการเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในดินแดนสุวรรณภูมิ ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และโบราณคดีไว้โดยนัยยะที่แตกต่างกัน โดยส่วนมากจะมีความเห็นสอดคล้องกันว่า พระพุทธศาสนาเข้าสู่สุวรรณภูมิแห่งนี้ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ราชวงศ์โมริยะของอินเดีย ซึ่งได้ถวายอุปถัมภ์สังคายนาครั้งที่ 3 ในราว พ.ศ. 218 ซึ่งมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธานสงฆ์ในการทำสังคายนา หลังจากการทำสังคายนาแล้ว จึงได้ส่งพระสงฆ์เป็นสมณะทูตจำนวนหนึ่งเป็นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 9 สาย ทั้งในชมพูทวีปและประเทศใกล้เคียง โดยคณะสงฆ์จำนวนหนึ่งมีพระโสณเถระและพระอุตรเถระ เป็นหัวหน้าคณะได้เดินทางมาสู่สุวรรณภูมิในยุคนั้น สันนิษฐานว่า คนไทยยังคงอาศัยอยู่ในบริเวณประเทศจีน ซึ่งดินแดนสุวรรณภูมิแห่งนี้มีชนเผ่าต่างๆ เช่น มอญ ละว้าหรือขอมโบราณอาศัยอยู่มาก่อนพระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาเผยแผ่สู่สังคมไทย ตั้งแต่สมัยโบราณตั้งแต่สมัยขุนหลวงเม้า ราวพุทธศักราช 620 โดยผ่านจีนเข้ามาสมัยพระเจ้ามังดี โดยเป็นพระพุทธศาสนาแบบมหายาน เมื่ออาณาจักรพุกามมีอำนาจเหนือสุวรรณภูมิ ทำให้คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบพุกาม เมื่ออาณาจักรศรีวิชัยเรืองอำนาจทางภาคใต้ ทำให้คนไทยภาคใต้นับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายาน จนกระทั่งราวพุทธศักราช 1820 สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้นำพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ จาก

² อ้างอิงแล้ว, สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ, 2561, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2562, จากเว็บไซต์

<http://www.dop.go.th/th/benefits/3/765>

นครศรีธรรมราชมาเผยแพร่ ทำให้คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทและเป็นศาสนาประจำชาติตั้งแต่นั้นมา³

สภาพสังคมในปัจจุบัน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรับเอาความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของตะวันตก เข้ามาอย่างขาดการกลั่นกรองอย่างไม่มีขีดจำกัด จึงทำให้วัตถุนิยมแผ่ขยายความเจริญรุดหน้าอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว แต่ในทางตรงกันข้ามสภาวะทางจิตใจของประชาชนในชาติกลับเสื่อมถอยและตกต่ำลงอย่างน่าเป็นห่วงเพราะขาดความเจริญก้าวหน้าทางจิตใจ หรือขาดศีลธรรมประจำใจนั่นเอง ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงไปจะเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สังคมก็ยิ่งจะมีปัญหาในเรื่องของจิตใจ เช่น ความเครียด ปัญหาครอบครัวแตกแยก ความเป็นภาวะสังคมแบบตัวใครตัวมันก็ยิ่งจะเพิ่มมากขึ้น เด็กและคนชราจะถูกทอดทิ้งมากขึ้น ดังนั้นหากจะทำให้สังคมไทยมีความสุขและความเจริญก้าวหน้าแล้วจะต้องเร่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมของประชาชนควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านวัตถุด้วย⁴ หมู่บ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นหมู่บ้านขนาดกลาง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนาอย่างเคร่งครัด วัดเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจของชาวบ้านหนองเม็ก รวมทั้งใช้ประกอบกิจกรรม พิธีกรรมต่างๆ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลเป็นอย่างมากในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ชาวบ้านหนองเม็กในทุกด้าน ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมคำสอนหรือบทบัญญัติในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมหรือความจริงอันสูงสุดที่ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติแจกแจงไว้ เพื่อกำกับความประพฤติ ทางกาย วาจา และทางใจ ให้อยู่ในขอบข่ายของความดีงาม เพื่อยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ตนเองและสังคมโดยรวม คือ ความสุขอันเป็นผลจากการทำความดี ละเว้นการทำความชั่ว โดยใช้จริยธรรมเป็นหลัก สำหรับ การประพฤติปฏิบัติที่ดีงามเพื่อบรรลุถึงความสงบสุขของชีวิตและสังคม แนวการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นจริยธรรม เช่น ศีลธรรมทางศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ไว้เรียกว่า “สังคหวัตถุ” หมายถึง วิธีผูกใจคน ดังพระองค์ตรัสว่า “ทาน เพียรวัชระ อุตถจริยา ในโลกนี้ และสมานัตตตา ในธรรมนั้นๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิ่มสลักที่ยึดกุมรถ ซึ่งแล่นไปไว้ได้ ฉะนั้น ถ้าไม่พึงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้ การนับถือหรือการบูชา เพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหวัตถุ 4 เหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความใหญ่และผู้นำเสริญ”

คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่มีหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุได้ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยยกหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักธรรมที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่อง การ

³ จรูญ รัตนกาล, การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ ตำบลสามัคคี อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2556, หน้า 1

⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 16. (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2554), หน้า 194

ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุบ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้กับประชาชนบ้านหนองเม็กและในชุมชนใกล้เคียงในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 90 คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุตามทะเบียนราษฎรของผู้สูงอายุของตำบลสวะถีที่ได้รับเบี้ยยังชีพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ลักษณะคำถามเป็นเชิงสำรวจรายการ (Check-List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด ในด้านข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

คณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและ นำแบบสอบถามและคำถามปลายเปิดไปทดลองใช้ (Try-Out) ใช้กับผู้สูงอายุ บ้านม่วงโป ตำบลสวะถี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.92

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรที่ได้ทำการศึกษา ได้แก่ ผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสวะถี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 90 คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนรับสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 51 คน ร้อยละ 56.67 และเป็นเพศชาย จำนวน 39 คน ร้อยละ 43.33 มีอายุระหว่าง 60-65 ปี จำนวน 37 คน ร้อยละ 41.11 มีอายุระหว่าง 66-70 ปี จำนวน 32 คน ร้อยละ 35.56 และมีอายุ 71 ปีขึ้นไป จำนวน 21

คน ร้อยละ 23.33 ผู้สูงอายุส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน 85 คน ร้อยละ 94.44 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 คน ร้อยละ 5.55 ส่วนมากผู้สูงอายุประกอบอาชีพ เกษตรกรรม จำนวน 76 คน ร้อยละ 87.78 มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 6 คน ร้อยละ 6.66 ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 3 คน ร้อยละ 3.33 รับราชการบำนาญ จำนวน 2 คน ร้อยละ 2.22 ส่วนมากผู้สูงอายุมีรายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน จำนวน 58 คน ร้อยละ 64.45 มีรายได้ 5,001-10,000 บาท/เดือน จำนวน 25 คน ร้อยละ 27.78 และมีรายได้ 10,001-20,000 บาท/เดือน จำนวน 7 คน ร้อยละ 7.77

การประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุบ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า

1. การประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวกับ ทาน คือ การให้ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดจน ให้ความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$)
2. การประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวกับ ปิยวาจา คือ การกล่าววาจาด้วยวาจาที่น่ารัก เป็นที่รัก วาจาถูกต้องมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน อ่อนโยน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$)
3. การประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวกับ อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการประพฤตินสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$)
4. การประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวกับ สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุข ทุกข์ ไม่ดูหมิ่นไม่ถือตนว่าเป็นใหญ่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ด้านทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะว่า ผู้สูงอายุบ้านหนองเม็ก นั้นมีการให้แบ่งปัน และเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันอยู่ตลอดเวลา ยกตัวอย่างเช่น เมื่อมีงานบุญในแต่ละครั้งผู้สูงอายุมักจะมารวมตัวกันแล้วร่วมกันแบ่งปันสิ่งของเพื่อจะนำสิ่งของเหล่านั้นมาทำบุญร่วมกันอยู่เสมอ นอกจากจะให้ทานด้านวัตถุแล้วยังมีการให้ความรู้เกี่ยวกับบุญหรือพระเพณีที่ทำการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อให้ลูกหลานและคนรุ่นหลังได้ฟังและสืบทอดอยู่ตลอดมา จึงทำให้ผู้สูงอายุมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้านทานอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรภัสสา พานิกุล (2552)⁵ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการจัดหางานของรัฐตามหลักสังคหวัตถุ 4 กรณีศึกษาศูนย์จัดหางานกรมการจัดหางานกระทรวงแรงงาน” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20 - 25 ปี มีสถานภาพโสด เป็นลูกจ้างมีการศึกษาดำเนินปริญญาตรี มีรายได้ต่ำกว่า 7,000 บาทและมีประสบการณ์ในการบริการเพียง 1 ครั้ง ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการจัดหางานของศูนย์จัดหางานกรมการจัดหา

⁵ รภัสสา พานิกุล, ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการจัดหางานของรัฐตามหลักสังคหวัตถุ: กรณีศึกษาศูนย์จัดหางาน กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552

งาน กระทรวงแรงงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเช่นกัน

5.2 ด้านปิยวาจา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะว่าผู้สูงอายุบ้านหนองเม็ก ได้ใช้คำพูดกับลูกหลานด้วยถ้อยคำที่สุภาพและถูกกาลเทศะไม่พูดจาหยาบคาย ไม่พูดเพ้อเจ้อในสิ่งที่ไม่ถูกและไม่ควร ด้วยเหตุผลนี้ทำให้ลูกหลานและคนรอบข้างได้ซึมซับจากการประพฤติและปฏิบัติเป็นแบบอย่างเพราะนอกจากการสอนแล้วสิ่งที่ปฏิบัติให้เห็นก็เป็นสิ่งสำคัญในการกระทำเป็นแบบอย่างเช่นกัน จึงทำให้ผู้สูงอายุมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ บ้านหนองเม็ก ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้านปิยวาจาอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโสภณ สวาขโต (2553)⁶ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์ต่อการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ ตำรวจตระเวนชายแดนตาม หลักสังคหวัตถุ 4” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชายมีสถานภาพสมรสมีอายุระหว่าง 40-50 ปีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. มีชั้นยศในระดับชั้นประทวนมีรายได้สูงกว่า 15,000 บาท มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกมากกว่า 5 ปี ไม่มีหุ้นอื่นนอกจากสหกรณ์ออมทรัพย์ และมีภูมิลำเนาในภาคกลาง สมาชิกสหกรณ์, กรรมการ, ผู้จัดการมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ด้านปิยวาจา พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการแจกแจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน ให้ความสำคัญกับสมาชิกทุกคนได้ถือหุ้น แจกแจงรายรับรายจ่าย เงินปันผลอย่างชัดเจน

5.3 ด้านอัตถจริยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะว่าผู้สูงอายุบ้านหนองเม็กในหมู่บ้านได้ช่วยเหลือคนรุ่นหลังด้วยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับคนรุ่นหลังเมื่อถูกถามเกี่ยวกับข้อมูลหรือการปฏิบัติต่างๆ ที่ได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านสิ่งนั้นนับว่าเป็นประโยชน์กับคนรุ่นหลังเป็นอย่างมากเพราะ จากข้อมูลที่ได้รับนั้นย่อมชัดเจนและสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาและหาความรู้จากผู้รู้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมหมาย บัวจันทร์ (2551)⁷ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจ ในการให้บริการประชาชนตาม หลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงาน เขตบางแค กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เจ้าหน้าที่มีการพัฒนาด้านการบริการอย่างไม่หยุดยั้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น มีการแสดงออกที่เป็นมิตรและจริงใจ มีความยืดหยุ่นในการให้บริการ รวมทั้งเน้นการบริการที่สามารถนำมาซึ่งความพึงพอใจแก่ผู้รับและส่งผลย้อนกลับไปยังผู้ให้บริการ โดยทำให้รู้สึกว่าการได้ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่มีความหมาย

⁶ โสภณ สวาขโต, ความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์ต่อการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักสังคหวัตถุ 4, วิทยานิพนธ์.พุทธศาสนมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553

⁷ สมหมาย บัวจันทร์, การวิเคราะห์และการยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตบางแค, กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์.พุทธศาสนมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551

5.4 ด้านสมานัตตตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุบ้านหนองเม็ก ได้ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายกับชุมชนคือเมื่อชุมชนต้องการความคิดเห็นและส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านผู้สูงอายุในหมู่บ้านก็จะร่วมรับฟังปัญหาและแก้ไขร่วมกันกับทุกคนในหมู่บ้านไม่เคยขาดเพราะถือว่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันโทราชันย์ ธงชัย (2551)⁸ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนวสังคหวัด 4 ของหน่วยงานสถิติอำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการอยู่ในระดับมาก เพราะการให้บริการมีคุณภาพ เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีความเป็นกันเอง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการลงบัญชีทหารกองเกินอย่างชัดเจน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ด้านทาน

ผู้สูงอายุควรเข้ามามีบทบาทในการบริจาคสิ่งของและร่วมกันทำบุญเป็นประจำเมื่อมีบุญหรือประเพณีที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อเป็นการช่วยเหลือและแบ่งปันให้กับคนอื่นที่ลำบากและต้องการความช่วยเหลือและเป็นการสร้างความคุ้นเคยและความสามัคคีให้กับคนในชุมชนด้วย

6.2 ด้านปิยวาจา

ให้โอกาสและเวลาผู้สูงอายุในการปลุกฝังลูกหลานให้พูดจาไพเราะอ่อนหวานไม่พูดจาหยาบคายก้าวร้าวพูดในสิ่งที่ประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะต่อคนในครอบครัวและคนรอบข้างในโอกาสสำคัญต่างๆ ในชุมชน

6.3 ด้านอัตถจริยา

ให้โอกาสผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนให้มากขึ้นเมื่อมีงานบุญหรือประเพณีเพื่อเป็นการให้ความรู้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับงานบุญหรือประเพณีที่ชุมชนได้จัดขึ้น เพราะผู้สูงอายุเป็นปูชนียบุคคลของชุมชนและยังมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านการศึกษา เป็นต้น

6.4 ด้านสมานัตตตา

ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชุมชน ผู้สูงอายุในชุมชนเป็นผู้ประพจน์และปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตให้กับลูกหลานและคนรอบข้าง ชุมชนควรยกย่องและแนะนำให้เป็นอย่างในการประพฤติปฏิบัติ เวลามีปัญหาในชุมชนผู้สูงอายุนับว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในชุมชน

⁸ พันโท ราชันย์ ธงชัย, ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนวสังคหวัด 4 ของหน่วยงานสถิติ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง, วิทยานิพนธ์.พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2551

7. เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ. 2561. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2562. จากเว็บไซต์ <http://www.dop.go.th/th/benefits/3/765>

จรรยา รัตนกาล. การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ ตำบลสามบัณฑิต อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2556

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2554

พันโท ราชันย์ ธงชัย. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเนตามหลักสังกัด 4 ของหน่วยงานสวัสดิ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์.พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551

รภัสสา พานิกุล. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการจัดหางานของรัฐตามหลักสังกัด 4: กรณีศึกษาศูนย์จัดหางาน กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552

สมหมาย บัวจันทร์. การวิเคราะห์และการยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังกัด 4 ของสำนักงานเขตบางแค. กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์.พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551

โสภณ สวาชาโต. ความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์ต่อการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักสังกัด 4. วิทยานิพนธ์. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553

การพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร

THE DEVELOPMENT OF THE CURRICULUM TO PREPARE FOR BEING A BUDDHIST MISSIONARY MONK FOR NOVICES

พระมหาภานุวัฒน์ ลูใจคำ *

Phramaha Phanuwat Lujaiakham

ปริญญญา สีสทอง **

Parinyapast Seethong

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร และ 2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สามเณรที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดลำปาง ที่สมัครเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร จำนวน 30 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ หลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test แบบ dependent)

ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นคือหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ปัญหาและความจำเป็น 2. หลักการของหลักสูตร 3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4. โครงสร้าง/เนื้อหาสาระของหลักสูตร 5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6. ระยะเวลา 7. ผู้เข้ารับการอบรม 8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 9. การประเมินผลการฝึกอบรม ในภาพรวมหลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.52) และคู่มือการใช้หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.39) ผลการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร สามเณรมีคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร, ความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร, สามเณร

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

** อาจารย์ประจำหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ABSTRACT

The purposes of this research were 1. To develop the curriculum to prepare for being a Buddhist missionary monk for novices 2. To study the result of using the curriculum to prepare for being a Buddhist missionary monk for novices. The samples were 30 voluntary novices studying in high school in Lampang. The research tools were the curriculum to prepare for being a Buddhist missionary monk for novices and curriculum guide. The data analyses were mean, percentage, standard deviation and t-test dependent.

The results found that; The curriculum consisting in 1. problems and necessities 2. curriculum principle 3. objectives 4. curriculum structure 5. learning activities 6. teaching duration 7. participants 8. teaching aids 9. assessment and evaluation. The curriculum had appropriateness at the level of the highest ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.52) and the curriculum guide also had appropriateness at the level of the highest. ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.39). The results of using the curriculum: The novices' posttest scores were statically higher than pretest scores at the level of .05

Keywords: Curriculum Development, Quality of Curriculum, Buddhist missionary, monk preparation

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือพระพุทธศาสนามากที่สุด โดยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท จากการนำเข้ามาเผยแผ่ของพระธรรมทูตสายของพระโสณะเถระ และพระอุตตเถระ ซึ่งการนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท มีการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และมีการปฏิบัติธรรมอย่างแพร่หลายของพุทธศาสนิกชน ทำให้มีจิตใจใฝ่ในการทำบุญ จนกล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่พระพุทธศาสนารุ่งเรืองที่สุดในปัจจุบัน การเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ มีทั้งแบบเชิงรับ คือ แบบที่ยึดถือกันมาเป็นประเพณี เช่น การเทศนาสั่งสอนพุทธศาสนิกชนที่วัด และแบบเชิงรุก คือ การพัฒนารูปแบบการเทศน์ การเผยแผ่ให้เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ในปัจจุบัน ตรงกับความต้องการของผู้ฟังทุกกลุ่มทุกวัย เช่น การจัดอบรมในสถานศึกษา มหาวิทยาลัย การจัดค่ายธรรมะสำหรับเยาวชน เป็นต้น ประเทศไทยได้รับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แห่งกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังต่างประเทศตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา เช่น มีการแต่งตั้งและมอบหมายให้พระอุปาลิมหาเถระพร้อมด้วยคณะพระธรรมทูตมาอุปสมบทให้ชาวศรีลังกา ส่งผลให้พระสงฆ์ไทยได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในศรีลังกาจนเป็นปึกแผ่นมั่นคงถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันเราจะเห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ลดน้อยลงไปหลายด้านมีประชาชนไม่น้อยที่เข้าใจว่าบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ที่เป็นผู้กระทำพิธีกรรมบ้างเป็นหมอดูบ้างบางคนเมื่อไม่ค่อยเข้าใจบทบาทของพระสงฆ์อย่างแท้จริงก็พลอยเสื่อมศรัทธาในพระสงฆ์ไป จากปัญหาดังกล่าว พระสงฆ์ต้องปรับตัวและเพิ่มบทบาทด้านต่าง ๆ เพื่อชดเชยบทบาทที่สูญเสียไป การเผยแผ่หลักคำสอนด้วยวิธีต่าง ๆ

กรมการศาสนาได้ฟื้นฟูจัดให้มีงานพระธรรมทูตขึ้นในปี พ.ศ. 2507 ถึง ปี พ.ศ. 2508 โดยมีความมุ่งหมายให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนาให้มีศีลธรรมประจำใจ มีความเคารพรักต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ได้ทดลองดำเนินงาน โดยอาราธนาพระเถระผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าคณะอำนวยความสะดวกจัดส่งพระสงฆ์ออกจาริกประกาศพระศาสนาในที่ต่าง ๆ¹

งานพระธรรมทูตถือเป็นงานสำคัญส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์ ที่มีพระเถระานุเถระทุกระดับชั้นร่วมรับผิดชอบดำเนินการตามลักษณะงานที่ปรากฏ การฝึกอบรม พระธรรมทูตถือเป็นภาระหน้าที่โดยตรงที่สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเป็นลำดับมาเพื่อเตรียมความพร้อมของพระธรรมทูตที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ให้มีความมั่นใจในการออกไปปฏิบัติหน้าที่ประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้จรรยงไปในที่ทุกสถาน อันเป็นการสืบทอดและปฏิบัติตามเบื้องพระยุคลบาทของพระพุทธองค์ที่ทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่างไว้ งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานหลักโดยตรงที่พระสงฆ์สาวกจะต้องใส่ใจเป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาที่ดำรงคงอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้ได้ ก็ด้วยการที่พระเถระานุเถระจากอดีตจนถึงปัจจุบันต่างตระหนักและยึดมั่นในแนวทางแห่งธรรมที่พระพุทธองค์ทรงประกาศชี้แจงไว้แล้วช่วยกันสืบสานเผยแผ่ออกไปให้ปรากฏในหมู่ชน โครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตได้ดำเนินการมาโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจให้เกิดร่วมกันซึ่งมีทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ เพื่อฝึกหัด ให้สามารถนำไปใช้ในการประกาศพระศาสนา เผยแผ่หลักธรรมให้แพร่หลายในหมู่ประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นเป้าหมายและหน้าที่โดยตรงของพุทธสาวก ผู้สืบทอดมรดกธรรม ดังนั้น สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตจึงมีแนวคิดในการที่จะพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมของพระธรรมทูตให้มีความมั่นใจ ในการที่จะออกไปเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ และได้ประโยชน์สูงสุด²

การฝึกอบรมพระธรรมทูตในแต่ละปีมีผู้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตร ดังเช่นสถิติการอบรมของปี 2561 ของสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต มีจำนวน 124 รูป จะเห็นได้ว่าการอบรมเพื่อเป็นพระธรรมทูตมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนของพระภิกษุในประเทศไทย ซึ่งมีมากถึง 100,000 กว่ารูป³ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ทั่วถึง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้เห็นความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในฐานะพระธรรมทูต

ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระภิกษุและพระธรรมทูต ได้มีประสบการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ พบว่า พระธรรมทูตที่ออกปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชนทำให้พระธรรมทูตแต่ละรูปต้องรับผิดชอบงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลายแห่ง แต่บางแห่งไม่มีพระธรรมทูตไปทำ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกจากนี้พระธรรมทูตสายต่างประเทศต้องผ่านการฝึกอบรม อย่างเข้มงวดจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตของคณะสงฆ์ไทย จึงจะ

¹ สง่า พิมพ์พงษ์, **คู่มือพระธรรมทูต**. (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา, 2551)

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. หน้า 2

² พระมหาโชคดี เพชรมาก, การประเมินผลโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูต รุ่นที่ 5 45/2552 ของสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์หลักสูตร ปริญญาตรี ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ: บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555, หน้า 1

³ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562, จากเว็บไซต์

http://www.odc.mcu.ac.th/?page_id=2378

สามารถออกไปปฏิบัติศาสนกิจตามที่ต่าง ๆ ได้ หากพระสงฆ์ที่มีความต้องการเป็นพระธรรมทูตได้รับการอบรม ฝึกฝน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเป็นพระธรรมทูตตั้งแต่เป็นสามเณร จะส่งผลให้จำนวนของพระธรรมทูตเพียงพอต่อความต้องการและเป็นพระธรรมทูตที่มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ และทักษะต่าง ๆ ที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่และมีความเจริญก้าวหน้าสืบไป

จากสภาพปัญหาที่พบเห็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณรขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจ จนสามารถเข้ารับการฝึกอบรมเป็นพระธรรมทูตได้ในอนาคต จึงส่งผลให้มี พระธรรมทูตมีจำนวนเพิ่มขึ้นอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร
- 2.2 เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร

3. ขอบเขตของงานวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาจากหลักสูตรอบรมพระธรรมทูต ซึ่งมีเนื้อหาตามหลักสูตร ประกอบด้วย 1. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับงานพระธรรมทูต 2. ศาสนพิธีปฏิบัติ 3. ประสบการณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ 4. ภาษาอังกฤษพื้นฐานสำหรับพระธรรมทูต 5. การฝึกสมาธิเบื้องต้น

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร ได้แก่ สามเณรที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดลำปาง จำนวน 200 รูป

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สามเณรที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดลำปาง จำนวน 30 รูป โดยใช้วิธีสุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling)

3.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

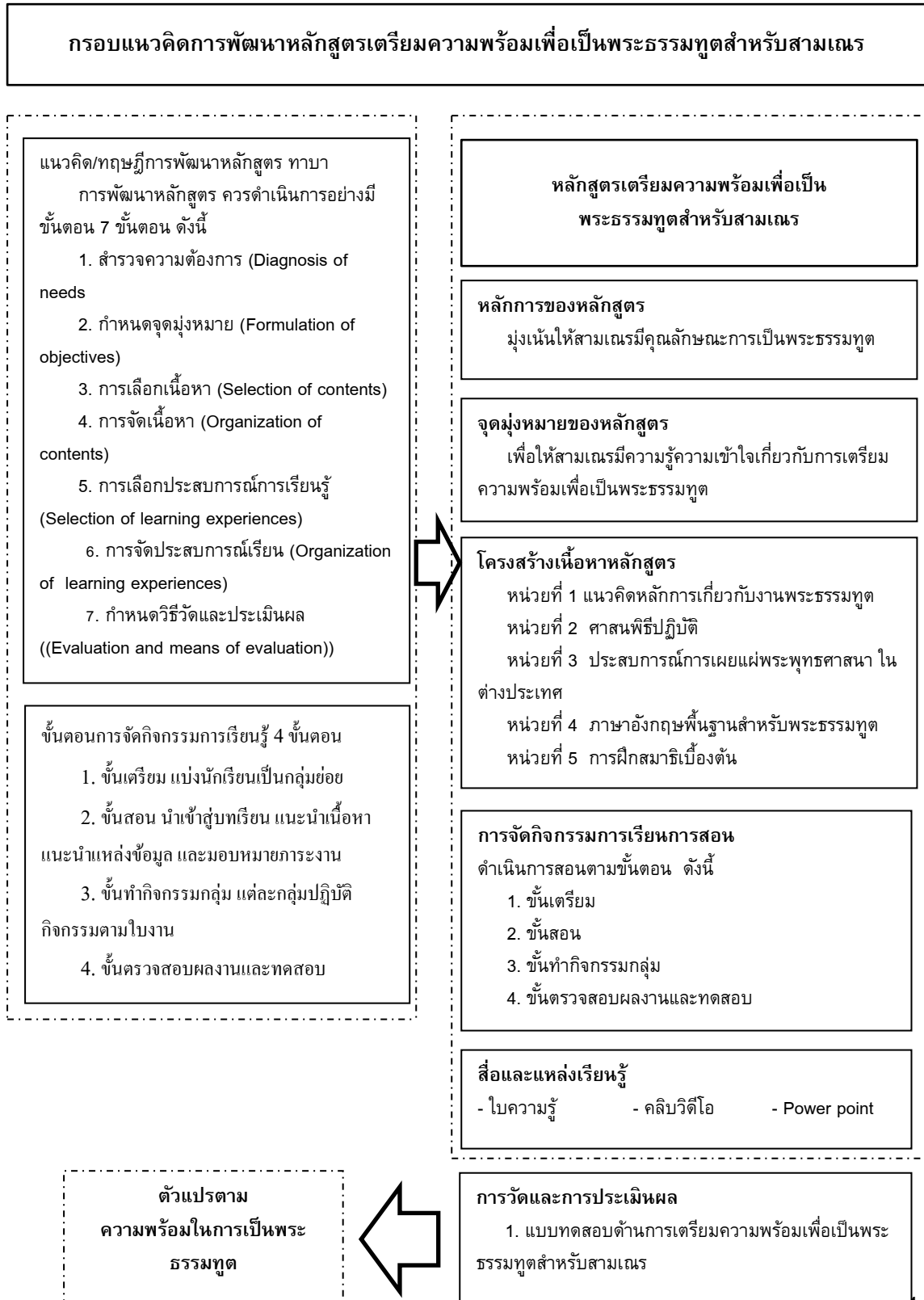
3.3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร

3.3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพร้อมในการเป็นพระธรรมทูตของสามเณร

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาดำเนินการทดลองกับนักเรียนจำนวน 18 ชั่วโมง

4. กรอบแนวคิดของการวิจัย

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณรผู้วิจัยใช้รูปแบบการฝึกอบรมซึ่งประกอบด้วยหัวข้อในการอบรม 5 หัวข้อ เวลาอบรมจำนวน 18 ชั่วโมง ได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา ประกอบด้วย หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร และคู่มือการใช้หลักสูตร โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

5.1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับพระภิกษุ และสามเณร ด้านแนวคิดและการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ทฤษฎี การเรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญ หน้าที่ที่พึงปฏิบัติของพระธรรมทูต การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะพระธรรมทูต รวมไปถึงพัฒนาการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร งานวิจัยเกี่ยวข้องกับพระธรรมทูต การฝึกอบรมเพื่อนำมา เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม

5.1.2 ศึกษาทฤษฎีและหลักการอบรมพระธรรมทูต

5.1.3 ศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมการอบรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาของแต่ละหัวข้อการอบรม

5.1.4 สร้างหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร มีองค์ประกอบดังนี้ ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร ปัญหาและความจำเป็น หลักการ ของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล ส่วนคู่มือการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร มีองค์ประกอบดังนี้ คู่มือการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร และหัวข้อการอบรม ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ แนวคิด/คำอธิบาย จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา สื่อ กิจกรรม และการประเมินผล ผู้วิจัยได้จำแนกเนื้อหาในการอบรมออกเป็น 5 เรื่อง ดังนี้

1. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับงานพระธรรมทูต
2. ศาสนพิธีปฏิบัติ
3. ประสบการณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ
4. ภาษาอังกฤษพื้นฐานสำหรับพระธรรมทูต
5. การฝึกสมาธิเบื้องต้น

5.1.5 นำหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็น พระธรรมทูตสำหรับสามเณร เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำในส่วนที่บกพร่องและความสมบูรณ์ของคู่มือการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร และหัวข้อการอบรม

5.1.6 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

5.1.7 นำหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และด้านการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของ

หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณรใช้แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร และแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

- 5 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการยอมรับว่าหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณรที่สร้างขึ้นว่ามีคุณภาพต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

5.2 ขั้นตอนในการสร้างหัวข้ออบรม หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ดังต่อไปนี้

5.2.1 ศึกษาเนื้อหาจากหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร และศึกษาแนวทางการอบรมพระธรรมทูตเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อจัดหัวข้อหลักสูตรในการฝึกอบรมต่อไป

5.2.2 ศึกษาแนวคิด เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการอบรมพระธรรมทูต

5.2.3 เลือกเนื้อหาการฝึกอบรมที่มีเหมาะสมกับนักเรียนและอีกทั้งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับการเริ่มต้นการเป็นพระธรรมทูต

การแบ่งลำดับเนื้อหาของหัวข้อการอบรม และจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการอบรมพระธรรมทูตสำหรับสามเณร

หัวข้อการอบรม	ระยะเวลา
1. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับงานพระธรรมทูต	1 ชั่วโมง
2. ศาสนพิธีปฏิบัติ	2 ชั่วโมง
3. ประสบการณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ	3 ชั่วโมง
4. ภาษาอังกฤษพื้นฐานสำหรับพระธรรมทูต	6 ชั่วโมง
5. การฝึกสมาธิเบื้องต้น	6 ชั่วโมง

5.2.4 สร้างหัวข้อการอบรมตามหัวข้อที่เลือก จำนวน 5 หัวข้อ โดยมีกรอบในการอบรม ดังนี้

1) เลือกเนื้อหาที่มีหัวข้อการอบรมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยของผู้รับการอบรม

2) กำหนดจุดประสงค์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาการอบรม และตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม

3) จัดกิจกรรมการอบรมตามวิธีการที่กำหนด ซึ่งมีการจัดให้ผู้เข้ารับการอบรมทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ประกอบด้วยผู้เข้ารับการอบรมที่มีความสามารถแตกต่างกันจากหลายโรงเรียนมาร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ใน 18 ชั่วโมง ผู้เข้ารับการอบรมทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มต้องทำคะแนนทุกกิจกรรมได้ถึงเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป จึงถือว่าผ่านกิจกรรมนั้นๆ ส่วนผู้เข้ารับการอบรมที่ทำคะแนนได้ไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 80 ต้องพยายามพัฒนาตนเองและให้ความร่วมมือกันในกลุ่มทำกิจกรรม ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้นเพื่อพัฒนาคะแนนของทีมได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5.2.5 นำคู่มือการจัดการอบรม และแบบฝึกหัดประกอบการอบรมแต่ละหัวข้อที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องและปรับแก้ก่อนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านเป็นผู้ตรวจคู่มือการจัดการอบรม โดยพิจารณาจากจุดประสงค์ เนื้อหาและการจัดกิจกรรมการอบรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผล แบบประเมินคู่มือการจัดการอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5.2.6 นำคู่มือการจัดการอบรม และแบบฝึกหัดที่สร้างขึ้นจำนวน 5 หัวข้อผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ และนำไปแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ เพื่อนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบทดสอบวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรอบรมการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการทดลอง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้เวลาดำเนินการดำเนินการ 18 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

6.1 อธิบายจุดประสงค์ในการใช้หลักสูตรอบรมการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ให้นักเรียนทราบเพื่อให้การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

6.2 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คือ แบบทดสอบวัดผลก่อนเรียนโดยใช้หลักสูตรอบรมการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ

6.3 ดำเนินกิจกรรมการอบรมให้กับกลุ่มตัวอย่าง ตามแนวทางการจัดการอบรมตามหลักสูตรที่สร้างขึ้น เป็นเวลา 18 ชั่วโมง

6.4 ทำการทดสอบ (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คือ แบบทดสอบวัดผลหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรอบรมการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 นำกระดาษคำตอบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มาตรวจให้คะแนนโดยตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน

7.2 เปรียบเทียบคะแนนการทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนสำหรับกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ค่าสถิติ (t-test แบบ dependent)

8. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 1: การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะความรู้ความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน	30	14.67	2.68	26.73	.00
หลังเรียน	30	27.73	1.34		

P < .05

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

9. อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็น พระธรรมทูตสำหรับสามเณรพบว่า หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร นำเสนอผลเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 จากผลการสร้างหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ที่พัฒนาขึ้นซึ่งประกอบด้วย 1) ปัญหาและความจำเป็น 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) โครงสร้าง/เนื้อหาสาระของหลักสูตร 5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) ระยะเวลา 7) ผู้เข้ารับการอบรม 8) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 9) การประเมินผลการฝึกอบรม ทั้งนี้เป็นผล สืบเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรอบรมของทาบา (Taba)⁴ ได้ศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ อย่างรอบด้าน และนำสิ่งที่ศึกษามา สร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ทำให้สามารถสร้างหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณรได้

⁴ Taba, Hilda, **Curriculum development theory and practice**. (New York: Harcourt, Washington, Ohio: Jones, 1978), pp. 422-425

1.2 จากผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ที่พัฒนาขึ้นตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 5 ท่าน ผลการประเมินพบว่า รายละเอียดขององค์ประกอบของหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณรที่พัฒนาขึ้นในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร และยกย่องหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพจริงจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มี ความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ได้จริง

ตอนที่ 2 ผลการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร

1. กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นผลสืบเนื่องมาจากเนื้อหาของหลักสูตรอบรมมีความน่าสนใจ และเป็นสิ่งที่กระตุ้นความรู้ความสามารถของสามเณรที่สนใจที่จะเป็นพระธรรมทูตในอนาคต ส่งผลให้ผู้เข้ารับ การอบรมเกิดการเรียนรู้ทั้งจากเนื้อหา ประสบการณ์ตรงจากวิทยากรและการลงมือปฏิบัติจริง

นอกจากนี้ผู้วิจัยส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกฝนกิจกรรมต่างๆ เพื่อความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอ และกิจกรรมที่จัดให้อบรมได้เรียนรู้มีทั้งกิจกรรมเดี่ยว/คู่ และกลุ่มซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ มีความสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ และมีการให้แรงเสริมทางบวก นอกจากนี้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตรผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาและความจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการจัดการศึกษาสำหรับสามเณรในปัจจุบัน หลักการของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและผลการเรียนรู้มีความเหมาะสมครอบคลุมคุณลักษณะที่จะเกิดกับผู้เรียน นอกจากนี้โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลมีความเหมาะสมกับกับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม เนื้อหาที่นำมาจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวผู้เข้ารับการอบรมสนใจ และเป็นประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยในฐานะพระธรรมทูต โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการสอนของครูหรือวิทยากรมีขั้นตอนที่หลากหลายยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกให้ผู้เรียนได้คิดและปฏิบัติจริง รวมทั้งผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน ไม่เครียดกับการเรียน

10. ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การนำหลักสูตรไปใช้ ผู้สอนควรศึกษารายละเอียดของหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร และคู่มือการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็น พระธรรมทูตสำหรับสามเณร อย่างละเอียดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนและควรเพิ่มบทบาทของผู้เรียนในการค้นคว้าหาองค์ความรู้ด้วยตัวเอง

2) ครูผู้สอนควรเตรียมกิจกรรมนันทนาการ เพื่อความสนุกสนาน กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจก่อนเข้าสู่บทเรียนและหลังจากเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรมทุกครั้ง

3) ผู้สอนควรพัฒนาเทคนิคการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ทันสมัยที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างพระธรรมทูตด้วยกัน ทั้งในระดับจังหวัด และระดับประเทศ

10.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมในการเป็นพระธรรมทูตสำหรับพระภิกษุ ก่อนการเข้ารับการฝึกอบรมจริงจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2) ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบการฝึกอบรมที่เหมาะสมนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมพระธรรมทูตให้กับผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ใช้เป็นแนวทางในการอบรมพัฒนาสามเณรที่มีความสนใจในการเป็นพระธรรมทูต พัฒนาดตนเองจนสามารถเป็นพระธรรมทูตได้

11. เอกสารอ้างอิง

- พระมหาโชคดี เพชรมาก. การประเมินผลโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูต รุ่นที่ 5 45/2552 ของสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์หลักสูตร ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ: บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555
- วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. รายชื่อพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. 2561. จากเว็บไซต์ /www.odc.mcu.ac.th/?page_id=2378
- สง่า พิมพ์พงษ์. คู่มือพระธรรมทูต. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2551
- Taba, Hilda. **Curriculum development theory and practice**. New York: Harcourt. Washington, Ohio: Jones, 1978

การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตาสันติ

AN ANALYTICAL STUDY OF UPPATASANTI SCRIPTURE

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ*

Somchan Sripraschayanon and others

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและเนื้อหาของคัมภีร์อุปปาตาสันติ 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการประพันธ์และคุณค่าของคัมภีร์อุปปาตาสันติ 3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของคัมภีร์อุปปาตาสันติ การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงเนื้อหา คุณค่าและอิทธิพลต่อสังคมล้านนา

ผลการศึกษวิจัย พบว่า เนื้อหาของคัมภีร์อุปปาตาสันติเป็นการสรรเสริญคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิและฤทธานุภาพ เช่น เทวดา อินทร์ พรหม ยักษ์ นาค คนธรรพ์ ครุฑและอสูร ฯลฯ เพื่อระงับเหตุร้าย พ้นจากอุปัทวอันตราย สิ่งชั่วร้าย ขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วแล้วให้กลายเป็นดีและให้เกิดความสุขสวัสดิ โดยมีการแต่งเป็นลักษณะร้อยกรองในรูปฉันทลักษณ์แบบปฐยาวัตรภาษาบาลีขนาดยาวจำนวน 271 คาถา ซึ่งคัมภีร์อุปปาตาสันติเป็นวรรณกรรมที่คุณค่าและอิทธิพลต่อสังคมล้านนา ได้แก่ 1) อิทธิพลต่อความเชื่อ สร้างความเลื่อมใสและการแต่งคัมภีร์ธรรมเพื่อสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อดลบันดาลให้พ้นจากความทุกข์ 2) อิทธิพลต่อบุคคลและครอบครัว สร้างความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจและทำให้ชีวิต การงานเจริญรุ่งเรือง 3) อิทธิพลต่อวัฒนธรรมและประเพณี วิถีล้านนาจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในการประเพณีปฏิบัติต่อพิธีกรรม 4) อิทธิพลต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น การแต่งวรรณกรรมคัมภีร์เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งด้านเนื้อหาและจารีกลองในใบลาน จะเห็นได้ว่า คัมภีร์มีบทบาทความสำคัญด้วยเหตุ 2 ประการ ได้แก่

1) ราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ในอาณาจักรล้านนา บทบาทของพระมหากษัตริย์ในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาส่งผลให้เกิดความเจริญ (ยุคทอง) ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1) ความแตกฉานทางภาษาบาลีที่ 2) การเผยแผ่หลักธรรม ในการขัดเกลาจิตใจให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม 3) วรรณกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ให้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และถูกนำมาใช้อ้างอิงความรู้เชิงวิชาการ นอกจากนี้ ทางวรรณกรรมมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมในล้านนา ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นการจารหรือจารึกคำ

* อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พระครูสุตขยาภรณ์ อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พระมหาบรรณวิทย์ รตนโชโตอาจารย์ผู้หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

นพดล อินทเสนา อาจารย์พิเศษวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ปาณิสรา เทพรักษ์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

สอนในใบลาน 2) สุนทรีภาพในการแต่ง/รจนา การแต่ง 3) คัมภีร์และคำสอนพื้นเมือง สารธรรมที่สอดแทรกหลักธรรม ตำนาน ความเชื่อและเกร็ดความรู้ตามขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2) อานิสงส์การแต่ง/ถวายธรรม วรรณกรรมในล้านนาเกิดเชื่อเรื่องผลานิสงส์ที่ได้สร้างและถวายธรรมแห่งวัด นำความสุขมาสู่ตนเองและครอบครัว และเป็นการอุทิศบุญกุศลให้แก่ดวงวิญญาณบุพการีชนให้ไปสู่สุรวงสวรรค์ในสัมปรายภพ อานิสงส์การแต่ง/ถวาย/สวดและฟังคัมภีร์ในล้านนามีอิทธิพล ได้แก่ 1) ศิริมงคล/แคล้วคลาด เป็นมงคลอันยิ่งใหญ่แก่ชีวิต พ้นจากอุปัทวอันตรายทั้งหลาย 2) สร้างขวัญและกำลังใจ 3) คำสอนทางพระพุทธศาสนา เชื่อว่าการให้ธรรมะเป็นทานมีผลานิสงส์กว่าการให้ทั้งปวง 4) วัฒนธรรมท้องถิ่นจารีตประเพณีแบบล้านนานิยมถวายธรรมใช้เทศน์ก่อนหรือหลังการเจริญพระพุทธมนต์

คำสำคัญ: ศึกษาวิเคราะห์, คุณค่า, คัมภีร์อุปปาตะสันติ

ABSTRACT

The purposes of this research are: 1) To study the history and content of the Upapatasanti scripture, 2) To study the analysis of the literary style and the value of the Upapatasanti Scripture, and 3) To analyze the impact of Uppatasanti Scripture. The research is a qualitative research from documentary and in-depth interview that can be applied to analysis the values and influence to Lanna society.

The result of study is found that: The content of the Upapatasanti Scripture had used to praise for the sacred things that have power and power such as; Devi, Brahma, Giant, Naga, Gandharvas, Garuda and Demon, etc. This Mantra can be stopped the disaster from danger, evil, take the bad thing to be good and happiness. The literature was composed of poetry in Pali Patayavat form and contain into 271 spells. This script is a value and influence on the Lanna society as; 1) Faith in Triple Gem and the sacred things; it will be helped to escape from suffering, 2) individuals and family, it makes helpful to psychological relationships, to make and work for prosperity, 3) culture and tradition, the Lanna way has had the unique in conducting the ritual, and 4) local knowledge, writing of scripture literature is originated from local knowledge in both content and inscription in the palm leaf. the scriptures play an important role for two reasons as:

1. The Lanna King had the role for helping Buddhism that was called the Golden Age. That is the result to: 1) The dissension of Pali language 2) The dissemination of principles; it is refine the mind to create virtue and morality 3) The important Buddhist literatures that provides from local knowledge and to be used referring in academic knowledge. In addition, the Lanna literature has influenced as follows: 1) Local knowledge, inscription or recording the teaching in palm leaf 2) Aesthetics in composing/evangelism 3) Native scriptures and Dhamma teachings that incorporates principles, myths, beliefs, and local traditions.

2. Virtue decoration/Dhamma scripture offering; Lanna believed that, the virtues and dedicated the Dhamma scripture can get the happiness to individual and family as well as to dedicate to the parents who passed away. The virtue of composing/offering/ praying and listening to the scriptures in Lanna are impacting to: 1) auspicious and dangerous avoiding; it is the great auspicious of life, avoiding from all danger 2) getting the morale and morality 3) Buddhist teachings that believe of Dhamma giving is the most valuable than all 4) Lanna culture is dedicated to the sermons before or after the Buddhist chanting (Buddhist Mantra)

Keywords: Analysis Study, Value, Uppatasanti Scripture.

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาสืบทอดคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยมุขปาฐะจนมาถึงการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อป้องกันและรักษาคำสอนมิให้สูญหาย นักประวัติศาสตร์ยอมรับจารีตทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับคัมภีร์บาลีมีอยู่ในฐานะเป็นจารีตมุขปาฐะและยังไม่มีมีการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร จนกระทั่ง 500 ปีภายหลังการปรินิพพานของพระพุทธองค์ล่วงไป¹ การจารึกหลักคำสอนผ่านคัมภีร์หรือวรรณกรรมของพระเถระนักปราชญ์ได้รจนาแต่งไว้จึงมีความสำคัญทางพุทธศาสนา เพราะหลักคำสอนจะบันทึกเป็นภาษาบาลีจากพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่สาวก พุทธศาสนิกชน เทพ เทวดา ฯลฯ เช่น พระขุททกปาฐะ รตนสูตรว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับภุตหรือผีทั้งหลายว่า “ยานีธ ภุตานิ สภาคตานิ ภุตานิ วา ยานิว อนตฺถิกฺเขเปชฺชภุตทั้งหลายเหล่าที่มาประชุมกัน อยู่ภาคพื้นก็ตามในอากาศก็ตาม ฯลฯ”²

คัมภีร์อุปาทะสันติ เป็นวรรณกรรมบาลีของล้านนาที่จัดเข้าในหนังสือประเภทเชียงใหม่คันถะ รจนาโดยพระมหามังคละสีละวังสะพระเถระนักปราชญ์ในสมัยของพระเจ้าสิริธรรมจักรกัณหาดิลกราชาธิราช(พระเจ้าติโลกราช) รัชกาลที่ 11 แห่งราชวงศ์มังราย ระหว่างปี พ.ศ. 1985-2030 ประกอบด้วยคาถา 271 คาถา คัมภีร์นี้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายของชาวล้านนาแต่โบราณทั้งพระสงฆ์ ประชาชนนิยมสวดและฟังอุปาทะสันติ โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้เรื่องร้ายกลายเป็นดี มีคำบอกเล่าสืบต่อกันว่า ในสมัยที่พระมหามังคละสีละวังสะแต่งอุปาทะสันตินั้น ที่เชียงใหม่มีโจรผู้ร้ายชุกชุม มีเหตุร้ายกระทบกระเทือนอยู่เสมอ พระมหามังคละสีละวังสะจึงให้พระสงฆ์และประชาชนพากันสวดและฟังอุปาทะสันติ เพื่อสงบเหตุร้ายทั้งมวลที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง

เนื้อความในคัมภีร์อุปาทะสันตินั้น กล่าวถึงธรรมที่กระทำความสงบอันยิ่งใหญ่ เป็นธรรมเครื่องสงบเหตุร้ายทั้งปวง เป็นธรรมเครื่องป้องกันอันตรายและยักษ์ เป็นธรรมเครื่องพ้นจากความตายก่อนกำหนดเวลา เป็นธรรมเครื่องย่ำยีกำลังของข้าศึก เป็นธรรมเครื่องจำเริญชัยชนะของพระราชา เป็นธรรมเครื่องนำสิ่งไม่น่าปรารถนาทั้งปวงออกไป อุปาทะสันติคาถา กล่าวถึงพระนามของพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระอริยสงฆ์ทั้ง

¹ ปีเตอร์เดลลา สันตินา เขียน, สมหวัง แก้วสุฟอง แปล, คำบรรยายพระพุทธศาสนามหายาน, (เชียงใหม่: สาขาวิชา พระพุทธศาสนาศึกษา ภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มปป), หน้า 28.

² ขุ.ขุ.(ไทย) 25/283/313.

ที่มีมาในอดีตในปัจจุบัน และที่จะมีมาในอนาคต รวมตลอดไปถึงท่านที่ทรงคุณ ทรงอำนาจ ทรงฤทธิ์ เช่น เทวดา อินทร์ พรหม ยักษ์ นาค คนธรรพ์ อสูร เป็นต้น เพื่อขอความเป็นมงคล ความสงบ ความสวัสดิ์ ความไม่มีโรค ชัยชนะ และอายุ รวมทั้งขอให้คุ้มครองพ้นจากเหตุเภทภัยนานัปการ อันจะบังเกิดขึ้นในทุกกาลทุกเมื่อ

คัมภีร์นี้เป็นคัมภีร์ของไทยแต่ได้รับความนิยมนิยาสถายในประเทศไทยมา จัดพิมพ์ครั้งแรกโดยโรงพิมพ์กอนวาทา อย่างกุ้ง เมื่อปี พ.ศ. 2488 ทั้งฉบับบาลีและฉบับนิสสัย ของพระชัยพรที่ประทับซึ่งแปลจบในวันพุธ แรม 2 ค่ำ เดือน 5 พ.ศ. 2379 ต่อมากระทรวงมหาดไทยและการศาสนาของพม่าได้จัดพิมพ์บทสดมภ์ฉบับหลวงที่เรียกว่า สิริมังคลาปริตโต (พระปริตรเพื่อสิริมงคล) ในปี พ.ศ. 2500 นับว่าเป็นเวลานานที่คนไทยไม่รู้จักคัมภีร์นี้ จนกระทั่งพระเทพเมธาจารย์ (เจ้า จิตปัญโญ ป.ธ.9) อดีตเจ้าอาวาสวัดโพธาราม จังหวัดนครสวรรค์ (ต่อมาได้รับสมณศักดิ์เป็นพระธรรมคุณากรณ์) ได้ชำระและจัดพิมพ์เป็นฉบับบาลีอักษรไทยในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2505 โดยได้รับต้นฉบับบาลีอักษรพม่าจากพระธัมมานันทมหาเถระ ธรรมาจริยะ เจ้าอาวาสวัดท่ามะโอในปัจจุบัน ที่นำต้นฉบับมาจากประเทศพม่าเมื่อปี พ.ศ. 2503

บทสวดของคัมภีร์อุปปาตีสันติ เป็นการกล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จึงคุ้มครองรักษาผู้สวดผู้ฟัง ในพุทธศักราช 1949 เมื่อกองทัพจีนฮ่อยกพลมารุกรานเมืองเชียงใหม่ในรัชสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน พระสิลวงสมหาเถระ ได้แต่งคัมภีร์อุปปาตีสันติมีจารึกอยู่ในพงศาวดารพม่าว่า พระเจ้าสามฝั่งแกนโปรดเกล้าฯ ให้สร้างมณฑปเล็กใหญ่ในทิศเฉียงทั้ง 3 ทิศ คือ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือที่มีความหมายเป็นอายุ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความหมายเป็นเดชะ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ที่มีความหมายเป็นสิริ มีการประดิษฐานพระพุทธปฏิมาในท่ามกลางมณฑปใหญ่ และมีรูปหล่อของพระอินทร์อยู่หน้าพระพุทธรูป มีรูปหล่อของท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ในมณฑปเล็ก 4 แห่ง พระสงฆ์ได้สาธยายรัตนสูตร เมตตาสสูตร อาฏานาฏิยสูตรและอุปปาตีสันติ โดยเริ่มตั้งแต่สถานที่ซึ่งสมมุติคตินว่าเป็นอายุ เมื่อสาธยายพระปริตรและอุปปาตีสันติเช่นนี้ภายในเวลาสองสามวัน ภัยพิบัติอันใหญ่หลวงได้เกิดขึ้นในกองทัพจีน ทำให้กองทัพระส่ำระสายและถอยทัพไปในที่สุด

คัมภีร์อุปปาตีสันติ เป็นวรรณกรรมบาลีที่มีคุณค่าของล้านนาโบราณที่คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษาวิเคราะห์ในเนื้อหา โครงสร้างและรูปแบบของการรจนา รวมทั้งการวิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์ที่มีต่อหลักคำสอน ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม วรรณคดีและความเชื่อของสังคมไทย เพื่อประโยชน์ต่อการสร้างความตระหนักในความสำคัญของวรรณกรรมบาลีของไทยและความภาคภูมิใจในความรู้ ภูมิธรรมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและเนื้อหาของคัมภีร์อุปปาตีสันติ
- 2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการประพันธ์และคุณค่าของคัมภีร์อุปปาตีสันติ
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของคัมภีร์อุปปาตีสันติ

3. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาคัมภีร์อุปปาตีสันติจำนวน 271 บท ในทางประวัติ ความเป็นมา เนื้อหา การประพันธ์ คุณค่าและอิทธิพลคัมภีร์อุปปาตีสันติที่มีต่อความเชื่อ จารีต ประเพณี วัฒนธรรมและสังคม

3.2 ด้านเอกสาร ผู้วิจัยจะใช้เอกสารในการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเศษ และคัมภีร์อุปปาตีสันติหรือคัมภีร์มหาสังคัลลว

3.3 ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยจะศึกษาพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูนและจังหวัดลำปาง ที่มีความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำคาถาอุปปาตีสันติ (มหาสังคัลลว) มาปรับใช้ในการ สาราบาย/สวดในการประกอบพิธีกรรมตามคติ ความเชื่อ คุณค่า การประพันธ์และอิทธิพลที่มีต่อสังคมใน ปัจจุบัน

3.4 ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดประชากรผู้ให้ข้อมูลและการสัมภาษณ์เชิงลึก 10 รูป/คน โดยสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ประกอบไปด้วย

- 1) พระเดชพระคุณพระราชธรรมมาลังการ ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 6 เจ้าอาวาสวัดบุญนิเวศ จังหวัดลำปาง
- 2) พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
- 3) พระมหาภิรติ วรกิตติ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- 4) รองศาสตราจารย์ ดร.พูนชัย ปันธิยะ อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- 5) พระมหาวิเศษ ปญฺญาวชิโร, รศ.ดร. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
- 6) พระใบฎีกานพ จนฺทปณฺโน วัดเดชดำรง ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
- 7) พระพิเชษฐพล สุวณฺณรูป, ดร. อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เจ้าอาวาสวัดป่าฝาง ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
- 8) พระครูสุวรรณทัตสนุนทร เจ้าคณะตำบลล่อมแรด เขต 2 เจ้าอาวาสวัดอุมลอง ตำบลล่อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
- 9) ดร.จิรศักดิ์ บันล้า รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- 10) ร้อยตำรวจตรีเทียนชัย บุญตันบุญ อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตีสันติที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

1) การค้นคว้าประวัติความเป็นมาและอิทธิพลของคัมภีร์อุปปาตีสันติที่แปลเป็นภาษาไทยกลาง โดยการค้นคว้าข้อมูล ได้แบ่งตามข้อมูลดังนี้

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ: ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 อรรถกถา ฎีกา อรรถกถา และเอกสารเกี่ยวกับบทสวดคัมภีร์คัมภีร์อุปปาตีสันติหรือมหาสังคหะหลวงฉบับในล้านนา

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ: ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับคัมภีร์อุปปาตีสันติโดยการสัมภาษณ์ถึงประวัติ/เนื้อหา/รวมถึง อิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย

3) นำข้อมูลที่ได้อาจจัดเป็นหมวดหมู่ให้เป็นระบบ

4) ศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

5) นำเสนอการวิจัยให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและให้คำแนะนำ

6) นำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์

7) สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

5. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตีสันติ” เป็นการศึกษาประวัติและความเป็นมา การ ประพันธ์ คุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์อุปปาตีสันติที่มีต่อพระพุทธศาสนาและสังคมในล้านนา จากการศึกษา วิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตีสันติสามารถสรุปผล ดังนี้

5.1 ประวัติความเป็นมาและเนื้อหาของคัมภีร์อุปปาตีสันติ พญามังรายปฐมกษัตริย์แห่ง อาณาจักรล้านนาได้สร้างราชธานี “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” ในปี พ.ศ. 1839 บริเวณลุ่มแม่น้ำปิง พระองค์ทรงเป็นราชูปถัมภ์ในการสร้างพุทธสถานมากมาย ทั้งส่วนที่เป็นคามวาสีและอรัญญวาสี ถือได้ว่า พระพุทธศาสนาในยุคนี้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งส่วนที่เป็นอาณาจักรและพุทธจักร ส่วนอาณาจักรหมายถึง เมืองต่างๆ เช่น เมืองเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา ในปัจจุบัน และฝ่ายพุทธจักร หมายถึง พิธีกรรมและความเชื่อความ แบบแผนที่ยึดหลักทางพระพุทธศาสนา รวมถึงความเจริญรุ่งเรือง ด้านวรรณกรรม คัมภีร์ จากการส่งเสริมพระภิกษุและสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียน โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระ เจ้าติโลกราชที่มีการชำระพระไตรปิฎกหรือการทำสังคายนา ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) เมื่อปี พ.ศ. 2020 จนกระทั่งชุมชนล้านนาเต็มไปด้วยพระเถระนักปราชญ์ที่มีความรู้ ความสามารถและแตกฉานในภาษาบาลีไตรปิฎกคัมภีร์ที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นจำนวนมาก ได้แก่ พระสิริมงคลจารย์ พระญาณกิตติเถระ พระรัตนปัญญา พระโพธิ์รังษี พระนันทาจารย์ และพระสุวรรณรังษี วรรณกรรม พระพุทธศาสนาในล้านนาสามารถจัดแบ่งเป็นประเภทตามความสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าได้ 2 ประเภท

ได้แก่ วรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะ และภาษาที่ใช้บันทึกเป็นภาษาบาลีและภาษาล้านนา หรือ“อักษรธรรมล้านนา” (ตัวเมือง)

คัมภีร์อุปปาตະสันติ (มหาสังคิงหลวง) สามารถแยกศัพท์ภาษาบาลี 2 ประโยค ได้แก่ อุปปาตและสนธิ อุปปาต แปลว่า เคารพกรรม เหตุร้าย อันตรายและสิ่งกระทบกระเทือน สนธิ แปลว่า ระวัง ความสงบ อุปปาตະสันติ จึงหมายความว่า การระวังเหตุร้าย การพ้นจากความทุกข์ พ้นภัยร้าย พ้นอุปัทวเหตุอันตราย พ้นสิ่งชั่วร้าย เพื่อให้เกิดความสุขสวัสดิ์ คัมภีร์อุปปาตະสันติเป็นวรรณกรรมที่แต่งโดยพระมหามังคละสีละวังสะ สมัยของพระเจ้าสิริธรรมจักรวตติลกราชาธิราชหรือพระเจ้าติโลกราช รัชกาลที่ 11 แห่งราชวงศ์มังราย ขึ้นครองราชสมบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. 1985-2030 เป็นพระคาถาล้วนจำนวน 271 คาถา เป็นคาถาสรรเสริญพระรัตนตรัย โดยเฉพาะความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธเจ้าด้วยการเอ่ยพระนามของพระพุทธเจ้าที่อุปบัติในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตที่จักบังเกิดขึ้น ตลอดจนการสรรเสริญคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิและฤทธาานุภาพที่จะช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วแล้วให้กลายเป็นดี เช่น เทวดา อินทร์ พรหม ยักษ์ นาค คนธรรพ์ ครุฑและอสูร ฯลฯ คัมภีร์อุปปาตະสันติเรียกอีกอย่างว่า “มหาสังคิงหลวง”

คัมภีร์อุปปาตະสันติ (มหาสังคิงหลวง) จัดเข้าวรรณกรรมประเภทเชิงใหม่คันถะ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่รู้จักกันแพร่หลายในโบราณกาล ทั้งพระสงฆ์ สามเณรและชาวบ้านพากันสวดและฟังอุปปาตະสันติเพื่อกลับความร้ายให้กลายเป็นความดี โดยมีเรื่องเล่าว่า เชียงใหม่มีโจรผู้ร้ายและคนอันธพาลชุกชุมผิดปกติ มีเหตุร้ายและสิ่งกระทบกระเทือนอยู่เสมอ พระมหาเถระสีละวังสะให้พระสงฆ์ สามเณร และประชาชนพากันสวดและฟังอุปปาตະสันติ เพื่อสงบเหตุร้ายทั้งมวลที่เกิดขึ้นในเมือง ต่อมาชาวพม่าเกิดความเลื่อมใสได้นำคัมภีร์ไปเผยแพร่ในประเทศพม่า เพราะความเชื่อในอาณิสสของการสวดอุปปาตະสันติว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ สร้างความเป็นมงคล ความสงบ ความสวัสดิ ความไม่มีโรค ชัยชนะ อายุ ระวังเหตุร้ายทั้งปวง ป้องกันภัยจากอมนุษย์และยักษ์ทั้งหลายและการปกป้องคุ้มครองให้พ้นจากเหตุเภทภัยนานัปการอันจะบังเกิดขึ้นในกาลทุกเมื่อ

5.2 การประพันธ์และคุณค่าของคัมภีร์อุปปาตະสันติ ถือได้ว่าเป็นเพชรเม็ดงามในวรรณกรรมพุทธศาสนาของล้านนา โดยการแต่งคัมภีร์อุปปาตະสันติเป็นลักษณะร้อยกรองในรูปฉันทลักษณ์แบบปัฐยวัตรภาษาบาลีขนาดยาวจำนวน 271 คาถา เป็นบทสวดสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยระบุนามของพระพุทธเจ้าทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมถึงพระอรหันตสาวก และสภาวะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทรงฤทธาานุภาพและอาณูภาพจำนวน 13 ประเภทคือ 1) พระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตถึงปัจจุบัน (เน้นที่ 28 พระองค์) 2) พระปัจเจกพุทธเจ้า 3) พระพุทธเจ้าในอนาคต 1 พระองค์ คือ พระเมตไตรย 4) โลกุตตรธรรม 9 และพระปริยัติธรรม 1 5) พระสังฆรัตนะ 6) พระเถระชั้นผู้ใหญ่ 108 รูป 7) พระเถรีชั้นผู้ใหญ่ 13 รูป 8) พญานาค 9) เปเรตบางพวก 10) อสูร 11) เทวดา 12) พรหม 13) บุคคลประเภทรวม เช่น เทวดา ยักษ์ ปีศาจ เป็นต้น คัมภีร์อุปปาตະสันติ (มหาสังคิงหลวง) แต่งในอาณาจักรล้านนาโบราณ แต่กลับได้รับความนิยมและเผยแพร่ในแผ่นดินพม่า

5.3 อิทธิพลของคัมภีร์อุปปาตະสันติ จากการศึกษา พบว่า คัมภีร์อุปปาตະสันติ (มหาสังคิงหลวง) มีอิทธิพลที่มีบทบาทและสำคัญต่อสังคมล้านนา ดังนี้

5.3.1 อิทธิพลต่อความเชื่อ ความเลื่อมใส ความศรัทธาในการสร้างและการแต่งคัมภีร์ธรรมที่เป็นการยกย่องสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย พระอริยสาวก สิ่งศักดิ์ที่ทรงฤทธาานุภาพและอาณูภาพในการดลบันดาลให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาเป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความมั่นใจให้

ประกอบคุณความดี ประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล โดยการใช้ปัญญาเพื่อพิจารณากลั่นกรองแล้วค่อยเชื่อ เรียกว่า “สัทธาญาณสัมปยุตต์” การเชื่อโดยปราศจากสติปัญญาก็ดี เชื่อตามคนอื่นว่าก็ดี ไม่จัดเป็นศรัทธา ในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดศรัทธาที่เป็น “ความเชื่อแบบงมงาย” คัมภีร์อุปปาตีสันติ เป็นวรรณกรรมที่ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนใช้ปัญญา พิจารณาย่างมีเหตุและผลก่อนที่จะยึดถือเป็นแนวทาง ปฏิบัติ เช่น การเกิดพุทธานุสติ ความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าที่ทรงเสียสละและอุทิศตนเพื่อหมู่เวไนยสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์ในวัฏสงสารในโลก เป็นต้น

5.3.2 อิทธิพลต่อบุคคลและครอบครัว เป็นการเสริมสร้างกำลังใจต่อบุคคลและครอบครัว และสร้างความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจ ความอบอุ่นให้แก่ครอบครัว โดยความเชื่อที่ว่าอานุสงส์การฟัง บทสวดจะทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองด้านหน้าที่ การงานและชีวิต คลายความทุกข์ ปกป้องคุ้มครองให้รอดพ้น จากอันตรายทั้งหลาย คัมภีร์อุปปาตีสันติ (มหาสันติงหลวง) ถูกนำไปใช้เป็นบทสวดในพิธีต่างๆ นอกจากนั้น ยังปรากฏว่าชาวล้านนาเชื่อเรื่องอานิสงส์การแต่งและถวายธรรมแก่วัดที่จะยังความสุขแก่ตนเองและครอบครัวมากกว่าที่จะศึกษาแก่นแท้แห่งพระสัจธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าว สถาบันครอบครัวถือว่าเป็น บริบทที่สำคัญต่อการสืบทอดวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในล้านนาและเป็นกุศโลบายเพื่อการสืบสาน วรรณกรรมหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนาในล้านนา

5.3.3 อิทธิพลต่อวัฒนธรรมและประเพณี วรรณกรรมล้านนาได้แสดงแนวคิดและวิธีการ ปฏิบัติตามความเชื่อที่เป็นสิ่งดำรงในชุมชน วรรณกรรมในล้านนาเป็นการแต่งเพื่ออธิบายเรื่องราว ประวัติศาสตร์และความเป็นมา ทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสสหรือวรรณกรรมอื่นๆ โดย สังคมนั้นพระเถระนักปราชญ์ได้รจนาคัมภีร์ที่ถ่ายทอดอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีผ่านผลงาน ตนเอง ขณะเดียวกันก็สร้างค่านิยม มุมมองและวิธีการปฏิบัติจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะล้านนา นอกจากนั้น วรรณกรรมได้สร้างอรรถรสให้วรรณกรรมมีลักษณะสนุกสนานเพลิดเพลินเชิงอรรถรส ชื่นแยะ และ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปปฏิบัติ เช่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประเพณีพิธีกรรม การยกย่อง สดุดีหรือการพรรณนาความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ฯลฯ คัมภีร์อุปปาตีสันติ (สันติงหลวง) มีอิทธิพลต่อ วัฒนธรรมและประเพณีในการประเพณีและปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดจากความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมในล้านนา และหล่อหลอมให้เป็นวัฒนธรรมเดียวกันจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

5.3.4 อิทธิพลต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น การแต่งวรรณกรรมคัมภีร์ในล้านนาที่พระเถระ นักปราชญ์ได้สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักสูตรและแนวทางในการศึกษาของภิกษุสามเณรที่จะนำไปเผยแผ่หลัก คำสอนแก่พุทธศาสนิกชน โดยการเขียนธรรมเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งด้านเนื้อหา เรื่องราวของสังคมใน ยุคนั้นกับการสอดแทรกหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาแล้วจารีกลงใบลาน คัมภีร์อุปปาตีสันติ (มหา สันติงหลวง) เช่นเดียวกัน ที่ต้นฉบับคัมภีร์ถูกจารึกในใบลาน ฯลฯ ทำให้สถาบันวัดจึงมีบทบาทสำคัญในการ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และผลิิตวรรณกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในล้านนา

จะเห็นได้ว่า คัมภีร์อุปปาตีสันติเกิดจากเรื่องราวประวัติศาสตร์ของล้านนา จากบริบทและสิ่งที่ สังคมในยุคนั้นประสบอยู่ โดยเกิดจากความเชื่อว่าการสวดและฟังอุปปาตีสันติจะมีอานิสงส์มากด้วย อานุภาพของพระคาถาจะทำให้ปราศจากโรคภัย อุบัติหายนะร้ายทั้งหลายจะกลับกลายเป็นดี โดย การแต่งคัมภีร์จะเป็นแบบร้อยกรองรูปฉันทลักษณ์แบบปฐยาวัตรภาษบาลีขนาดยาวจำนวน 271 คาถา และ ถูกนำมาประยุกต์ใช้พิธีกรรมสำคัญในล้านนา เช่น การสืบทอดพระศาสนา การส่งเคราะห์ เป็นต้น ความเชื่อเรื่อง

อานิสงส์ การสวด การฟังคัมภีร์ที่เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนากลายเป็นแบบแผนในการศึกษามากระทั่งถึงปัจจุบัน

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตะสันติ” เป็นการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา คุณค่าและอิทธิพลต่อสังคมล้านนา ดังแผนภาพด้านล่าง

จากการศึกษาพบว่า การแต่ง/รจนาคัมภีร์อุปปาตะสันติ (มหาสันติงหลวง) เกิดจากความเหตุ 2 ประการ ได้แก่

1. ราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ในอาณาจักรล้านนา บทบาทของพระมหากษัตริย์ในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาส่งผลให้เกิดความเจริญ (ยุคทอง) ทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “คำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในภษิตล้านนา” ของพระมหาวัฒน์ วุฒินสุธิ (อุปคำ) เกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในล้านนาว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลด้านคำสอนและคุณธรรมของชุมชนทุกระดับชั้น³ ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านพระพุทธศาสนาด้านการอุปถัมภ์การศึกษาแก่พระสงฆ์ก่อให้เกิดความเจริญ ได้แก่ 1) ความแตกฉานทางภาษาบาลีที่จารึกคำสอนทางพระพุทธศาสนา 2) การเผยแผ่หลักธรรม หน้าที่หลักของพระสงฆ์ ได้แก่ การศึกษาทั้งสิ่งที่เป็นคัมภีร์ คือ การศึกษาหลักธรรม

³ พระมหาวัฒน์ วุฒินสุธิ (อุปคำ), “คำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในภษิตล้านนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545), บทคัดย่อ.

คำสอนและวิปัสสนาธุระ คือ การฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้เกิดความสงบ ชัดเจนจิตใจให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม แล้วนำไปสู่การเผยแผ่ 3) วรรณกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่บอกเล่าเรื่องราวบริบททางสังคมและความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และถูกนำมาใช้อ้างอิงความรู้เชิงวิชาการ นอกจากนั้น วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมในล้านนา ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจารหรือจารึกคำสอนในใบลาน 2) สุนทรียภาพในการแต่ง/รจนา การแต่งคำภีร์ในล้านนาบางครั้งก็มีเป้าหมายเพื่อสร้างอรรถรสให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ฯลฯ 3) คำภีร์และคำสอนพื้นเมือง สร้างสาระธรรมที่สอดแทรกหลักธรรม ตำนาน ความเชื่อและเกร็ดความรู้ตามขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. อานิสงส์การแต่ง/ถวายนวนิพนธ์ วรรณกรรมล้านนาถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิต โดยการแต่งวรรณกรรมในล้านนาเกิดเชื่อเรื่องผลานิสงส์ที่ได้สร้างและถวายนวนิพนธ์แห่งวัด นำความสุขมาสู่ตนเองและครอบครัว และเป็นการอุทิศบุญกุศลให้แก่ดวงวิญญาณบุพการีชนให้ไปสู่สรวงสวรรค์ในสัมปรายภพ และจะทำให้กระทำเจริญทั้งอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณธนสารสมบัติ อานิสงส์การแต่ง/ถวาย/สวดและฟังคำภีร์ในล้านนามีอิทธิพล ได้แก่ 1) ศิริมงคล/แคล้วคลาด เป็นมงคลอันยิ่งใหญ่แก่ชีวิต พ้นจากอุปัทวอันตรายทั้งหลาย 2) สร้างขวัญและกำลังใจ ความทุกข์ทางด้านจิตใจยากที่จะหาสิ่งใดบำบัดได้ดีเท่ากับการสวดพระพุทธมนต์ เพื่อให้ตระหนักและระลึกถึงพุทธานุสติ ธรรมานุสติและสังฆานุสติ สอดคล้องกับกิริติ กมลประทีองกร ที่ศึกษาเรื่อง “คุณค่าของการสวดมนต์ที่มีต่อพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย: กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชน วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร” ซึ่งเป็นพุทธวิธีในการสร้างสุขอันเกิดจากสภาวะทางด้านจิตใจ⁴ 3) คำสอนทางพระพุทธศาสนา เชื่อว่าการแต่งคำภีร์และถวายนวนิพนธ์ในร่มเงาบรรพพระพุทธศาสนาเป็นการสร้างบุญอันเกิดจากการให้ธรรมะเป็นทานมีผลานิสงส์ว่าการให้ทั้งปวง 4) วัฒนธรรมท้องถิ่น จาริตประเพณีแบบล้านนานิยมถวายนวนิพนธ์ใช้เทศน์ก่อนหรือหลังการเจริญพระพุทธมนต์ เช่น การเทศน์ธรรมขึ้นบ้านใหม่ อานิสงส์การถวายนวนิพนธ์ ฯลฯ สอดคล้องกับพระมหาสุทิตย์ อาภากรโร ที่ศึกษาเรื่อง “การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคำภีร์เทศน์ในเทศกาลต่าง ๆ ของล้านนา”⁵ ความเชื่อของชาวล้านนาจึงเป็นอัตลักษณ์ล้านนาอันเกิดจากพระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

คำภีร์อุปาทะสันติถือได้ว่าเป็นคำภีร์ล้านนาที่มีลักษณะเนื้อหา คุณค่าและอิทธิพลที่สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ความเชื่อ คุณค่าและส่งผลอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนในล้านนา ที่ยึดหลักปฏิบัติและการแสวงหาที่พึ่งพาทางด้านจิตวิญญาณผ่านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

⁴ กิริติ กมลประทีองกร, “คุณค่าของการสวดมนต์ที่มีต่อพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย: กรณีศึกษาพระพุทธศาสนิกชน วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พระพุทธศาสนามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551).

⁵ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอู่), “การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคำภีร์เทศน์ในเทศกาลต่าง ๆ ของล้านนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548).

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตะสันติ” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประวัติความเป็นมา เนื้อหา คุณค่า การประพันธ์และอิทธิพลของคัมภีร์อุปปาตะสันติ เพื่อนำมาวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ แต่เนื่องด้วย จำนวนพระคาถาและเนื้อหามีมากและมีหลายประเด็นที่น่าสนใจ ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ส่งเสริมการศึกษาวรรณกรรมและคัมภีร์ของล้านนา เพื่อป้องกันมิให้สูญหายและเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของเถระนักปราชญ์

7.1.2 การจัดตั้งหอวรรณกรรมล้านนาและพระเถระนักปราชญ์จากการเรียงลำดับทางด้าน ประวัติศาสตร์ ลักษณะการประพันธ์และอิทธิพลที่มีต่อชุมชนและสังคมในล้านนา

7.1.3 จิตสำนึกให้ชาวล้านนาสานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งการจารึกธรรม การแต่งวรรณกรรมจากความเชื่อพื้นเมืองและการสร้างวรรณกรรมใหม่ที่บอกเล่าเหตุการณ์ความเป็นอยู่ของสังคมปัจจุบัน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

7.2.1 ควรประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์วรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา

7.2.2 ควรมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ นักปราชญ์ล้านนาได้มีโอกาสในการแต่งคัมภีร์ที่ สอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเหมือนสมัยโบราณกาลที่ปฏิบัติมา

7.2.3 ควรส่งเสริมให้มีการเขียนคัมภีร์ด้วยลายมือเช่นเดียวกับการจารึกในใบลาน เพื่อแสดงถึงความพากเพียร วิริยะอุสาหะในการสร้างคัมภีร์ถวายวัดมากกว่าการซื้อคัมภีร์ธรรมจากร้านสังฆภัณฑ์

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่

7.3.1 ควรศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์อุปปาตะสันติที่มีบทบาทต่อพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในล้านนา

7.3.2 ควรส่งเสริมกิจกรรมทางพุทธศาสนาแบบล้านนาทางด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการ สारยายคัมภีร์อุปปาตะสันติตามคติ ความเชื่อที่มีอัตลักษณ์และรูปแบบเฉพาะในการปฏิบัติ

7.3.3 ควรมีการนำคัมภีร์อุปปาตะสันติมาใช้ในการสาธยายมนต์ในการประกอบพิธีกรรมใน งานมงคลต่างๆ เพื่อสะท้อนให้เป็นถึงพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพและสังฆานุภาพ เช่นเดียวกับบทสวดหลาย บทที่มีการปรับปรุงมาใช้ในล้านนา

7.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

7.4.1 ควรมีปริวรรตคัมภีร์อุปปาตะสันติ (มหาสันติงหลวง) ที่พบในคัมภีร์ใบลาน และ จำเพาะแต่ละพื้นที่ เพราะเป็นแนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางด้านวรรณกรรมทาง พระพุทธศาสนา

7.4.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าและพระอริยสาวก เพื่อศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณธรรม คุณลักษณะและคุณพิเศษที่ได้บันทึกในคัมภีร์อุปปาตะสันติ

7.4.3 ควรมีการศึกษาวิธีการถ่ายทอดและการเผยแพร่คัมภีร์อุปปาตะสันติตามคติ ความเชื่อในลัทธิเพื่อการสร้างความสุขในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

8. เอกสารอ้างอิง

กิริติ กมลประทีป. “คุณค่าของการสวดมนต์ที่มีต่อพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย: กรณีศึกษาพระพุทธศาสนิกชน วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พระพุทธศาสนา มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

ปีเตอร์เดลลา สันตินา เขียน. สมหวัง แก้วสุฟอง แปล. คำบรรยายพระพุทธศาสนาหายาน. เชียงใหม่:

สาขาวิชา พระพุทธศาสนาศึกษา ภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มปป.

พระมหาวัฒน์ วุฒินสุธิ (อุปคำ). “คำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในภาษิตล้านนา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.

พระมหาสุทนต์ อาภากร (อบอู่). “การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏใน

วรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์เทศน์ในเทศกาลต่าง ๆ ของล้านนา”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร-ดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมมอรรคถาแปล ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

การศึกษาประวัติความเป็นมาของ ประเพณีปอยส่างลอง ในเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์

STUDY HISTORY OF POI SANG LONG TRADITION IN CHIANG TUNG, MYANMAR

อานุรักษ์ साแก้ว *

Anurak Sakaew

พระมหาชนกร สุภาวโสี **

Phra Thanakorn Sopawongso

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้ว ในเมืองเชียงตุง รัฐฉานประเทศเมียนมาร์ มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาขั้นตอนพิธีกรรมประเพณีปอยส่างลองบวชลูกแก้ว ในเมืองเชียงตุง รัฐฉานประเทศเมียนมาร์ 2. เพื่อจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เป็นภาษาอังกฤษ เช่น แผ่นพับ หรือวิธีการอื่นๆ งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ และผู้รู้เกี่ยวกับประเพณีปอยส่างลอง ในเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ จำนวน 5 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบสังเกต (Observation)

ผลวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วของเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ พบว่าได้ทราบประวัติความเป็นมาและขั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ ของประเพณีปอยส่างหรือบวชลูกแก้วในเชียงตุง และยังมีคุณค่าต่อจิตใจของชาวเชียงตุง ไทยใหญ่ ไทยจีน เป็นอย่างมาก เพราะเป็นอีกหนึ่งประเพณีที่ชาวเชียงตุงได้ให้ความสำคัญ ความสนใจ ความเคารพมาก เพื่อที่จะได้นำลูกๆของตนเข้ามาบวชศึกษาเล่าเรียนหนังสือธรรม ขัดเกลาจิตใจฝึกกายวาจาให้เป็นผู้ที่เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นตนดีของพ่อแม่เป็นคนดีของสังคม รู้จักผิดชอบชั่วดี และยังเป็นการส่งเสริมการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาอีกด้วย ดังนั้น ชาวเชียงตุงจึงได้ให้ความสำคัญ ความเคารพบูชาประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วนี้เป็นอย่างมาก และยังได้ปฏิบัติสืบกันมาอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ประเพณีปอยส่างลอง, เชียงตุง

* อาจารย์ประจำหลักสูตร พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

** ครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนเทศบาล 6 นครเชียงราย

ABSTRACT

This research is the study of the history of Poi Sang Long tradition or look know ordination of Chiang Tung Shan State, Myanmar, has 2 purposes; 1. To study the process of this ceremony 2. To produce public relations materials in English such as brochures, QR code or other methods. This is a qualitative research. A group of monks and 10 people who know about the Poi Sang Long tradition were interviewed. The research instruments consisted of the structured Interview and the observation forms.

The results found that the history and the ritual procedures is very valuable to the minds of the people of Chiang Tung, Tai Yai, Tai Khen and etc, because it is another tradition which the Chiang Tung people give a lot of attention and respect in order to bring their children to be ordained to study the Dharma books and refine the mind, attain the body and verbal action a person to grow effectively, being a good person of parents and society, knowing the right and wrong actions and also promoting the preservation of Buddhism as well. Therefore, the people of Chiang Tung have given importance and continue to carry it out strict and continuously.

Keywords: Cultural traditions, study of the history of the Poi Sang Long tradition.

1. บทนำ

การบรรพชาเป็นสามเณรของกุลบุตรมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์พระพุทธบิดา คือ พระเจ้าสุทโธทนะพร้อมด้วยพระประยูรญาติได้ถวายการต้อนรับและจัดให้ประทับที่อารามต่อมาในวันที่ 7 ได้เสด็จเข้าไปทรงรับภัตตาหารในพระราชนิเวศน์ พระนางยโสธรา ผู้เป็นพระมารดาของราहुล ผู้เป็นพุทธบุตร ได้ให้ราहुลซึ่งเวลานั้นมีพระชนม์ 7 พรรษา เข้าไปกราบทูลขอราชสมบัติจากพระพุทธเจ้าซึ่งคือพระราชบิดานั้นเอง พระพุทธเจ้าทรงมีพุทธดำริว่าทรัพย์ที่เป็นโลกียะนั้นเป็นของที่ไม่ยั่งยืน บรรดาสมบัติใดๆ ในโลกนี้ก็ตามเมื่อครอบครองแล้วก็ยังไม่พ้นซึ่งความทุกข์ไม่พ้นจากความเกิด ความแก่และความตาย ยังต้องวนเวียนอยู่ในวัฏสงสาร แต่ว่าอริยทรัพย์เป็นสิ่งยั่งยืนกว่าก็คือ อริยสมบัติ คือสมบัติภายใน ซึ่งเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น คือพระนิพพาน จากนั้นพระพุทธเจ้าก็ทรงนำราहुลไปนิโครธารามด้วย และเมื่อถึงแล้วทรงโปรดให้พระสารีบุตรบรรพชาราहुลเป็นสามเณร จึงนับเป็นสามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา และก็ใช้วิธีบวชด้วยไฟถึงสระ 3 สืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้ โดยผู้ที่จะบรรพชาเป็นสามเณรครองผ้าจีวรแล้วเข้าไปไหว้พระภิกษุผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วรับไตรสรณคมน์จากท่าน จากนั้นรับสิกขาบท คือรับศีล 10 ข้อนั่นเอง

การบรรพชาเป็นสามเณร จึงถือเป็นประเพณีนิยมในพระพุทธศาสนาที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีบิดามารดานำบุตรหลานที่เป็นชายและมีอายุยังไม่ถึงเบญจเพส คือ 20 ปีบริบูรณ์เข้าไปรับการบรรพชาเป็นสามเณร ซึ่งแต่โบราณมานั้น การที่จะได้เล่าเรียนเขียนอ่านตำรับตำรา ต้องอาศัยวัดเป็นสถานที่เล่าเรียน และจำเป็นต้องบรรพชาเป็นสามเณรก่อน จึงจะได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของพระเถระ เพื่อที่จะได้เข้าไปอยู่วัดตามธรรมเนียม

ดังนั้นวัดจึงเป็นทั้งบ้าน โรงเรียน และศูนย์ฝึกหัดฝีมือทุกแขนง ส่วนการอุปสมบทการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะอุปสมบท คือต้องเป็นชายมีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป¹

เมืองเชียงตุงนั้น เป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมประเพณี เป็นเมืองแห่งอารยธรรมอันล้ำค่า คนเชียงตุงนั้นเห็นความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ใช้ชีวิตแบบพอเพียง ปลูกนา ทำไร่รวมไปถึงพืชผักสวนครัว ทุกคนมีน้ำใจต่อกันเป็นอย่างมาก คนเชียงตุงจึงเอาวัด โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการศึกษาหนังสือและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วนั้นก็เช่นเดียวกัน

การบรรพชาสามเณรในเมืองเชียงตุง ประกอบด้วยหลากหลายชาติ เช่น กลุ่มชาวไทใหญ่หรือไต กลุ่มไทลื้อ และกลุ่มชาวไทเขิน ที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท จึงมีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย แต่หัวข้อวิจัยนี้จะวิจัยเกี่ยวกับประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้ว ของชาวไทใหญ่ ไทลื้อ และไทเขิน ซึ่งชื่อจะเรียกต่างกัน และมีขั้นตอนในพิธีกรรมแตกต่างกันออกไป

ประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วนั้น ถือว่าเป็นการบรรพชา ที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาวไทใหญ่ ไทลื้อ และไทเขิน ในเมืองเชียงตุง เป็นพิธีการเตรียมตัวก่อนการบรรพชา โดยสมมุติเหตุการณ์ให้เหมือนกับการบวชของพระโอรสจิตตะมังชา ซึ่งเป็นพระโอรสของกษัตริย์พระองค์หนึ่งในสมัยพุทธกาล เมื่อพระโอรสทรงมีพระชนมายุได้ 10 ชันษา พระชนกซึ่งมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า มีพระประสงค์ที่จะให้พระโอรสผนวชเป็นสามเณรแต่ก็ได้บังคับแต่ประการใดเมื่อเป็นพระราชประสงค์ของพระชนก โอรสจิตตะมังชาจึงมิได้ขัด เพราะว่าพระองค์เองก็มีพระทัยอยากจะผนวชอยู่แล้ว การตัดสินใจพระทัยออกผนวชของพระโอรสยังความปลาบปลื้มแก่พระชนก ทำให้เกิดความปิติยินดีในบุญกุศลครั้งนี้อย่างยิ่ง พระชนกจึงให้มีการจัดงานเฉลิมฉลองขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ถึงเจ็ดวันเจ็ดคืน โดยให้โอรส แต่งองค์อย่างเต็มยศให้สมกับที่เป็นองค์พระยุพราช²

จากนั้นจึงได้จัดขบวนแห่พระโอรสที่แต่งองค์แบบเต็มยศไปผนวชกับพระพุทธองค์ ครั้นเมื่อผนวชแล้วโอรสจิตตะมังชาได้รับฉายาใหม่ว่าจิตตะมาเถเถ ทรงผนวชอยู่ไม่นานก็มีพระชันษาครบที่จะเป็นพระภิกษุเมื่อกาลเวลาผ่านไป จิตตะมาเถก็ได้สำเร็จบวชบารมีจนเป็นที่ประจักษ์ และการผนวชของท่านได้เป็นต้นแบบของการบรรพชาของชาวไทใหญ่จนกลายเป็นประเพณีที่สำคัญที่สุด ประเพณีปอยส่างลองหรือลูกแก้ว เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่สะท้อนถึงศรัทธา ความเชื่อมั่นทางศาสนาของชาวไทใหญ่ ไทลื้อ และไทเขิน วัตถุประสงค์สำคัญของพิธีกรรมคือ การสร้างศาสนบุคคลเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดอีกประเพณีหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเมืองเชียงตุง ความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์นี้ เป็นจุดสนใจ ของนักท่องเที่ยวจากหลายๆ ที่

ในปัจจุบัน ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลที่คนทั่วโลกใช้เป็นภาษากลางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร เมืองเชียงตุงก็เป็นอีกเมืองหนึ่งที่ยังต้องใช้ภาษาอังกฤษเข้ามาติดต่อกับชาวต่างชาติที่มาเที่ยวชมใน

¹ พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). พระพุทธศาสนาในเอเชีย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555.

² พระครูปลัดชินกร แก้วนิล (จริยเมธี). การเปลี่ยนแปลงความหมายและคุณค่าของปอยส่างลองในสังคมไทใหญ่ปัจจุบัน. (เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550), หน้า 92, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2562, จากเว็บไซต์ <http://cmuir.cmu.ac.th/handle/6653943832/15032>

เมืองเชียงใหม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ประเพณีปอยส่างลองหรือบวชแก้ว ว่ามีประวัติความเป็นมา ขั้นตอนพิธีกรรมอย่างไร เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาเผยแพร่ให้กับชาวต่างชาติที่มีความสนใจในประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้ว อันเป็นการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาขั้นตอนพิธีกรรมประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้ว ในเมืองเชียงใหม่ ประเทศเมียนมาร์

2.2 เพื่อจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เป็นภาษาอังกฤษในรูปแบบของแผ่นพับ

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดย ศึกษาความมาเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วของเมืองเชียงใหม่

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ ประเทศเมียนมาร์ จำนวน 5 คน โดยแบ่งเป็น เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหลวงจอมคำ จำนวน 1 คน เจ้าอาวาสวัดกาดเต่าสามัคคี จำนวน 1 คน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอินทร์เมืองเชียงใหม่ จำนวน 2 คน และชาวบ้าน จำนวน 1 คน

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการวิจัยคือ พื้นที่เมืองเชียงใหม่ ประเทศเมียนมาร์ เนื่องจากเมืองเชียงใหม่ถือเป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมและมีประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชาวไทยใหญ่ ไทลื้อ และไทเขิน ในเมืองเชียงใหม่

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาความเป็นมาวัฒนธรรมประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วในพระพุทธศาสนาของเมืองเชียงใหม่ ประเทศเมียนมาร์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ เก็บข้อมูล สังเกตการณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จนได้รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลให้เป็นระบบ และทำเป็นสื่อประชาสัมพันธ์เป็นภาษาอังกฤษ เพื่อสะดวกต่อการศึกษาของผู้ที่สนใจและชาวต่างชาติ

4.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติความเป็นมาของปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้ว เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วของเมืองเชียงใหม่ จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ด้านนี้ ตลอดจนการสังเกตและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ทราบที่มาและความเป็นมาของประเพณีปอยส่างลองหรือ

บวชลูกแก้ว อันจะเป็นประโยชน์ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวเมืองเชียงใหม่ต่อไป

4.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ประวัติความเป็นมาของประเพณีปอยส่างลอง ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนด กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ ประเทศเมียนมาร์ จำนวน 5 รูป/คน ดังนี้

- 1) พระมหาดวงทิพย์ปริยัตติธาร์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหลวงจอมคำ เมืองเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเชียงใหม่
- 2) พระสาม ดิสุสปัญโญ เจ้าอาวาส วัดกาดเต่าสามัคคี เมืองเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเชียงใหม่
- 3) ครูบายี่จ่าง ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดอินทร์เมืองเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเชียงใหม่
- 4) พระแสงธรรม สุปญโญ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดอินทร์เมืองเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเชียงใหม่
- 5) จายหนานสามตอง บ้านหนองห้อง เมืองเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเชียงใหม่

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการสร้าง และการหาคุณภาพ ดังนี้

สร้างคำถามแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์

- 1) ศึกษาวิธีการแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราพระภิกษุ นักปราชญ์ผู้รู้ชำนาญการเรื่องปอยส่างลองหรือลูกแก้วและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม
- 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- 3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างคำถามแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์
- 4) สร้างคำถามแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 5) นำเสนอสร้างคำถามแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและ ปรับปรุงแก้ไขต่อไป
- 6) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ วิเคราะห์และสรุปข้อมูล เพื่อให้สมบูรณ์มากที่สุด

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ และแบบสัมภาษณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลจากกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง
 - 2) สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง
 - 3) รวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นแผ่นพับเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาสากล
 - 4) สรุปลอกมาเป็นข้อมูล และถ่ายทอดประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้ว ในรูปแบบแผ่นพับ และข้อมูลเผยแพร่ภาคภาษาอังกฤษ ให้ชาวต่างชาติได้ศึกษาและเข้าถึงได้ เพื่อสืบสานพุทธศาสนาต่อไป
- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ “การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้ว ของเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์

- 1) ก่อนไปลงเก็บข้อมูลในพื้นที่จริง ต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีปอยส่างลอง จากแหล่งข้อมูล เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต หรือจากบุคคลผู้รู้
- 2) วางแผนในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเชียงตุง

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแบบการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2562 และได้สัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และผู้เชี่ยวชาญในด้านประเพณีปอยส่างลองมาแล้ว จึงทำการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลที่ได้อาจทั้งหมดสรุปโดยการรวบรวมกลั่นกรองข้อมูลออกมาอย่างละเอียด และจัดทำเป็นเอกสารรูปแบบหนังสือ และรูปแบบฉบับแผ่นพับภาษาไทย และภาษาอังกฤษประวัติความเป็นมาของปอยส่างลอง หรือบวชลูกแก้ว จัดทำเสนอผลงานที่ได้สรุปรวบรวมเป็นแผ่นพับ และจัดนำเสนอผ่านสื่อในรูปแบบอื่นๆ อีก เช่น Facebook, YouTube, Blogs และ website เป็นต้น

5. ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาประวัติความเป็นมาของปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วของเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ เพื่อการประชาสัมพันธ์” สามารถสรุปผลและอภิปรายผล เพื่อศึกษาขั้นตอนพิธีกรรมประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้ว ในเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ ได้ดังนี้

งานวิจัยเรื่องนี้ คือเป็นการรวบรวมประวัติความเป็นมาของปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วของเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลนี้ไว้เป็นหลักเป็นแหล่งเอาไว้ เพื่อเป็นรู้ประวัติความเป็นมาและเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีจากบรรพบุรุษได้ทั้งเอาไว้วันเป็นสมบัติอันล้ำค่าให้ชนรุ่นใหม่นำไปรักษาสืบไป และยังเป็นเผยแพร่พุทธศาสนาในรูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์เป็นแผ่นพับภาษาอังกฤษให้ชาวต่างชาติผู้ที่มีความสนใจอีกด้วย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบสังเกตการณ์ จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ และผู้รู้เกี่ยวกับประเพณีปอยส่างลอง ในเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ จำนวน 5 รูป/คน

และได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสังเกตการณ์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบรวบรวม ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีและข้อมูลจากวัฒนธรรมประเพณีเพิ่มเติม เพื่อเป็นแนวทางของการศึกษารวบรวมข้อมูลต่อไป ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ผลวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของประเพณีปอยส่างลองมีการกล่าวกันไว้หลากหลายตำนานแตกต่างกันไปตามพื้นที่ ซึ่งก็ปรากฏตำนานต่างๆ กัน ซึ่งมีสองตำนานคือ

ตำนานแรก

เมื่อครั้งพุทธกาลนั้นพระพุทธเจ้าได้ขึ้นไปโปรดพระมารดาที่สวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ เมื่อจะเสด็จกลับลงมาเมืองมนุษย์ก็มีเทพสี่ตนเป็นเทวดา 2 ตน นางฟ้า 2 ตน ลงตามมาด้วย เพราะอยากเห็นบ้านเมืองมนุษย์มากเนื่องจากว่าคิดว่าบ้านเมืองมนุษย์นั้นต้องสนุกสนานมาก เพราะจะมีงานต้อนรับพระมารดาของพระพุทธเจ้า ดังนั้นเทพทั้งสี่จึงได้แต่งกายสวยงามสวมมงกุฎ พ่อนราร่วมกันกับมนุษย์ เพราะฉะนั้นถ้ามีงานปอยส่างลอง จึงให้ส่างลองแต่งกายอย่างสวยงาม มีการนำภูมาสวมใส่ให้แก่ผู้บวชอย่างสวยงามตามที่ตำนานได้กล่าวมาดังข้างต้น

ตำนานที่สอง

ตำนานนี้นั้นกล่าวไว้ว่า การเป็นส่างลองหรือลูกแก้วนั้นเป็นการเลียนแบบประวัติของพระพุทธเจ้าตอนที่ เป็นเจ้าชาย สิทธัตถะครองกรุงกบิลพัสดุ์ก่อนจะออกผนวช การกระทำทุกอย่างในช่วงเวลาการเป็นส่างลอง จะปฏิบัติเสมือนการปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์นั่นเอง

ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้ว และวัตถุประสงค์ของการจัดงานนี้ของประวัติความเป็นมาของปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วของเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ การศึกษาพบว่าประวัติความเป็นมาของประเพณีปอยส่างลองยังไม่ทราบข้อมูลที่แน่ชัดว่า ประเพณีดังกล่าวนั้นเข้ามาสู่เมืองเชียงตุงตั้งแต่สมัยใด ยังระบุวันเดือนปีที่เข้ามาได้ไม่ชัดเจน แต่ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พอสรุปได้ว่าตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่ ไทยจีนว่าปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วนั้นได้เข้ามาพร้อมกับพระพุทธศาสนาที่เข้ามาสู่ในเมืองเชียงตุง ส่วนการจัดงานนั้นมีทั้งหมด 3 วัน หรือมากกว่านั้นขึ้นอยู่กับบางพื้นที่ คือ

วันแรกคือวันกินสัน หรือวันเตรียมงาน เจ้าภาพต้องเตรียมสถานที่ต่างๆ เช่น สถานที่บ้าน เครื่องครัวถวายทาน เครื่องบวชอุปัชฌาย์ อาหารสำหรับต้อนรับแขกต่างๆ

วันที่สอง หรือ "วันรับแขก" จะแขกผู้ที่ทางเจ้าภาพได้ออกบัตรเชิญบอกบุญเพื่ออนุโมทนา ร่วมงานกันอย่างมากมาย โดยมีลูกแก้วนั้นรับถวายปัจจัยสิ่งของต่างๆจากคณะแขกผู้มาร่วมงาน

วันสุดท้าย คือ "วันบวช" พิธีของวันนี้จะเริ่มต้นด้วยการนำลูกแก้วไปยังวัดจะเริ่มด้วยขบวนแห่ส่างลองซึ่งส่างลองก็จะมีแต่งกายอย่างสวยงามเปรียบเสมือนกับเทวดาตัวน้อยแห่ไปรอบเมืองตามถนนต่างๆ ซึ่งในขบวนแห่ก็จะประกอบไปด้วยเสียงดนตรีอันแสดงถึงความสนุกสนานรื่นเริงจาก เครื่องดนตรี ได้แก่ มอชิง (ฆ้องซุต) ฉาบ และกลองมอชิง (กลองสองหน้า)

พอถึงวัด ส่างลองทั้งหมดก็จะกล่าวขออนุญาตเพื่อทำการบรรพชาจากพระผู้ใหญ่ เมื่อท่านได้อนุญาต ลูกแก้วก็จะพร้อมกันกล่าวคำปฐิญาณตน และอาราธนาศีลพร้อมกล่าวคำบวช แล้วจึงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายจากชุดเสื้อผ้าส่างลองที่สวยงามมาเป็น ผ้ากาสาพัทรีสีเหลือง และเป็นก็สามเณรอย่างสมบูรณ์ โดยอาจจะบวชจำพรรษาอยู่ภายในวัดเพื่อศึกษาเล่าเรียนหนังสือ ผูกเทศน์ธรรมตลอดช่วงฤดูร้อน

ส่วนพิธีกรรมของการบวชส่งลงหรือลูกแก้วนั้น จึงสรุปได้ว่า ขั้นตอนพิธีกรรมนั้น เมื่อส่งลงหรือลูกแก้วพร้อมกันแล้ว มัคทายกก็จะเป็นผู้นำเข้าสู่วิธีกรรมทางศาสนาโดยการกราบพระรัตนตรัย ขอสมาทานศีล 5 ต่อพระสงฆ์ จากนั้นส่งลงก็กล่าวคำวันทาวันทาหลวง อะหัง ภันเตฯ กล่าวบวช ขอศีล 10 ตามลำดับ จนกระทั่งพระสงฆ์ตั้งชื่อให้ส่งลง เช่น เด็กชายแสง พระสงฆ์จะตั้งชื่อให้ว่า สามเณรแสง จนครบคนสุดท้ายเพื่อให้ส่งลงได้รู้สถานะตัวเองว่าตอนนี้ตัวเองได้บวชเป็นสามเณรอย่างบริบูรณ์ในพระพุทธศาสนา โดยตามประเพณีความเชื่อแล้ว ภายในสามวันต้องอยู่แต่ในภวบริเวณของวัดห้ามออกนอกเขตบริเวณวัดจนกว่าจะครบสามวัน ถึงจะออกนอกบริเวณวัดได้ตามปกติ

ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อปอยส่งลง สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนเชื่อว่าการที่เอาลูกหลานเข้าบวชในพระพุทธศาสนานั้น จะมีอานิสงส์มากแก่พ่อแม่ของตนเอง หลังจากที่พ่อแม่ได้จากโลกนี้ไปแล้วยังสามารถเกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ได้ และประการที่สำคัญเพื่อบวชตามประเพณีของชาวพุทธ ศึกษาเล่าเรียนหนังสือ ธรรมของพระพุทธเจ้าและสามารถเทศนาสั่งสอนโปรดญาติโยม เผยแผ่และสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาได้ โดยผู้ที่เข้ามาบวชนั้น ตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดอายุผู้ที่เข้ามาบวชอย่างชัดเจน แต่ตามประเพณีและความที่เหมาะสมแล้ว ผู้ที่จะเข้ามาบวชนั้นเด็กต้องบรรลุนิติภาวะได้โดยตนเองส่วนหนึ่ง แต่ส่วนมากจะนิยมบวชตั้งอายุ 10 ปีขึ้นไป โดยส่วนมากพระอุปัชฌาย์จะเป็นผู้พิจารณาให้อนุญาตบวชเองตามสมควร

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ประวัติความเป็นมาของปอยส่งลงหรือบวชลูกแก้วของเมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ พบว่า ประเพณีปอยส่งหรือบวชลูกแก้วในเชียงตุงนั้นมีคุณค่าต่อจิตใจของชาวเชียงตุง เป็นอย่างมาก เพราะเป็นอีกหนึ่งประเพณีที่ชาวเชียงตุงได้ให้ความสำคัญมาก เพื่อที่จะได้นำลูกหลานของตนเข้ามาบวชศึกษาเล่าเรียนหนังสือธรรม ขัดเกลาลดใจฝึกกายวาจาให้เป็นผู้ที่เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นตนดีของพ่อแม่ เป็นคนดีของสังคม รู้จักผิดชอบชั่วดี และยังเป็นการส่งเสริมการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาอีกด้วย ดังนั้น ชาวเชียงตุงจึงได้ให้ความสำคัญ ความเคารพบูชาประเพณีปอยส่งหรือบวชลูกแก้วนี้เป็นอย่างมาก และยังได้ปฏิบัติสืบกันมาอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง ตามดังที่หยี่ฟาง แซ่ฟาง³ ได้กล่าวไว้ว่า ประเพณีปอยส่งลง (บวชลูกแก้ว) ได้รับการฟื้นฟูอีกครั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2525 ในอดีตนับได้ว่าเป็นประเพณีที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจของชาวไทยใหญ่ การจัดงานมี วัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างบุคคลสืบทอดพระพุทธศาสนา การจัดงานเป็นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้แน่นแฟ้น มีความรักใคร่กันฉันญาติพี่น้อง

ในสังคมไทยใหญ่ปัจจุบันพบว่าปอยส่งลงเป็นประเพณีที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ในท้องถิ่น ด้านการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้แน่นแฟ้น และมีความรักใคร่กันฉันญาติพี่น้อง ประชาชนในท้องถิ่นให้ความสำคัญกับพิธีปอยส่งลงมาก สามเณรที่ผ่านพิธีปอยส่งลงในอดีตมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา และศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน

³ หยี่ฟาง แซ่ฟาง, การกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากท้องถิ่น: กรณีประเพณีปอยส่งลง (บวชลูกแก้ว) จังหวัดแม่ฮ่องสอน วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2, หน้า 89-103, สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2562 จากเว็บไซต์ www.kmutt.ac.th/jif/public_html/article_detail.php?ArticleID=185074

ประเด็นเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าที่เปลี่ยนไป ความเป็นชนชาวไทยใหญ่ ส่วนความคิดเห็นต่อคุณค่าของ ประเพณีปอยส่างลองในปัจจุบัน ชาวไทใหญ่ยังให้ความสำคัญต่อประเพณีปอยส่างลอง โดยถือว่าเป็น พิธีกรรมหนึ่งที่สะท้อนถึงความศรัทธาของชาวไทยใหญ่ที่มีต่อพระพุทธศาสนา⁴ สามเณรที่ผ่านพิธีปอยส่างลอง ในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไปจากเดิม คือ เด็ก ๆ ที่เข้าพิธีเป็นเพียงส่วนหนึ่ง เพื่อให้พิธีกรรม สมบูรณ์เท่านั้นปัจจัยที่ทำให้ความหมายและคุณค่าของประเพณีปอยส่างลองเปลี่ยนแปลงไปมากที่สุด ที่ ค้นพบคือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความหลากหลายของผู้มาร่วมงาน ทั้งที่เป็นชาวไทยใหญ่และที่ไม่ใช่ชาวไทยใหญ่ และปัจจัยภายนอก คือ การหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตก กระแสทุนนิยม รวมทั้งอัตราการเพิ่มขึ้น ของประชากร ก็มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายและคุณค่าของปอยส่างลองเช่นกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้

ในการวิจัยครั้งนี้ จากข้อมูลให้ผู้ให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้ พบว่าข้อมูลที่เป็นตำรา หนังสือ สิ่งตีพิมพ์ ต่างๆ หรือสื่อประชาสัมพันธ์ยังมีไม่มากพอ หรือมีน้อยมาก ๆ ผู้วิจัยจึงได้มีข้อเสนอแนะ ที่อาจจะมีส่วนช่วย เป็นแนวทางกับหน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปพิจารณาและประยุกต์ใช้ปรับปรุง คือ หน่วยงานหรือผู้ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรรวบรวมประวัติความเป็นมาของปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วนี้ จากตำราต่างๆ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในด้านเรื่องประเพณีนี้ เพื่อจัดพิมพ์เป็นตำรา หนังสือ และสื่อประชาสัมพันธ์เป็นหลายๆ ภาษา เช่น ภาษาไทเขิน ไทใหญ่ เมียนมาร์ อังกฤษ และภาษาอื่นๆ เพื่อให้คนรุ่นใหม่หรือผู้ที่สนใจได้ศึกษาเข้าใจ มากยิ่งขึ้น ยังเป็นการอนุรักษ์เพื่อไม่ให้สูญหายไปและเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาอีกด้วย

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่อง ประวัติความเป็นมาของปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วของเมืองเชียงตุง ประเทศ เมียนมาร์ พบว่า ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมา ขั้นตอนพิธีกรรม ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อประเพณี ปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วนี้ และในส่วนอื่นๆ ด้วย ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปนั้นควรมีดังนี้

- 1) จัดพิมพ์หนังสือเป็นภาษาอื่นๆ เช่นภาษาไทย ภาษาอังกฤษแบบฉบับสมบูรณ์
- 2) จัดทำชมรมขึ้นเพื่อเผยแพร่ และเป็นแหล่งข้อมูลศึกษาที่ประชาชนสามารถค้นข้อมูล หรือสอบถามได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และยังเป็นการ อนุรักษ์ประเพณีปอยส่างลองหรือบวชลูกแก้วเพื่อไม่ให้สูญหายไปและเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา อีกอย่างหนึ่ง

8. เอกสารอ้างอิง

พระครูปลัดชินกร แก้วนิล (จริยเมธี). การเปลี่ยนแปลงความหมายและคุณค่าของปอยส่างลองในสังคม ไทยใหญ่ปัจจุบัน. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550 . สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์ <http://cmuir.cmu.ac.th/handle/6653943832/15032>

⁴ พระหน่อแลง แดชะญาณ, แนวทางการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของพระสงฆ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 2562; 14(3).

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563)

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555.

พระหน่อแลง แดชะญาณ, แนวทางการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของพระสงฆ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**, 2562 ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 หน้า 124.

หยีฟาง แซ่ฟาง การกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากท้องถิ่น: กรณีประเพณีปอยส่างลอง (บวชลูกแก้ว) จังหวัดแม่ฮ่องสอน. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2559 ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 หน้า : 89-103, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.kmutt.ac.th/jif/publichtml/article/detail.php?ArticleID=185074>

รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

MODEL AND PROCESS OF MANAGING THE ELDERLY SCHOOL IN LAMPANG PROVINCE

ณรงค์ ปัดแก้ว*

Narong Padkaew

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ พัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ และ เสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเจาะจง ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง จำนวน 86 คน 2) ผู้สูงอายุของโรงเรียนเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 86 คน และ 3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 192 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแล และวางแผนในการเรียนของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน

การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้ ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ

2. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอด

* อาจารย์สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

1) มีการวางแผนจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมวางแผนในการดำเนินงาน กับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษา ดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ

3) มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาควิชาต่างๆ ทั้งในและ นอกพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ

คำสำคัญ: โรงเรียนผู้สูงอายุ, รูปแบบ, กระบวนการ

ABSTRACT

The research on model and process of managing elderly school in Lampang Province has objectives: to study elderly schools management process, and to propose the model and process for managing the elderly schools in Lampang Province. The research is mixed methods research and the researcher selected samples by using specific methods, namely; 1. 86 elderly people from Kelang Nakorn Municipality elderly school, Mueang District, Lampang Province, 2. 86 elderly people from Koka Municipality elderly school, Koka District, Lampang Province, and 3. the data providers are, Mayor of Kelang Nakorn, Mayor of Ko Kha, group of elderly in the elderly school, Community leaders with senior schools, and 20 of responsible staffs in elderly school total 192 people.

The research results revealed that; 1. The process of managing schools for the elderly in Lampang Province has procedures for planning, details of activities, and project preparation including details such as meeting of concerned persons to plan the operation of personnel responsible for school operation. The elderly have municipal officials to take care and plan the learning of the elderly such as personnel preparation. There are provided equipment, experts who have experience in teaching different subjects in the timetable has provided. Equipment is prepared in the readiness of work, knowledge, understanding of rules, procedures, rules and regulations of the school.

The operation of the elderly school can solve the depression problem of elderly who attended training and the elderly have better mental health status until joining the school or village

activities. In organizing, activities of elderly schools there are training activities to educate the elderly. In the aspect of Buddhism, there are health care activities for the elderly, promotion of local wisdom and recreation activities.

2. The development of models and management processes for elderly schools in Lampang Province, most of the elderly need to open elderly schools and activities that promote the quality of life, including inviting external persons / agencies to support in opening the schools. The majority agreed that elderly schools were able to transfer health knowledge to the elderly correctly, which caused elderly's participation skill and develop knowledge various aspects of living in happy life.

3. The model and process of managing the elderly school, Lampang Province:

1) There is a project plan with details such as public relations for accepting the elderly to participate in activities and planning to recruit the elderly to participate in the activities and meeting the planning operation with the elderly participating in the project and related parties.

2) There are training activities to educate elderly in Buddhism, morality and ethics, social and culture, health care activities, training and study trips, also career and local wisdom promotion, and recreation activities.

3) There has been coordination requesting cooperation and support from other government agencies and the private sector or community, as well as dealing with speakers in the area and outside network to participate in opening schools in terms of school equipment including being as a guest speaker also giving suggestions as well.

Keywords: Elderly, Model, Process

1. บทนำ

ตามนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-12 ซึ่งมีแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7 (พ.ศ. 2504 - 2539) การพัฒนาได้มุ่งเน้นในภาคเศรษฐกิจระดับมหัพภาคเป็นส่วนใหญ่ โดยเชื่อว่าจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี และมีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีการใช้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยรัฐบาล¹ ส่งผลให้การพัฒนาเจริญเฉพาะในเขต

¹ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา, วารสารวิชาการบริหารรัฐกิจ, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม- มิถุนายน) (44), 2549.

เมือง การแก้ไขปัญหาไม่ครอบคลุม และไม่ตรงตามสภาพปัญหาของชุมชนเท่าที่ควร เกิดผลกระทบเชิงลบแก่ประชาชนในชนบท โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ² ผลพวงเหล่านั้นยังก่อให้เกิดช่องว่างของระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเมืองและชนบท ทำให้ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของคนในสังคมลดลง ขณะที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 (พ.ศ. 2540 – 2545) มีแนวทางและแผนในการปรับกระบวนการพัฒนาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของสังคมไทย ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาผ่านกลไก การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเน้นการพัฒนาคนให้มีสุขภาวะที่ดี ทั้งกายจิตใจ และสังคม ชุมชนที่เข้มแข็ง³ พึ่งตนเองได้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีรูปแบบวัดประเมินคุณภาพชีวิต ที่เชื่อมโยงทุกมิติ ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม⁴ แต่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11-12 มีนโยบายมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน การพึ่งตนเอง พัฒนาวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิต ครอบคลุมเน้นการสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว สามารถพึ่งตนเองได้มีรายได้พอใช้ และมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง เพื่อบรรเทาฐานให้คนไทยเป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดีมีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบคลุมอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสมการเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคต ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดีที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ⁵ ดังนั้น การวัดคุณภาพชีวิตจึงเป็นตัวแสดงผลลัพธ์ของสุขภาพที่สำคัญมากที่ถูกนำมาใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ความเจริญก้าวหน้าส่งผลให้คนในสังคมมีเจตคติต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนไปผู้สูงอายุมีคุณค่าลดลง เพราะไม่ต้องพึ่งพาการถ่ายทอดความรู้ อาชีพ และประสบการณ์เหมือนในอดีต ผู้สูงอายุมีประโยชน์เพียงเป็นคนเฝ้าบ้าน ช่วยดูแลลูกหลาน การเคารพนับถือและการกตัญญูรู้คุณมีน้อยลง มโนทัศน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมเปลี่ยนแปลง ยึดถือด้านวัตถุนิยม คือ เศรษฐกิจ เป็นสำคัญ วัดคุณค่าของคนโดยอาศัยความสามารถในการทำงานหาเงิน ดังนั้นผู้สูงอายุจึงถูกมองว่าขาดคุณค่าขาดความสามารถ ทำให้ผู้สูงอายุแยกตัวเองออกจากสังคม กลายเป็นสมาชิกกลุ่มน้อย และอาจมีบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปตามแบบอย่างของสมาชิกกลุ่มน้อย คือ มีอารมณ์อ่อนไหวง่ายใจน้อย มีความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย คิดถึงแต่ตนเอง มีความวิตกกังวลสูง โกรธง่าย การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจมีน้อยแตกต่างกันขึ้นกับสภาวะเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อม และภาวะวิกฤตที่แต่ละคนกำลัง

² จีวรรณ ประจวบเหมาะ, แลได้สี่ทศวรรษ: ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมืองในช่วง 2490-2536, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, มปป).

³ สุวรรณี คงมั่น, เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546), หน้า 5.

⁴ ชาญวิทย์ เทเวศ, สภาวะสุขภาพของคนไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต, สาธารณสุขและการพัฒนา, 1(3), 46-55, 2546

⁵ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564, (สำนักนายกรัฐมนตรี: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560), หน้า 4, .

เผชิญอยู่ ความสามารถในการเผชิญกับปัญหา ความรู้สึกมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีของตนเอง ปรัชญาในการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ความหวัง และความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในสังคม ในรายที่มีแรงกดดันมากๆ และไม่สามารถปรับตัวได้ บุคลิกภาพจะเสื่อมมากขึ้น กลายเป็นภาระต่อสังคม ก่อให้เกิดปัญหาทางจิตอาจทำลายตัวเองและผู้อื่นได้ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี 2550 ที่มีจำนวนประชากรสูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุในสังคมไทย มีสาเหตุหลักเนื่องมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุและส่งผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ ในอนาคตวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายอันเป็นผลมาจากความเสื่อมและความสามารถในการทำหน้าที่ลดลง ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและดูแลรักษาผู้สูงอายุควรจะต้องมีวิธีการและแนวทางในการพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพผู้สูงอายุสามารถที่จะดูแลตนเองได้หรืออาจจะมีกิจกรรมงานต่างๆ เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุให้เกิดความรู้และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ตนเองกับการอยู่ร่วมกับสังคม

จังหวัดลำปางถือได้ว่ามีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน 148,481 คน จำแนกเป็นผู้สูงอายุชาย จำนวน 68,914 คนเป็นผู้สูงอายุหญิง จำนวน 79,567 คน พบว่า ผู้สูงอายุบางรายมีความวิตกกังวล มีความเครียดในการดำเนินชีวิตของตน เห็นคุณค่าในตนเองน้อยลง เพราะไม่มีอาชีพและรายได้เป็นของตนเอง ลูกหลานปล่อยให้อยู่ในบ้านตามลำพัง เพราะทุกคนต้องออกไปทำงานประกอบอาชีพ ทำให้ผู้สูงอายุขาดการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกครอบครัว นอกจากนี้ บางรายมีสุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคภัยไข้เจ็บรบกวน จนเกิดความล้าเลในการกำหนดชีวิตตนเองว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด จึงจะดีการยกระดับคุณภาพชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตตามสภาพความเป็นอยู่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ความมีศักดิ์ศรี การได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่าในตนเองให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้อย่างมีศักยภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องให้ความสนใจในการศึกษา และเรียนรู้สิ่งที่จำเป็นต่อชีวิต เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ นำมาประยุกต์ใช้ ปัจจัยดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเกิดความตระหนักและต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสร้างตนเองให้เกิดคุณค่า เกิดการรวมตัวและมีแบบการพัฒนาในด้านต่างๆ⁶ ดังนี้

1) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี หาวิธีการต่างๆ ให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี ปราศจากความเครียด เห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลสามารถรวมกลุ่มกับสังคมได้ มีความเป็นมิตรภาพกับสมาชิกในครอบครัว และญาติมิตร รู้จักการติดต่อ พบปะสังสรรค์ มีกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว ญาติมิตร และคนรอบข้าง

⁶ กรมกิจการผู้สูงอายุ. ข้อมูลสถิติผู้สูงอายุรายปี, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2560, จากเว็บไซต์

www.dop.go.th/main/knowledge_listyear.phpid,

3) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี หาแนวทางการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ช่วยเหลือตนเองได้ สร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ รวมทั้งหามาตรการให้ผู้สูงอายุมีที่พักอาศัยที่เหมาะสม

4) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม หาวิธีการส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคมมีบทบาทในสังคมที่ตนอาศัยอยู่มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของสังคมและให้ได้รับการยอมรับจากทางสังคมและบุคคลทั่วไป

5) ด้านสภาพร่างกายที่ดี ให้การแนะนำผู้สูงอายุในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ให้รู้จักการดูแลเรื่องอาหารและโภชนาการ ตลอดจนการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ

6) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีอิสรภาพในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตมีศักยภาพที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ที่ตนพอใจรวมทั้งมีความสามารถในการให้เหตุผลสนับสนุนด้วยคำพูดและแก้ต่างเพื่อตนเอง

จากเหตุผลข้างต้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยทำให้เกิดการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีแนวทางในการบริหารจัดการด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุจากสนใจและมีความสำคัญต่อการ ดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการตัวผู้สูงอายุ และเป็นการสร้างคุณค่าแก่ผู้สูงอายุเพื่อจะได้แสดงศักยภาพในการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน ซึ่งในระยะแรกๆ มีการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ อยู่บนหลักการใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุภายในวัดหรือบางพื้นที่ได้ใช้บ้านของ ผู้ริเริ่มในการแต่งตั้งเป็นสถานที่หรือศูนย์ในการดำเนินงานในการรวมตัวของผู้สูงอายุในการแลกเปลี่ยน พูดคุยและการเล่าเรื่องราวต่างๆ ซึ่งรูปแบบเริ่มต้นยังไม่มีรูปแบบในการบริหารจัดการอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมให้แก่สาธารณชนได้รับรู้รับทราบ ซึ่งการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จังหวัดลำปางถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่หลายแห่งจากการร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ลดภาวะความเสี่ยงต่อโรคภัยและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นและความรู้ในอดีต อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนา สืบสานความรู้ ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางและรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการที่ถูกต้อง คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง เพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางการบริหารจัดการและแนวทางการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบและสร้างนวัตกรรมที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมกับโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
- 2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) โดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 2 รูปแบบได้แก่

3.1.1 รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ได้ข้อสรุปในประเด็น ที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีลักษณะเป็นแบบมาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

3.1.2 รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบแนวสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่ไม่ชี้แนะ ผู้วิจัยใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และสมุดโน้ต ประกอบการเก็บข้อมูล

3.2 ขอบเขตพื้นที่ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยรูปแบบในการศึกษากลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

3.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา เพื่อวิเคราะห์และประเมินรูปแบบ และกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยจำแนก ดังนี้

- 1) สัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร
- 2) สัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน 3 คน
- 3) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน 3 คน
- 4) สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน 3

คน

- 5) สัมภาษณ์นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา
- 6) สัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวน 3 คน
- 7) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวน 3 คน
- 8) สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวน 3 คน

3.2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 86 คน

และจากนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 86 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 172 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

3.3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุโดยมีเนื้อหาประกอบ

3 ส่วน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของของผู้ให้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้/เดือน เป็นต้น โดยเป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ (Check list)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยกำหนดให้ ข้อคำถามที่มีความหมายเชิงปฏิฐาน (Positive) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

ตอนที่ 3 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ตอบ

3.3.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร

นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง, นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, ผู้นำชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง, นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา, ผู้นำชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา, เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางการพัฒนาารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.4.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

3.4.2 การเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ โดยมีกิจกรรม ดังนี้

1) การใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 86 ชุด และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 86 ชุด รวมทั้งสิ้นจำนวน 172 ชุด ในด้านรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางที่เหมาะสมทั้งในด้านรูปธรรมหรือด้านบริบท

ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และนันทนาการ และในด้านนามธรรม คือ ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

4. ผลการวิจัย

กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1) จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ของเจ้าหน้าที่ บุคลากรที่รับผิดชอบภาระหน้าที่ในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

2) วางแผนในการเรียนการสอนของผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแล และวางแผนในการเรียนการสอนของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ที่เกิดจากมติที่ประชุมของคณะกรรมการ เครือข่ายที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาล ที่ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นมา

3) การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ คณะผู้บริหารของเทศบาล ได้มอบหมายภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้กับกองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ในการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ วางรูปแบบ แนวทาง และศึกษาข้อมูล และมอบหมายภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ การดำเนินงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมมอบความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ

การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ จากการได้รับความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล ผลของการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไข

ปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้

การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

1) ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ

2) ด้านความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3) ด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนควรส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรม และความรู้ด้านต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถดูแลสุขภาพ

รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

1) มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้องการดำเนินการเช่นนี้ ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุสมัครเข้าโรงเรียน

2) มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น

3) มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาครีหรือข่ายทั้งในและ นอกพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ ตลอดถึง มาให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยการดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจที่จะเข้าเรียนจนจบหลักสูตร

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และการพัฒนาแบบคณะผู้วิจัยสามารถนำข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และต่ำสุดมาอภิปรายผล ได้ ดังนี้

ด้านบริบท (สภาพแวดล้อมทางสังคม) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุเห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นแหล่ง

เรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ⁷ ที่พบว่า ผู้สูงอายุ ต้องการให้โรงเรียนจัดการให้ความรู้การดูแลสุขภาพ การตรวจสุขภาพและกิจกรรมนันทนาการ และอยากให้โรงเรียนมีสถานที่กว้างขวาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.85 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งมีอายุอยู่ในวัยชรา ย่อมมีโรคแทรกซ้อนไปตามวัย อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน⁸ กล่าวว่า การดำเนินงานระบบการดูแลสุขภาพเหลือ ผู้สูงอายุมีการกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน 5 กิจกรรม คือ การรู้จักผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การคัดกรอง ผู้สูงอายุ การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขผู้สูงอายุ การส่งต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นแนวทาง ที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรต้องนำไปดำเนินการ

ด้านบริบท (ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ได้รับความรู้และทักษะการดูแลสุขภาพ จาก การที่ตนได้เข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในด้านนี้ กรมสุขภาพจิต⁹ ได้แนะนำว่า การยึดผู้สูงอายุเป็นสำคัญในการ พัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกันแก้ไขปัญหา หรือการส่งเสริม เป็นสิ่งจำเป็น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.44 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางจัดการเรียน ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพราะช่วยให้ตนได้พัฒนาตนเองขึ้น จึงนับได้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุได้บริหารกิจการ ถูกต้องตามขั้นตอน ตามที่ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ¹⁰ กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า การบริหาร คือกระบวนการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ อันได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล

ด้านบริบท (ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและความรู้ด้านต่างๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่า การที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้ส่งเสริม ผู้สูงอายุในการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ เป็นเรื่องที่ดี เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ สมศักดิ์ คงเที่ยง¹¹ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การบริหารที่ดีเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้า ของสังคม ความก้าวหน้า ด้านวิทยาการต่างๆ ทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้ารวดเร็วขึ้น ส่วน

⁷ ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ, รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2557)

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-54.

⁹ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลสุขภาพเหลือนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร: ยูเรนัส อิมเมจกรุ๊ป, 2554), หน้า 131.

¹⁰ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงาน ของรัฐ, (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2548), หน้า 4.

¹¹ สมศักดิ์ คงเที่ยง, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545), หน้า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดการตนเองด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดการตนเองด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถดูแลตนเองได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประอรนุช เชื้อถิอ¹² ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า บุคคลที่อยู่ในครอบครัวที่ให้การดูแลผู้สูงอายุ จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และพยายามส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการดูแลสุขภาพและปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข ซึ่งคณะบุคคลในโรงเรียนผู้สูงอายุ ก็เปรียบเสมือนบุคคลที่อยู่ในครอบครัว

ด้านปัจจัยนำเข้า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือสถานที่เรียนและห้องเรียนมีเพียงพอและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า สถานที่เรียนและห้องเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เพียงพอ และเหมาะสมกับผู้สูงอายุ จะเป็นพลังใจให้ผู้สูงอายุเข้าเรียนอย่างมีความสุข ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับคณะผู้บริหารโรงเรียน ที่จะต้องดำเนินงานนี้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แฮร์โรลด์ คูนต์ซ์ (Harold Koontz) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การจัดการ หมายถึงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการ¹³ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือความเพียงพอของงบประมาณมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุเห็นว่า งบประมาณในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานโรงเรียน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องบริหารจัดการงบประมาณให้เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธงชัย สันติวงษ์¹⁴ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า งานบริหารจัดการ คือ การจัดระเบียบทรัพยากรต่างๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน

ด้านกระบวนการ (การจัดการเรียนรู้) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือเน้นการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมให้มีการแสดงออกและปฏิบัติจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมเมื่อโรงเรียนได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียน จึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ นิคม ชมภูหลง¹⁵ ที่กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ตอนหนึ่ง ความว่า ปัญญาท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่น รักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเห็นว่า การที่นักเรียนผู้สูงอายุทุกคนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน จะทำให้งานของโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์

¹² ประอรนุช เชื้อถิอ, ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทครอบครัวในการส่งเสริมสุขภาพ กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549), หน้า 9-10

¹³ สมพงศ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 6.

¹⁴ ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2543), หน้า 21-22

¹⁵ นิคม ชมภูหลง, ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้, มหาสารคาม กลุ่มนิเทศติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1, 2548), หน้า 9

ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุเมธ ทราภัยแก้ว¹⁶ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากประชาชน ความรู้และทัศนคติของประชาชน การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก สถานการณ์เอื้ออำนวย

ด้านกระบวนการ (การวัดผลประเมินผล)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเห็นว่าการศึกษาที่มีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง จะทำให้นักเรียนผู้สูงอายุแต่ละคนได้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง แล้วนำจุดโน้ไปพัฒนาต่อยอด นำจุดด้อยไปปรับปรุงให้ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สมนึก ภัททิยธนี¹⁷ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การวัดเพื่อประเมิน เป็นการวัดเพื่อนำผลที่ได้มาตัดสิน หรือสรุปคุณภาพของการจัดการศึกษาว่ามีประสิทธิภาพสูงหรือต่ำ หลักสูตรเหมาะสมหรือไม่ ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีการรายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนหนึ่งเห็นว่าการรายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบในทุกรายวิชา เป็นความต้องการของนักเรียนทุกคน หากผลการเรียนดีก็จะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง แต่ถ้าผลการเรียนไม่ดี ก็จะได้สำรวจการเรียนของตนเอง แล้วหาทางแก้ไขต่อไป สอดคล้องกับข้อเขียนของ ปทุม พัทธาคม¹⁸ ที่ระบุไว้ตอนหนึ่งว่า การรายงานผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการเรียน กำหนดแนวทางการศึกษา และการเลือกอาชีพ

ด้านกระบวนการ (นันทนาการ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธ ศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร รักษาศีลและนั่งสมาธิ ในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเห็นว่าการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งของชาวพุทธ และถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธทุกคนที่ได้ปฏิบัติกันสืบมา ซึ่งถือเป็นนันทนาการอย่างหนึ่ง เพราะทำกิจกรรมนี้แล้วมีความสุขสบายใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ สมบัติ กาญจนกิจ¹⁹ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า นันทนาการเป็นกระบวนการในการพัฒนาประสบการณ์หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลหรือของสังคม ผลจากการเข้าร่วมในกระบวนการเรียกว่า ประสบการณ์โดยอาศัยกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เป็นสื่อในช่วงเวลาว่าง เวลาอิสระ โดยที่บุคคลเข้าร่วมโดยความสมัครใจหรือมีแรงจูงใจแล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนา อารมณ์สุข สนุกสนานและสงบสุข ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีหน่วยงานต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น การเลี้ยงอาหาร แก่ผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเห็นว่า การที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุน

¹⁶ สุเมธ ทราภัยแก้ว, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษาโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2536, หน้า 56

¹⁷ สมนึก ภัททิยธนี, การวัดผลการศึกษา, (กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์, 2552), หน้า 9

¹⁸ ปทุม พัทธาคม, การรายงานผลการเรียน, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2562, จากเว็บไซต์ pathumpit.ac.th/curriculum-52/cur-52/report.pdf

¹⁹ สมบัติ กาญจนกิจ, นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 16-18

ด้านงบประมาณการจัดกิจกรรมต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจ ใฝ่ศึกษาเรียนรู้มากขึ้น สอดคล้องกับความเห็นของ ทอยท์ (Thoits)²⁰ ว่า การที่บุคคลในเครือข่ายของสังคมได้รับความช่วยเหลือด้านอารมณ์ สังคม สิ่งของ และข้อมูล ซึ่งการช่วยเหลือเหล่านี้ จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญและตอบสนองต่อความเจ็บป่วย หรือความเครียดในระยะเวลาที่รวดเร็ว

ด้านผลผลิต

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า การเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้พวกตนได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน ทำให้เฟลิดเฟลิน สนุกสนาน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์แก่กันและกัน สอดคล้องกับความคิดเห็นของ เดคเคอร์²¹ ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีกิจกรรมไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การที่ผู้สูงอายุมีกิจกรรม จะทำให้ผู้สูงอายุคงบทบาทและสถานะภาพของตนไว้ทำให้รู้สึกมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่ง เห็นว่า การที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ได้จัดให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันเป็นทีม หรือเป็นกลุ่ม ทำให้พวกตนสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ ได้ดี และมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ ความเห็นของ นกเกตุ สุขสมเพียร²² ที่กล่าวว่า ทฤษฎีกิจกรรม ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมปฏิบัติอยู่เสมอๆ มีบุคลิกภาพกระฉับกระเฉง และการมีภารกิจสม่ำเสมอ จะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิต และสามารถปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรม

6. ข้อเสนอแนะการวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีประเด็นสำคัญๆ ที่ควรเป็นข้อเสนอแนะ เชิงนโยบาย เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุนำไปพิจารณาดำเนินการตามที่เห็นสมควร ซึ่งมีดังนี้ ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต

1) การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โรงเรียนควรหมั่นหากิจกรรมสร้างสรรค์ ให้นักเรียนได้ร่วมกันทำในช่วงเวลาว่าง กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ควรส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตอาสา ด้วยการนำนักเรียนไปบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด และชุมชน ตามความเหมาะสมกับอายุของแต่ละคน เพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่าทุกเวลามีคุณค่าต่อชีวิต มีความรู้สึกว่ามีส่วนเป็นเจ้าของโรงเรียน รู้จักใช้เวลาว่าง ให้เกิดประโยชน์ของผู้สูงอายุ

2) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ และทักษะด้านสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ จะได้เป็นผู้มีสุขภาพที่ดี

²⁰ ทอยท์ (Thoits, 1982), อ้างถึงใน จริยาวัตร คมพยัคฆ์, “แรงสนับสนุนทางสังคม: มโนทัศน์และการนำไปใช้” วารสารพยาบาลศาสตร์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (2531) หน้า 97

²¹ กรรณิกา เจริญลักษณ์, “บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้ให้การสนับสนุนแก่สังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2545, หน้า 65

²² นกเกตุ สุขสมเพียร, “รูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย”, วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, การศึกษาผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), 2549, หน้า 26-28

3) โรงเรียนควรจัดเนื้อหาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนผู้สูงอายุ ไม่ควรเน้นวิชาการที่ต้องใช้ความจำมากเกินไป ควรเป็นรายวิชาที่กระตุ้นผู้เรียนสนุกสนาน และเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม ควรวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอน ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ควรเน้นการเรียนการสอน ที่ทำให้นักเรียนเห็นจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาจุดเด่น และปรับปรุงจุดด้อยต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีอีกหลายประเด็นที่ควรนำมาวิจัย เป็นต้นว่า

1) ควรวิจัยเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้การพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุ อยู่ในวัยชรา มักหมดความคาดหวังที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของชีวิต หากมีหลักพุทธธรรมเป็นฐานขับเคลื่อน หรือกระตุ้นจิตใจให้เห็นคุณค่าของการพัฒนา ก็อาจทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดี

2) ควรวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตรกรรมวัยเกษียณ แก่ผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ว่างงาน ทำให้เหงา มองตนเองแบบไร้ค่า และสวนใหญ่ เคยประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม หากได้รับการส่งเสริมเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับวัย และบริบทของบ้านพักอาศัย ก็จะทำให้ผู้สูงอายุเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่ทำนั้น

3) ควรวิจัยเกี่ยวกับ ทักษะการใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุมาจากครอบครัวที่ต่างกัน การได้รับการดูแลจากสมาชิกครอบครัวก็ต่างกัน จึงอาจทำให้ความรู้สึกนึกคิด ของแต่ละคนแตกต่างกันไปด้วย การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับวัย อาจช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างมีความสุข

7. เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. ข้อมูลสถิติผู้สูงอายุรายปี. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2560. จากเว็บไซต์

www.dop.go.th/main/knowledge_listyear.phpid,

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือครูที่ปรึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพมหานคร:

ยูเร็นสอิมเมจกรุ๊ป. 2554

กรรณิกา เจริญลักษณ์. “บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้ให้การสนับสนุนแก่สังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2545

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. แลได้สี่ทศวรรษ: ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทาง

การเมืองในช่วง 2490-2536. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. มปป

ชาญวิทย์ ทระเทพ. สภาวะสุขภาพของคนไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต. สาธารณสุขและการพัฒนา. 2546. 1(3).

หน้า 46-55

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563)

ทวี วัชรเกียรติศักดิ์. การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา". วารสารวิชาการบริหารรัฐกิจ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม- มิถุนายน) (44), 2549.

ทอยท์ (Thoits, 1982). อ้างถึงใน จริยาวัตร คมพยัคฆ์. "แรงสนับสนุนทางสังคม: มโนทัศน์และการนำไปใช้" วารสารพยาบาลศาสตร์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (2531) หน้า 97

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2543

นภเกตุ สุขสมเพียร. "รูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย".

วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. การศึกษาผู้ใหญ่. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2549

นิคม ชมพูหลง. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้. มหาสารคาม กลุ่มนิเทศติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1, 2548

ปทุม พิตยาคม. การรายงานผลการเรียน. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2562. จากเว็บไซต์ pathumpit.ac.th/curriculum-52/cur-52/report.pdf

ประอรนุช เชื้อถือ. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทครอบครัวในการส่งเสริมสุขภาพ กับพฤติกรรม การส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549

ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มศักดิ์ จังหวัดเพชรบูรณ์. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2557

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2548

สมนึก ภัททิยธี. การวัดผลการศึกษา. กาศสินธุ์: ประสานการพิมพ์, 2552

สมบัติ กาญจนกิจ. นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

สมพงศ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2523

สมศักดิ์ คงเที่ยง. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545

สุเมธ ทรายแก้ว. "ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษาโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี". รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536

สุวรรณี คงมั่น. เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. สำนักนายกรัฐมนตรี: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560

ผลลัพธ์การดำเนินโครงการอบรมและทักษะศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน
อสม. และสมาชิก กลุ่มแม่บ้าน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองน้ำพอง
อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

THE RESULTS THE PROJECT AND RECOMMENDED TO DEVELOPMENT
PROJECTS AND VISUAL EDUCATION OF TRAINING COMMUNITY
VOLUNTEERS A CASE STUDY OF THE MEMBERS OF THE GROUP NAM
PHONG DISTRICT MUNICIPALITY IN THE PROVINCE

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และคณะ*

Somsak Srisontisuk and others

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลลัพธ์การดำเนินโครงการ และเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการอบรมและทักษะศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ในเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งกลุ่มตัวอย่างมาจากกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ชุมชนละ 15 คน รวมทั้งสิ้น 180 คน จากประชากร 300 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ทั้งนี้ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า: 1. การศึกษาผลลัพธ์การดำเนินโครงการโดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.84$, S.D.= 0.33) ซึ่งเป็นระดับที่สูงที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกด้านโดย ด้านการพัฒนากระบวนการทำงานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 2.95$, S.D.= 0.42) รองลงมา คือ ด้านการสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 2.85$, S.D.= 0.41) และด้านความรู้ความเข้าใจโครงการ ($\bar{X} = 2.82$, S.D.= 0.41) ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาโครงการเทศบาล พบว่า เทศบาลเมืองน้ำพองควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ร่วมคิด ร่วมเสนอข้อคิดเห็น และร่วมวางแผนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม เพื่อประกอบการตัดสินใจกำหนดและ

* อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วิลาสินี ชูทอง สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

วิเชษฐ หลุดพา สาขาการจัดการ วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร

ภาวิดา รังสี สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร

แดนไพโร แก้วเวฬุ กองบังคับการสืบสวนสอบสวนตำรวจภูธรภาค 4, สังกัดกองบังคับการสืบสวนสอบสวน ตำรวจภูธร

ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาล และจัดทำช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของเทศบาลผ่านเว็บไซต์อย่างเป็นปัจจุบัน

คำสำคัญ: ผลลัพธ์การดำเนินโครงการ, กรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, กลุ่มแม่บ้าน

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the results of the project and recommended to development projects and visual education of training community volunteers. A Case Study of the members of the group Nam Phong district municipality in the province. By the quantitative research which samples from the community volunteers. The members of women's groups, community of 15 people, a total of 180 people used the questionnaire results, the implementation of the project on three issues: first an understanding of the project's second. process development work and three networking activities after the project. The statistics used for data analysis were percentage, average, and standard deviation.

The results showed that: 1. According to the study of project implementation, most respondents are agricultural workers, 69%, followed by trading 16% and government officials or government employees 13% respectively. However, when considering the experience of joining the training program most 58% have already received training, and 42% of participants have never participated in the training program. In this regard, the net evaluation of the overall project operation Was at a low level ($\bar{X} = 2.84$, S.D. = 0.33) and when considered in each aspect, it was found that at the hundredth level in all aspects, with The aspect of work process development was the highest mean ($\bar{X} = 2.95$, SD = 0.42), followed by networking ($\bar{X} = 2.85$, SD = 0.41) and project knowledge ($\bar{X} = 2.82$, SD = 0.41) respectively

2. The guidelines for the development of the municipality project must give participants the opportunity to think. Share ideas and jointly plan activities To support the decision making, determination and implementation of projects or activities of the municipality And create a channel to access the municipal information through the website as current Members in the process of and ask for public opinion

Keywords: The result of the project, the community volunteer village health, women's group

1. บทนำ

นโยบายสาธารณะและแผนงานเป็นกระบวนการในเชิงความคิดแต่การจะทำให้แผนกลายเป็นความจริงต้องผ่านโครงการซึ่งการดำเนินโครงการที่สมบูรณ์จะต้องมีการประเมินโครงการให้ทราบผลลัพธ์การดำเนินโครงการว่าประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอะไร ตอบสนองความต้องการได้เพียงใด ควรปรับปรุงแล้วดำเนินการต่อไปหรือควรยุติโครงการ เท่ากับเป็นการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ดำเนินการไปแล้ว นอกจากนี้การประเมินผลจะมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของแผนงานโครงการต่างๆ และยังส่งผลทางอ้อมหากการประเมินผลมีคุณภาพจะทำให้การบริหารงานตามแผนที่กำหนดมีคุณภาพไปด้วยแต่ถ้าการประเมินผลขาดคุณภาพแล้วอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อแผนงานที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งการบริหารงานสาธารณะในปัจจุบันมีการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ในด้านต่างๆ ดังนี้ 1. การจัดการทรัพยากร หน่วยงานระดับท้องถิ่นจะกำหนดนโยบาย แผนดำเนินงานนโยบายและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น เป็นการให้สิทธิพลชนในการตัดสินใจเลือกทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง 2. การกำหนดนโยบาย โครงสร้างองค์กรและการจัดการ และระเบียบข้อบังคับมีลักษณะแตกต่างกันตามท้องถิ่น (Fragmentation) 3. การเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงานของระบบบริหารสาธารณะจากการปฏิบัติเองมาเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ (Regulatory) กำกับดูแล ติดตามและประเมินผล และ 4. โครงสร้างองค์กรบริหารมีขนาดเล็กและยืดหยุ่นคล่องตัว²

เทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง ดำเนินงานอย่างเป็นอิสระภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ จากนโยบายของฝ่ายบริหารในองค์กรนำมาสู่การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนยุทธศาสตร์ 3 ปี นำมาสู่แผนการดำเนินงานและการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหนึ่งในนั้นได้แก่โครงการอบรมและทัศนศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เป็นโครงการที่เกิดขึ้นตามแผนยุทธศาสตร์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้อ 2 การพัฒนาทุนมนุษย์และสังคมที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้นำชุมชนซึ่งมีจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม สามารถ ชักจูงให้ผู้อื่นทำตามตนในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น³ ทั้งนี้เทศบาลเมืองน้ำพองได้จัดโครงการดังกล่าวต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี มีความต้องการทราบผลลัพธ์การดำเนินงานเพื่อนำไปปฏิบัติในปีต่อไป ไป จึงเป็นที่มาของการวิจัยเรื่องผลลัพธ์โครงการอบรมและทัศนศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

¹ สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, นโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), หน้า 15-18

² ตระกูล มีชัย, การศึกษาข้อมูลด้านการเมืองการปกครองไทยเรื่องการเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 76

³ เทศบาลตำบลน้ำพอง, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (พ.ศ.2559-2563), เทศบาลตำบลน้ำพอง, ขอนแก่น, 2558. หน้า

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาผลลัพธ์การดำเนินโครงการอบรม และทัศนศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ในเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการอบรม และทัศนศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ในเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ทำการศึกษาจากผู้เข้าร่วมโครงการอบรมและทัศนศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านจาก 12 ชุมชนในเขตการปกครองของเทศบาลเมืองน้ำพอง ซึ่งได้แก่ กรรมการชุมชน, อสม., สมาชิกกลุ่มแม่บ้านและเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินโครงการ โดยเก็บข้อมูลเฉพาะการดำเนินโครงการภายใต้ปีงบประมาณ 2558

4. แนวคิดการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอันนำไปสู่การพัฒนารอบแนวคิดการวิจัยที่ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

4.1 แนวคิดการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลการดำเนินโครงการภายใต้การบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น โดยเน้นที่การศึกษารูปแบบการบริหารราชการของเทศบาลในส่วนโครงสร้างการบริหารงานสำนักปลัดเทศบาล ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายพัฒนาชุมชน ฝ่ายการบริหารการศึกษา โรงเรียน/ศูนย์เด็กเล็ก เป็นต้น มาเป็นกรอบการศึกษาอย่างกว้างๆ เพื่อให้การดำเนินงานไม่หลงประเด็นในขอบเขตของวัตถุประสงค์ คณะผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการดำเนินงานของฝ่ายพัฒนาชุมชนเป็นหลัก ยิ่งไปกว่านั้นคณะผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาภาพรวมของกระบวนการดำเนินงานภายใต้ฐานคิดตามทฤษฎีระบบที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ผลลัพธ์ของโครงการต่อไป

4.2 ทฤษฎีระบบ

ในการศึกษาผลลัพธ์การดำเนินโครงการมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษา และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลการดำเนินโครงการ ตามทฤษฎีระบบซึ่งอยู่ภายใต้แนวคิดของการบริหารโครงการ ดังที่คณะผู้วิจัยจะกล่าวในส่วนต่อไป

4.3 แนวคิดการบริหารโครงการ

การบริหารโครงการเป็นกระบวนการในการบริหารทรัพยากรให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหาร (PDCA) คือ การวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ/ติดตาม และการปรับปรุงแก้ไข และการดำเนินโครงการภายใต้แผนของกิจกรรมอันมีวัตถุประสงค์ ระยะเวลาเริ่มต้น ระเบียบการปฏิบัติเป็นแนวทางเพื่อให้บรรลุตาม

เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลลัพธ์เพื่อเสนอเป็นแผนปรับปรุงแก้ไขตามขั้นสุดท้ายของหลักการบริหาร จึงต้องอาศัยตัวแบบการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมดังแนวคิดต่อไป

4.4 แนวคิดการประเมินผลโครงการด้วยแบบจำลอง CIPP Model

CIPP Model เป็นแบบจำลองการประเมินผลโครงการใน 4 ประเด็น คือ 1. การประเมินสภาวะแวดล้อม 2. การประเมินปัจจัยนำเข้า 3. การประเมินกระบวนการ และ 4. การประเมินผลผลิต ซึ่งคณะผู้วิจัยจะใช้กรอบประเด็นดังกล่าวประเมินความรู้ความเข้าใจ และการพัฒนากระบวนการทำงานของกลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ 2.1 และ 2.2

4.5 แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของ Nadler (Nadler และ Wiggs (1989)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนา ศักยภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานและปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรให้สูงขึ้น โดยวิธีการฝึกอบรม การให้การศึกษา และการพัฒนา ขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึง ครอบคลุม 3 เรื่องด้วยกัน คือ 1. การฝึกอบรม (Training) เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้สำหรับงานปัจจุบัน มุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ทันทีหรือมีพฤติกรรมการทำงาน ที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการขององค์กร การฝึกอบรมมีความเสี่ยงอยู่บ้าง ที่ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมไม่อาจทำงานได้ตามความมุ่งหวังขององค์กร อาจเป็นเพราะการจัดหลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับ ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ขั้นตอนการทำงาน เทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้ หรือสภาพการ แข่งขันผันแปรไปจากที่ได้คาดคะเนไว้ 2. การศึกษา (Education) เป็นกระบวนการที่จัดขึ้น เพื่อเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมที่ จะทำงานตามความต้องการขององค์กรในอนาคต การศึกษายังคงต้องเกี่ยวกับการทำงานอยู่ แต่จะ แตกต่างไปจากการฝึกอบรม เนื่องจากการเตรียมเรื่องงานในอนาคตที่แตกต่างไปจากงานปัจจุบัน การศึกษาจึงเป็นการเตรียมบุคลากรเพื่อการเลื่อนขั้นตำแหน่ง (Promotion) หรือให้ทำงานในหน้าที่ ใหม่ 3. การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และ ประสบการณ์แก่บุคลากรขององค์กร เป็นการช่วยเตรียมความพร้อมของบุคลากรสำหรับการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรขององค์กร ช่วยให้บุคลากรของ องค์กรได้เพิ่มพูนความรู้ ได้แสดงขีดความสามารถของตน ได้แสดงความคิดเห็นรวมทั้งเป็นการเปิด โอกาสให้บุคลากรได้แสดงความสามารถ ศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในออกมา

4.6 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ภาสวรรณ คลาดแคล้ว และ สุพัตรา จิตตเสถียร⁴ ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการแก้ปัญหายาเสพติดของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด โดยใช้ตัวแบบการประเมินผลโครงการซึ่ง สตัฟเฟิลบีป (Stufflebeam) พบว่าในด้านบริบท อยู่ในระดับน้อย ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ อยู่ในระดับกลาง แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานตามโครงการไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ศูนย์

⁴ ภาสวรรณ คลาดแคล้ว และสุพัตรา จิตตเสถียร, การประเมินผลโครงการแก้ปัญหาเสพติดของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอำเภอได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก, รายงานการวิจัย, พิษณุโลก. มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2552, หน้า บทคัดย่อ

ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอำเภอควมมีการปรับปรุงการโครงการฯ ทั้งหมด ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวของไม่สอดคล้อง กับ สมนึก ชาญด้วยกิจ และคณะ⁵ ที่ศึกษาการประเมินผลโครงการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนชาวเผ่ามูเซอ พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในทุกะดับการดำเนินงาน ความพึงพอใจของคณะทำงานและของประชาชนต่อการดำเนินโครงการทุกด้านอยู่ในระดับมาก ดังนั้นผลผลิตและผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการจึงเกิดแผนแม่บทชุมชน แผนปฏิบัติการที่ได้รับการบรรจุเข้าแผน 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ มีการก่อตั้งสภาชุมชนตำบลป่าไผ่ รวมถึงเกิดการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ตาม ศึกษาเรื่ององค์การชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าองค์กรชุมชนและประชาชนในชุมชนต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำบริการสาธารณะ 3 ประการคือมีความเป็นพลเมืองมากขึ้น มีการยกฐานะเป็นหุ้นส่วนกับเทศบาลในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อชุมชนมากขึ้น ขณะที่เทศบาลมีการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและพฤติกรรมในการปฏิบัติงานที่สำคัญ 2 ประการคือ เปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนมีสิทธิ หน้าที่ในการบริหารจัดการชุมชนตนเอง และมีการปรับเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชุมชนทั้งหมดนี้ส่งผลให้เทศบาลนครขอนแก่น มีคุณลักษณะของการเป็น “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน” เพิ่มขึ้น ดังเช่นงานวิจัยของ ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และ จิตติมา พราวศรี⁷ เรื่องการประเมินผลโครงการฟื้นฟูและพัฒนากิจกรรมรายย่อยและยากจน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่สามารถนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ในระดับปานกลาง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมโครงการไปลดต้นทุนการผลิตภาคเกษตรได้ประมาณร้อยละ 50 ของต้นทุนการผลิตเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัญญา รุดโต, วลีรัตน์ แสงไชย และ วสันต์ เหลืองประภัสร์⁸ เรื่องการประเมินผลโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรคโดยใช้ตัวแบบซีพี (CIPP Model) พบว่าผู้รับบริการได้ประเมินผลด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิตมีความเหมาะสม โดยภาพรวมและรายได้อยู่ในระดับมากทั้งหมด ส่วนผู้ให้บริการมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ ด้านงบประมาณ บุคลากร ยาและเวชภัณฑ์ยังไม่เพียงพอ สถานบริการในอำเภอนาเชือกมีความพร้อมในการดำเนินงานตามโครงการแต่ต้องพัฒนาระบบส่งต่อและประชาชนอำเภอนาเชือกมีหลักประกันสุขภาพร้อยละ 91.61 โดยสรุปผู้วิจัยเห็นว่าโครงการนี้ดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการอย่างมี

⁵ สมนึก ชาญด้วยกิจ และคณะ, การประเมินผลโครงการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนชาวเผ่ามูเซอ, วารสาร ศวน, 2550, 23(91), 8-10. หน้า บทคัดย่อ

⁶ สถาพร เจริญธรรม, องค์การชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศึกษากรณี: โครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ เทศบาลนครขอนแก่น, (ขอนแก่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2557), หน้า 258

⁷ ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และ จิตติมา พราวศรี, การประเมินผลโครงการฟื้นฟูและพัฒนากิจกรรมรายย่อยและยากจน: กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554, 10(1), 79-108, หน้า บทคัดย่อ.

⁸ ธนัญญา รุดโต, วลีรัตน์ แสงไชย และ วสันต์ เหลืองประภัสร์, การประเมินผลโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรคโดยใช้ตัวแบบซีพี (CIPP Model) : กรณีศึกษาเครือข่ายบริการสุขภาพ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2556, 4(1), 352-369, หน้า บทคัดย่อ

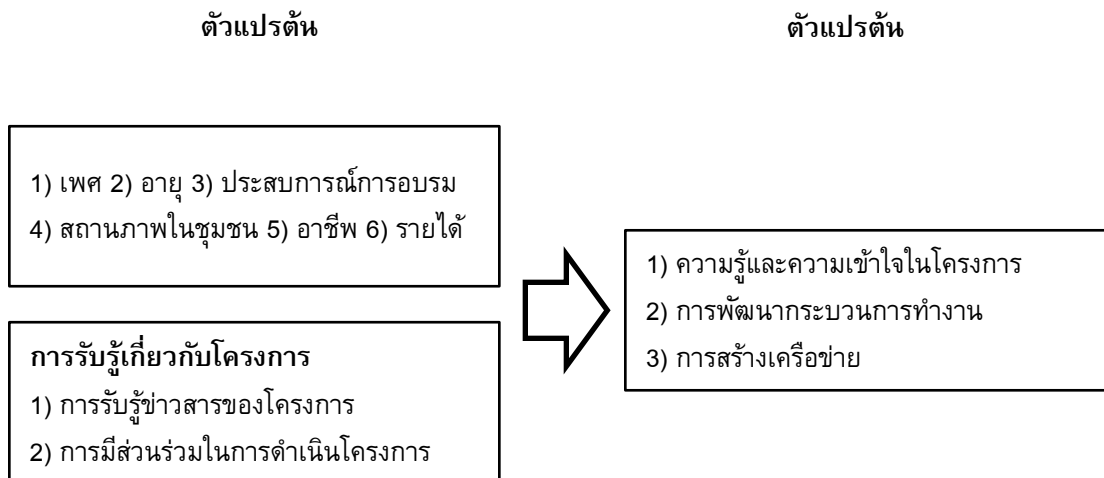
ประสิทธิภาพ เห็นสมควรให้เป็นต้นแบบการพัฒนาต่อไป เช่นเดียวกับการวิจัยของ ภัทรวดี ชอกดูล⁹ เรื่องการประเมินผลโครงการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลพระแก้ว อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ได้แก่โครงการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกระบวนการ ได้แก่ การจัดประชุมชี้แจงวิธีการดำเนินงานตามโครงการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนให้กับผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด และปัญหาในการดำเนินโครงการ คือ ผู้สูงอายุเดินทางมารับเบี้ยยังชีพไม่สะดวก งบประมาณที่ผู้สูงอายุได้รับไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำไม่ชัดเจนเกี่ยวกับโครงการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งต้องแก้ไขต่อไป

ทั้งนี้สิ่งที่จะละเลยไม่ได้ในการประเมินผลโครงการหรือผลลัพธ์ของโครงการที่ต้องนำมาพิจารณา คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ดังที่ นิยมล ยาวินัง¹⁰ วิจัยเรื่องโครงการประเมินผลโครงการแก้ไขปัญหาน้ำน้อกระบบในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเป็นน้ำน้อกระบบ 2) วิเคราะห์ถึงระดับประสิทธิผลของโครงการฯ 3) วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินโครงการ 4) ระบุปัญหา อุปสรรคจากการดำเนินโครงการ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยที่พบในบางข้อทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับคณะผู้วิจัย ได้แก่ บทสรุปการวิจัยที่ว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสภาวะน้ำน้อกระบบ ได้แก่ เพศ การศึกษา อาชีพ/รายได้ รายจ่าย และค่านิยมในการใช้ชีวิตประจำวัน และปัจจัยส่วนบุคคลในการดำเนินชีวิตเหล่านี้ยังมีผลต่อประสิทธิผลโครงการด้วย ส่วนปัญหาที่เกิดจากการดำเนินการได้แก่ ทีมงาน วิธีการดำเนินงาน งบประมาณ ระยะเวลา และการประชาสัมพันธ์ จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้นนำมาซึ่งการออกแบบกรอบการวิจัยดังรายละเอียด

⁹ ภัทรวดี ชอกดูล, การประเมินผลโครงการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลพระแก้ว อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2556, 4(1), 22-29, หน้า บทคัดย่อ

¹⁰ นิยมล ยาวินัง, การประเมินผลโครงการแก้ไขปัญหาน้ำน้อกระบบในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, 2549, หน้า 169

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1: กรอบแนวคิดการวิจัย

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งศึกษาผลลัพธ์การดำเนินโครงการ และเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการอบรมและทักษะศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ในเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมาจากการกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ชุมชนละ 15 คน รวมทั้งสิ้น 180 คน จากประชากรทั้งสิ้น 300 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการแบบสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่ง ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ อาชีพ และประสบการณ์การเข้าร่วมโครงการฯ

ส่วนที่ 2 เป็นการสอบถามการศึกษาผลลัพธ์การดำเนินโครงการฯ ใน 3 ประเด็น คือ

2.1 ความรู้ความเข้าใจการดำเนินโครงการฯ

2.2 การพัฒนากระบวนการทำงาน

2.3 การสร้างเครือข่ายหลังเข้าร่วมกิจกรรมโครงการฯ

ส่วนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะการดำเนินโครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างโดยได้แบบสอบถามกลับมาสมบูรณ์จำนวน 180 ชุด จากแบบสอบถามทั้งหมด โดยคิดเป็น 100 % นอกจากนี้คณะผู้วิจัยจะไปสัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสรุปผลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งมีลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ¹¹

7. ผลการวิจัย

การศึกษาผลลัพธ์การดำเนินโครงการอบรมและทักษะศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลศึกษาผลลัพธ์การดำเนินโครงการอบรมและทักษะศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ในเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยประกอบด้วย 1. ข้อมูลสถานภาพของผู้เข้าร่วมโครงการฯ 2. ผลลัพธ์การดำเนินโครงการฯ จำแนกตามด้านความรู้ความเข้าใจโครงการด้านการพัฒนากระบวนการทำงาน ด้านการสร้างเครือข่าย ดังรายละเอียด

ตารางที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 180)

ลำดับ	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1.	เพศ		
	1.1 ชาย	78	44.00
	1.2 หญิง	102	56.00
2.	สถานภาพผู้เข้าร่วมโครงการ		
	2.1 กรรมการชุมชน	54	30.00
	2.2 อาสาสมัครสาธารณสุข	50	28.00
	2.3 กลุ่มแม่บ้าน	76	42.00
3.	อาชีพ		
	3.1 เกษตรกร	125	69.00
	3.2 ค้าขาย	30	16.00
	3.3 ข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ	25	13.00
4.	ประสบการณ์ฝึกอบรม		
	4.1 เคยผ่านการฝึกอบรม	104	58.00
	4.2 ไม่เคยผ่านการฝึกอบรม	76	42.00
รวม		180	100.00

¹¹ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2553), หน้า 163

จากตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56 รองลงมาคือเพศชายร้อยละ 44 มีสถานภาพเป็นกลุ่มแม่บ้านร้อยละ 42 รองลงมาคือกรรมการชุมชน ร้อยละ 30 และอาสาสมัครสาธารณสุขร้อยละ 28 ตามลำดับ ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมร้อยละ 69 รองลงมาคือค้าขายร้อยละ 16 และเป็นข้าราชการหรือพนักงานของรัฐร้อยละ 13 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาประสิทธิภาพการเข้าร่วมโครงการอบรมฯส่วนใหญ่เคยผ่านการฝึกอบรม มาแล้วร้อยละ 58 และร้อยละ 42 ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่เคยผ่านการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมฯ

ตารางที่ 2: ผลลัพธ์เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการอบรมฯ โดยภาพรวม

ลำดับ	การประเมินผลเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1.	ด้านความรู้ความเข้าใจโครงการ	2.82	.46	น้อย
2.	ด้านการพัฒนากระบวนการทำงาน	2.95	.42	น้อย
3.	ด้านการสร้างเครือข่าย	2.85	.41	น้อย
รวม		2.84	.33	น้อย

จากตารางที่ 2 พบว่า การประเมินผลเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.84$, S.D. = 0.33) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกด้านโดย ด้านการพัฒนา กระบวนการทำงานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 0.42) รองลงมา คือ ด้านการสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 2.85$, S.D. = 0.41) และด้านความรู้ความเข้าใจโครงการ ($\bar{X} = 2.82$, S.D. = 0.41) ตามลำดับ

ตารางที่ 3: ผลลัพธ์เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการฯ แบ่งเป็นรายด้าน

ลำดับ	ประเด็นการประเมินผลลัพธ์	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านความรู้ความเข้าใจโครงการ				
1.	ได้รับความรู้จากการเข้าร่วมโครงการ	3.21	0.69	ปานกลาง
2.	เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ	2.99	0.77	น้อย
3.	สามารถบอกข้อดีของโครงการได้	2.71	0.70	น้อย
4.	สามารถบอกประโยชน์ของโครงการได้	2.90	0.76	น้อย
5.	สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่และถ่ายทอดได้	2.82	0.72	น้อย
รวม		2.82	0.46	น้อย
ด้านการพัฒนากระบวนการทำงาน				
1.	สามารถนำความรู้ไปปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานได้	2.98	0.76	น้อย
2.	สามารถเห็นและเข้าใจจุดบกพร่องของการทำงาน	2.94	0.83	น้อย
3.	สามารถให้คำปรึกษากับผู้ร่วมงานได้	3.03	0.89	ปานกลาง

4.	สามารถสร้างและพัฒนารูปแบบกิจกรรมใหม่ในชุมชนได้	2.89	0.82	น้อย
5.	สามารถเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมของชุมชนได้	2.97	0.79	น้อย
รวม		2.95	0.42	น้อย
ด้านการสร้างเครือข่าย				
1.	มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับสมาชิกระหว่างกลุ่ม	2.90	0.80	น้อย
2.	มีการรวมกลุ่มเพื่อขยายเครือข่ายในการพัฒนาชุมชน	2.87	0.81	น้อย
3.	ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ข่าวสารจากภายนอกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง	2.79	0.70	น้อย
4.	เข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างต่อเนื่อง	2.86	0.84	น้อย
5.	มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบเครือข่าย	2.78	0.71	น้อย
รวม		2.85	0.41	น้อย

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลลัพธ์การดำเนินงานโครงการอบรมเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจโครงการ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้มากที่สุดในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.69) รองลงมาคือผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.99$, S.D. = 0.77) และสามารถบอกประโยชน์ของโครงการได้ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.90$, S.D. = 0.76)

ด้านกระบวนการทำงาน พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถให้คำปรึกษากับผู้ร่วมงานได้ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.89) รองลงมาคือ สามารถเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมของชุมชนได้ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 0.79) และสามารถนำความรู้ไปปรับปรุงการทำงานของท่านได้ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.98$, S.D. = 0.76) ตามลำดับ

ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับสมาชิกระหว่างกลุ่มมากที่สุดที่ระดับน้อย ($\bar{X} = 2.90$, S.D. = 0.80) รองลงมาผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการรวมกลุ่มเพื่อขยายเครือข่ายในการพัฒนาชุมชนในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.87$, S.D. = 0.81) และเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างต่อเนื่องในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.87$, S.D. = 0.81)

ส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาโครงการอบรมและทัศนศึกษาดูงานของกรรมการชุมชน อสม. และสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ในเทศบาลเมืองน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

การเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และจัดกลุ่มประเด็นการนำเสนอโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในโครงการ ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะโดยภาพรวมในประเด็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ร่วมคิด ร่วมเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมโครงการของเทศบาล

2. การรับรู้ข่าวสารของโครงการ ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอให้เทศบาลจัดทำช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของเทศบาลผ่านเว็บไซต์อย่างเป็นทางการเป็นปัจจุบัน เนื่องจากที่ผ่านมาไม่สามารถเข้าถึงข่าวสารทางระบบอินเทอร์เน็ตได้

3. การมีส่วนร่วมในโครงการ ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอให้ควรสอบถามสมาชิกในขั้นตอนของการร่วมวางแผนและสอบถามความคิดเห็นของประชาชนเพื่อประกอบการตัดสินใจกำหนดและดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาล

8. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกด้านโดยด้านความรู้ความเข้าใจโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการฝึกอบรม ด้านการพัฒนากระบวนการทำงาน รองลงมา คือ ด้านการสร้างเครือข่าย น้อยที่สุดคือ ได้มีความเข้าใจในโครงการ 2.แนวทางการพัฒนาโครงการเทศบาล เทศบาลเมืองน้ำพองควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ร่วมคิด ร่วมเสนอข้อคิดเห็น และร่วมวางแผนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม เพื่อประกอบการตัดสินใจกำหนดและดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาล และจัดทำช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของเทศบาลผ่านเว็บไซต์อย่างเป็นทางการเป็นปัจจุบัน

9. เอกสารอ้างอิง

ตระกูล มีชัย. การศึกษาข้อมูลด้านการเมืองการปกครองไทยเรื่องการเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย.

กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546

เทศบาลตำบลน้ำพอง. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (พ.ศ.2559-2563). เทศบาลตำบลน้ำพอง. ขอนแก่น, 2558

ธนัญญา รุดไทย, วลีรัตน์ แสงไชย และ วสันต์ เหลืองประภัสร์. การประเมินผลโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรคโดยใช้ตัวแบบซีป (CIPP Model): กรณีศึกษาเครือข่ายบริการสุขภาพ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม.

วารสารการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2556. 4(1). 352-369, หน้า บทคัดย่อ นิยมล ยาวินัง. การประเมินผลโครงการแก้ไขปัญหาน้ำนอกระบบในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่.

วิทยานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์. สาขา รัฐประศาสนศาสตร์, 2549

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2553

ภัทรวดี ชอกตุล. การประเมินผลโครงการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลพระแก้ว

อำเภอกาฬ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. 2556. 4(1). 22-29, หน้า บทคัดย่อ

- ภาสวรรณ คลาดแคล้ว และสุพัตรา จิตตเสถียร. การประเมินผลโครงการแก้ปัญหาเสพติดของศูนย์
ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอำเภอได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด
พิษณุโลก. รายงานการวิจัย. พิษณุโลก.มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2552
- ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และ ฐิติมา พราวศรี. การประเมินผลโครงการฟื้นฟูและพักฟื้นเกษตรกรรายย่อยและยากจน:
กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2554. 10(1). 79-108.
หน้า บทคัดย่อ
- สถาพร เริงธรรม. องค์การชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ศึกษากรณี: โครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ เทศบาลนครขอนแก่น. ขอนแก่น.
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2557
- สมนึก ขาญด้วยกิจ และคณะ. การประเมินผลโครงการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนชาว
เผ่ามูเซอ. วารสาร ศวน. 2550. 23(91), 8-10. หน้า บทคัดย่อ
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. นโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2555

เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมือง
ระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง

POWER RELATIONS NETWORK OF LOCAL POLITICIANS AND NATIONAL
POLITICIANS IN CHAIYAPHUM PROVINCE:
ANALYSIS OF POLITICAL ECONOMY

ณัฐดนัย แก้วโพนงาม*

Nutdanai Kaewponngam

โอฬาร ถิ่นบางเตียว**

Olarn Thin Bang Teo

ชัยณรงค์ เครือนวน***

Chainarong Krueanuan

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1. เพื่อศึกษาการก่อรูปของเครือข่ายอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ 2. เพื่อศึกษาการขยายเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ 3. เพื่อศึกษาการรักษาและการสืบทอดเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ขอบเขตของการวิจัย ศึกษาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยเปลี่ยนจากระบบมณฑลเทศาภิบาล เป็นการปกครองส่วนกลางส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2476-2562 ทำการวิจัยในพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 16 อำเภอ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า การก่อรูปเกี่ยวข้องกับนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ รวมถึงผลประโยชน์ ต่างตอบแทนมีการใช้เงินทุนในการก่อรูปของเครือข่ายอำนาจผ่านหัวคะแนน เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมรวมถึงท้องถิ่นนิยมและภาคีสานนิยม เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจและสังคมผ่านระบบอุปถัมภ์

* นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*** คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ไปสู่ประชาชนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายอำนาจ การสร้างเครือข่ายอำนาจมานูเอล คาสเทลล์ (Manuel Castells) ซึ่งเขาระบุชัดเจนว่าอำนาจในสังคมเครือข่ายแสดงตัวของมัน ผ่านทางกลุ่มของเครือข่าย¹ อำนาจของภาคแสดงทางสังคมต่างๆ รวมถึงองค์กรต่างๆ ที่มีเป้าประสงค์เดียวกันเข้ามารวมกันจัดตั้งหรือเชื่อมเครือข่ายอำนาจเข้าด้วยกัน จากการที่การเชื่อมเครือข่ายของภาคแสดงต่างๆ เกิดขึ้นในบริบทของเทคโนโลยีและสังคมโลกาภิวัตน์ การขยายเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นซึ่งการขยายเครือข่ายอำนาจเกิดจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีร่วมกันรวมถึงผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่ง ได้แก่ เงินและผลประโยชน์ต่างตอบแทนในรูปแบบอื่นๆ การขยายเครือข่ายอำนาจมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ท้องถิ่นนิยม รวมถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปการรักษาและการสืบทอดเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยนักการเมืองระดับชาติจะรักษาและสืบทอดเครือข่ายอำนาจบางส่วนผ่านนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันซึ่งต่างก็มีผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน เช่นเงินทุนและผลประโยชน์ในรูปแบบอื่นๆ ผ่านหัวหน้าที่เป็นเครือข่ายของนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิซึ่งการรักษาและสืบทอดเครือข่ายอำนาจนี้สัมพันธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นนิยม อีสานนิยม สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปผ่านระบบอุปถัมภ์ที่มีหัวหน้าเป็นผู้กระทำการและส่งผลกระทบโดยตรงกับประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ เครือข่ายอำนาจส่วนหนึ่งมาจากท้องถิ่นนิยมหรืออีสานนิยม ที่มีภาษา เอกลักษณ์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน

คำสำคัญ: เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจ, นักการเมือง, เศรษฐศาสตร์การเมือง

ABSTRACT

The research objectives of political economy analysis regarding relations network power of local politicians and national politicians in Chaiyaphum Province are: 1. To study the formation of power network local politicians and national politicians in Chaiyaphum Province. 2. To study the extension of the national and local power network in Chaiyaphum Province. 3. To study the treatment and inheritance of power networks at the national and local levels in Chaiyaphum Province. Scope of research studied since the change of government by changing from the provincial government to governing central provincial and local area in 1933–2019. Conducted research in all areas of 16 Districts, Chaiyaphum Province by qualitative research. The result of research shows that formation involves local politicians and national politicians which have the same or/and similar political ideology related to various interests including reciprocal benefits. Funds are used to form the authority network through the election canvasser related to culture, including local

¹ Castell, M, "Network Theory/A Network Theory of Power", International Journal of Communication, Vol 5: 773 – 787, 2011

popularity and northeast popularity, connecting economic and social systems through patronage system to people. Which is in line authority network concept Manuel power network construction Manuel Castells, in which the clearly states that power in social network shows itself through network group. The power of various social actors including various organizations, the same goal come together to establish and due to networking of the various shows taking place in context of technology and globalization society or connect power network together. The expanding national and local power networks levels in Chaiyaphum Province has link between national politicians and local politicians. The expanding of authority network is due to the common political ideology, including reciprocal benefits, which are money and other forms of benefits also related to the local culture popularity, and the changing economic social conditions too . About preservation and inheritance of authority networks at national and local levels the national politicians will maintain and inherit some authority networks through local politicians with common political ideology. The authority network connection with local culture, Isan, economic conditions and society that changes through patronage system, and election canvasser also directly affect people in Chaiyaphum Province. The formation of authority network comes from localism or Isanism that proud of being an Isan people in unique language, culture and long traditions for a long time.

Keywords: Power relations network, Politicians, Political economy.

1. บทนำ

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จังหวัดชัยภูมิ ยังไม่มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ โดยตระกูลที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิได้แก่ ตระกูล ชัยวิรัตน์ โล่ห์วีระ และตระกูล คนสมบูรณ์ ซึ่งทั้ง 3 ตระกูลเป็นนักการเมืองระดับชาติที่ได้รับการเลือกตั้งต่อเนื่องยาวนานและมีบทบาททางการเมืองที่สำคัญในจังหวัดชัยภูมิ จนกระทั่งหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 22 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งที่มี กกต. กำกับการเลือกตั้งเป็นครั้งแรก โดยพรรคที่ได้รับการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ พรรคไทยรักไทย โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดชัยภูมิที่ได้รับการเลือกตั้งที่สังกัดพรรคการเมืองอื่นต่างย้ายมาสังกัดพรรคไทยรักไทยทั้งหมด ทำให้หลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 22 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544² จังหวัดชัยภูมิมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองเดียวคือพรรคไทยรักไทยทั้งหมด 7 คน โดยภายหลังการเลือกตั้งครั้งนี้เองที่ทำให้เริ่มเห็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่น โดยนักการเมืองระดับชาติต่างพยายามสานความสัมพันธ์กับนักการเมืองท้องถิ่น โดยการที่นักการเมืองระดับชาติต่างส่งผู้สมัครไปแข่งขันในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นเพื่อเป็นฐาน

² สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดชัยภูมิ, ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ, จังหวัดชัยภูมิ, 2561

เสี่ยงคะแนนระดับชาติของตนเองในอนาคต โดยพรรคไทยรักไทยมีบทบาทสำคัญในการส่งผู้สมัครลงแข่งขัน การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น แต่หากมองในระดับตระกูลยังไม่มีตระกูลใดควบคุมอำนาจทางการเมืองอย่าง เบ็ดเสร็จในจังหวัดชัยภูมิ แต่ต่างกระจายทางการเมืองไปในหลายตระกูล แต่ตระกูลที่ยังมีบทบาททางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ ตระกูลชัยวิรัตน์ ตระกูลโล่ห์วีระ และตระกูล คนสมบูรณ์ โดยเฉพาะตระกูลโล่ห์วีระ มีอิทธิพลทางการเมืองที่สำคัญในจังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้ตระกูลโล่ห์วีระมีการจัดตั้งมูลนิธิโล่ห์วีระขึ้น โดยมูลนิธินี้มี บทบาททางการเมืองที่สำคัญ มีการให้ทุนการศึกษาและเงินสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองหรือ แม้กระทั่งกิจกรรมทางการศึกษาหรือสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ โดยมูลนิธิโล่ห์วีระมีที่ตั้งสำนักงานมูลนิธิใน บริเวณศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ และในปัจจุบันมูลนิธิโล่ห์วีระก็ยังดำเนินงานมูลนิธิอยู่³

ต่อมาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปครั้งที่ 23 เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคไทยรักไทยได้รับการเลือกตั้งทั้งจังหวัดจำนวน 7 คน โดยในการเลือกตั้ง ครั้งนี้ตระกูลโล่ห์วีระไม่ได้รับการเลือกตั้ง ส่งผลให้ตระกูลที่มีบทบาททางการเมืองที่สำคัญได้แก่ ตระกูลชัย วิรัตน์ และตระกูล คนสมบูรณ์ และการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 24 เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2549 สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรที่สังกัดพรรคไทยรักไทยก็ได้รับการเลือกตั้งทั้งหมดทั้งจังหวัดชัยภูมิ ตระกูลที่ยังมีบทบาท ทาง การเมืองที่สำคัญได้แก่ ตระกูลชัยวิรัตน์ และตระกูลคนสมบูรณ์ ต่อมาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรทั่วไปครั้งที่ 25 เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 ในการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคไทยรักไทยโดนยุบพรรคและ มีการจัดตั้งพรรคพลังประชาชนขึ้นมาแทน ส่งผลให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดชัยภูมิครั้งนี้ พรรคที่ได้รับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่จึงสังกัดพรรคไทยรักไทย ภายหลังการเลือกตั้ง ครั้งนี้ตระกูลที่มีบทบาททางการเมืองที่สำคัญในจังหวัดชัยภูมิได้แก่ ตระกูลชัยวิรัตน์ ตระกูลคนสมบูรณ์ ตระกูล โล่ห์วีระ และตระกูลชาลีเครือ ที่มีบทบาททางการเมืองที่สำคัญในจังหวัดชัยภูมิและมีความสัมพันธ์ ที่ชัดเจนระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ต่อมาหลังการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 26 เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554⁴ ตระกูลที่มีบทบาททางการเมืองที่สำคัญในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ตระกูลชัยวิรัตน์ ตระกูลคนสมบูรณ์ ตระกูลโล่ห์วีระ ตระกูลชาลีเครือ และตระกูลเกียรติทองชัย โดยเฉพาะตระกูลชาลีเครือที่มีการส่งน้องชายลงสมัคร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิและก็ได้รับการ เลือกตั้งต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน และตระกูลเกียรติทองชัย ที่มีการส่งน้องชายลงสมัคร นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองชัยภูมิซึ่งก็ได้รับการเลือกตั้งต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบันเช่นเดียวกัน ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปครั้งที่ 27 เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 ไม่มีการประกาศ ผลการเลือกตั้ง และในปีเดียวกันก็เกิดการรัฐประหารโดย คสช. ทำให้รัฐบาล คสช. มีอำนาจในการบริหาร ประเทศไทยต่อเนื่องยาวนานหลายปี และนักการเมืองท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งมาก่อนหน้านี้ก็ดำรง ตำแหน่งต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบันซึ่งยังไม่มีการจัดให้มีการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่นใหม่แต่อย่างใด จนกระทั่งได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปครั้งล่าสุดซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 28 เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ผลการเลือกตั้งพบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคเพื่อไทยได้รับการเลือกตั้ง 4 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคพลังประชารัฐได้รับการเลือกตั้ง 2 คน โดยพรรคเพื่อไทยที่เป็น

³ สานนท์ ด้านภักดี, เครือข่ายอำนาจในจังหวัดชัยภูมิ, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, จังหวัดชัยภูมิ, 2562

⁴ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดชัยภูมิ, ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ, จังหวัดชัยภูมิ, 2561

พรรคพลังประชาชนเดิม และพรรคเพื่อไทยเดิม ยังได้รับความนิยมทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ ตระกูลที่มีบทบาททางการเมืองที่สำคัญในระดับชาติ ได้แก่ ตระกูลโลหะวณิชย์ ตระกูลคนสมบุรณ์ และตระกูลเกียรติ ก้องชูชัย ซึ่งสังกัดพรรคเพื่อไทย ในขณะที่ตระกูลซาลีเครือยังคงมีบทบาททางการเมืองท้องถิ่นที่สำคัญ เนื่องจากยังคงดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิในปัจจุบันอยู่ และตระกูลเกียรติก้องชูชัย ก็ยังคงมีบทบาททางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิเช่นเดียวกันเนื่องจากน้องชายยังคงดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองชัยภูมิอยู่ในปัจจุบันเช่นเดียวกัน⁵

จากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยมีความสนใจเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่น และนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากจังหวัดชัยภูมิมีพัฒนาการของการปกครองและการปกครองท้องถิ่นมายาวนานประกอบกับเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยงานวิจัยของ ณัฐดนัย แก้วโพนงาม⁶ พบว่า ผู้ที่มีอิทธิพลและสามารถชี้หน้าในจังหวัดชัยภูมิ ตลอดจนควบคุมเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ คือ กลุ่มลูกหลานเจ้าเมืองชัยภูมิและกลุ่มพ่อค้าคนไทยเชื้อสายจีน ที่สำคัญมีการแต่งงานกันระหว่างกลุ่มลูกหลานเจ้าเมืองชัยภูมิและกลุ่มพ่อค้าคนไทยเชื้อสายจีนเพื่อรักษาอำนาจและปกป้องผลประโยชน์ในกลุ่มตน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการก่อรูปของเครือข่ายอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ

2.2 เพื่อศึกษาการขยายเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

2.3 เพื่อศึกษาการรักษาและการสืบทอดเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการวิจัย

โดยศึกษาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยเปลี่ยนจากระบอบมณฑลเทศาภิบาล เป็นการปกครองส่วนกลางส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นในปี พ.ศ.2476-2562

3.2 ขอบเขตในด้านพื้นที่ของการวิจัย

ทำการวิจัยในพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 16 อำเภอ เนื่องจากทั้ง 16 อำเภอของจังหวัดชัยภูมิมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเครือข่ายอำนาจระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งประกอบไปด้วยอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอแก้งคร้อ อำเภอคอนสวรรค์ อำเภอคอนสาร อำเภอจัตุรัส อำเภอซับใหญ่ อำเภอเทพสถิต อำเภอเนินสง่า อำเภอบ้านเขว้า อำเภอบ้านแท่น อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอภักดีชุมพล อำเภอภูเขียว อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอหนองบัวระเหว

⁵ สานนท์ ด้านภักดี, เครือข่ายอำนาจในจังหวัดชัยภูมิ, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, จังหวัดชัยภูมิ, 2562

⁶ ณัฐดนัย แก้วโพนงาม, เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทยภายใต้สภาวะความขัดแย้งในจังหวัดชัยภูมิ, งานวิจัยทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 2560

3.3 ขอบเขตในด้านเนื้อหาของการวิจัย

3.3.1 ศึกษาลักษณะของเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ ว่าก่อรูปขึ้นมาอย่างไร

3.3.2 ศึกษาว่าหลังการก่อรูปของเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจแล้วมีปฏิสัมพันธ์กับการเมืองระดับชาติและท้องถิ่นโดยมีขบวนการและวิธีการอย่างไร และนำไปสู่การผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจหรือไม่

3.4 ขอบเขตในด้านหน่วยในการวิเคราะห์

ศึกษาจากประชาชนในจังหวัดชัยภูมิที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชัยภูมิและมีภูมิลำเนาในจังหวัดชัยภูมิ

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีวิทยา (Methodology) ที่จะนำมาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาแนวประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้าง (Historical structural Approach) เป็นแนวการศึกษาโครงสร้างและผู้กระทำการ (Structure and Agency) ที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักตรรกะแบบวิภาษวิธี (Dialectics) ของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งผู้วิจัยจะสังเคราะห์ และประยุกต์วิธีวิทยาในประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้างมาใช้⁷ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์โครงสร้าง ที่เปรียบเสมือนแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ดังนั้น โครงสร้างสังคมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดำรงอยู่ต่อเนื่องคงทนกว่าความสัมพันธ์ทางสังคมอื่นๆ โครงสร้างทางสังคมในที่นี้จะมีลักษณะคือมีลักษณะ 2 ด้านของโครงสร้าง ได้แก่ การที่โครงสร้างจะสร้างเงื่อนไข และผลผลิตของการกระทำทางสังคม กล่าวคือ

4.1.1 โครงสร้างด้านที่เป็นเงื่อนไขมีคุณสมบัติในการกำหนดเงื่อนไขการกระทำทางสังคมว่าจะไปในทิศทางที่ช่วยเอื้อหรือจำกัดการกระทำนั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของผู้กระทำทางสังคม ดังนั้นโครงสร้างทางสังคมจึงมีบทบาททั้งการสร้างข้อจำกัด หรือเปิดโอกาสในเวลาเดียวกัน แต่จะขึ้นอยู่กับว่าการกระทำทางสังคมต่างๆ ได้เข้าถึงทรัพยากรของสังคมมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร

4.1.2 โครงสร้างในด้านที่เป็นผลผลิตของการกระทำทางสังคม ซึ่งให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคมได้ก่อรูปมาจากการกระทำร่วมกันของมนุษย์ ซึ่งมีการต่อสู้ทางสังคมที่มีทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือและโครงสร้างทางสังคมก็สามารถปรับเปลี่ยนไปตามผลลัพธ์ของการต่อสู้ขัดแย้งระหว่างผู้กระทำทางสังคม 2 ฝ่ายใหญ่ๆ คือ ระหว่างผู้กระทำฝ่ายหนึ่งที่ต้องการรักษาโครงสร้างเดิมไว้ เพื่อตอบสนองผลประโยชน์และคุณค่าให้ตัวเองต่อไป กับผู้กระทำอีกฝ่ายหนึ่งที่พยายามปรับเปลี่ยนโครงสร้างเพื่อจัดสรรผลประโยชน์และคุณค่าในทิศทางใหม่ ความพยายามเปลี่ยนแปลงหรือปรับโครงสร้างเป็นผลมาจากความตึงเครียดของโครงสร้างเดิม ซึ่งจะเป็นโอกาสที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมสามารถเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างในที่นี้ จึงต้องพิจารณาการก่อรูป (Production) การสืบทอด (Reproduction) และการเปลี่ยนรูป (Transformation) ของโครงสร้างสังคม

⁷ ชัยยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์, วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม, จันทบุรี, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2559

4.2 การวิเคราะห์ผู้กระทำการ ภายใต้ฐานคิดที่ว่ามนุษย์ผู้มิชอบพบปะในการขับเคลื่อนทางสังคม แต่ด้วยเหตุที่มนุษย์เกิดและดำรงอยู่ในสังคม ดังนั้นมนุษย์แต่ละคนจึงเป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสมอ กล่าวโดยสรุปแล้วการกระทำของมนุษย์จึงมีลักษณะของการกระทำทางสังคมเสมอ การกระทำทางสังคมในที่นี้หมายถึง การเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันจากฐานการมีอัตลักษณ์ร่วมกัน หรือมีสถานะอยู่ในตำแหน่งแห่งที่เดียวกันทางสังคม โดยกลุ่มบุคคลดังกล่าวจะเคลื่อนไหวด้วยเจตจำนงอย่างใดอย่างหนึ่ง

4.3 ปฏิสัมพันธ์ในเชิงวิภาษวิธีระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการทางสังคม ก่อให้เกิดกระบวนการทางสังคม (Social Process) ดังนั้นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในสังคม ในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคมนั้น จะต้องพิจารณากระบวนการทางประวัติศาสตร์เพื่อช่วยให้เข้าถึงความเป็นมาในอดีต สถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและแนวโน้มที่จะเป็นไปในอนาคต โดยการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ จึงเปรียบเสมือนการดูภาพยนตร์ที่จะเห็นภาพอย่างต่อเนื่อง⁸

4.4 การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (interview guide) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์มีรูปแบบต่างๆ คือ

4.4.1 การสัมภาษณ์รายบุคคล จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-dept interviews) โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลัก (key - informants) ได้แก่

1) กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ผู้นำโครงการพัฒนาของชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น

2) กลุ่มผู้นำทางการฝ่ายปกครองท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

3) กลุ่มผู้นำทางการฝ่ายปกครองท้องถิ่น เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น

4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

5) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ

4.5 การสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของ จังหวัดชัยภูมิ โดยอาศัยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มละ 3-5 คน เพื่อระดมข้อมูลรวมถึงเป็นการตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม เช่น กลุ่มชาวบ้านที่อำเภอเมืองชัยภูมิ กลุ่มชาวบ้านที่อำเภอบ้านเขว้า เป็นต้น

4.6 การเสวนากลุ่มเฉพาะ (focus group) เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มโดยอาศัยผู้เข้าร่วมที่มีลักษณะเดียวกันและมีฐานะทางสังคมใกล้เคียงกันจำนวน 5-15 คน โดยผู้วิจัยเป็นเพียงวิทยากรขบวนการ (facilitator) การเสวนากลุ่มเฉพาะมุ่งแสวงหาข้อสรุปร่วมกันโดยผ่านการอภิปรายในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นการตรวจสอบข้อมูลไปด้วย เช่น กลุ่มผู้บริหารชุมชน กลุ่มผู้อาวุโส เป็นต้น

4.7 การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีโครงสร้าง (informal or unstructured interview) คือ มีเพียงคำถามวิจัยเป็นแนวการ

⁸ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป และชัยณรงค์ เครือนวน, โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นระดับตำบลในเขตภาคตะวันออก และจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาพื้นที่สามตำบล, งานวิจัย, วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมายปีที่ 3 ฉบับที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2555

สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ในที่นี้จะกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยอย่างดี เช่น ปราชญ์ของชุมชน อดีตข้าราชการเกษียณ พระภิกษุ เป็นต้น

4.8 การสังเกตการณ์ (Observation) จะเป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเสริมวิธีการอื่นๆ โดยใช้ในกระบวนการสังเกต คือ การลงไปดูหลักฐานทางโบราณคดีซึ่งไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น วัตถุภาพเขียนผนังถ้ำ ศาลเจ้าเมือง พื้นที่ตั้งชุมชน เป็นต้น

5. ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า 1. การก่อรูปของเครือข่ายอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิเกิดขึ้นจากความรัก ความชอบของตนเอง การเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่นเป็นลักษณะของธุรกิจการเมือง มีการใช้ระบบอุปถัมภ์ผ่านเครือข่าย พรรคพวก การมีจุดยืนทางวัฒนธรรมร่วมกันทั้งท้องถิ่นนิยมและอีสานนิยมรวมถึงการมีจุดยืนทางการเมืองร่วมกันโดยมีระบบราชการและกลไกราชการคอยช่วยเหลือ ทั้งนี้การก่อรูปของเครือข่ายอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิมีจุดเริ่มต้นมาจากมีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม บางตระกูลมีการจัดตั้งเครือข่ายขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน บางตระกูลเป็นนักการเมืองเก่าแก่มานานเลยส่งต่อให้ลูกหลานสืบทอดทายาททางการเมือง โดยการก่อรูปบางตระกูลเริ่มจากการเป็นนักการเมืองท้องถิ่นแล้วก้าวเข้าสู่การเมืองระดับชาติ แต่ในขณะที่บางตระกูลเริ่มจากการเป็นนักการเมืองระดับชาติแล้วขยายอิทธิพลไปสู่การเมืองท้องถิ่น บางตระกูลใช้ความได้เปรียบในการประกอบอาชีพเช่นเคยเป็นแพทย์มาก่อนมีคนรู้จักเยอะก็เลยง่ายในการหาเสียงและการเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีการลงพื้นที่อย่างสม่ำเสมอทำให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เป็นตัวแทนเพื่อเป็นปากเป็นเสียงและคอยช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ในด้านต่างๆ โดยการก่อรูปของนักการเมืองในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่จะได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่

2. การขยายเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีลักษณะเกิดจากการต้องการสร้างผลงานให้กับตนเองให้เป็นที่รู้จักของประชาชนและต้องการแพร่อำนาจของตนเองออกไป เช่น บางตระกูลเริ่มจากการเป็นนักการเมืองท้องถิ่นแล้วขยายอำนาจเครือข่ายไปสู่การเมืองระดับชาติเช่นตระกูลเกียรติทองชัยเป็นต้นในขณะที่บางตระกูลเริ่มจากการเป็นนักการเมืองระดับชาติแล้วขยายเครือข่ายอำนาจไปสู่การเมืองท้องถิ่นเช่นตระกูลคนสมบูรณ์ ตระกูลชาลีเครือ เป็นต้น การขยายเครือข่ายอำนาจสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผลประโยชน์ทางธุรกิจและผลประโยชน์ทางการเมือง นักการเมืองบางคนใช้เงินเป็นตัวขยายเครือข่ายอำนาจเป็นหลักโดยมองว่าผู้ที่มีเงินจะมีอำนาจเหนือประชาชน โดยมีการวางแผนให้ตนเองและพรรคพวกเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนมีการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นที่มี มีการช่วยเหลืองานชุมชนสม่ำเสมอรวมถึงช่วยเหลือส่วนราชการและหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดชัยภูมิ เช่น ปรับปรุงอาคารซื้อครุภัณฑ์รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณผ่านโครงการหรือรูปแบบในการดำเนินงานอื่นๆ มีการแจกสิ่งของช่วยเหลือชาวบ้านและชุมชน การพูดโน้มน้าวจิตใจคนให้คล้อยตาม ออกประชาสัมพันธ์สิ่งที่ตนเองช่วยเหลือชุมชนและชาวบ้านไปว่ามีอะไรบ้าง รวมถึงใช้ผลงานตนเองในการขยายเครือข่ายอำนาจเพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญแก่ตนเอง นักการเมืองบางคนใช้ผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมมาเป็นฐานในการขยายเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งนักการเมืองบางคนเป็นผู้ที่

มีอิทธิพลในพื้นที่ที่มีการใช้เงินซื้ออำนาจเพื่อหวังขยายเครือข่ายอำนาจ นักการเมืองบางคนขยายเครือข่ายอำนาจผ่านพรรคพวกเพื่อนฝูง กลุ่มอาชีพ สมาคมต่างๆ ดึงโครงการต่างๆ เข้าสู่ชุมชนช่วยเหลือทางด้านสุขภาพประชาชน สนับสนุนการขุดลอกคลองแก้ท้องถื่นที่ต้องการ เสนอบประมาณในการพัฒนาท้องถื่นและสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น หม้าชัยภูมิทั้งนี้การขยายเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถื่นในจังหวัดชัยภูมิมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างนักการเมืองท้องถื่นและนักการเมืองระดับชาติผ่านเครือข่าย พรรคพวก ระบบอุปถัมภ์ การมีจุดยืนทางวัฒนธรรมร่วมกันซึ่งได้แก่ ท้องถื่นนิยม อีสานนิยม รวมไปถึงการมีจุดยืนทางการเมืองร่วมกัน

3. การรักษาและการสืบทอดเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถื่นในจังหวัดชัยภูมิมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถื่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยนักการเมืองระดับชาติจะรักษาและสืบทอดเครือข่ายอำนาจบางส่วนผ่านนักการเมืองท้องถื่นที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันซึ่งต่างก็มีผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน เช่นเงินทุนและผลประโยชน์ในรูปแบบอื่นๆ ผ่านห้วคณะที่เป็นเครือข่ายของนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถื่นในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการรักษาและสืบทอดเครือข่ายอำนาจนี้สัมพันธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ท้องถื่นนิยม อีสานนิยม สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปผ่านระบบอุปถัมภ์ที่มีห้วคณะเป็นผู้กระทำการและส่งผลกระทบโดยตรงกับประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยการมีจุดยืนทางการเมืองร่วมกันที่สะท้อนผ่านเครือข่าย พรรคพวก

โดยการรักษาและการสืบทอดเครือข่ายอำนาจในระดับชาติและระดับท้องถื่นในจังหวัดชัยภูมิสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างเครือข่ายอำนาจของ มานูเอล คาสเทล (Manuel Castells) ซึ่งเขาจะบ่งชี้ให้เห็นว่าอำนาจในสังคมเครือข่ายแสดงตัวของมันผ่านทางกลุ่มของเครือข่าย⁹ และในการทำความเข้าใจอำนาจเครือข่ายเกิดขึ้นในบริบทของยุคโลกาภิวัตน์และการปฏิวัติเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของสังคมสมัยใหม่ก็คือ การที่สังคมสมัยใหม่สามารถสื่อสารถึงกันทั้งภายในสังคมตนเองรวมถึงสังคมภายนอกในแง่มุมต่างๆทางสังคม เช่น การเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ กลุ่มเครือข่ายหนึ่งสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยและด้วยการทำงานอย่างสอดคล้องประสานรับกันในวงศัวานของเครือข่ายเอง หลักการค่านิยม กระบวนการและการกระทำต่างๆ ภายในเครือข่าย โดยผู้ที่อยู่ภายใต้เครือข่ายต้องปฏิบัติตาม โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญตามแนวคิดการสร้างเครือข่ายอำนาจเดวิด โนก (David Knoke)¹⁰ ซึ่งเขาจะบ่งชี้ว่าสังคมเครือข่ายอำนาจนั้น จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการตีความต่อผลกระทบทางสังคมของยุคโลกาภิวัตน์ที่คืบคลานเข้ามาในสังคมโลกปัจจุบันโดยเฉพาะการเคลื่อนไหวสังคมที่เชื่อมต่อกันผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งในปัจจุบันทั้งนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถื่นในจังหวัดชัยภูมิต่างใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาและสืบทอดเครือข่ายอำนาจ

⁹ Castells, M, **Network Theory/A Network Theory of Power**, International Journal of Communication, Vol 5: 773 – 787, 2011

¹⁰ David Knoke and Tetiana Kostiuhenko, **Power Structure of Policy Networks**, UK : Oxford University Press, 2017

ในจังหวัดชัยภูมิอำนาจทางสังคมเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเครือข่าย (network) ในสังคม ต่างมุ่งสู่การยกระดับการมีอำนาจ (authority) ด้วยการสร้างเครือข่ายของตนตามแนวคิดการสร้างเครือข่ายอำนาจ ไมเคิล แมนน์ (Michael Mann)¹¹ เครือข่ายอำนาจนำไปสู่โครงสร้างอำนาจ อันประกอบด้วย 4 เครือข่ายได้แก่

- 1) เครือข่ายทางอุดมการณ์ (Ideological Network)
- 2) เครือข่ายทางเศรษฐกิจ (Economic Network)
- 3) เครือข่ายทางการเมือง (Political Network)
- 4) เครือข่ายทางทหาร (Military Network)

เครือข่ายอำนาจสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของเครือข่ายอำนาจต่างๆ ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่นซึ่งหลักการ คำนิยม กระบวนการและการกระทำต่างๆ ภายในเครือข่าย โดยผู้ที่อยู่ภายใต้เครือข่ายต้องปฏิบัติตาม โดยทฤษฎีเครือข่ายอำนาจทางสังคมใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง นำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาแบบวิภาษวิธีระหว่างโครงสร้างกับผู้ที่กระทำการซึ่งมองว่าไม่มีผู้กระทำการทางสังคม แต่ทว่าผู้กระทำการถูกสร้างขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางโครงสร้างสังคมดังกล่าว ซึ่งจากการวิจัยของนภดล สุคนธวิท¹² ที่ค้นพบว่าการเมืองท้องถิ่นได้กลายเป็นแหล่งผลประโยชน์และฐานอำนาจที่สำคัญยิ่งของพรรคการเมือง ซึ่งพรรคการเมืองพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือการเมืองท้องถิ่นนั้นให้ได้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ในระบบการเมืองที่เอื้อและเปิดทางให้พรรคการเมืองเข้ามามีอิทธิพลเหนือการเมืองท้องถิ่นได้ ทั้งนี้ พรรคการเมืองไทยและการเมืองท้องถิ่น ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและแนบแน่น โดยผ่านตัวนักการเมืองผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองเป็นหลัก การเมืองท้องถิ่นถือเป็นแหล่งทรัพยากรทางการเมืองที่สำคัญสำหรับพรรคการเมืองที่จะต้องแสวงหาและครอบครองเพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมืองอันนำมาซึ่งอิทธิพลและผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่นนั้นมีลักษณะการครอบงำท้องถิ่นโดยพรรคการเมือง โดยอาศัยระบบราชการ กลไกการปกครองท้องถิ่น และการจัดตั้งตัวแทนของพรรคเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์กับประชาชนภายในท้องถิ่น ในลักษณะที่สามารถชักจูงหรือชักนำประชาชนได้ ทั้งนี้โดยอาศัยกลไกในระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทย ควบคู่ไปกับความไม่รู้ไม่เข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองของประชาชน และจากงานวิจัยของ เดชะ สิทธิสุทธิ¹³ พบว่าผู้ที่มีบทบาทในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองมากที่สุดคือหัวหน้ากลุ่ม โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับสมาชิกภายในกลุ่มและกลุ่มผู้สนับสนุนภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อให้ตนสามารถชนะการเลือกตั้งเข้ามาบริหารงานในท้องถิ่น หลังจากนั้นการบริหารงานจะมีลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สนับสนุนกลุ่มและพวกพ้องของตน มากกว่าการทำหน้าที่เป็นพรรคการเมืองในท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิต่างใช้นักการเมืองท้องถิ่นเป็นฐานในการรักษาและสืบทอดเครือข่าย

¹¹ Mann, M., **The Sources of Social Power**. Cambridge University Press,(Volume 2), The rise of classes and nation – states, 1760 – 1914, 1986

¹² นภดล สุคนธวิท, พรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่น:ผลประโยชน์และฐานอำนาจ. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539

¹³ เดชะ สิทธิสุทธิ, การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในการเมืองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่ม "สันติธรรม". ในเทศบาลเมืองนครปฐม, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร, รัฐศาสตร์ (การปกครอง), คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541

อำนาจแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเพื่อให้ตนเองสามารถรักษาอำนาจไว้ให้นานที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็หวังผลทางการเมืองว่าในการเลือกตั้งครั้งต่อไปตนจะสามารถชนะการเลือกตั้งและได้กลับเข้ามาใช้อำนาจอีก

นอกจากนี้ความเป็นท้องถิ่นนิยมและอีสานนิยมก็สะท้อนตัวตนผ่านการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นต่างชูประเด็นความเป็นคนอีสานบ้านเดียวกันมาเสนอเพื่อให้ถูกมองเป็นพวกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นพี่เป็นน้องในขณะที่คนใช้สิทธิในการเลือกตั้งเองก็พยายามเสนอตัวเป็นพวกเดียวกับผู้สมัครเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองและผลประโยชน์ในรูปแบบอื่นๆ หากผู้สมัครที่ตนสนับสนุนสามารถชนะการเลือกตั้งได้เข้ามาทำงานการเมืองอีก ซึ่งความเป็นอีสานนิยมและท้องถิ่นนิยมนี้ได้ฝังรากลึกคู่กับคนอีสานมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะจังหวัดชัยภูมิจากการวิจัยของ ธีรุตนัย แก้วโพนงาม¹⁴ พบว่าในจังหวัดชัยภูมิบุคคลที่มีบทบาทและสามารถชักนำได้แก่ กลุ่มลูกหลานเจ้าเมืองชัยภูมิเดิมและกลุ่มพ่อค้าคนจีนซึ่ง 2 กลุ่มนี้ต่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น เช่นการแต่งงานระหว่างกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ที่สำคัญความเป็นอีสานนิยมยังเชื่อมโยงกับความรู้สึกเป็นลูกหลานเจ้าพ่อพญาแล ที่คนชัยภูมิทุกคนต่างสำนึกร่วมกันว่าเป็นลูกหลานเจ้าพ่อพญาแลเหมือนกัน เวลาทะเลาะกันก็จะนึกถึงเจ้าพ่อพญาแลเป็นหลักโดยต่างคิดว่าการทะเลาะกันจะทำให้เจ้าพ่อพญาแลไม่สบายใจ ดังนั้นอะไรที่ยอมกันได้คนชัยภูมิก็จะยอมกัน เจ้าพ่อพญาแลจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนชัยภูมิ

6. อภิปรายผลการวิจัย

นักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกัน โดยนักการเมืองท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นฐานเสียงหรือห้วคะแนนให้กับนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งต่างก็มีผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกันการก่อรูปของเครือข่ายอำนาจเกิดจากมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันและมีผลประโยชน์ร่วมกับการก่อรูปของเครือข่ายอำนาจส่วนหนึ่งมาจากท้องถิ่นนิยมหรืออีสานนิยมที่ต่างก็ภาคภูมิใจในความเป็นคนอีสานที่มีภาษา เอกลักษณ์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่โดดเด่นที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน การก่อรูปของเครือข่ายอำนาจสัมพันธ์เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสังคมระบบอุปถัมภ์โดยมีผลประโยชน์เป็นสิ่งที่กระตุ้นเช่นเงินทุน ดำเนินการรักษาและการสืบทอดอำนาจผ่านห้วคะแนนซึ่งโดยส่วนใหญ่นักการเมืองท้องถิ่นก็จะเป็นห้วคะแนนหรือเป็นฐานสนับสนุนทางการเมืองให้กับนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ การขยายเครือข่ายอำนาจ การรักษาอำนาจและการสืบทอดอำนาจมีผลกระทบทางการเมืองโดยตรงกับประชาชนในจังหวัดชัยภูมิอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยนักการเมืองระดับชาติที่เคยได้รับการเลือกตั้งหรือชนะการเลือกตั้งในปัจจุบันต่างพยายามที่จะกลับมามีอำนาจทางการเมืองอีกครั้งมีการใช้กลยุทธ์และวิธีการต่างๆ เช่นการให้เงินสนับสนุนโครงการต่างๆ ของชุมชน การออกพบประชาชนเกิดการแข่งขันกันระหว่างนักการเมืองโดยการเอาประชาชนเป็นตัวประกันหรือเป็นเครื่องมือในการช่วงชิงอำนาจระหว่างนักการเมืองด้วยกันเอง เกิดการผูกอำนาจทางการเมืองของจังหวัดชัยภูมิในกลุ่มนักการเมือง

¹⁴ ธีรุตนัย แก้วโพนงาม, เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทยภายใต้สภาวะความขัดแย้งในจังหวัดชัยภูมิ, งานวิจัยทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 2560

กลุ่มเดิมๆ ทำให้การพัฒนาจังหวัดชัยภูมิเป็นไปด้วยความล่าช้าเพราะนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิต่างก็พยายามปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตนโดยไม่สนใจความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชัยภูมิ ทำให้การพัฒนาจังหวัดชัยภูมิจากทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนทั้งที่ชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากและอุดมสมบูรณ์ทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ หากนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีการประสานการทำงานร่วมกันทุกพรรคการเมืองในจังหวัดยิ่งจะทำให้ผลประโยชน์เกิดขึ้นกับจังหวัดชัยภูมิ สามารถยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของจังหวัดชัยภูมิให้สูงขึ้นได้ การขยายและการสืบทอดอำนาจของนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิได้นำไปสู่การผูกขาดทางเศรษฐกิจในจังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากนักการเมืองเหล่านี้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่สำคัญในจังหวัดชัยภูมิ นักการเมืองบางตระกูลร่ำรวยมาจากการดำเนินธุรกิจต่างๆ เมื่อร่ำรวยแล้วก็หันมาเล่นการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเพื่อต้องการใช้อำนาจทางการเมืองในการขยายธุรกิจของตนเองรวมถึงใช้อำนาจทางการเมืองในการปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจตนเอง รวมไปถึงการประมูลงานของภาครัฐต่างๆ เกิดการผูกขาดการประมูลงานในจังหวัดชัยภูมิเพียงไม่กี่ตระกูล นอกจากนี้นักการเมืองบางคนในจังหวัดชัยภูมียังใช้อำนาจทางการเมืองที่มีแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจจนร่ำรวยจากที่ไม่มีอะไรเลย และพยายามขยายเครือข่ายออกไปผ่านหัวคะแนนในพื้นที่ มีการกระจายผลประโยชน์เพื่อหวังผลทางการเมืองในการเลือกตั้งสมัยหน้า จึงไม่แปลกใจที่หลายๆ ตระกูลในจังหวัดชัยภูมิผูกขาดอำนาจทางการเมืองทั้งในการเมืองระดับท้องถิ่นและการเมืองในระดับชาติ การที่นักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติมีความผูกพันแนบแน่นกันนั้นมีมาอย่างยาวนาน แต่เริ่มมีความเด่นชัดขึ้นเมื่อการเลือกตั้งครั้งที่ 21 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 โดย ส.ส.ชัยภูมิที่ได้รับการเลือกตั้งส่วนใหญ่สังกัดพรรคความหวังใหม่ทั้งหมด 6 คน จากจำนวน ส.ส. จังหวัดชัยภูมิทั้งหมด 7 คน ซึ่งภายหลังการเลือกตั้งครั้งนี้เองได้ส่งผลให้หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ชนะการเลือกตั้งได้จำนวน ส.ส.มากที่สุดของประเทศได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล นั่นก็คือ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งในขณะนั้นเกิดการเลือกตั้งท้องถิ่นเนื่องจากการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น พรรคความหวังใหม่ที่เป็นพรรครัฐบาลก็ได้ส่งสมาชิกพรรคลงแข่งขันในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ในขณะที่นักการเมืองท้องถิ่นเดิมในจังหวัดชัยภูมิก็ได้มาสมัครเป็นสมาชิกพรรคความหวังใหม่ เกิดสายสัมพันธ์ของเครือข่ายอำนาจระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ต่อมาในการเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งที่ 22 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 พรรคไทยรักไทยสามารถกวาดจำนวน ส.ส. ทั้งหมดในจังหวัดชัยภูมิได้ ซึ่งในตอนแรก ส.ส. สังกัดพรรคไทยรักไทยในจังหวัดชัยภูมิได้รับการเลือกตั้ง 3 คน จากจำนวน ส.ส.ทั้งหมด 7 คน ต่อมา ส.ส. ที่ได้รับการเลือกตั้งทั้ง 4 คนที่สังกัดพรรคการเมืองอื่น ซึ่งได้แก่ พรรคเสรีธรรมและพรรคชาติพัฒนาได้ย้ายมาสังกัดพรรคไทยรักไทยทั้งหมด ส่งผลให้จำนวน ส.ส. จังหวัดชัยภูมิทั้งหมด 7 คนสังกัดพรรคไทยรักไทย และนับเป็นครั้งแรกที่ ส.ส. จังหวัดชัยภูมิทั้งหมดสังกัดพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวและในการเลือกตั้งครั้งนี้เองพรรคไทยรักไทยได้ส่งสมาชิกของพรรคลงสมัครแข่งขันในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ เกิดการผูกขาดอำนาจทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเนื่องจากพรรคไทยรักไทยเป็นพรรคที่มีจำนวนเงินทุนทางการเมืองมาก ประกอบกับความนิยมในหัวหน้าพรรคคือ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งต่อมาได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ต่อมาในการเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งที่ 23 เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 และการเลือกตั้งครั้งที่ 24 เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2549 พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งในจังหวัดชัยภูมิแบบถล่มทลาย กวาดจำนวน ส.ส. ของ

จังหวัดชัยภูมิไปทั้งหมด 7 คน จากจำนวน ส.ส.จังหวัดชัยภูมิที่มีได้ 7 คน ในยุคนี้เกิดความสัมพันธ์ของเครือข่ายอำนาจระหว่างนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิอย่างแนบแน่น พรรคการเมืองอื่นๆ ไม่สามารถแข่งขันกับพรรคไทยรักไทยได้เลย หลังการเลือกตั้งครั้งที่ 25 เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 พรรคไทยรักไทยเดิมหรือต่อมาเปลี่ยนชื่อพรรคเป็น พรรคพลังประชาชนก็ยังได้รับความนิยมทางการเมืองและสามารถกวาดจำนวน ส.ส. เขตได้ 6 คน จาก ส.ส.ชัยภูมิทั้งหมด 7 คน ต่อมาในการเลือกตั้งครั้งที่ 26 เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 พรรคเพื่อไทยหรือพรรคพลังประชาชนเดิม พรรคไทยรักไทยเดิม ก็ยังได้รับคะแนนนิยมในจังหวัดชัยภูมิโดยได้จำนวน ส.ส. 7 คน จาก ส.ส. จำนวนทั้งหมด 8 คนของจังหวัดชัยภูมิ และการเลือกตั้งครั้งที่ 28 เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งล่าสุด พรรคเพื่อไทยก็ยังได้รับความนิยมได้จำนวน 4 คน จาก ส.ส.ชัยภูมิทั้งหมด 6 คน โดย ส.ส. 2 คนที่ได้รับการเลือกตั้งสังกัดพรรคพลังประชารัฐซึ่งเป็นพรรครัฐบาล นอกจากนี้เป็นที่น่าสนใจว่ามี 1 ตระกูลในจังหวัดชัยภูมิที่ไม่เล่นการเมืองและไม่ยุ่งเกี่ยวทางการเมืองแต่มีฐานะร่ำรวยที่สุดในจังหวัดชัยภูมิ มีอำนาจทางเศรษฐกิจในจังหวัดชัยภูมิและเป็นเจ้าของธุรกิจมากมายในจังหวัดชัยภูมิ เช่น บัม น้ำมัน ป.ต.ท. ร้านจำหน่ายมอเตอร์ไซด์ รถไถนาคูโบต้า รถยนต์ และอื่นๆ อีกมากมาย นั่นก็คือตระกูลศรีสมวงศ์ ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในจังหวัดชัยภูมิ เป็นตระกูลร่ำรวยที่สุดในจังหวัดชัยภูมิแต่ไม่เล่นการเมือง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 นักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิ ควรมีการปรึกษาหารือพูดคุยกันให้มากขึ้น มีการประสานการทำงานร่วมกันโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก และควรมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดชัยภูมิให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน

7.1.2 นำเสนอข้อมูลการวิจัยแก่ผู้บริหารท้องถิ่นนักการเมืองท้องถิ่นและรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นและการพัฒนาท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อท้องถิ่นตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นทั้งนี้นักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยภูมิต้องประสานการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีเป้าหมายและผลลัพธ์ที่ชัดเจน โดยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งการทำงานหรือการดำเนินโครงการต้องเป็นสิ่งที่ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิต้องการและมาจากการสอบถามความต้องการของชาวชัยภูมิอย่างแท้จริง

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการเปรียบเทียบพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานในแต่ละจังหวัดเปรียบเทียบกับกัน เช่น เปรียบเทียบระหว่างจังหวัดชัยภูมิกับจังหวัดนครราชสีมา เปรียบเทียบระหว่างจังหวัดชัยภูมิกับจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น และควรเพิ่มกลุ่มประชากรให้หลากหลายครอบคลุมในทุกสาขาอาชีพ และควรนำเสนอข้อมูลแก่ผู้บริหารท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่น และรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นและการพัฒนาท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อท้องถิ่นตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ซึ่งจะต้องเป็นการทำงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนโดยยึดเอาผลประโยชน์ของประเทศชาติและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

8. เอกสารอ้างอิง

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม. จันทบุรี. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2559

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน. โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นระดับตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาพื้นที่สามตำบล. งานวิจัย. วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2555

ณัฐดนัย แก้วโพนงาม. เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทยภายใต้สภาวะความขัดแย้งในจังหวัดชัยภูมิ. งานวิจัยทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 2560

เดชะ สิทธิสุทธิ. การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในการเมืองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่ม "สันติธรรม". ในเทศบาลเมืองนครปฐม, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร. รัฐศาสตร์ (การปกครอง). คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541

นภดล สุคนธวิท. พรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่น: ผลประโยชน์และฐานอำนาจ. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539

सानนท์ ด้านภักดี. เครือข่ายอำนาจในจังหวัดชัยภูมิ. การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล จังหวัดชัยภูมิ, 2562

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดชัยภูมิ. ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ. จังหวัดชัยภูมิ, 2561

Castell, M. **Network Theory/A Network Theory of Power**. International Journal of Communication, Vol 5: 773 – 787, 2011

David Knoke and Tetiana Kostiuhenko. **Power Structure of Policy Networks**. UK: Oxford University Press, 2017

Mann, M.. **The Sources of Social Power**. Cambridge University Press. (Volume 2). The rise of classes and nation-states, 1760-1914, 1986

การทบทวนนโยบายการศึกษาภาษาอังกฤษของไทย

RECONSIDERING THAILAND'S ENGLISH EDUCATION

ธันนิกันต์ สูญสินัย *

Tannikarn Soonsinpai

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การทบทวนนโยบายการศึกษาภาษาอังกฤษของไทย มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวไทย 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายการศึกษาของไทยด้านทักษะภาษาอังกฤษ โดยเปรียบเทียบกับกรณีตัวอย่างนโยบายการศึกษาด้านทักษะภาษาอังกฤษของประเศอื่น และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวไทย ตลอดจนเสนอแนะแนวทางพัฒนา โดยเป็นการวิจัยเชิงผสม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยสุ่มทำแบบสอบถามจากผู้เรียนระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำนวน 78 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 คน โดยสรุปผลการศึกษาได้ว่าระดับทักษะภาษาอังกฤษของนิสิตนักศึกษาไทยอยู่ในระดับปานกลาง โดยทักษะการอ่าน การฟัง และการพูดภาษาอังกฤษนั้นโดยภาพรวมถือว่ามีความพัฒนาการที่ดี แต่ระดับความสามารถในทักษะการเขียนนั้นมีระดับน้อยที่สุด กล่าวได้ว่ารัฐบาลได้ส่งเสริมการพัฒนาทางการศึกษาทักษะภาษาอังกฤษ แต่ขาดนโยบายในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ต่างจากกรณีศึกษาประเทศอื่นซึ่งส่งเสริมการใช้ทักษะภาษาในชีวิตประจำวันมากกว่า นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเสริมจากการที่มีเวลาเรียนและฝึกฝนในชั้นเรียนน้อยเกินไป ผู้สอนไม่มอบหมายงานที่ส่งเสริมการใช้ทักษะภาษาอังกฤษ และสภาพแวดล้อมในสังคมไทยทำให้ไม่มีโอกาสได้ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันมากนัก แนวทางการแก้ไขคือต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย รัฐบาลควรเป็นผู้นำในการส่งเสริมนโยบายการพัฒนาภาษาอังกฤษในระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรมทั้ง 4 ทักษะภาษา โดยเฉพาะการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการใช้ภาษาอังกฤษและการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง

คำสำคัญ: การศึกษาของไทย ภาษาอังกฤษ การศึกษาภาษาอังกฤษของไทย

ABSTRACT

The research on Reconsidering Thailand's English Education has 3 goals: to analyze English competencies of Thai students, to comparatively analyze Thailand's English policy with other countries, and to analyze problems affecting Thai students' English language learning, as well as to suggest development ways. It employs mixed research methods collecting data with a questionnaire

* อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

from 78 students and in-depth interviews with 5 academic scholars. The research reveals that Thai students' English competencies in reading, listening, and speaking are at moderate level, while the writing competency is at the lowest level. It can be said that the government has supported English learning development, but not so many practical actions, unlike other countries where they encourage more practical learning in daily life. Less practice in class, English assignment, and Thai-speaking environment are additional factors. The study suggests more corporation from society with the government as the leader in encouraging long-term English language policy focusing all 4 skills, particularly enhancing English speaking environment and promoting more English-speaking activities.

Keywords: Thailand's education, English language, Thailand's English education

1. บทนำ

ความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานและชีวิตประจำวัน โดยภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สำคัญมากภาษาหนึ่งที่ใช้ในการสื่อสารทั้งด้านการศึกษา การทำงาน และการใช้ในชีวิตประจำวัน ภาษาอังกฤษได้รับการยอมรับให้เป็นภาษาสากลในการติดต่อสื่อสาร และเป็นภาษาหลักในการใช้สื่อสารระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเช่นกัน¹

ภาษาอังกฤษยังเป็นภาษาที่นักเรียนไทยทุกคนได้รับการศึกษาตั้งแต่เยาว์วัยโดยเป็นรายวิชาบังคับที่นักเรียนไทยทุกคนต้องศึกษา กล่าวได้ว่ารัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาภาษาอังกฤษ ดังเช่น นโยบายของรัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2558 โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้มอบแนวนโยบายด้านการศึกษาของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการให้แก่ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารส่วนภูมิภาค และข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศ เป็นนโยบายทั่วไป 17 เรื่อง โดยข้อที่ 10 เป็นนโยบาย เรื่องการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในทุกหลักสูตร² ดังนี้

“10. ยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในทุกหลักสูตรให้เร่งยกระดับ มาตรฐานภาษาอังกฤษในกลุ่มเป้าหมายหลักนักเรียนนักศึกษา ให้มีความรู้และ สามารถใช้ในการสื่อสารเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนรวมถึงครู อาจารย์ และ บุคลากรทางการศึกษา”

¹ ชันนิกันต์ ชัยนิตราคม, ปัญหาการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษาไทยในระดับอุดมศึกษา, รายงาน การวิจัยฉบับสมบูรณ์, การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 4, วันที่ 7 พฤษภาคม 2557, 2557, หน้า 3-4

² สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ, นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (พลเอก ดาว พงษ์ รัตนสุวรรณ), 2558, หน้า 4, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560, จากเว็บไซต์

http://www.reo16.moe.go.th/gis/57000001/files/tbl_datagovform/20160621085822qDvMyNn..pdf,

กระทรวงศึกษาธิการยังได้กำหนด จุดเน้น 6 ยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานของ กระทรวงศึกษาธิการ โดยในยุทธศาสตร์ที่ 2 เรื่องหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ยังให้ความสำคัญกับการ จัดทำมาตรฐานภาษาอังกฤษ Boot-camp

นอกจากนี้ ในการแถลงผลงานรัฐบาลด้านศึกษารอบ 2 ปี (12 กันยายน 2557-12 กันยายน 2559) ของรัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ด้านผลงาน “การพัฒนาและการ ปฏิรูปการศึกษา” ซึ่งรัฐบาลได้ขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาใน 6 ประเด็นสำคัญ โดยประเด็นที่ 1 เป็นการ ปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ มีผลการดำเนินงานคือ³

“การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ได้ปรับหลักสูตรการเรียนรู้ เดิมใช้เวลา เรียนภาษาอังกฤษเพียง 1 คาบ/สัปดาห์ ได้ขยายเวลาเรียนเป็น 5 คาบ/สัปดาห์ โดยเน้นภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และจัดทำแอปพลิเคชันกว่า 260 เรื่อง บรรจุลงในสมาร์ตโฟน ทำให้เรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา”

ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานนั้นมีการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน นโยบายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ซึ่งส่งเสริมภาษาอังกฤษด้วยเช่นกัน ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 เรื่องการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาระดับพื้นฐาน เป้าประสงค์ที่ 1 ผู้เรียนระดับก่อนประถมศึกษา และระดับการศึกษาระดับพื้นฐานทุกคน มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย และมีคุณภาพ โดยส่งเสริมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนอย่างน้อย 1 ภาษา นอกจากนี้ จุดเน้นการดำเนินงานด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ยังเน้นให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการยกระดับ มาตรฐานภาษาอังกฤษในแต่ละช่วงชั้น

อย่างไรก็ตาม จากผลการสำรวจของ Education First⁴ ซึ่งแบ่งระดับทักษะความสามารถด้าน ภาษาอังกฤษเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ทักษะความสามารถระดับสูงมาก (Very High Proficiency) 2) ทักษะ ความสามารถระดับสูง (High Proficiency) 3) ทักษะความสามารถระดับปานกลาง (Moderate Proficiency) 4) ทักษะความสามารถระดับต่ำ (Low Proficiency) และ 5) ทักษะความสามารถระดับต่ำมาก (Very Low Proficiency) พบว่าประเทศไทยมีระดับทักษะความสามารถภาษาอังกฤษระดับต่ำมาก ด้วยระดับคะแนน 47.21 คะแนน โดยประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 15 จากประเทศในแถบเอเชียทั้งหมด 19 ประเทศ และอยู่ใน ลำดับที่ 56 จาก 72 ประเทศทั่วโลก ทั้งที่ประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาถึง 20.7% แต่ก็ยังไม่สามารถ ยกกระดับภาษาอังกฤษขึ้นมาได้เทียบเท่ากับประเทศอื่นที่มีค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในระดับใกล้เคียงกัน กล่าว ได้ว่า แม้ระบบการศึกษาของไทยโดยรัฐบาลได้ผลักดันการเรียนรู้ทักษะภาษาอังกฤษของเยาวชนไทย แต่ยังไม่ ปรากฏว่าทักษะภาษาอังกฤษของนักเรียนไทยนั้นยังไม่พัฒนาในระดับดีเท่าที่ควร

³ มติชนออนไลน์, 2 ปี, ปฏิรูปการศึกษา' ภายใต้รัฐบาล..'บักตู่', 2559, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560 จาก เว็บไซต์ <http://www.matichon.co.th/news/290363>

⁴ Education First. EF English Proficiency Index – A comprehensive ranking of countries by English Skills.

6th ed, 2016, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560, จากเว็บไซต์ http://media2.ef.com/_/~/media/centralef.com/epi/downloads/full-reports/v6/ef-epi-2016-english.pdf,

การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัญหาหรืออุปสรรคที่ส่งผลต่อความสามารถด้านภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวไทย โดยเปรียบเทียบนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมผลักดันการศึกษาภาษาอังกฤษกับกรณีตัวอย่างแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของประเทศอื่นในเอเชีย โดยในการศึกษาครั้งนี้จะใช้กรณีศึกษาของประเทศมาเลเซียซึ่งมีระดับการศึกษาได้มาตรฐานระดับต้นๆ ในเอเชีย เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางหรือนโยบายการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายการศึกษาของไทยด้านทักษะภาษาอังกฤษ และศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรณีตัวอย่างนโยบายการศึกษาด้านทักษะภาษาอังกฤษของประเทศอื่น
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวไทย และเสนอแนะแนวทางพัฒนา

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เน้นศึกษาเอกสารด้านนโยบายทางการศึกษาของไทยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และศึกษาเอกสารกรณีตัวอย่างด้านนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของประเทศอื่นที่มีผลต่อการวัดระดับภาษาอังกฤษในระดับที่ดีกว่าของไทย รวมถึงมีการวิจัยเชิงปริมาณโดยสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเป็นผู้เรียนระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยจะเก็บข้อมูลด้วยการสุ่มทำแบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลสถิติจากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่จำนวน 78 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรที่เกี่ยวข้องจากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษแก่ผู้เรียนระดับปริญญาตรี

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาระดับความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างนั้นทักษะภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างนั้นพบว่าสามารถสื่อสารได้ในระดับปานกลาง โดยเมื่อวิเคราะห์ปัญหาหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวไทยพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนชาวไทยประสบปัญหาการสื่อสารภาษาอังกฤษของในด้านการฟัง การพูด การอ่านอยู่ในระดับปานกลาง แต่ประสบปัญหาด้านการเขียนในระดับมาก

ผลการศึกษายัง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของตานั้นมีสาเหตุสำคัญจากการที่มีรายวิชา เวลาเรียนและฝึกฝนในชั้นเรียนน้อยเกินไป ผู้สอนไม่มอบหมายการบ้านหรืองานที่ส่งเสริมการใช้ทักษะภาษาอังกฤษ ทำให้มีโอกาสน้อยในการฝึกฝนภาษาอังกฤษนอกห้องเรียน อีกทั้งสภาพแวดล้อมในสังคมไทยซึ่งประชาชนทั่วไปสื่อสารกันด้วยภาษาไทย ทำให้ไม่มีโอกาสได้ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน นัก ประการที่สอง ผู้ให้ข้อมูลยังคิดว่าภาษาอังกฤษมีความยากเกินไป มีความสับสนในการใช้ภาษาอังกฤษให้ถูกต้องตามกฎไวยากรณ์ และประการที่สาม เป็นทัศนคติว่าภาษาอังกฤษไม่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน

และการทำงาน ซึ่งเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลยังอยู่ในวัยเรียนจึงยังไม่ตระหนักถึงโอกาสในการนำภาษาอังกฤษไปใช้ในอนาคต

ด้านปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอุปสรรคหรือความยากลำบากในการใช้ภาษาอังกฤษนั้น พบว่า ในด้านการฟัง ผู้พูดภาษาอังกฤษมักจะพูดเร็วเกินไป ทำให้ฟังไม่ทันและไม่เข้าใจในบทสนทนานั้น รวมถึงสำเนียงของผู้พูดที่บ่อยครั้งจะฟังเข้าใจยาก หรือเป็นคำศัพท์ที่ไม่รู้จัก เนื่องจากเป็นคำศัพท์ที่ไม่ค่อยได้ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นคำศัพท์เฉพาะทางหรือศัพท์เทคนิค ในด้านการพูดนั้น ผู้ให้ข้อมูลประสบปัญหาโดยไม่รู้ว่าคำศัพท์ที่จะพูดนั้นอ่านออกเสียงอย่างไร ไม่มีความมั่นใจในสำเนียงที่ตนพูด ไม่มีความมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษกับผู้อื่น ไม่รู้จะเรียบเรียงประโยคในการพูดอย่างไร โดยเฉพาะการไม่กล้าพูดกับชาวต่างประเทศ สำหรับด้านการอ่านนั้น ผู้ให้ข้อมูลให้ข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกันว่าเป็นทักษะที่ต้องอาศัยทักษะภาษาที่สูงขึ้นกว่าทักษะการฟังและการพูด เนื่องจากในการเรียนหรือการทำงาน เป็นต้นนั้น ส่งผลให้ต้องอ่านสิ่งที่มีเนื้อหายากหรือเป็นเนื้อหาเฉพาะทาง และในด้านการเขียนพบว่าประสบอุปสรรคในระดับมาก เนื่องจากไม่ค่อยมีโอกาสฝึกฝนทักษะการเขียนภาษาอังกฤษในชั้นเรียนหรือการทำงานที่ได้รับมอบหมาย อย่างไรก็ดี ตาม ผลการศึกษาพบว่า แม้รัฐบาลไทยหรือสถาบันการศึกษา มีการส่งเสริมการศึกษาด้านภาษาอังกฤษ แต่ผู้ให้ข้อมูลยังประสบอุปสรรคในการฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษ และแสดงความคิดเห็นว่าระบบการศึกษาไทยด้านภาษาอังกฤษยังควรต้องได้รับการปรับปรุงในด้านการวางแผนนโยบายการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ทั้งด้านการฟัง ด้านการพูด ด้านการอ่านและด้านการเขียน

หากวิเคราะห์ข้อมูลด้านอุปสรรคของการใช้ภาษาอังกฤษ อาจสามารถอธิบายปัจจัยได้ 2 แบบดังนี้

1) ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนโดยตรง กล่าวคือ ผู้เรียนขาดทักษะทางภาษาอังกฤษและความพยายามในการศึกษาภาษาอังกฤษ มีคลังคำศัพท์จำนวนน้อยอยู่ในวงจำกัดส่งผลต่อความสามารถในการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษ การไม่รู้หลักโครงสร้างไวยากรณ์ทางภาษาอังกฤษก็ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะความสามารถทางภาษาอังกฤษ

2) ปัจจัยภายนอก เป็นบริบทภายนอกซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนโดยอ้อม ดังนี้

2.1) สภาพแวดล้อมของสังคมไทยไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียน ด้วยที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่ไม่เคยเสียอำนาจอธิปไตยให้แก่ชาติใดในประเทศยุโรปตะวันตก ทำให้สภาพแวดล้อมในการพัฒนาภาษาอังกฤษของผู้เรียนมีปัญหา หากผู้เรียนไม่ได้เรียนหลักสูตรนานาชาติจะไม่ได้สื่อสารโดยการพูดในชีวิตประจำวัน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการใช้ภาษาอังกฤษ หรือหากจะสื่อสารก็จะสื่อสารเฉพาะในชั้นเรียนเท่านั้น ประกอบกับอาจารย์ผู้สอนมีข้อจำกัดในการสอนซึ่งอาจารย์อาจจะมีทักษะภาษาอังกฤษที่น้อยกว่าผู้เรียน ทำให้องค์ความรู้ที่ถ่ายทอดไปยังผู้เรียนต้องเจอกับปัญหา

2.2) วัฒนธรรมไทย ด้วยพื้นฐานวัฒนธรรมไทยที่อาจจะเน้นไปการเคารพผู้อาวุโส เช่น เมื่อมีการพบปะกับผู้ใหญ่ เด็กก็จะถูกแยกไม่ให้สนทนากับผู้ใหญ่มากนัก จึงส่งผลต่อเด็ก ซึ่งกลายเป็นผู้เรียนอาจมีความเขินอายในการพูดต่อหน้าผู้ใหญ่ หรือต่อหน้าสาธารณะ เนื่องจากไม่มีความกล้าและความคุ้นชินเพียงพอ

2.3) ต้นทุนทางสังคม หรือพื้นฐานฐานะทางครอบครัวของผู้เรียน ผู้เรียนบางคนมีต้นทุนทางสังคมที่สูงกล่าวคือ ครอบครัวมีฐานะ มีศักยภาพที่จะส่งเสริมการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนคนนั้นๆ เช่น การส่งเสริมให้เรียนหลักสูตรนานาชาติตั้งแต่เด็ก การส่งเสริมให้เรียนพิเศษกับสถาบันสอนภาษา

การส่งเสริมให้ไปแลกเปลี่ยนยังต่างประเทศ เป็นต้น ได้ส่งผลให้ผู้เรียนเหล่านั้นมีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอยู่เสมอและมีความต่อเนื่อง จึงทำให้ทักษะภาษาอังกฤษมีความโดดเด่นในหลายทักษะ

2.4) รัฐบาลขาดนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะไม่ได้มีการกำหนดบังคับให้มีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการภาษาที่สอง ทำให้องค์กรต่าง ๆ ไม่ได้ให้ความสำคัญในการใช้ภาษาอังกฤษ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้วยเช่นกัน เนื่องจากหลังจบการศึกษาหากเข้าไปทำงานในองค์กรบางองค์กรก็ไม่ได้มีการกำหนดให้มีการใช้ภาษาอังกฤษภายในองค์กรนั้นๆ

เมื่อศึกษานโยบายการศึกษาทางด้านภาษาอังกฤษของประเทศไทย พบว่ารัฐบาลไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษจึงมีนโยบายการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศเรื่อยมา โดยนโยบายของนายจาตุรนต์ ฉายแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ⁵ ประกาศ ณ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2557 ดังนี้

1) ใช้กรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษที่เป็นสากล ได้แก่ The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) เป็นกรอบความคิดหลักในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทย ทั้งในการออกแบบหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การทดสอบ การวัดผล การพัฒนาครู รวมถึงการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้

2) ปรับจุดเน้นการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้เป็นไปตามธรรมชาติของการเรียนรู้ โดยเน้นการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) โดยปรับการเรียนการสอนจากการเน้นไวยากรณ์มาเป็นเน้นการสื่อสารที่เริ่มจากการฟัง ตามด้วยการพูด การอ่าน และการเขียนตามลำดับ

3) ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีมาตรฐานตามกรอบมาตรฐานหลัก ด้วยหลักสูตรแบบเรียนสื่อการเรียนการสอน แต่ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันได้ ทั้งนี้ตามความพร้อมของแต่ละสถานศึกษาและแสดงถึงความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

4) ส่งเสริมการยกระดับความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ได้แก่

4.1) ขยายโครงการพิเศษด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ได้แก่

(1) English Program (EP),

(2) Mini English Program (MEP)

(3) International Program (IP) สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถทางวิชาการสูง

(4) English Bilingual Education (EBE) โดยจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และศิลปศึกษาแบบสองภาษา (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ)

(5) English for Integrated Studies (EIS) ด้วยการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษ

4.2) พัฒนาห้องเรียนพิเศษภาษาอังกฤษ (Enrichment Class) เพื่อให้ผู้เรียนที่มีศักยภาพทางภาษาอังกฤษสามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทางสังคม (Social Interaction) และด้านวิชาการ

⁵ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แนวปฏิบัติตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ, 2557, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2560, จากเว็บไซต์ http://old.drs.ac.th/ext/tch_data/tch_02.pdf

(Academic Literacy) และพัฒนาห้องเรียนสนทนาภาษาอังกฤษ (Conversation Class) ที่เน้นทักษะการฟังและการพูด อย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรและรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่ออาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประกอบอาชีพ โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนที่จะจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และในโรงเรียนขยายโอกาส

4.3) จัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความสามารถด้านภาษาอังกฤษ เช่น

- (1) การเข้าค่ายภาษาอังกฤษแบบเข้ม ระยะ 2-4 สัปดาห์ (89-170 ชั่วโมง) ในช่วงปิดภาคเรียน สำหรับนักเรียนทั่วไป และค่ายนานาชาติสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถสูง
- (2) การเพิ่มชั่วโมงเรียน การเรียนอย่างต่อเนื่อง ครึ่งวัน/ทั้งวัน/หรือมากกว่านั้น
- (3) การจัดสภาพแวดล้อม/บรรยากาศที่ส่งเสริม/กระตุ้นการฝึกทักษะการสื่อสาร เช่น English Literacy Day, English Zone, English Corner, การประกวดแข่งขันต่าง ๆ ป้ายสารนิเทศ และการเพิ่มกิจกรรมการอ่านในและนอกห้องเรียน ด้วยเนื้อหาสาระที่หลากหลาย เป็นต้น

4.4) ให้มีการเรียนการสอนวิชาสนทนาภาษาอังกฤษเป็นการทั่วไป และมีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแบบเข้มข้น รวมถึงจัดให้เป็นสาระเพิ่มเติมในลักษณะวิชาเลือกได้ด้วย เพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจความถนัด และศักยภาพ

5) ยกระดับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครูให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ที่เน้นการสื่อสาร (CLT) และเป็นไปตามกรอบความคิดหลัก CEFR โดยจัดให้มีการประเมินความรู้พื้นฐานภาษาอังกฤษสำหรับครู (ผู้สอน) เพื่อให้มีการฝึกอบรมครู ตลอดจนพัฒนาระบบติดตามแก้ปัญหาและช่วยเหลือครู และให้มีการไกล่เกลี่ยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความแตกต่างของระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษ เพื่อให้สามารถยกระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษได้จริง นอกจากนี้ ควรมีระบบการฝึกฝน และการสอบวัดระดับความสามารถออนไลน์เพื่อการพัฒนาต่อเนื่องด้วย

6) ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยพัฒนาความสามารถทางภาษาของครูและนักเรียน ทั้งการส่งเสริมให้มีการผลิต การสรรหา e-content, Learning applications รวมถึงแบบฝึกและแบบทดสอบที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพสำหรับการเรียนรู้ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการใช้ช่องทางการเรียนรู้ผ่านโลกดิจิทัล ยกตัวอย่างเช่น การเรียนรู้การฟัง การออกเสียงที่ถูกต้องตาม Phonics จากสื่อดิจิทัล

ในระยะเวลาต่อมา พลเอกดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ ได้วางนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการส่งเสริมภาษาอังกฤษเป็นนโยบายหนึ่งในนโยบายทั่วไป⁶ ดังนี้

ยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในทุกหลักสูตร ให้เร่งยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในกลุ่มเป้าหมายหลักนักเรียน นักศึกษา ให้มีความรู้ และสามารถใช้ในการสื่อสารเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รวมถึงครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

⁶ อ้างอิงแล้ว, นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (พลเอก ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ), 2558, หน้า 4, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560, จากเว็บไซต์ http://www.reo16.moe.go.th/gis/57000001/files/tbl_datagovform/20160621085822qDvMyNn..pdf,

ในปี 2560 นายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบจุดเน้นเชิงนโยบาย แนวทางการดำเนินงาน และโครงการสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการโดยยึดกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 6 ด้าน เป็นหลักในการดำเนินการให้เป็นรูปธรรม โดยการส่งเสริมภาษาอังกฤษอยู่ในยุทธศาสตร์ด้านที่ 2 การผลิต พัฒนากำลังคนและสร้างความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งมีแนวทางหลักในการผลิต พัฒนากำลังคน และงานวิจัยที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ⁷ ดังนี้

การยกระดับมาตรฐาน พัฒนาหลักสูตร สื่อ และครูด้านภาษา ยกย่องวิชาภาษาอังกฤษรองรับ Thailand 4.0 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยจัดทำ Echo English Vocational ซึ่งเป็น Application ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนอาชีวศึกษา และการอบรมโดย Boot Camp ตลอดจนพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของประชาชนในรูปแบบต่างๆ อาทิ หลักสูตรภาษาอังกฤษระยะสั้น Application และสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย

อาจกล่าวได้ว่า นโยบายส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษนั้นแตกต่างกันไปตามแต่ละยุคสมัย ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือมีการปรับเปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของไทยในระบอบหลังบ่อครั่ง ซึ่งอาจส่งผลต่อความต่อเนื่องในการผลักดันนโยบายต่างๆ ได้

ขอเปรียบเทียบนโยบายการศึกษาของไทยด้านทักษะภาษาอังกฤษเปรียบเทียบกับนโยบายการศึกษาของด้านทักษะภาษาอังกฤษประเทศมาเลเซียพบว่า

ในด้านการเปรียบเทียบนโยบายการศึกษาด้านทักษะภาษาอังกฤษ ยกกรณีศึกษานโยบายการศึกษาด้านทักษะภาษาอังกฤษของประเทศมาเลเซีย พบว่านโยบายการสอนภาษาอังกฤษของประเทศมาเลเซียจะมีความชัดเจนกว่านโยบายการสอนภาษาอังกฤษของไทย โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาซึ่งมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมความรู้ทางเทคนิค เฉพาะสาขานั้นทางด้านภาษาอังกฤษ ในส่วนของไทยยังไม่มีความชัดเจนในการส่งเสริมภาษาอังกฤษในระดับอุดมศึกษามากนัก สำหรับนโยบายด้านการพัฒนาครูผู้สอน ประเทศมาเลเซียเน้นการยกระดับความสามารถในการสอนภาษาอังกฤษ โดยใช้ยุทธศาสตร์ผ่านโครงการปรับปรุงการสอนภาษาอังกฤษร่วมกับสถาบันคุศศาสตร์ซึ่งเรียกว่า “ESOL Improvement in Public Schools and Teacher Training Institutes” จึงทำให้ครูผู้สอนมีสถาบันสำหรับการปรับปรุงภาษาอังกฤษให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในส่วนของนโยบายการพัฒนาครูผู้สอนไทยมีการดำเนินการพัฒนาครูผู้สอนในระดับที่ต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา ส่วนในระดับอุดมศึกษายังไม่มีนโยบายในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพครูผู้สอนที่ชัดเจน และในกรณีนโยบายด้านเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อการพัฒนาการสอนภาษาอังกฤษประเทศไทยมีการยกระดับพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีโดยมุ่งไปที่การยกระดับการพัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อรองรับนโยบาย “Thailand 4.0” ส่งผลให้นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสถาบันอุดมศึกษา มีการพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษา สื่อทางด้านภาษาอังกฤษมากขึ้น มีการพัฒนาแอปพลิเคชันต่างๆ ที่มีเนื้อหาทางภาษาอังกฤษให้นักศึกษา มีจำนวนมากและมีความหลากหลาย เช่นเดียวกับประเทศมาเลเซียที่มีนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ โดยมียุทธศาสตร์คือ 1. การ

⁷ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, จุดเน้นเชิงนโยบาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์), 2560, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560, จากเว็บไซต์ <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/47695-1757.pdf>

สนับสนุนการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสอน 2. การมอบหมายให้กรมเทคโนโลยี การศึกษาดูแลและช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และ 3. โครงการคุณภาพมาตรฐาน (Smart Scholl)⁸

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ระดับความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษ

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษในระดับปานกลาง และสามารถแบ่งระดับความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษดังนี้ ทักษะการอ่าน โดยภาพรวมถือว่ามีความสามารถ อ่านภาษาอังกฤษที่ดีกว่าทักษะอื่นๆ แต่มีสภาพปัญหาในเรื่องของสำเนียงที่อาจจะไม่ตรงกับเจ้าของภาษา ทักษะการฟัง โดยภาพรวมถือว่ามีความโดดเด่นในการฟังภาษาอังกฤษและสามารถเข้าใจได้ เนื่องจาก สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ ได้อย่างสะดวก ทักษะการพูด โดยภาพรวมมีพัฒนาการดีขึ้น เนื่องจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีการสอนในรูปแบบภาษาอังกฤษมากขึ้น ประกอบกับการนำเสนอหน้า ชั้นเรียน มีการกำหนดให้นำเสนองานเป็นภาษาอังกฤษ และทักษะการเขียน โดยภาพรวมถือว่าผู้เรียนที่มี ความสามารถในการเขียนมีจำนวนน้อยที่สุด เนื่องจากเป็นทักษะที่ค่อนข้างจะยาก ต้องอาศัยการเขียน อย่างต่อเนื่อง การรู้คำศัพท์และโครงสร้างไวยากรณ์ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Padgate⁹ ซึ่ง ศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยของไทยและพบว่า การเขียนภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่ยากที่สุดในบรรดาทักษะ ภาษาอังกฤษด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Rodsawang, S. S.¹⁰ ซึ่ง พบว่า ปัญหาด้านการใช้ไวยากรณ์ คำศัพท์ รูปแบบการเขียน และเวลาในการฝึกฝน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผล ต่ออุปสรรคในการเขียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวไทย

5.2 วิเคราะห์การศึกษานโยบายการศึกษาของไทยด้านทักษะภาษาอังกฤษ

พบว่า ทั้งรัฐบาลและสถาบันการศึกษามีนโยบายส่งเสริมการเรียนภาษาอังกฤษที่ชัดเจนเหมาะสม ซึ่งน่าจะพัฒนาทักษะของเยาวชนไทยได้ดี รวมทั้งการจัดการศึกษาในประเทศไทยด้านการเรียนภาษาอังกฤษ นั้นเพียงพอต่อการนำภาษาอังกฤษไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและการทำงาน เมื่อศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับกรณีตัวอย่างนโยบายการศึกษาด้านทักษะภาษาอังกฤษของประเทศมาเลเซียนั้นพบว่า ประเทศไทยไม่มีนโยบายการส่งเสริมและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านทักษะภาษาอังกฤษในระดับอุดมศึกษา ที่ชัดเจน ต่างจากประเทศมาเลเซียซึ่งมีนโยบายในการพัฒนาด้านทักษะภาษาอังกฤษอย่างเป็นรูปธรรม สาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถมีนโยบายการศึกษาด้านทักษะภาษาอังกฤษใน ระดับอุดมศึกษาอย่างชัดเจนเนื่องมาจากความไม่มั่นคงทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องในการ สานต่อทางนโยบายทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ กำหนดนโยบายทางการศึกษา ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานระดับนโยบายไม่มีการพัฒนาหรือดำเนินการทางด้าน

⁸ ทักษะ อุดมรัตน์, นโยบายและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศอาเซียนบวก สาม: กรณีประเทศมาเลเซีย, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2557, 16(1), หน้า 134.

⁹ Padgate, W., Beliefs and Opinions about English Writing of Students at a Thai University, PASM, Vol. 42 April/November, 2008. pp. 31-53.

¹⁰ Rodsawang, S. S., Writing Problems of EFL Learners in Higher Education: A Case Study of the Far Eastern University, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 2560, 11(1), มกราคม-มีนาคม, หน้า 268-284.

นโยบายทางการศึกษาในการพัฒนา ปรับปรุงด้านทักษะภาษาอังกฤษในระดับอุดมศึกษา ประเทศไทยจึงอาจศึกษานโยบายของประเทศมาเลเซียในการเป็นต้นแบบด้านการพัฒนานโยบายทางการศึกษาด้านทักษะภาษาอังกฤษของไทยเช่น โครงการปรับปรุงการสอนภาษาอังกฤษในมาเลเซีย หรือ“ESOL Improvement in Public Schools and Teacher Training Institutes” ซึ่งทำให้ครูผู้สอนมีสถาบันสำหรับการปรับปรุงภาษาอังกฤษให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

สำหรับด้านนโยบายการศึกษาของไทยนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีนโยบายการศึกษาระยะยาวที่ชัดเจนว่ามุ่งพัฒนาเยาวชนไทยในทิศทางใด ซึ่งได้รับการสานต่อแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล หรือหากมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย ควรเป็นการเสริมเพิ่มนโยบายในการเรียนรู้ทักษะด้านอื่นๆ ตลอดจนควรมีการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการใช้จ่ายงบประมาณในการส่งเสริมการศึกษา เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าแม้ประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูงถึง 20.7 เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณแผ่นดิน แต่ก็ไม่สามารถยกระดับภาษาอังกฤษขึ้นมาได้เมื่อเทียบกับคุณภาพการศึกษาประเทศอื่น เช่น มาเลเซีย เป็นต้น

5.3 วิเคราะห์ปัญหาหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถด้านทักษะภาษาอังกฤษ

ปัญหาการสื่อสารภาษาอังกฤษที่ประสบคือปัญหาด้านการฟัง การพูด การอ่านอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการเขียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้เรียนชาวไทยมีเวลาเรียนและฝึกฝนในชั้นเรียนน้อยเกินไป ผู้สอนไม่มอบหมายการบ้าน/งานที่ส่งเสริมการใช้ทักษะภาษาอังกฤษและสภาพแวดล้อมในสังคมไทย ทำให้ไม่มีโอกาสได้ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาปัญหาการพูด และการฟังภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวไทย โดย นวลศรี ขำประเทศ¹¹ ซึ่งพบว่าทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวไทยเป็นปัญหาในระดับสูง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Roadsawang, S. S.¹² ด้านปัจจัยของเวลาที่ใช้ในการฝึกฝนทักษะดังกล่าว ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคหรือความยากลำบากในการใช้ภาษาอังกฤษพบว่าด้านการฟัง ผู้พูดพูดเร็วเกินไป ฟังไม่ทันและไม่เข้าใจ ผู้พูดใช้สำเนียงที่ฟังเข้าใจยาก ผู้พูดพูดด้วยคำศัพท์ที่ไม่รู้จัก ผู้พูดพูดเรื่องที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะทาง/ศัพท์เทคนิค ด้านการพูด ไม่รู้การออกเสียงคำศัพท์นั้น ไม่มีความมั่นใจในสำเนียงที่ตนพูด ไม่รู้จะเรียบเรียงประโยคในการพูดอย่างไร ไม่กล้าพูดกับชาวต่างประเทศ และด้านการอ่านในการเรียนหรือการทำงาน ซึ่งเนื้อหายากหรือเป็นเนื้อหาเฉพาะทางต้องอาศัยทักษะภาษาที่สูงขึ้นอยู่ในระดับมาก

อุปสรรคหลักในการพัฒนาภาษาอังกฤษจึงมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยเน้นไปที่ปัจจัยภายในกรณีความสามารถในการพัฒนาส่วนบุคคลของนิสิตแต่ละคน และปัจจัยภายนอกสภาพแวดล้อมของสังคมไทยไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนิสิต วัฒนธรรมไทย ต้นทุนทางสังคม หรือพื้นฐานฐานะทางครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ตลอดจนการขาดนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาด้านทักษะภาษาอังกฤษจากรัฐบาลซึ่งไม่มีความชัดเจนส่งผลกระทบต่อระดับความสามารถทางด้านทักษะภาษาอังกฤษนิสิตในระดับอุดมศึกษาด้วยเช่นกัน

¹¹ นวลศรี ขำประเทศ, ปัญหาการฟัง พูด ภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนอาชีวเอกชนในกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ), 2555, กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

¹² อังอิงแล้ว, Writing Problems of EFL Learners in Higher Education: A Case Study of the Far Eastern University. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 2560, 11(1), มกราคม-มีนาคม, หน้า 268-284.

6. ข้อเสนอแนะ

สถาบันอุดมศึกษาควรเน้นนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้มีความชัดเจน ทั้งสำหรับนิสิตนักศึกษาและคณาจารย์เอง โดยเฉพาะการพัฒนาการศึกษาต่อ การแลกเปลี่ยนทั้งระยะยาว ระยะสั้นในต่างประเทศ การส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ และการปรับแนวทางการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษมากขึ้น ตลอดจนการเชิญอาจารย์ผู้สอนชาวต่างประเทศซึ่งเป็นเจ้าของภาษามาสอนโดยตรง นอกจากนี้ รัฐบาลไทยควรมีนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาทั้งด้านทักษะภาษาอังกฤษในระดับอุดมศึกษาอย่างชัดเจน ส่งเสริมงบประมาณในการฝึกประสบการณ์การสื่อสารทางด้านภาษาอังกฤษแก่ผู้เรียน การส่งเสริมสภาพแวดล้อมซึ่งใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน และการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา

7. เอกสารอ้างอิง

ทักษ์ อุดมรัตน์, นโยบายและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศอาเซียน
บวกสาม: กรณีประเทศมาเลเซีย, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2557, 16(1),
หน้า 134.

ธนิชกานต์ ชัยนิตราคม, ปัญหาการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของนักศึกษาไทยในระดับอุดมศึกษา,
รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 4, วันที่ 7
พฤษภาคม 2557, 2557, หน้า 3-4

นวลศรี ขำประเทศ, ปัญหาการฟัง พูด ภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนอาชีวเอกชน
ในกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ), 2555,
กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มติชนออนไลน์, 2 ปี, ปฏิรูปการศึกษา' ภายใต้รัฐบาล..'บักตุ๋, 2559, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560
จากเว็บไซต์ <http://www.matichon.co.th/news/290363>

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แนวปฏิบัติตามประกาศ
กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ, 2557, สืบค้นเมื่อ
วันที่ 1 เมษายน 2560, จากเว็บไซต์ http://old.drs.ac.th/ext/tch_data/tch_02.pdf

สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ, นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (พลเอก
ดาวพงษ์ รักษาสวรรค์), 2558, หน้า 4, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560, จากเว็บไซต์
[http://www.reo16.moe.go.th/gis/57000001/files/tbl_](http://www.reo16.moe.go.th/gis/57000001/files/tbl_datagovform/20160621085822qDvMyNn..pdf)
[datagovform/20160621085822qDvMyNn..pdf](http://www.reo16.moe.go.th/gis/57000001/files/tbl_datagovform/20160621085822qDvMyNn..pdf),

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, จุดเน้นเชิงนโยบาย รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ (นายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์), 2560, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน
2560, จากเว็บไซต์ <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/47695-1757.pdf>

Education First. EF English Proficiency Index – A comprehensive ranking of countries by English
Skills. 6th ed, 2016, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560, จากเว็บไซต์

http://media2.ef.com/___/~/media/centralef.com/epi/downloads/full-reports/v6/ef-epi-2016-english.pdf,

Padgate, W., Beliefs and Opinions about English Writing of Students at a Thai University, **PASM**, Vol. 42 April/November, 2008. pp. 31-53.

Rodsawang, S. S., Writing Problems of EFL Learners in Higher Education: A Case Study of the Far Eastern University, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 2560, 11(1), มกราคม-มีนาคม, หน้า 268-284.

**การศึกษา GROWTH MINDSET จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์
นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนิสิตคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

**THE STUDY OF GROWTH MINDSET BY USING INNOVATION
TECHNOLOGY TO CREATE DIGITAL CITIZENSHIP FOR THE FACTORY OF
SOCIAL SCIENCES AT SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY**

พิมพ์ตะวัน จันทัน *

Pimtawan Jantan

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษา Growth Mindset จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีจุดประสงค์เพื่อเปรียบเทียบ Growth Mindset ก่อนและหลังเรียน จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตชั้นปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมวิทยาพื้นฐาน ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 30 คน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยของ Growth Mindset หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ 2) คุณลักษณะของการมองการเรียนรู้สิ่งใหม่ว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเองของผู้เรียนมีการเพิ่มขึ้นมากที่สุด

คำสำคัญ: Growth Mindset, การสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล

ABSTRACT

The study of a growth mindset by using innovative technology to create digital citizenship for the Faculty of Social Sciences at Srinakharinwirot University attempted to compare a growth mindset before and after studying by using innovative technology to create digital citizenship for the Faculty of Social Sciences at Srinakharinwirot University. The sample consisted of 30 third-year students who studied Basic Sociology in the Department of Sociology, Faculty of Social Sciences at Srinakharinwirot University. The current research endeavor is a quantitative study and the tool used in the study is a questionnaire. The results revealed that 1) the mean of a growth mindset after

* อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

studying proved to be higher than before studying, and 2) the most developed characteristic was students' perception of learning new things as an opportunity to grow.

Keywords: Growth Mindset; Teaching by using Innovative Technology to Create Digital Citizenship

1. บทนำ

Growth Mindset เป็นกระบวนการทางความคิดเพื่อการเจริญเติบโต เป็นกุญแจสำคัญในการความสำเร็จที่เกิดจากการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในอนาคต มีการศึกษาและงานวิจัยที่ได้รับการพัฒนาอย่างแพร่หลาย โดย Carol S. Dweck ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยา มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด สหรัฐอเมริกา ได้นำไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในหลายสาขา รวมทั้งสายการศึกษา Growth Mindset เป็นความเชื่อต่อตนเองว่ามีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ได้ ด้วยความมุ่งมั่นและพยายามอย่างเพียงพอ การจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมี Growth Mindset เกิดกระบวนการเรียนรู้ไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิด Growth Mindset มีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายใน (Internal) ทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนและความพยายามในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอซึ่งเป็นผลดีต่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันหรือยุคดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 คงปฏิเสธไม่ได้ว่าในปัจจุบันโลกกำลังก้าวสู่ยุคดิจิทัล (Digital age) หรือ โลกที่ไร้พรมแดนอย่างเต็มรูปแบบ ไม่มีขอบเขตในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสื่อสารเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตกับคนในทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะในวัยรุ่น มีการแพร่กระจายของสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลายอย่างรวดเร็ว มีการรับส่งสารผ่านการใช้อุปกรณ์การติดต่อสื่อสารต่างๆ เช่น ทีวี สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ ฯลฯ สื่อและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลจึงเปรียบเสมือนปัจจัยที่ห้าที่เป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวก รวดเร็วและเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองในทุกๆ ด้านความเจริญของสื่อและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลโดยตรงกับมนุษย์ทั้งด้านบวกและลบ การที่มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ในยุคดิจิทัลได้ต้องมีทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัล ดังนั้นการสร้างคุณลักษณะของพลเมืองในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง¹ กว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา นักสังคมศาสตร์ได้ให้ความหมายของความเป็นพลเมืองบนพื้นฐานของความเป็นพลเมืองของการเป็นสมาชิกในประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมและสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมืองดี รวมไปถึงการบำเพ็ญประโยชน์หรือการมีจิตสาธารณะต่อสังคม บนพื้นฐานความต้องการของสังคม² การใช้เทคโนโลยีในการจัดสรรข้อมูลทางสังคมถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางสังคมผ่านการใช้สื่อออนไลน์ เทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นข้อดีที่จะช่วยให้สังคมพัฒนาและขับเคลื่อน

¹ มารุต พัฒนา, การโค้ชเพื่อเสริมสร้าง Growth Mindset ของผู้เรียน, เอกสารประกอบการสอน รายวิชาสัมมนา นวัตกรรมโค้ชเพื่อการรู้คิด, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2017

² Glassman, M., *Occupying the noosystem: The evolution of media platforms and webs of community protest*, 2012

ต่อไปได้³ เทคโนโลยียังช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นโดยปราศจากการพบหรือเปรียบเสมือนโลกที่ไร้พรมแดน เป็นเสมือนตัวแทนที่ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของสังคม⁴ พลเมืองในยุคดิจิทัลจึงควรมีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) การเป็นผู้ที่มีทักษะในการรู้เท่าทันการใช้ดิจิทัล (Digital literacy skills) สามารถใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเติมเต็มความต้องการของสังคมการใช้เทคโนโลยีบนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อช่วยในการเปลี่ยนแปลงของสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพลเมืองยุคดิจิทัล โดยวัดได้จากพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์⁵ และพลเมืองยุคดิจิทัลควรมี 2) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วมในสังคม (Technology using for Social Engagement) การใช้สื่อและเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งของยุคดิจิทัล และสังคมการเชื่อมต่อของเครือข่ายทางสังคม ซึ่งบ่อยครั้งอินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลทั้งทางบวกและทางลบต่อสังคมและเป็นเครื่องมือการเชื่อมโลกของสังคมออนไลน์เข้าหากัน มนุษย์ในยุคดิจิทัลใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารและแบ่งปันกิจกรรมต่างๆ ในปัจจุบัน การสื่อสารนี้ไม่เพียงแต่สมาชิกเท่านั้นแต่รวมไปถึงบุคคลภายนอกที่สามารถเข้าถึงกิจกรรมทางสังคมผ่านการใช้สื่อออนไลน์ได้ด้วย⁶ การใช้สื่อออนไลน์ เช่น อินเทอร์เน็ต web-based ในการทำกิจกรรมมีอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์ และแนวทางการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวมไปถึงแนวทางที่จะสร้างสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล⁷ ในอีกทางหนึ่งการใช้สื่อดิจิทัลและเครือข่ายเน็ตเวิร์กที่อนุญาตให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและสร้างมุมมองของตนเองที่มีต่อผู้อื่นและชุมชนได้บนโลกที่กว้างใหญ่ คนทุกเพศทุกวัยสามารถใช้สื่อออนไลน์ในการทำกิจกรรมทางสังคม ทุกเพศทุกวัยสามารถใช้สื่อออนไลน์ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้นในยุคดิจิทัล สื่อและเทคโนโลยีจึงเป็นมากกว่าสะพานที่เชื่อมคนและข้อมูลเข้าหากัน ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอีกด้วย⁸ การสร้างพลเมืองดิจิทัลนั้น การมีคุณลักษณะของ Growth Mindset ที่ดีต่อการ

³ Westheimer J and Kahne J., **Educating the “good” citizen: political choices and pedagogical goals.** Political Science and Politics, 2004

⁴ Coleman, S. & Blumler J. G., **The Internet and Democratic Citizenship: Theory Practice and Policy.** (New York: Cambridge University Press. 2009); Dahlgren, P., **Media and Political Engagement Citizens, Communication and Democracy,** (New York: Cambridge University Press, 2009)

⁵ Mossberger K, Tolbert CJ & McNeal RS. **Digital Citizenship,** Cambridge, (MA: The MIT Press, 2008); Westheimer J and Kahne J., **Educating the “good” citizen: political choices and pedagogical goals,** Political Science and Politics, 2004

⁶ Castells, M., **The Internet galaxy: Reflections on the Internet business, and society.** (New York : Oxford University Press, 2001)

⁷ DiMaggio, P., Hargittai, E., Neuman, W. R., & Robinson, J. P., **Social implications of the Internet.** Annual Review of Sociology, 2001; Dutton, W. H., **The Internet and social transformation: Reconfiguring access,** 2005; Glassman, M., **Occupying the noosystem: The evolution of media platforms and webs of community protest,** 2012; Palfrey, J., & Gasser, U., **Born digital: Understanding the first generation of digital natives.** Philadelphia: Basic Books, 2013

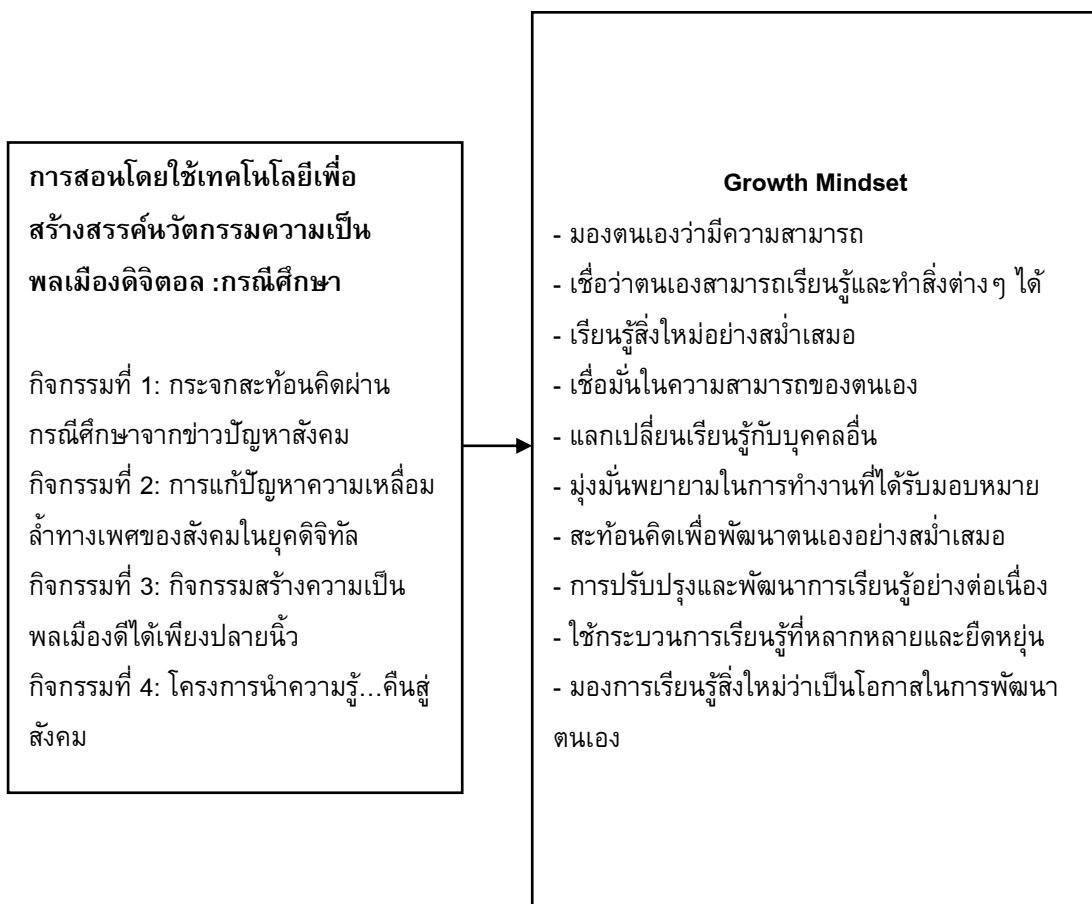
⁸ Banaji, S. & Buckingham, D., **The civic web: Young people, the Internet, and civic participation.** Cambridge, MA: MIT, Press, 2013; Blevins, B., LeCompte, K., & Wells, S. Citizenship education goes digital. **The Journal of Social Studies Research.** 2013

เทคโนโลยีที่ช่วยสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ มีความสำคัญอย่างยิ่ง คุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนควรมองตนเองด้านบวก เชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น พยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ มีการสะท้อนความคิดเพื่อปรับปรุงพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยืดหยุ่นและมองการเรียนรู้สิ่งใหม่ว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบ Growth Mindset ก่อนและหลังเรียน จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1: กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในการศึกษาผลของ Growth Mindset ในการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนิสิตระดับชั้นปีที่ 3 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 30 คน โดยใช้กรณีศึกษาผ่านการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมวิทยาพื้นฐาน ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 4 สัปดาห์ ระหว่างวันที่ 1-30 กันยายน 2562

ในการศึกษาผลของ Growth Mindset ของนิสิตจากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยใช้กรณีศึกษา ขั้นตอนดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการในต่างประเทศและประเทศไทยในเรื่องของ Growth Mindset และ Citizenship for Digital Age

ขั้นที่ 2 เลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความจำเป็นในการพัฒนา Growth Mindset จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยใช้กรณีศึกษา คือ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่อยู่ในขั้นเตรียมตัวที่จะฝึกประสบการณ์วิชาชีพและฝึกประสบการณ์การทำงาน ในระดับชั้นปีที่ 4 และ 5 จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาให้เกิด Growth Mindset ทศนคติเชิงบวกต่อตนเอง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเรียนและการทำงานในอนาคต

ขั้นที่ 3 ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม Growth Mindset ในการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนิสิตชั้นปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมวิทยาพื้นฐาน จำนวน 60 คน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 4 ชุด ชุดละ 20 ข้อคำถาม ที่ผ่านการประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถาม จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้าน Growth Mindset ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนและผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย วัดและประเมินผล

ขั้นที่ 4 ดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงทดลองเพื่อศึกษาผลของ Growth Mindset ก่อนและหลังเรียน ในการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยการให้ผู้เรียนตอบแบบสอบถามก่อนและหลังเรียน ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมวิทยาพื้นฐาน โดยผู้เรียนจะทำการตอบแบบสอบถามก่อนเรียน

ครั้งที่ 1 กิจกรรมระจกสะท้อนคิดผ่านกรณีศึกษาจากข่าวปัญหาสังคม: นิสิตมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นผ่านกระบวนการกลุ่ม ในการร่วมมือกันทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นระบบ ยึดหยุ่น มีการเรียนรู้สิ่งใหม่อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข่าวอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุผลที่เป็นรูปธรรม

ครั้งที่ 2 กิจกรรมการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศของสังคมในยุคดิจิทัล: นิสิตมีกระบวนการคิดแก้ไขปัญหาผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหา โดยเริ่มจากการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง

ครั้งที่ 3 กิจกรรมสร้างความเป็นพลเมืองดีได้เพียงปลายนิ้ว : นิสิตเชื่อมั่นในตนเองเรื่องการมีความสามารถในการเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองที่ดีของชาติ ร่วมมือกันทำงานเพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคมบริเวณชุมชนรอบมหาวิทยาลัย

ครั้งที่ 4 กิจกรรมโครงการนำความรู้...คืนสู่สังคม : นิสิตวางแผน ทำโครงการที่ตนสนใจในการช่วยพัฒนามหาวิทยาลัยและลงมือปฏิบัติจริง

5. ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษา Growth Mindset จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีจุดประสงค์เพื่อเปรียบเทียบ Growth Mindset ก่อนและหลังเรียนจากการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลทางสถิติคือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของ Growth Mindset ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผู้เรียนมีคุณลักษณะของ Growth Mindset หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนร้อยละ 33.3 โดยหลังเรียนผู้เรียนมีพัฒนาการของการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น พยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ มีการสะท้อนความคิดเพื่อปรับปรุงพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและยืดหยุ่นและมองการเรียนรู้สิ่งใหม่ว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของ Growth Mindset ของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมกระจกสะท้อนคิดผ่านกรณีศึกษาจากข่าวปัญหาสังคม พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มองตนเองว่ามีความสามารถในระดับมาก ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และทำสิ่งต่าง ๆ ได้ในระดับมาก โดยก่อนเรียนร้อยละ 56 หลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 72.7 ผู้เรียนมีการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอในระดับมาก โดยก่อนเรียนร้อยละ 44 หลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 63.6 และผู้เรียนมองการเรียนรู้สิ่งใหม่ว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเองโดยก่อนเรียนร้อยละ 44 ในระดับมาก หลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 72.7 ในระดับมากที่สุด

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศของสังคมในยุคดิจิทัล พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มองตนเองว่ามีความสามารถในระดับปานกลาง ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นพยายามทำงานตามที่ได้รับมอบหมายในระดับมาก ก่อนเรียนร้อยละ 37.5 และหลังเรียนเพิ่มเป็นร้อยละ 50 ในระดับมากที่สุด ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองก่อนเรียนในระดับปานกลางและมาก ร้อยละ 44 หลังเรียนลดลงอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 50

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมสร้างความเป็นพลเมืองดีได้เพียงปลายนิ้ว พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มองตนเองว่ามีความสามารถในระดับปานกลางและมาก ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งใหม่อย่างสม่ำเสมอ ก่อนเรียนในระดับปานกลางร้อยละ 50 และหลังเรียนเพิ่มขึ้นในระดับมาก ร้อยละ 50

กิจกรรมที่ 4 โครงการนำความรู้...คืนสู่สังคมผู้เรียนส่วนใหญ่มองตนเองว่ามีความสามารถในระดับปานกลางและมาก ผู้เรียนสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและยืดหยุ่น ก่อนและหลังเรียนเท่ากันในระดับมาก ร้อยละ 50

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบ Growth Mindset ก่อนและหลังเรียน จากการสอนโดยใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จะเห็นว่า ผลของระดับ Growth Mindset หลังเรียนของผู้เรียนส่วนใหญ่มีการเพิ่มขึ้นทั้ง 4 กิจกรรม คุณลักษณะที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ในกิจกรรมที่ 1 และ 3 คือเรื่องของการมองการเรียนรู้สิ่งใหม่ว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการมี Growth Mindset ได้อย่างชัดเจน ตรงตามแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้าง Growth Mindset โดย Cottrell (2017)⁹ ต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดสติ สมาธิ นำไปสู่ปัญญาในการตระหนักรู้ว่าการที่ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง¹⁰ นอกจากนี้ผู้เรียนควรได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้รวมถึงการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในชั้นเรียนและผู้เรียนควรเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง จากผลการทดลองในกิจกรรมที่ 3 และ 4 พบว่า ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งใหม่ สะท้อนคิดเพื่อพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและยืดหยุ่น มีคุณลักษณะของ Growth Mindset ที่ลดลงและเท่าเดิม เป็นผลจากการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนครั้งที่ 3 และ 4 มีเวลาที่จำกัดเนื่องจากผู้เรียนติดภารกิจด่วน ทำให้เวลาการทำกิจกรรมนั้นลดลง ผู้เรียนไม่ได้มีการสะท้อนคิดหลังเรียน ซึ่งผู้เรียนได้มีการเขียนแสดงความคิดเห็นไว้ในท้ายแบบสอบถาม นอกจากนี้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็นหลังจากการจัดกิจกรรมครบทั้ง 4 กิจกรรมว่า ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ในเรื่องความเชื่อมั่นในตนเอง การกล้าแสดงออก กิจกรรมมีความน่าสนใจ มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีใกล้ตัวที่หลากหลายและผู้เรียนเกิดพลังบวกที่ดีมากกับชีวิตของตนเอง

7. เอกสารอ้างอิง

- มารุต พัฒนาผล. การโค้ชเพื่อเสริมสร้าง Growth Mindset ของผู้เรียน. เอกสารประกอบการสอน รายวิชา สัมมนานวัตกรรมโค้ชเพื่อการรู้คิด. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2017
- Banaji, S. & Buckingham, D., **The civic web: Young people, the Internet, and civic participation.** Cambridge. MA: MIT. Press, 2013
- Blevins, B., LeCompte, K., & Wells, S. Citizenship education goes digital. **The Journal of Social Studies Research.** 2013
- Castells, M., **The Internet galaxy: Reflections on the Internet business, and society.** New York : Oxford University Press, 2001
- Coleman, S. & Blumler J. G., **The Internet and Democratic Citizenship: Theory Practice and Policy.** New York: Cambridge University Press, 2009

⁹ Cottrell, S., **Mindfulness for Students,** (London: Palgrave, 2018)

¹⁰ อ้างอิงแล้ว, การโค้ชเพื่อเสริมสร้าง Growth Mindset ของผู้เรียน. เอกสารประกอบการสอน รายวิชา สัมมนานวัตกรรมโค้ชเพื่อการรู้คิด, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2017

- Cottrell, S., **Mindfulness for Students**. London: Palgrave, 2018
- Dahlgren, P., **Media and Political Engagement Citizens, Communication and Democracy**. New York: Cambridge University Press, 2009
- DiMaggio, P., Hargittai, E., Neuman, W. R., & Robinson, J. P., **Social implications of the Internet**. Annual Review of Sociology, 2001
- Dutton, W. H., **The Internet and social transformation: Reconfiguring access**, 2005
- Glassman, M., **Occupying the noosystem: The evolution of media platforms and webs of community protest** , 2012
- Mossberger K, Tolbert CJ & McNeal RS. **Digital Citizenship**. Cambridge. MA: The MIT Press, 2008
- Palfrey, J., & Gasser, U., **Born digital: Understanding the first generation of digital natives**. Philadelphia: Basic Books, 2013
- Westheimer J and Kahne J., **Educating the “good” citizen: political choices and pedagogical goals**. Political Science and Politics, 2004

การครองเรือนตามแนวพุทธ

MARRIED LIFE ACCORDANCE BUDDHIST STYLE

โสภณ จาเลิศ*

Sophon Jalerd

Received:

Revised:

ภัทรเดช ปันญชานาดูล**

Accepted:

Pattaradej Panchayatanadoon

บทคัดย่อ

การใช้ชีวิตการครองเรือน นับว่ามีความสำคัญ เป็นแบบอย่างแก่บุตรหลานและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของประเทศ การใช้ชีวิตคู่หรือชีวิตสมรส หากคู่สมรสปฏิบัติต่อกันตามแนวของพุทธศาสนา ซึ่งมีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก ก็จะทำให้คู่สมรสครองรักกันยืนยาวด้วยความรักความอบอุ่น คือ การปฏิบัติของสามีต่อภรรยา และการปฏิบัติของภรรยาต่อสามี สามีพึงปฏิบัติต่อภรรยาคือ ให้เกียรติยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ไม่ประพฤติผิดนอกใจ มอบความเป็นใหญ่ให้ และให้เครื่องแต่งกาย ภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามีคือ จัดการงานดี สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี ไม่ประพฤติผิดนอกใจ รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง และคู่สมรสควรปฏิบัติตามโอวาทของ ธนัญชัยเศรษฐี ที่สอนแก่นางวิสาขา ก่อนที่จะเข้าสู่สกุลของสามี 10 ประการ คือ ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า ควรให้แก่ผู้ที่ให้ อย่าให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ เขาจะให้หรือไม่ให้ก็จงให้ จงนั่งให้เป็นสุข จงกินให้เป็นสุข จงนอนให้เป็นสุข พึงบูชาไฟ และ พึงนมัสการเทวดาภายใน นอกจากนั้นควรใช้หลักสมชีวิตธรรม 4 ประการ คือ สมสัทธา สมศีลา สมจาคะ และสมปัญญา หากคู่สมรสคู่ใดใช้ชีวิตการครองเรือนตามแนวพุทธดังกล่าวแล้ว เชื่อแน่ว่าจะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันยืนยาวและไม่มีปัญหาการหย่าร้างแน่นอน

คำสำคัญ: การครองเรือน, คู่ครองที่ดี

ABSTRACT

A good married life plays crucial role as model for children and young adults who will become important human resources of the country. If spouses treat each other according to the Buddhist

* อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

teachings mentioned in Tripitaka, the couple will be together with everlasting love. To treat each other well, a husband should honor his wife, not insult, or behave unfaithfully. Instead, he should empower and provide costumes for his wife while the wife should manage work, treat her husband's friends and family members well, not behave unfaithfully, take care of her husband's treasure, and not be lazy. In addition, they should act according to the ten headings of Thanachai Setthi who taught his daughter, Visakha, before entering her married life: The wife should not criticize her husband and parents-in-law; things should be lent to those who return them; people should be helped even if they do not repay; the wife should sit, eat, sleep gracefully, worship the fire and the inner devas. Furthermore, they should use the principle of Samajividhamma (Qualities which make a couple well matched) which means they should be matched in faith, conduct, generosity, and wisdom. If any spouse lives married life according to the Buddhist teachings, they will certainly be together as long as they both shall live without divorce.

Keywords: Married Life, Good Spouse

1. บทนำ

ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว นับว่ามีความสำคัญในการครองเรือน หากบุคคลในครอบครัว มีความสัมพันธ์กันอย่างอบอุ่น จะส่งผลถึงสุขภาพจิตที่ดีของทุกๆ คนในบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ลูกๆ ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่า ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต จะทำให้เขามีพื้นฐานทางด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคมโดยรวม ในสังคมปัจจุบันคงไม่มีใครปฏิเสธว่า พฤติกรรมของมนุษย์ เลวร้ายกว่าสมัยก่อนมาก เช่น ก้าวร้าว ดื้อดึง โหดร้าย เห็นแก่ตัว ไม่มีน้ำใจ ใส่ร้ายป้ายสี คดโกง ส่ำสอนทางเพศ โกหก หลอกลวง คบชู้ ไม่ซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง เป็นต้น

แพทย์หญิงกรรณิกาญจน์ แก้วขำ กล่าวถึงปัญหาการหย่าร้างของครอบครัวไทยว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปี 2560 มีผู้จดทะเบียนสมรส 297,501 คู่ หย่า 121,617 คู่ เฉลี่ยหย่าวันละ 333 คู่ จังหวัดที่มีจำนวนหย่าร้างสูงที่สุดในปี 2560 อันดับ 1 คือ กรุงเทพฯ 16,187 คู่ รองลงมาคือชลบุรี 6,476 คู่ และนครราชสีมา 4,572 คู่¹

จากสถิติการหย่าร้างดังกล่าว เป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วง โดยเฉพาะเด็ก ๆ ที่เป็นลูก ๆ ของคู่สามีภรรยาที่เกิดการหย่าร้าง บทความนี้ จะกล่าวถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา และการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาใช้ในการอยู่ร่วมกันของบุคคลในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย ผู้ที่เป็นสามีภรรยากันนั้น มีส่วนที่จะช่วยเหลือกันและกันให้เจริญ หรือเสื่อมได้ มีผลต่อบุคลิกภาพของกันและกันให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาหรือเสื่อมศรัทธาแก่บุคคลในสังคมที่สามีภรรยาคู่นั้นเป็นสมาชิก สิ่งสำคัญก็คือ การเข้าใจกัน

¹ กรุงเทพมหานคร, ชีวิตสมรสไทยหย่าร้างปีละกว่าแสนคู่ จิตแพทย์แนะ 4 ห้าม-4 ควรดูแลลูก. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2563, จากเว็บไซต์ <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/842738> [].

ไว้เนื้อเชื่อใจ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันทั้งระหว่างสามีภรรยาและญาติของทั้งสองฝ่ายทุกระดับ

2. การปฏิบัติของสามีต่อภรรยา

ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของสามีภรรยาให้ครองเรือนร่วมกันไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่นั้น ควรมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเป็นมิตรไมตรีในที่จะกล่าวถึงการปฏิบัติตนของสามีต่อภรรยา ก่อน จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึงสามีที่ควรปฏิบัติต่อภรรยาว่า² สามีพึงบำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังโดยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. ให้เกียรติยกย่อง
2. ไม่ดูหมิ่น
3. ไม่ประพฤตินอกใจ
4. มอบความเป็นใหญ่ให้
5. ให้เครื่องแต่งตัว

เขมกะ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสามีที่พึงปฏิบัติต่อภรรยาไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. ยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยาจริง ๆ เช่น การไปร่วมงานต่าง ๆ ได้แก่ งานบุญงานกุศลในท้องถิ่น หรืองานอื่นๆ ในสังคม ควรพาภรรยาไปด้วยตามโอกาสอันควร และแนะนำให้เพื่อนฝูง ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้รู้จักกับภรรยาของตน

2. ไม่ดูหมิ่นภรรยา ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา หรือแม้จิตใจก็ไม่ควรดูหมิ่น ไม่ว่าเธอจะมาจากชาติตระกูล ฐานะ หรือสังคมเช่นไรก็ตาม

3. ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา ข้อนี้เป็นสิ่งที่ผู้เป็นสามีควรระวังอย่างยิ่ง คงเคยได้ยินคำพังเพยของสตรีว่า "เสียทองเท่าหัว ไม่ยอมเสียผัวให้ใคร" นั่นก็คือ ไม่มีอะไรจะชอกช้ำใจเท่ากับการที่สามีนอกใจไปรักหญิงอื่น สามีจึงไม่ควรเห็นแก่ตัว เอาแต่ความสุขสนุกสนานของตนฝ่ายเดียว ทั้งๆ ที่ความสนุกสนานของตนอยู่บนความชอกช้ำของภรรยา สามีควรมีสติยั้งคิด มีความอดทนต่อความอยาก มีภาสิตโบราณกล่าวไว้ว่า "ชายมีเมียสองต้องตำรา บ้านช่องเคหาเกิดจัญไร"

4. มอบความเป็นใหญ่ให้ ความเป็นใหญ่ในที่นี้ หมายถึงให้เธอมีส่วนร่วม เห็น เป็นผู้จัดการ หรือตัดสินใจร่วมกัน ไม่มีการซ่อนเร้น คือให้เธอได้ทำหน้าที่แม่ศรีเรือนนั่นเอง หมายถึงให้เธอเป็นใหญ่ในการจัดการบ้านเรือน การทำมาหากิน จัดการเรื่องทรัพย์สินเงินทองของครอบครัว เท่ากับว่ามอบหมายความเป็นใหญ่ทั้งปวงให้

² ที.ป. (ไทย)11/269/214.

³ เขมกะ, *หน้าที่ของคน*, พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, 2529), หน้า 123-133.

5. ให้เครื่องแต่งตัว ธรรมชาติของสตรีนั้นรักความสวยงาม สามีก็ควรเข้าใจธรรมชาติของผู้หญิงด้วยการให้โอกาสเธอได้มีเครื่องแต่งกายสวยๆ เครื่องประดับสวยๆ ตามฐานะ ถ้าคิดให้ดีก็ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพของผู้เป็นสามีด้วยเหมือนกัน มีภรรยาแต่งตัวดีสวยงาม (เหมาะแก่เวลาสถานที่ ตำแหน่ง หน้าที่การงานของตน) ก็เป็นหน้าเป็นตาของสามีด้วย

6. ต้องคอยสังเกตอารมณ์ของภรรยา สามีต้องไม่ลืมตัว คิดว่าตนเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจ อยากจะพูดอะไร ก็พูด ต้องสังเกตอารมณ์ของเธอเป็นเช่นไร กำลังหงุดหงิด อารมณ์เสีย หรือกลัวอะไรอยู่หรือเปล่า (สังเกตธรรมชาติของ ร่างกาย และจิตใจของสตรีด้วยว่าสตรีทั้งโลกเดือนหนึ่งจะค่อนข้างหงุดหงิดในช่วงเวลาหนึ่ง) หากเธอมีเรื่องทุกข์ใจควรเป็นที่ฟังและให้กำลังใจ

7. เอาใจใส่ยามป่วยไข้ เรื่องนี้สำคัญมาก ยามภรรยาเจ็บป่วยต้องคอยไต่ถามอาการ และปฏิบัติต่อเธอด้วยความ เอาใจใส่ ห่วงใย ปลอดภัย ให้กำลังใจ และอยู่ใกล้ชิดเมื่อมีเพื่อนฝูงของภรรยามาเยี่ยมก็ให้เกียรติให้การต้อนรับ เป็นต้น

8. หับถือน้ำใจดีของภรรยา ไม่ว่าญาติของภรรยาจะอยู่ในฐานะเช่นไร หากเป็นญาติผู้ใหญ่ ก็ควรให้ความเคารพนับถือ หากเป็นญาติผู้น้อย หรืออ่อนอาวุโสกว่าก็ควรให้ความเมตตา ให้ความอนุเคราะห์ตามสมควร

นอกจาก 8 ประการดังกล่าวแล้ว สิ่งที่จะทำให้ชีวิตการครองเรือนของคู่สามีภรรยาดำเนินไปด้วยความผาสุกคือ การให้อภัย ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้เขียนเรื่องของการให้อภัย ไว้ในคำนิยมของหนังสือเรื่อง “กล้าให้อภัย” ว่า⁴ ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว หรือ 3 ก. คือพิษในจิตใจที่ทำให้อายุสั้น และทำลายสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับโลก ผู้คนเข้ามาอยู่ใกล้ชิดกันย่อมมีความเสียดทาน ขัดแย้งต่างๆ นานา ตั้งแต่สามีภรรยา พ่อ แม่ ลูก ญาติพี่น้องทะเลาะกัน เพื่อนสนิทแตกคอกัน ล้วนก่อให้เกิดความโกรธ ความเกลียด คนที่มีความโกรธ ความเกลียด ในจิตใจอย่างถาวรไม่ออกย่อมนำไปสู่การทำลายสุขภาพ มีภูมิคุ้มกันต่ำ นำไปสู่โรคภัยต่างๆ เช่น โรคติดเชื้อ โรคหัวใจ โรคเมเรียม ทำให้คุณภาพชีวิตต่ำ อายุสั้น การให้อภัย คือโอสถถอนพิษเป็นเครื่องบำรุงอายุ และสร้างสันติภาพ แต่อภัยโอสถ ไม่มีขาย อยากได้ต้องปรุงเอง

การที่จะให้อภัยแก่ผู้อื่นอาจทำได้ยาก แต่ควรฝึกให้อภัยอยู่บ่อยๆ สิ่งที่ต้องฝึกควบคู่กันไปด้วย คือ การระงับความโกรธ ให้อภัยกับความโกรธ พูดใจ ได้กล่าวถึงเรื่องของความโกรธว่า⁵ แม้ชื่อว่า โกรธเขา แต่เราร้อนเดินนั่งนอน ร้อนในอก แสบหมักไหม้ แล้วยังถือ ถือโทษ โกรธทำไม ได้อะไร เป็นประโยชน์ โปรดตรองดู และยังได้ยกข้อความจาก มิลินทปัญหา มากล่าวว่า ธรรมดาน้ำย่อมอยู่ในสภาพที่เย็น ฉะนั้น เราควรอยู่ในสภาพที่เยือกเย็นเสมอ คือ ไม่โกรธ ไม่เบียดเบียน ถึงพร้อมด้วยขันติ ความเมตตา และความกรุณา ฉะนั้น

⁴ เอ็ดเวิร์ด เอ็ม ฮัลโลเวลล์, นายแพทย์, กล้าให้อภัย, แปลโดย วิรัชรอง นิกุลกาญจน์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2552), หน้า คำนิยม.

⁵ พุทฺธิ, มนต์คลายโกรธ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์ จำกัด, 2551), หน้า 17-19.

3. การปฏิบัติของภรรยาต่อสามี

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึงสิ่งที่ภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามีว่า⁶ ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง สามีบำรุงด้วยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. จัดการงานดี
2. สงเคราะห์คนข้างเคียงดี
3. ไม่ประพฤตินอกใจ
4. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้
5. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง

คหบดีบุตร ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง สามีบำรุงด้วยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยหน้าที่ 5 ประการนี้ ทิศเบื้องหลังนั้นเป็นอันชื่อว่าสามีได้ปกป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้

เขมกะ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของภรรยาไว้ 7 ประการ และกล่าวถึงโอวาทที่ธัญชัยเศรษฐี สอนแก่นางวิสาขาไว้อีก 10 ประการ ได้แก่⁷

1. จัดการงานดี หมายถึง งานใดๆ ที่เป็นหน้าที่ของตน หรือที่สามีมอบหมาย ไม่ปล่อยให้งานนั้นค้างค้างอยู่ รีบทำให้เสร็จให้ทันกาลเวลา จัดวางสิ่งของในบ้านไว้ในที่อันเหมาะสม ดังภาษิตที่ว่า “สิ่งของทั้งหลายเก็บไว้เป็นที่ หยิบก็ง่าย หายก็รู้ ดูก็งามตา ใครมาก็ชม”

2. สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี ได้แก่ญาติพี่น้องของสามี ด้วยการยกย่องนับถือ ส่งสิ่งของที่เหมาะสมไปให้ รักษาดีของเราอย่างไร ก็รักษาดีของสามีอย่างนั้น เมื่อเกิดทุกข์ภัย ก็ให้ความช่วยเหลือ

3. ไม่ประพฤตินอกใจสามี ข้อนี้สำคัญมาก ในบรรดาหน้าที่อื่นๆ แม้มักพร่องไปบ้างก็ยังได้รับการให้อภัย แต่ถ้าประพฤตินอกใจ หน้าที่อื่นๆ แม้จะทำดีก็ไม่มีความหมาย เพราะทำให้สามีเสียชื่อเสียงของตนและวงศ์ตระกูล เกิดความอับอายขายหน้า

4. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ ทรัพย์ใด ๆ ที่สามีหามาได้ ต้องรักษาไว้อย่างดี ไม่ประมาทพลาดพลั้งให้เกิดความเสียหาย และต้องเป็นคนมัธยัสถ์ ไม่ใช่จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นและไม่มีประโยชน์ ทรัพย์ที่หามาได้ควรแบ่งเป็นสี่ส่วน ทำบุญส่วนหนึ่ง เลี้ยงตนและครอบครัวส่วนหนึ่ง ทำทุนต่อไปส่วนหนึ่ง เก็บไว้ใช้คราวจำเป็น เช่น ยามป่วยใช้ส่วนหนึ่ง ไม่ทำตนเป็นหญิงก้นถุงรั่ว เช่น ยกยอกทรัพย์ไปใช้ในทางที่ไม่สมควร เช่น เล่นการพนัน เป็นต้น

5. ฉลาดและขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ได้แก่ขยันในการบ้านการเรือน ไม่เลิ่อกว้างงานนั้นเป็นงานสูงหรืองานต่ำ ต้องขยันหมั่นเพียรจัดบ้านเรือนให้สะอาดเรียบร้อย

⁶ ที.ป. (ไทย) 11/269/214.

⁷ อ้างอิงแล้ว, **หน้าที่ของคน**, พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, 2529), หน้า 133-138.

6. คอยสังเกตอารมณ์ของสามี

7. เอาใจใส่ยามป่วยไข้ ข้อนี้ คล้ายกับข้อ 7 ในหน้าที่ของสามี

อึ้ง ภรรยา ควรปฏิบัติตามโอวาทที่ ธนัญชัยเศรษฐี สอนแก่นางวิสาขา ก่อนจะส่งตัวไปสกุลของสามีอีก 10 ประการ คือ

1. ไฟในอย่านำออก เรื่องไม่ดีในบ้านไม่ควรนำไปเล่าให้คนภายนอกฟัง

2. ไฟนอกอย่านำเข้า เรื่องไม่ดีที่คนอื่นนินทาภายนอกบ้าน อย่านำมาแฉในบ้าน อาจทำให้คนกินแหนงแคลงใจกัน ตนเองจะกลายเป็นคนส่อเสียด ถ้าเป็นเรื่องที่อาจเกิดอันตราย เช่นทราบว่าจะมีคนมาปล้นบ้าน ควรปรึกษาหาทางป้องกันแก้ไข

3. ควรให้แก่ผู้ที่ให้ ผู้ใดยืมของแล้วนำมาคืนให้ เมื่อผู้นั้นมายืมอีกจึงควรให้ ผู้ใดให้สิ่งของแก่เรา เราพึงให้ตอบแทนแก่เขา

4. อย่าให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ ใครยืมของแล้วไม่คืน ก็อย่าให้ยืมอีก ใครไม่ให้อะไรแก่เราเลย เราก็ไม่ให้อะไรแก่เขา

5. เขาจะให้หรือไม่ให้ก็จงให้ คือญาติของตนหรือฝ่ายสามีที่ลำบากยากจน แม้เขาไม่ให้อะไรแก่เรา ก็ควรให้ความช่วยเหลือเขา

6. จงนั่งให้เป็นสุข คือเมื่อพ่อแม่ของสามีหรือสามีทำงานอยู่ หญิงสะใภ้อย่านั่งเฉย เมื่อเขาพักจึงควรพัก

7. จงกินให้เป็นสุข คือไม่บริโภคอาหารก่อนพ่อแม่ของสามีและสามี เว้นแต่พ่อแม่ของสามีหรือสามี ติดธุระ ตนต้องรีบไปทำงานต้องรีบรับประทานอาหารก่อน ต้องแบ่งไว้ให้พ่อแม่ของสามีและสามี ต่างหาก

8. จงนอนเป็นสุข คือ ตื่นก่อนนอนที่หลังพ่อแม่ของสามีและสามี ประณิบัติพ่อแม่ของสามี และสามี ให้หลับก่อนแล้วจึงนอน

9. พึงบูชาไฟ คือเคารพยำเกรงพ่อแม่ของสามีเหมือนกองไฟหรือรูปพิฆ ธรรมดาไฟหรือรูปพิฆ ใครจะเข้าใกล้ด้วยความประมาทไม่ได้ฉันใด พ่อแม่ของสามี หญิงสะใภ้พึงมีความเคารพยำเกรงฉันนั้น

10. พึงนมัสการเทวดาภายใน คือให้เคารพพ่อแม่ของสามีและสามีเหมือนเทวดา จะเกิดสิริมงคลแก่ตนเองตลอดไป

4. คู่ครองที่ดี

การครองเรือนนั้น นอกจากสิ่งที่สามีควรปฏิบัติต่อภรรยา และสิ่งที่ภรรยาควรปฏิบัติต่อสามี ตลอดจนปฏิบัติตามโอวาทของ ธนัญชัยเศรษฐีดังกล่าวแล้ว ยังมีหลักธรรมที่จะทำให้ชีวิตคู่หรือคู่สมรสครองรักกันได้ยืน

ยาวที่เรียกว่า สมชีวิตธรรม 4 ประการ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงหลักธรรมที่เรียกว่า สมชีวิตธรรม 4 ประการ ว่า ได้แก่⁸

1. **สมสัทธา** คือ มีศรัทธาสมกัน เคารพนับถือในลัทธิศาสนา สิ่งที่เคยพบบูชา แนวความคิด ความเชื่อ ที่เสมอกัน หรือปรับเข้าหากันได้

2. **สมศีลา** คือ มีศีลสมกัน มีความประพฤติ ศีลธรรมจรรยา มารยาท พื้นฐานการอบรม พอเหมาะสมสอดคล้องกัน

3. **สมจาคะ** คือ มีจาคะสมกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีใจกว้าง ความเสียสละ พร้อมทั้งจะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นพอกลมกลืนกัน ไม่ขัดแย้งกัน

4. **สมปัญญา** คือ มีปัญญาสมกัน รู้เหตุรู้ผล เข้าใจกัน พุดกันรู้เรื่อง

จะเห็นได้ว่า การใช้ชีวิตคู่หรือชีวิตการสมรสให้ครองรักกันจนกว่าชีวิตจะหาไม่นั้น ต้องมีหลักการปฏิบัติต่อกันและกัน รู้จักถนอมน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้งต่อคู่สมรสและญาติของคู่สมรส ไม่ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ทำให้คู่สมรสของตน ได้รับความน้อยเนื้อต่ำใจ และเจ็บช้ำท้อใจ ปฏิบัติต่อกันด้วยความรักและจริงใจ นอกจากจะปฏิบัติตามหลักธรรมที่สามมีพึงปฏิบัติต่อภรรยา และภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามีแล้ว ยังมีหลักธรรมทางพุทธศาสนา ที่ทำให้คู่สมรสเป็นคู่ครองที่ดี ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันทั้งสามีมรรยาและลูกๆ ตลอดจนญาติทั้งสองฝ่ายด้วยความสันติสุข อีกหลายหลักธรรม เช่น

สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตนแก่บุคคลอื่น 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน จริงใจ 3) อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตา คือ การมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย⁹

มรवासธรรม คือ คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ ได้แก่ 1) สัจจะ คือ มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐาน 2) ทมะ คือ ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลส 3) ขันติ หมายถึง ความอดทน เช่น อดทนกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่เราไม่พอใจ อดทนอดกลั้นต่อการบีบบังคับของกิเลส 4) จาคะ คือ เสียสละ ละสิ่งที่ไม่ควรมียู่ในตน โดยเฉพาะกิเลส ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรมียู่กับตน ละนิสัยไม่ดีต่างๆ เป็นต้น¹⁰

⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). "คู่ครองที่ดี", ใน ความจริงเกี่ยวกับความรัก ความโกรธ และความเมตตา., พิมพ์ครั้งที่ 8, รวบรวมจัดพิมพ์โดย กลุ่มนันทะ. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์สุภา จำกัด, 2551) หน้า 23.

⁹ พระไตรปิฎก เวอร์ชัน 2. **สังคหวัตถุ 4**. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2563, จากเว็บไซต์ <http://www.learntripitaka.com/scruple/sank4.html> [

¹⁰ วิกีพีเดีย. **มรवासธรรม_4**. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2563, จากเว็บไซต์ https://th.wikipedia.org/wiki/มรवासธรรม_4

หากสามีภรรยาคู่ใด ได้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมดังกล่าว เชื่อว่าจะต้องครองรัก ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นคู่ครองที่ดี อยู่ร่วมกันไปตราบนานเท่านาน ปัญหาการหย่าร้างน่าจะไม่มีเกิดขึ้น ใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จนกว่าจะสิ้นอายุขัย

การใช้ชีวิตคู่หรือชีวิตการสมรสของสามีภรรยาให้ครองรักกันจนกว่าชีวิตจะหาไม่นั้น สิ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้คนสองคนที่มาจากต่างครอบครัว ต่างการเลี้ยงดูสามารถมีชีวิตคู่ที่มีความสุข หวานชื่นได้อย่างยืนยาวได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งสองฝ่ายที่จะเรียนรู้และปรับตัวเข้าหากัน หลักสำคัญที่จะช่วยรักษาความสัมพันธ์ของชีวิตคู่ให้เข้มแข็งและมั่นคงยาวนาน ต้องมีหลักการปฏิบัติต่อกันและกัน รู้จักถนอมหัวใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้งต่อคู่สมรสและญาติของคู่สมรส ไม่ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ทำให้คู่สมรสของตน ได้รับความน้อยเนื้อต่ำใจ และเจ็บช้ำท้อใจ ปฏิบัติต่อกันด้วยความรักและจริงใจ นอกจากจะปฏิบัติตามหลักธรรมที่สามีพึงปฏิบัติต่อภรรยาผู้อยู่ทิศเบื้องหลัง และภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามีผู้อยู่ทิศเบื้องหลังแล้ว ยังมีหลักธรรมที่ทำให้คู่สมรสเป็นคู่ครองที่ดีที่เรียกว่า สมชีวิตธรรม 4 ประการอีกด้วย หากสามีภรรยาคู่ใด ได้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมดังกล่าว เชื่อแน่ว่า จะต้องครองรัก ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นคู่ครองที่ดี อยู่ร่วมกันไปตราบนานเท่านาน ไม่มีปัญหาการหย่าร้าง ใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขจนกว่าจะสิ้นอายุขัยอย่างแน่นอน

5. เอกสารอ้างอิง

เชมกะ. **หน้าที่ของคน**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, 2529.

ทูตใจ. **มนต์คลายโกรธ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอ. เอส. พรินติ้ง เฮาส์ จำกัด, 2551.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). "คู่ครองที่ดี". ใน **ความจริงเกี่ยวกับความรัก ความโกรธและความ**

เมตตา. พิมพ์ครั้งที่ 8. หน้า 23. รวบรวมจัดพิมพ์โดย กลุ่มนัสนิ่ง. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์สุภา จำกัด, 2551.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

เอ็ดเวิร์ด เอ็ม ฮัลโลเวลล์, นายแพทย์. **กล้าให้อภัย**. แปลโดย วิริงรอง นิกุลกาญจน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2552.

กรุงเทพฯธุรกิจ. **ชีวิตสมรสไทยหย่าร้างปีละกว่าแสนคู่ จิตแพทย์แนะ4ห้าม-4ควรดูแลลูก**

สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2563 จากเว็บไซต์ <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/842738>

พระไตรปิฎก เวอร์ชัน 2. **สังคหวัตถุ 4**. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2563 จากเว็บไซต์

<http://www.learntripitaka.com/scruple/sank4.html>

วิกิพีเดีย. **ฆราวาสธรรม_4**. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2563 จากเว็บไซต์ [https://th.wikipedia.org/wiki/](https://th.wikipedia.org/wiki/ฆราวาสธรรม_4)

ฆราวาสธรรม_4

หลักสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

THE HUMAN RIGHTS TO THE DOCTRINE IN THERAVADA BUDDHIST SCRIPTURES

ณฤณีย์ ศรีสุข *

Narunee Srisuk

จิตสุภา แกมทับทิม **

Chitsupha Kaemthaptim

สุธินี ขำรักษ์ ***

Sutinee Khamrak

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย สามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ 5 ประการ ได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม สิทธิทางวัฒนธรรม ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีที่มาจาก ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ในที่นี้ขออธิบายที่มาของบ่อเกิดสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นเอกสารหลักขององค์การสหประชาชาติที่ถือเป็นต้นแบบของการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย หลักการนี้ถือเป็นสาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน ไว้ 6 หลักการ คือ 1) เป็นสิทธิธรรมชาติ ดิดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural Rights) 2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนให้กันได้ (Universality and Inalienability) 3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) 4) ความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and Non-Discrimination) 5) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation and Inclusion) และ 6) ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability and The Rule of Law)

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้สรรพสัตว์ ดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุข 3 ระดับ คือ ระดับต้น (ทิฏฐธรรมมิกัตถะ) คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ระดับกลาง (สัมปรายิกัตถะ) คือ ประโยชน์เบื้องหน้า และ ระดับสูง (ปรมาตถะ) คือ ประโยชน์สูงสุดอย่างยิ่ง การปฏิบัติฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อ

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาการแนะแนว วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาการแนะแนว วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

*** อาจารย์ประจำวิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร

ก่อให้เกิดประโยชน์ 3 อย่าง ได้แก่ 1) อัตตัตถประโยชน์ ประโยชน์ส่วนตน 2) ปรัตถประโยชน์ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น และ 3) อุภยัตถประโยชน์ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มาก โดยไม่มีประมาณ ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว ชนชั้นวรรณะ ฐานะทางสังคม ภาษาและศาสนา นอกจากนี้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเป็นหลักธรรมที่ลึกซึ้ง เราสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับหลักสิทธิมนุษยชนได้ เนื่องจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมสัมพันธ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติตามหลักโอวาทปาติโมกข์ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ทำให้มนุษย์รู้จักละจากความชั่วทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เมื่อมนุษย์ปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว ย่อมทำให้มนุษย์มีความเมตตาต่อกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีสัมมาทิฐิความเห็นชอบ เป็นผู้มีศีล สมာธิ และปัญญา ปฏิบัติต่อกันโดยเคารพศรัทธาของความเมตตา ย่อมทำให้สังคมเต็มไปด้วยความสุขสงบ และก่อให้เกิดความสุข ความมั่นคงปลอดภัยต่อชีวิต ทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดสันติภาพแก่มวลมนุษยชาติ

คำสำคัญ: สิทธิมนุษยชน, หลักธรรม, พระพุทธศาสนาเถรวาท

ABSTRACT

The Human Rights is the basic rights of humanity from birth until death which can be classified in 5 rights; Civil rights, Political rights, Economic rights, Social rights and Cultural rights. The scope of the above human rights is derived from the Universal Declaration of Human Rights. I would like to explain the source of human rights as the main document of the United Nations that is the model of protection and the promotion of human rights. The Universal Declaration of Human Rights present the 6 human rights principle that is the significant to refer to the international of human rights; 1)Natural Rights 2) Universality and Inalienability 3)Indivisibility 4)Equality and Non-Discrimination 5) Participation and Inclusion and 6) Accountability and The Rule of Law

Lord Buddha taught all beings live to life for the happiness in 3 levels; the first level "Dhitttha-dhammikatha" is the virtues conducive to benefits in the present or virtues leading to temporal welfare. The middle level "Samparayikattha" is the good to be won in the life to come or the spiritual welfare and the high level "Paramattha" is the highest good or the final goal. To practice and self-development according to Theravada Buddhism principles for 3 benefits as followed; 1) Attattha: gain for oneself or one's own welfare 2) Parattha: gain for others or other's welfare and 3) Ubhayattha: gain both for oneself and for others.

Theravada Buddhism principles is a practice for the benefit of many peoples, popularly without discrimination, without racist or social classes, without languages as well as religious. Moreover, Theravada Buddhism principles is a profound principle and we can apply to human rights because Buddhist principles is support and related to human rights principles especially to apply and practice follow the Ovada-patimokkha doctrine which is the heart of Buddhist principle that taught

human to cease from all evil, To do what is good, and to cleanse one's mind. When people abide this doctrine caused human to be kind and sympathize with each other as well as Samma thiti or the right view and the right opinion, people will have virtue, concentration or mindfulness, wisdom and respect the dignity of humanity that lead to the society of happiness, peace and security for life as well as creates peace for all mankind.

Keywords: The Human Rights, The Doctrine, Theravāda Buddhism

1. บทนำ

นับตั้งแต่ในอดีตมนุษย์เป็นผู้ที่มีความกลัวอยู่ตลอดเวลา เช่น กลัวปรากฏการณ์ธรรมชาติ กลัวการไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน ตลอดจนกลัวความตาย เป็นต้น ดังนั้น มนุษย์จึงแสวงหาหลักประกันเพื่อความมั่นคงปลอดภัยให้กับตนเอง หลักประกันดังกล่าว ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่คิดกันว่า มนุษย์ควรจะมีสิทธิอะไรบ้าง ที่มีหรือที่ได้มาโดยธรรมชาติพร้อมกับการเกิด ด้วยความเชื่อที่ว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความมีคุณค่า มีวิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง มีความสามารถในการดำรงตนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เรียกกันว่า เป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Right) ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) เป็นที่ยอมรับกันว่า สิทธิธรรมชาติเป็นบ่อเกิดหรือที่มาสำคัญของสิทธิมนุษยชน (Human Right) ในปัจจุบัน¹

สิทธิมนุษยชน (Human Right) ได้ปรากฏและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายนับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติเป็นต้นมา เรื่องสิทธิมนุษยชนได้เป็นที่สนใจของนานาประเทศโดยลำดับ ทั้งในระหว่างประเทศและภายในประเทศ ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่มีความประสงค์ของประเทศที่พัฒนาแล้วต้องการที่จะเห็นประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติต่อคนชาติของคนอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เสมอภาคกันทั่วโลก ปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องยากที่จะชี้ชัดลงไปว่า การกระทำแค่ไหน เพียงใดจึงจะถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เนื่องจากแต่ละสังคมต่างยึดถือค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การขาดสภาพบังคับแม้ในตัวปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติเองก็ตาม มีผลให้การแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นไปด้วยความยากลำบาก ปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อน มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของนานาประเทศ ปัญหาดังกล่าวมิใช่ปัญหาของประเทศหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง แต่เป็นปัญหาของมนุษยชาติที่ต้องได้รับการแก้ไขร่วมกัน²

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสิทธิธรรมชาติมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎหมายธรรมชาติ เป็นบ่อเกิดหรือที่มาของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน หากสืบย้อนไปในประวัติศาสตร์จะพบว่า แนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ ได้ก่อตัวขึ้นนับตั้งแต่ในสมัยกรีกและโรมันเป็นต้นมา บรรดานักปราชญ์ในแต่ละยุคต่างมองสิทธิ

¹ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2550), หน้า

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

ธรรมชาติไปในแนวทางที่ต่างกัน สิทธิธรรมชาติได้ถูกตีความและถูกนำไปใช้ตามความเชื่อและปรัชญาของยุคสมัยนั้น ๆ ซึ่งได้มีพัฒนาการเป็นลำดับจนมาเป็นสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน³

ในระยะแรกมนุษย์ก็คงจะไม่แตกต่างไปจากสัตว์ซึ่งต่างก็ต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น มีการอยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นครอบครัว เป็นชนเผ่า เป็นรัฐตามลำดับ ความไม่เป็นธรรมก็เกิดขึ้นในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ความไม่สงบสุข ความเอารัดเอาเปรียบ ความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้นบางครั้งถึงขนาดเป็นการป่าเถื่อนไม่มีมนุษยธรรม มนุษย์จึงต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองให้มีความปลอดภัยจนได้รับสิทธิต่าง ๆ ของคนอื่นจะพึงมี มนุษย์จึงได้พิจารณาถึงสิทธิตามธรรมชาติ⁴ สังคมโลกปัจจุบัน กระแสแห่งการเรียกร้องสิทธินับว่ามีความทวีคูณกันมากขึ้นเรื่อย ๆ มวลมนุษยชาติต่างพากันแสวงหาสิทธิ ซึ่งโดยทั่วไปนั้น สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่จะอ้างหรือเรียกร้องเอาได้⁵

สิทธิมนุษยชน (Human Right) คือ แนวความคิดที่ว่าบุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติในแนวทางบางอย่างและมีสิทธิที่จะมีบางสิ่งบางอย่าง เพียงเพราะว่าเขาหรือเธอเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชนที่เป็นขั้นพื้นฐานที่สุด ได้แก่ สิทธิในการมีชีวิต อิสราภาพแห่งการนับถือศาสนา อิสราภาพแห่งการพูด อิสราภาพแห่งการคิด และสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

แนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาในยุโรปนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ได้รับการยอมรับโดยสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1948 แนวความคิดของสิทธิมนุษยชนเดิมโตมาจากแนวความคิด 3 อย่าง คือ

1. แนวความคิดที่ว่ากฎหมายและสถาบันทั้งหลาย มนุษย์เป็นผู้สร้างหาใช้พระเจ้าเป็นผู้สร้างไม่ดังนั้นจึงสามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้

2. แนวความคิดที่ว่ามนุษย์ทั้งปวงมีความเท่าเทียมกัน และ

3. แนวความคิดที่ว่ามนุษย์ทั้งปวงเป็นเจ้าของคุณภาพที่เรียกว่าศักดิ์ศรี

ทั้ง 3 แนวคิดดังกล่าว มีความสอดคล้องกับทัศนะของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่กล่าวว่ามนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และใครจะล่วงละเมิดมิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์⁶

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

⁴ เสน่ห์ จามริก, พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2545), หน้า 37.

⁵ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 28.

⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536), หน้า 30-33

2. ภูมิหลังของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนเป็นคำใหม่ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองพร้อมกับการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ ในปี ค.ศ. 1945 โดยการรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสมัชชาใหญ่ ค.ศ. 1948 คำนี้ได้นำมาใช้แทนคำว่า Natural right เพื่อหลีกเลี่ยงคำว่าสิทธิธรรมชาติ เนื่องจากแนวคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติอันเป็นที่มาของสิทธิธรรมชาตินั้น ถูกโต้แย้งและคัดค้านอย่างมาก จึงใช้คำว่า “สิทธิของมนุษย์” (right of man) ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายหากย้อนไปในสมัยกรีก แนวคิดสิทธิธรรมชาติถือว่าใกล้เคียงกับแนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติในยุคนั้น ตามความคิดของนักคิดสำนักสโตอิก โดยมี Zeno of Citium เป็นผู้สถาปนาแนวคิดนี้ขึ้น สำนักนี้ถือว่าธรรมชาติสร้างมนุษย์และสรรพสิ่งในจักรวาล การกระทำของมนุษย์จึงต้องสอดคล้องกับธรรมชาติอันเป็นกฎนิรันดร์ไม่อาจลบล้างได้ และแนวคิดของสำนักนี้ มีอิทธิพลในกรีกโบราณและได้แพร่ขยายไปยังโรมัน ดังนั้น แนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายโรมัน ในลักษณะของกฎหมายที่ใช้ได้กับทุกคน (กฎหมายสากล “Jus gentium” หรือ “law of nations”) ซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้กับทุกรัฐในจักรวรรดิโรมัน โดยให้สิทธิบางประการแก่ประชาชนทุกคน⁷

ในยุคกลางแนวคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติได้เปลี่ยนไปจากยุคกรีกโบราณที่ได้กล่าวอ้างในบริบทกฎหมาย คือ ต้องคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลมาเป็นแนวคิดทางการเมืองซึ่งเป็นการกล่าวอ้างเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ อิสระภาพ และความเสมอภาค

ยุคฟื้นฟูภูมิปัญญาทำให้มนุษย์ใช้เหตุผลใคร่ครวญพิจารณาในกิจกรรมของมนุษย์ที่ใส่ใจหาเหตุผลในตัวเอง โดยเฉพาะงานเขียนของจอห์น ล็อก ในศตวรรษที่ 17 ซึ่งถือว่าเป็นผู้เสนอกฎหมายธรรมชาติในยุคปัจจุบัน ที่สำคัญที่สุดประกอบกับนักปรัชญาของฝรั่งเศส ไม่ว่าจะเป็น มองเตสกีเอร์ หรือ รัสโซ เห็นว่าสิทธิบางประการที่มีอยู่ประจำตัวของปัจเจกชนในฐานะที่เป็นมนุษย์ก่อนที่มนุษย์จะเข้าร่วมเป็นสังคม ก็คือ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรืออิสรภาพจากการปกครองตามอำเภอใจ ไม่ชอบธรรม และสิทธิในทรัพย์สิน มนุษย์ยอมอยู่ในการปกครองของรัฐ เพื่อให้ปกป้องสิทธิเหล่านั้น สิทธิที่รัฐมีอยู่เหนือตัวปัจเจกชนตามสัญญา (Social Contract) นั้น ก็เพื่อให้รัฐคุ้มครองสิทธิเหล่านั้นไปแต่อย่างใดไม่ และถ้ารัฐไม่สามารถประกันสิทธิตามธรรมชาติได้ หรือไม่สามรถคุ้มครองได้แล้วมนุษย์ก็ไม่ต้องผูกพันตามสัญญา หรือทำให้สิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้

แนวความคิดแบบเสรีนิยมมีอิทธิพลต่อโลกตะวันตกอย่างมากในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 ประกอบกับตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เป็นรูปธรรม คือ การปฏิวัติอังกฤษใน ค.ศ. 1688 และผลของการออกกฎหมาย Bill of Right ทำให้เกิดการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง และสิทธิพลเมืองในยุโรปหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1776 และปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1789

แนวคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติ จอห์น ล็อก มีผลต่อการปฏิวัติอเมริกาอย่างมาก โทมัส เจฟเฟอร์สัน ได้ใช้เหตุผลนี้ในการประกาศอิสรภาพ โดยถือว่าประชาชนในดินแดนของตน ใช้สิทธิเรียกร้องอิสรภาพซึ่งได้มาจากกฎแห่งธรรมชาติ สิทธินั้นหาได้เกิดจากของขวัญที่ได้รับจากฝ่ายบริหารไม่

⁷ อลงกรณ์ พลบุตร, เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หัวข้อ หลักสิทธิมนุษยชน เรื่อง เหลียวหลังแลหน้าสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ), หน้า 2-3 (อัดสำเนา)

การปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1789 ก็อ้างสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ในการปลดปล่อยความเป็นอิสรภาพของมนุษย์ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง 1789 ก็ใช้เหตุผลคล้ายกัน ทั้งนี้ เนื่องจาก เดอ ลาฟาเยตต์ ซึ่งเป็นผู้ร่างปฏิญญานั้นได้เคยร่วมกับ ยอร์จ วอชิงตัน ต่อสู้ปลดปล่อยชาวอเมริกันจึงได้รับความคิดจากการร่างคำประกาศอิสรภาพของอเมริกันด้วย เช่น ในปฏิญญากล่าวว่า มนุษย์นั้นเกิดมาพร้อมกับอิสรภาพ เสมอภาค และจักดำรงสิ่งนั้นตลอดไป

ดังนั้น มนุษย์จึงแสวงหาหลักประกันเพื่อความมั่นคงปลอดภัยให้กับตนเอง หลักประกันดังกล่าวถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่คิดว่ามนุษย์ควรจะมีสิทธิอะไรบ้างที่มีหรือได้มาโดยธรรมชาติพร้อมกับการเกิด ด้วยความเชื่อที่ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับคุณค่า มีวิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง มีความสามารถในการดำรงตนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสม อย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เรียกกันว่า สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ดังที่กล่าวข้างต้นจนเป็นที่ยอมรับกันว่าสิทธิธรรมชาติเป็นบ่อเกิดหรือที่มาสำคัญของสิทธิมนุษยชน (Human Rights)⁸

3. สิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีที่มาจาก ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ในที่นี้ขออธิบายที่มาของบ่อเกิดสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นเอกสารหลักขององค์การสหประชาชาติที่ถือเป็นต้นแบบของการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

หลังจากที่สงครามโลกครั้งที่สองได้ยุติลง เมื่อปี พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) โดยชัยชนะของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย เป็นผู้นำนั้น สงครามโลกครั้งที่สองได้นำความหายนะมาสู่ชีวิตและทรัพย์สินของหลายประเทศทั่วโลก ชาวโลกได้ประจักษ์ถึงความทารุณโหดร้ายของพรรคนาซีเยอรมันที่ได้ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวหลายล้านคน และกระทำการย่ำยีประชาชนทุกประเทศที่เยอรมันเข้ายึดครอง ดังนั้น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การย่ำยีสิทธิสตรี เด็ก ถือเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์อย่างชัดแจ้ง หัวหน้ารัฐบาลประเทศสัมพันธมิตรต่างเห็นพ้องต้องกันว่าจะต้องแสวงหามาตรการที่เป็นรูปธรรมป้องกันมิให้มีการทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์เกิดขึ้นอีก

ภายหลังการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2488 ได้มีการรับรองกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) โดยมติที่ประชุมใหญ่ในกฎบัตรนี้มีข้อความหลายตอนที่แสดงถึงความมุ่งมั่นของสหประชาชาติในการทำหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2489 องค์การสหประชาชาติได้ตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The Commission on Human Rights) ให้อยู่ภายใต้คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Council หรือ ECOSOC)

เดือน มกราคม พ.ศ. 2490 คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนได้เรียกประชุมเป็นครั้งแรกและได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างเอกสารสหประชาชาติเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนโดยแบ่งออกเป็น 3 ชุด

⁸ อ้างอิงแล้ว, เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หัวข้อ หลักสิทธิมนุษยชน เรื่อง เหลียวหลังแลหน้าสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ), หน้า 2-3. (อรรถาธิบาย)

ชุดแรก จัดทำร่างปฏิญญา (Declaration) ชุดที่สอง จัดทำอนุสัญญา (Convention) และชุดที่สาม ศึกษาปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศ

คณะกรรมการร่างปฏิญญา ได้มีการประชุมหลายครั้งและได้นำเสนอร่างปฏิญญาให้สมาชิกใหญ่สหประชาชาติลงมติยอมรับและประกาศ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 ด้วยคะแนนเสียง 48 เสียง ไม่มีเสียงคัดค้าน และประเทศกลุ่มคอมมิวนิสต์ทั้งหมด ชาอูติอาระเบีย และแอฟริกาใต้ดออกเสียง สำหรับประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ให้การรับรอง

เนื้อหาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มี 30 ข้อ แบ่งเนื้อหาแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรก ปรากฏในคำปรารภ ข้อ 1 และ ข้อ 2 กล่าวถึงหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่มนุษย์มีสิทธิติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาคกัน ดังนั้น จึงห้ามเลือกปฏิบัติต่อมนุษย์และควรปฏิบัติต่อกันเสมือนเป็นพี่น้อง สิทธิมนุษยชนนี้ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลทุกประเทศที่จะสร้างหลักประกันแก่ทุกชีวิตด้วยการเคารพหลักการของสิทธิเสรีภาพที่ปรากฏในปฏิญญานี้ เพื่อให้สิทธิมนุษยชนเป็นมาตรฐานร่วมกันสำหรับการปฏิบัติต่อกันของผู้คนในสังคม ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศอันจะเป็นพื้นฐานแห่งเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก

ส่วนที่สอง ปรากฏในข้อ 3 ถึงข้อ 21 กล่าวถึง สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights)

ส่วนที่สาม กล่าวถึง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic Social and Cultural Rights) สิทธิดังกล่าวเริ่มตั้งแต่ข้อ 2 ถึงข้อ 27

ส่วนที่สี่ กล่าวถึงหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ โดยการที่จะต้องดำเนินการสร้างหลักประกันให้มีการคุ้มครองสิทธิที่ปรากฏในปฏิญญานี้ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง ห้ามรัฐกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชน และจัดทำสิทธิของบุคคลมิให้ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สังคมและโลก สิทธิเหล่านี้ปรากฏอยู่ในข้อ 28 ถึงข้อ 30

4. หลักการของสิทธิมนุษยชน (The Human Rights Principles)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน นอกจากระบุขอบเขตของสิทธิมนุษยชนว่าครอบคลุมสิทธิอะไรบ้าง นอกจากนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย หลักการนี้ถือเป็นสาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน และใช้เป็นเครื่องมือชี้วัดว่าสังคมใดมีการเคารพและปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนหรือไม่ในเวลาต่อมา สำหรับหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน มี 6 หลักการสำคัญ⁹ ดังนี้

1. เป็นสิทธิธรรมชาติ ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural Rights) หมายความว่า มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีประจำตัวตั้งแต่เกิดมาเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) นี้ ไม่มีใครมอบให้เป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้กำหนดขึ้นในมนุษย์ทุกคน

คำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายถึง คุณค่าของคนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์ สำหรับการให้คุณค่าของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม ซึ่ง

⁹ ศราวุฒิ ประทุมราช, สิทธิมนุษยชน : รวบรวมสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่สำคัญ, (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.) และมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (FES), 2544).

มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับกรณีอำนาจหรือการยึดครองทรัพยากรของสังคม 2) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ซึ่งมีความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกกัน ส่วนการกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกัน นำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ผู้คนในสังคมโดยทั่วไปมักให้คุณค่าของฐานะตำแหน่งหรือเงินตรามากกว่า ซึ่งการให้คุณค่าแบบนี้ นำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติ จึงต้องปรับวิธีคิดและเน้นให้มีการปฏิบัติ โดยการให้คุณค่าของความเป็นคนในฐานะความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ให้คุณค่าตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

2. สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนให้กันได้ (Universality and Inalienability) หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดน คนทุกคนมีสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้ เช่นเดียวกัน เพราะโดยหลักการแล้วถือว่า คนทุกคนย่อมถือว่าเป็นคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในโลก ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติ สัญชาติ แหล่งกำเนิดที่ใดก็ตาม ย่อมมีสิทธิมนุษยชนประจำตัวทุกคนไป จึงเรียกได้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคน ไม่ว่าตน จะยากจนหรือร่ำรวย เป็นคนพิการ เป็นเด็ก เป็นผู้หญิง

ส่วนคำที่กล่าวไว้ว่า สิทธิมนุษยชนไม่สามารถถ่ายโอนให้กันได้ หมายความว่า ในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจหรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน แตกต่างจากการครอบครองที่ดิน หรือทรัพย์สิน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้น เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ แต่หากจะถามว่าในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นของทุกคนเช่นนี้แล้ว สามารถมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่มได้หรือไม่ ในทางสากลได้มีการจัดหมวดหมู่และกลุ่มของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของกลุ่มเฉพาะและสิทธิตามประเด็นปัญหา เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิผู้ติดเชื้อเอชไอวี (HIV) สิทธิของผู้ลี้ภัย เป็นต้น

3. สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วน ๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) กล่าวคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ไม่สามารถแบ่งแยกว่ามีความสำคัญกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิทั้งสองประการนี้ต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังนั้น รัฐบาลใดจะมาอ้างว่าต้องพัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจหรือต้องแก้ปัญหาปากท้องก่อน แล้วจึงค่อยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองย่อมขัดต่อหลักการนี้

4. ความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and Non-Discrimination) การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหา ที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคม และถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคน ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุ คนป่วยหรือมีสุขภาพดี

แต่สังคมไทยมีการเลือกปฏิบัติมาโดยตลอด ซึ่งเรามักได้ยินคำกล่าวที่ว่า “ฝนตกไม่ทั่วฟ้า” หรือ “เลือกที่รักมักที่ชัง” “รักลูกไม่เท่ากัน” การจะทำความเข้าใจว่า เรื่องใดเป็นเรื่องการเลือกปฏิบัติหรือไม่ คงต้องเข้าใจเรื่องความเสมอภาคด้วย ความเสมอภาคไม่ใช่การได้รับความเท่ากัน เช่น การที่นักเรียนทุกคนที่ทำผิดระเบียบจะต้องถูกเขียน 3 ที่ เท่า ๆ กัน อย่างนี้ถือว่าเป็นความเสมอภาค

ความเสมอภาค คือ การที่ทุกคนควรได้รับจากส่วนที่ควรได้ในฐานะเป็นคน เช่น การแจกของ ผู้ประสบภัยน้ำท่วม ทุกคนจะได้รับของแจกชิ้นพื้นฐาน เช่น ได้รับข้าวสาร อาหารแห้ง ยาป้องกันเท้าเปื่อย แต่หากมีครอบครัวหนึ่ง มีคนป่วยที่ต้องการยาเป็นพิเศษ หรือบางครอบครัวมีเด็กอ่อน ต้องได้รับนมผงเพิ่มสำหรับเด็ก ทางราชการสามารถเพิ่มและนมผงให้แก่ครอบครัวเหล่านั้น นี่คือการเสมอภาคที่ได้รับเพราะทุกคนในครอบครัวได้รับแจกสิ่งจำเป็นเพื่อการยังชีพแล้ว

หลักความเสมอภาค คือ ต้องมีการเปรียบเทียบกันของ 2 สิ่ง หรือ 2 เรื่อง และดูว่าอะไรคือสาระสำคัญของเรื่อง หากสาระสำคัญของประเด็นได้รับการพิจารณาแล้ว ถือว่ามีความเสมอภาคกัน เช่น การที่รัฐจัดเก็บภาษีเงินได้ บุคคลไม่เท่ากัน คนที่มีรายได้มากก็เสียภาษีมาก คนที่มีรายได้น้อยก็เสียภาษีน้อย คนที่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็ไม่ต้องเสียภาษี แต่การมีรายได้มากหรือน้อยเป็นสาระสำคัญของการเก็บภาษี ซึ่งเป็นธรรมสำหรับประชาชน

การเลือกปฏิบัตินั้น เป็นเหตุให้เกิดความไม่เสมอภาค เช่น การรักษาพยาบาล หรือการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐเป็นไปไม่ทั่วถึง และไม่เท่าเทียมกัน เพราะมีความแตกต่างของบุคคลในเรื่องเชื้อชาติ เช่น หากมีแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชาหรือพม่ามารักษา เจ้าหน้าที่มักไม่ยากให้บริการที่ดีหรือไม่ยอมรับรักษา ผู้มีเชื้อเอชไอวีหรือผู้ป่วยเอดส์ เป็นต้น

หลักการเรื่องความเสมอภาคและห้ามเลือกปฏิบัติในสังคมไทย ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550¹⁰ มาตรา 30 ที่ว่า การเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ไม่อาจจะกระทำได้ ซึ่งมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ มีข้อความใกล้เคียงกับบทบัญญัติของมาตราเดียวกันตามรัฐธรรมนูญ ปี 2540

5. การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation and Inclusion) หมายความว่า ประชาชนแต่ละคนและกลุ่มของประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

6. ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability and The Rule of Law) หมายถึง รัฐและองค์กรที่มีหน้าที่ในการก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน ต้องมีหน้าที่ตอบคำถามให้ได้ว่า สิทธิมนุษยชนได้รับการปฏิบัติให้เกิดผลจริงในประเทศของตน ส่วนสิทธิโดยังไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักสากลก็ต้องอธิบายต่อสังคมได้ว่าจะมีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะรัฐต้องมีมาตรการปกครองประเทศโดยใช้หลักนิติธรรม หรือปกครองโดยอาศัยหลักการที่ใช้อย่างเที่ยงธรรม ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย มีกระบวนการไม่ซับซ้อนเป็นไปตามหลักกฎหมายและมีความเท่าเทียมกันเมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมายได้

5. สิทธิมนุษยชนในทางพระพุทธศาสนา

มนุษย์ในพระพุทธศาสนา หมายความว่าบุคคลเป็นมนุษย์ตามหลักมนุษยธรรม คือ หลักธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์มีจิตใจที่สูงส่ง มีเมตตาต่อผู้อื่นและสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันในลักษณะต่าง ๆ ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงความหมายตามทัศนะของบุคคลที่น่าเชื่อถือในสาขาวิชาการ ความหมายของคำว่า มนุษย์ ด้านภาษาศาสตร์ไว้ว่า มนุษย์ เป็นคำนาม มีความหมายว่า สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง¹¹ มนุษย์ในความหมายนี้ เป็นความหมายในแง่ของภาษาศาสตร์ แต่โดยความเป็นในฐานะสิ่งมีชีวิตนั้นถือว่าเป็นเรื่องศีล ดังนั้น ศีลจึงเป็นเป็นข้อปฏิบัติขั้นแรกในพระพุทธศาสนาหรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ เรียกว่า มนุษยธรรม ธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์นั่นเอง เพราะฉะนั้น คำ

¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

¹¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, 2546).

ว่า ศีล ในที่นี้ โดยเฉพาะศีล 5 จึงจัดเป็นมนุษยธรรม คือ เป็นธรรมของมนุษย์ แปลว่า คนเราจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น มิใช่ว่าเกิดมาเป็นมนุษย์นั้น จะต้องมีความดีสำหรับมนุษย์ด้วย จนมีภิกษุติโลปะเทศ ที่กล่าวไว้ว่า คนและสัตว์เดรัจฉานนั้น ย่อมมีการกิน การนอน การสืบพันธุ์เสมอกัน แต่สิ่งที่ทำให้คนต่างกับสัตว์เดรัจฉานนั้น คือ ธรรม และธรรมที่เป็นเครื่องสนับสนุนให้มีศีล 5 ที่เรียกว่าเป็นเหตุอันใกล้ คือ หิริ ความละอายแก่ใจ โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว ความมีหิริ-โอตตปปะนี้ เป็นเหตุใกล้ของศีล ในความเป็นมนุษย์นั้น ถ้า มองที่ทัศนะความหมายของหลักมนุษยธรรม หมายถึง อิศรภาพ

หลักมนุษยธรรมสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในทางพระพุทธศาสนา มีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักมนุษยธรรม ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ สิทธิในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างปลอดภัย พ้นจากความบีบคั้นทางสังคม ทำให้คนกับธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลต่อความอยู่ดีของมนุษย์

2. หลักมนุษยธรรม ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเพื่อนมนุษย์ คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่มนุษย์ด้วยกันเอง ปลอดภัยจากการเบียดเบียนกันและกัน มีแต่ความเป็นมิตรและช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมมือกันของสังคมนั้น ๆ บางครั้งจะเป็นทัศนะในการแก้ปัญหาทางโลกว่า トラバจิตใจที่โลกยังไม่เห็นโทษของความโลภ ความโกรธ ความหลง และยังส่งเสริมความโลภ ความโกรธ ความหลง トラバนั้นโลกก็จะเจริญด้วยวัตถุไปเรื่อย ๆ มนุษย์จะมีความสุขสบาย สนุกยิ่งขึ้น แต่ความสุขจะลดน้อยลงตามลำดับ จนกระทั่งถึงวันหนึ่ง เมื่อมนุษย์เริ่มเห็นในโทษของความโลภ ความโกรธ ความหลง มนุษย์จะนึกคิดขึ้นมาว่าทางที่เขากำลังดำเนินอยู่นั้นถูกต้องแล้วหรือ ทุกวงการจะพยายามหาคำตอบและทางแก้จากศาสนาและปรัชญาเท่าที่มีอยู่ในที่สุดจะพบคำตอบที่แท้จริงในพระพุทธศาสนา¹²

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ส่งเสริม สัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

พระพุทธศาสนา เป็นเครื่องชี้ทางที่นำไปสู่ขบวนการปฏิรูปสังคมให้เกิดเสรีภาพ และความยุติธรรม โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การนำมนุษย์ไปสู่การหลุดพ้น ทฤษฎีวิวัฒนาการ กล่าวไว้ว่า “การหลุดพ้นจากพลังของธรรมชาติและจากอำนาจครอบงำของอิทธิพลหรือกลุ่มอิทธิพล ต้องไปด้วยกันถึงจะเป็นเครื่องแสดงถึงความก้าวหน้าของมนุษยชาติ” เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์เป็นอิสระจากพลังงานธรรมชาติมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นชีวิต ขึ้นอยู่กับภาวะผันผวนทางกายภาพ ได้แก่ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย จากการเกิดขึ้นของชีวิต กล่าวได้ว่า การหลุดพ้นและเสรีภาพที่แท้จริง คือ การหลุดพ้นและเสรีภาพที่มาจากภายในของมนุษย์ และในความสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในปัจจุบัน เป็นเพียงการรองรับสิทธิและเสรีภาพในความทะยานอยากและการช่วงชิงสิ่งต่าง ๆ ที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเพียงแค่ภาพลวงตา และเป็นอนิจจังหรือความไม่เที่ยงเท่านั้น ดังนั้น หลักสิทธิมนุษยชนจึงถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ในการปกป้องรักษา

¹² แสง จันทร์งาม, **ประทีปธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธีระการพิมพ์, 2544).

สิทธิของตนเอง หรือกระทำการสิ่งต่าง ๆ ตามใจชอบ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ หรือที่ร้ายแรงที่สุดอาจรวมถึงการทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ ความรู้ที่เป็นแนวทางนำไปสู่คุณค่าที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ ความรู้หรือการตื่นขึ้นมารู้จักตนเองเป็นก้าวแรกที่สำคัญ ทำให้เราสามารถก้าวออกไปจากอึดตาหรือการยึดมั่นในตนเอง เพื่อที่คนเราจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ และสามารถหลุดพ้นจากการครอบงำโดยสิ่งอื่นอย่างแท้จริง ทางด้านปมการแบ่งแยกส่วนที่เหนือกว่าหรือต่อยกว่าเป็นปัญหาที่มีมาแต่ช้านานแล้วในสังคม แต่ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า มนุษย์จะสามารถบรรลุความสมบูรณ์ของมนุษย์ได้ โดยไม่มีการแบ่งแยกในเรื่องของชนชั้น เชื้อชาติ และเพศ ดังนั้น ปัญหาเรื่องการแบ่งแยกดังกล่าว ถึงเป็นทุกข์ที่มนุษย์จะต้องกำจัดออกไป

พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้ให้คุณค่าในเรื่องความรู้จักพอประมาณ ที่เรียกว่า ทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา และมุ่งไปสู่การดับทุกข์ และการหลุดพ้นจากตัวตนที่เป็นอนิจจัง การหลุดพ้นจากตัวตนเพื่อแสวงหาตัวตนที่แท้จริงนั้น จะกระทำสำเร็จและบรรลุผลได้ก็ด้วยความพยายามและกรรมของแต่ละบุคคล โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการบังคับบัญชาหรือการควบคุมจากภายนอกอย่างมากที่สุด แท้จริงแล้วคนเราอาจต้องการเพียงแค่การชี้แนะแนวทางในการคิด สิทธิบังคับไม่ว่าในรูปแบบใดก็เป็นที่ยึดถือสำหรับมุมมองทางพระพุทธศาสนา

หลักความหลุดพ้นเป็นแนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนของทฤษฎีวิวัฒนาการที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนา แต่พุทธศาสนาไม่ได้ไล่ไกลและลึกซึ้งกว่า โดยมองเข้าไปถึงความหลุดพ้นจากการครอบงำภายนอกเท่านั้น จึงถือได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า ส่งเสริมสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง หากเรานำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ควบคู่กับหลักสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่ ย่อมทำให้มนุษย์สามารถรักษาสติและเสรีภาพของตนได้โดยไม่กระทบกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งการปฏิบัติต่อกันโดยเคารพซึ่งกันและกันนี้ จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสิทธิมนุษยชนที่ต้องการให้สังคมเกิดสันติภาพ และความเจริญก้าวหน้าขึ้นในสังคมระหว่างประเทศ ท้ายที่สุด การทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งระดับโลกียธรรม และโลกุตระธรรม ย่อมก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ อันนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้สรรพสัตว์ ดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุข 3 ระดับ ดังนี้

ระดับต้น (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) คือ ประโยชน์ปัจจุบัน พระพุทธเจ้าสอนให้มนุษย์แสวงหาประโยชน์สุขตามสมควรแก่อัตถภาพและขีดความสามารถที่พึงมี เช่น ความมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคเบียดเบียน มีหน้าที่การงาน อาชีพสุจริต เลี้ยงตัวเองได้ มีสถานภาพทางสังคม เป็นที่ยอมรับของสังคม รักษาครอบครัววงศ์ตระกูล ให้เป็นที่น่าเคารพนับถือ

ระดับกลาง (สัมปรายิกัตถะ) คือ ประโยชน์เบื้องหน้า ทรงสอนให้มนุษย์มุ่งในประโยชน์สุขขั้นสูงขึ้นไป ด้วยการพัฒนาทางจิตใจ ให้อยู่เหนือโลกธรรมทั้งหลาย ทำให้จิตใจเกิดความสงบสุขแก่ตนเองต่อไปในกาลข้างหน้า เช่น รู้สึกรอบอุ้มใจที่มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งเป็นสรณะ รู้สึกภาคภูมิใจที่ตนเป็นผู้มีศีลและประพฤติสุจริต การรู้สึกมีคุณค่าที่ได้เสียสละบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ เป็นต้น

ระดับสูง (ปรมาตมะ) คือ ประโยชน์สูงสุดอย่างยิ่ง ทรงสอนให้มนุษย์มุ่งแสวงหาประโยชน์ชั้นสูงสุด เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงด้วยการบำเพ็ญภาวนา ให้จิตเข้าสู่ความสงบแห่งมรรคผลนิพพาน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต กายใจไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่ผันแปรอยู่เป็นประจำ ละความยึดมั่นถือมั่น รักษาจิตใจให้ปลอดโปร่ง สดชื่น แจ่มใส เบิกบาน อยู่ตลอดเวลา ดำเนินชีวิตด้วยความมีปัญญา¹³

การปฏิบัติฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ 3 อย่าง ได้แก่

1. อัดตตตประโยชน์ ประโยชน์ส่วนตน
2. ปรัตตประโยชน์ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น
3. อุภยตตประโยชน์ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

ส่วนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ส่งเสริม สัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน หรือที่เรียกว่า หลักพุทธธรรม ซึ่งหมายถึง หลักธรรมที่ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับพื้นฐาน ได้แก่ เบญจศีลและเบญจธรรม จัดเป็นประโยชน์ในปัจจุบันที่มนุษย์ทุกคนสามารถปฏิบัติตามเพื่อบรรลุผลได้อย่างเท่าเทียมกัน เช่น ความมีสุขภาพดี มีหน้าที่การงาน อาชีพสุจริต

ระดับกลาง ได้แก่ กุศลธรรมบถ 10 ประการ จัดเป็นประโยชน์เบื้องต้น ด้วยการพัฒนาจิตใจ

ระดับสูงสุด ได้แก่ อริยสัจ 4 จัดเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เป็นความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงด้วยการบำเพ็ญภาวนาให้จิตเข้าสู่ความสะอาด สว่าง สงบ แห่งมรรคผลนิพพาน ไม่หวั่นไหว และดำเนินชีวิตไปด้วยปัญญา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ถือเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มาก โดยไม่มีประมาณ ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะทางสังคม ภาษา และศาสนา หลักธรรมสำคัญ ที่ถือเป็นหลักคำสอนที่เป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ โอวาทปาติโมกข์ ซึ่งมีหลักการสำคัญ 3 ประการได้แก่

1. การไม่ทำบาปทั้งปวง ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง การไม่ทำบาปหรือไม่ทำความชั่วทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ เน้นย้ำถึงการใช้สิทธิเสรีภาพอันพึงประสงค์ เป็นหลักธรรมคำสอนที่ส่งเสริม สัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ไม่ทำบาปทั้งปวง ย่อมไม่คิดร้าย พุตรร้าย และไม่ทำร้ายบุคคลอื่น การละเมิดสิทธิมนุษยชนย่อมไม่มี แต่ทุกวันนี้คนเรายังทำบาปด้วยกาย วาจา ใจ ทำให้มีปัญหาละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นมากมาย
2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม เป็นหลักธรรมคำสอนที่ส่งเสริม สัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เมื่อบุคคลทำกุศลหรือทำความดีให้ถึงพร้อม ย่อมรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของคนอื่น
3. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นหลักธรรมคำสอนที่ส่งเสริม สัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ไม่ทำบาปทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ย่อมส่งเสริม สัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง เพราะการที่มนุษย์มีจิตใจที่ดี มีสัมมาทิฐิหรือความเห็นชอบ ย่อมเข้าใจหลักธรรมและหลักสิทธิมนุษยชน เมื่อมีความรู้ความเข้าใจดีแล้ว การมีจิตใจที่บริสุทธิ์ ย่อมทำให้

¹³ พ.จ. (ไทย) 30/673/261-262.

มนุษย์ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มนุษย์ที่มีจิตใจที่บริสุทธิ์ ย่อมไม่คิดร้าย ไม่พุดร้าย ไม่ทำร้าย ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ไม่ดูถูกเหยียดหยามบุคคลอื่น นอกจากนี้ ยังเอื้อต่อการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ของเพื่อนมนุษย์ ตามหลักการขั้นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนได้ด้วยดี

สรุปได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มาก โดยไม่มีประมาณ ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว ชนชั้นวรรณะ ฐานะทางสังคม ภาษาและศาสนา นอกจากนี้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเป็นหลักธรรมที่ลึกซึ้ง เราสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับหลักสิทธิมนุษยชนได้ เนื่องจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติตามหลักโอวาทปาติโมกข์ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ทำให้มนุษย์รู้จักละจากความชั่วทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เมื่อมนุษย์ปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว ย่อมทำให้มนุษย์มีความเมตตาต่อกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีสัมมาทิฐิความเห็นชอบ เป็นผู้มีศีล สมาริ และปัญญา ปฏิบัติต่อกันโดยเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

6. บทสรุป

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิของความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิในความเป็นคนอันเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ทุกคนที่เกิดมามีสิทธิติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่อื่นได้และไม่มีการละเมิด องค์กร หรือแม้แต่องค์รัฐสามารถล่วงละเมิดความเป็นมนุษย์นี้ได้ สิทธิในความเป็นมนุษย์เป็นของทุกคน ไม่เลือกที่จะมีเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ อายุ สีผิว ที่แตกต่างกันหรือยากดมีเงิน หรือเป็นคนพิการ สิทธิมนุษยชนไม่มีพรมแดน ไม่มีความแตกต่างใดๆ หมายความว่า สิทธิต่างๆ ที่มนุษย์แต่ละคนได้มาเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และทุกคนสามารถปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนได้โดยชอบธรรม ถูกต้องตามบทบัญญัติต่างๆ ที่ตราขึ้นในสังคมโลกมนุษย์

สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทั่วโลกว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อมนุษย์นั้น สามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ 5 ประการ ได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม สิทธิทางวัฒนธรรม ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีที่มาจาก ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ในที่นี้ขออธิบายที่มาของบ่อเกิดสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นเอกสารหลักขององค์การสหประชาชาติที่ถือเป็นต้นแบบของการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วยหลักการนี้ถือเป็นสาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน ไว้ 6 หลักการ คือ 1) เป็นสิทธิธรรมชาติ ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural Rights) 2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนให้กันได้ (Universality and Inalienability) 3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วน ๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) 4) ความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and Non-Discrimination) 5) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation and Inclusion) และ 6) ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability and The Rule of Law)

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้สรรพสัตว์ ดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุข 3 ระดับ คือ ระดับต้น (ภิกขุวัตร) คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ระดับกลาง (สัมปรายภพ) คือ ประโยชน์เบื้องหน้า และ ระดับสูง (ปรมาตมะ) คือ ประโยชน์สูงสุดอย่างยิ่ง การปฏิบัติฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อ

ก่อให้เกิดประโยชน์ 3 อย่าง ได้แก่ 1) อัตตัตถประโยชน์ ประโยชน์ส่วนตน 2) ปรัตถประโยชน์ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น และ 3) อุภยัตถประโยชน์ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มาก โดยไม่มีประมาณ ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว ชนชั้นวรรณะ ฐานะทางสังคม ภาษาและศาสนา นอกจากนี้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเป็นหลักธรรมที่ลึกซึ้ง เราสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับหลักสิทธิมนุษยชนได้ เนื่องจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมสัมพันธ และเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติตามหลักโอวาทปาติโมกข์ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ทำให้มนุษย์รู้จักละจากความชั่วทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เมื่อมนุษย์ปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว ย่อมทำให้มนุษย์มีความเมตตาต่อกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีสัมมาทิฐิความเห็นชอบ เป็นผู้มีศีล สมာธิ และปัญญา ปฏิบัติต่อกันโดยเคารพศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์ ย่อมทำให้สังคมเต็มไปด้วยความสุขสงบ และก่อให้เกิดความสุข ความมั่นคงปลอดภัยต่อชีวิต ทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดสันติภาพแก่มวลมนุษยชาติอีกด้วย

7. เอกสารอ้างอิง

ช.จ. (ไทย) 30/673/261-262.

พระพุทธเวที (ประยุทธ์ ประยุตโต). การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนามมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, 2546

ศราวูฒิ ประทุมราช. สิทธิมนุษยชน : รวบรวมสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่สำคัญ.

กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.) และมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (FES), 2544

เสน่ห์ จามริก. พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2545

แสง จันทร์งาม. ประทีปธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธีระการพิมพ์, 2544

อลงกรณ์ พลบุตร. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หัวข้อ หลักสิทธิมนุษยชน เรื่อง เหลียวหลังแลหน้าสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ)

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. สิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2550

วัฒนธรรมทางการเมืองไทยและบทบาทของทหารกับการเมือง

THAI POLITICAL CULTURE AND THE ROLE OF THE SOLDIER AND POLITICS

พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต และคณะ*

Phramaha Bovornvit Ratanachoto and others

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมการเมืองไทยได้รับอิทธิพลมาจากกระบวนการปกครองในอดีต อีกทั้งยังมีการผสมระหว่างความเป็นอิสระนิยมกับอำนาจนิยม กล่าวคือ คนไทยมีลักษณะอิสระเสรี ไม่ชอบอยู่ภายใต้การบังคับ และมักใช้เสรีภาพเกินขอบเขต ขาดความรับผิดชอบ ในขณะที่เดียวกันคนไทยยังถูกรอบงำด้วยวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมที่ยกย่องผู้มีอำนาจเหนือกว่า ลักษณะดังกล่าวเมื่อเกิดขึ้นในระบบการเมืองจึงทำให้เป็นเครื่องมือของผู้ที่แย่งชิงอำนาจ นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง โดยวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมจะทำให้คนไทยเรียกร้องให้กลุ่มคนที่มีอำนาจออกมาแก้ไขปัญหาไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตามจึงเป็นโอกาสให้ทหารที่จัดว่าเป็นองค์กรที่มีอำนาจมากเข้ามามีบทบาท จัดการในรูปแบบของการกระทำรัฐประหารด้วยเหตุผลว่าเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศชาติในแต่ละยุคสมัย โดยแสดงออกในบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย ผู้พิทักษ์และผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามการรัฐประหารในแต่ละครั้งทำให้เกิดการเมืองเกิดภาวะการณ์ชะงักงัน และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย หากต้องการพัฒนารูปแบบการเมืองการปกครองของไทยให้เป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์นั้น จะต้องปลูกฝังและส่งเสริมหลักประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนในสังคม รวมถึงทหารต้องมีความเป็นทหารอาชีพและต้องยุติการเข้าแทรกแซงหรือมีบทบาททางการเมือง ทหารต้องรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบในขอบเขตของตนโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการเมืองซึ่งถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายพลเรือน อีกทั้งการปรับทัศนคติการทำงานร่วมกันระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน โดยคำนึงถึงพันธกิจและบทบาทหน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ประเทศชาติพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมืองไทย, บทบาททหารในการเมืองไทย, รัฐประหาร ประชาธิปไตย

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
กนกฤทธิ์ เก่าศิริ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ธีระวัฒน์ แก้วลังกา อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
พร้อมพล สัมพันธ์โน อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ABSTRACT

This article aimed to present Thai political culture that was influenced by the regime from the past as well as the combination between authoritarianism and libertarianism. Thai people are independent, do not like to be under control and often overuse freedom without responsibility, moreover Thai people were dominated by authoritarian culture that praises the superior at the same time. When these characteristics were occurred in political system it was as a tool for those who struggle of power and lead to the political crisis. The authoritarian culture of Thai people will call a power group to come out and solve the problem by using any processes. Therefore it is the opportunity for the military to come because the military group was considered as the most powerful organization in society, then they will act in the form of coup by using reason that maintain the stability of the nation. In Thai politics, military will play the role as conciliator, conservator also governor. However, each of military coup are causes of political stagnation and the democracy development obstacle. To develop Thai political form to become the complete democracy, it has to promote and cultivate the concept of democratic principle to Thai people in society including the military must be professional and stop intervention or play political role that belong to the citizen duties as well as adjust working attitude between military and civil section by focus on their mission and roles which the most important for our nation to develop with stability.

Keywords: Thai political culture, Role of Military in Thai politics, Coup d'état, Democracy

1. บทนำ

การที่ประเทศไทยประเทศหนึ่งจะมีลักษณะทางวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ก่อให้เกิดรากฐานในเรื่องของค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ จารีตประเพณีของสังคมนั้นๆ ที่กล่อมเกลามาผ่านกระบวนการทางสังคมและถ่ายทอดสืบต่อกันไปจนเป็นแบบแผนปฏิบัติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยตามปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระบบสังคมนั้น ความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนกัน กล่าวคือ ระบบการเมืองจะดำเนินอยู่ภายในขอบเขตของแต่ละสังคม และวัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละสังคมก็จะเป็นสิ่งที่สะท้อนแนวคิด ทศคติของประชาชนในสังคมนั้นๆ

สำหรับประเทศไทย นับตั้งแต่ก่อนและหลังการปฏิรูประบอบการปกครองในพ.ศ. 2475 ทหารมีบทบาทที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองมาโดยตลอดและเริ่มมีความเกี่ยวพันกับการเมืองมากขึ้น¹ แม้สังคมไทยจะก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยแต่จะเห็นได้ว่าทหารยังคงมีบทบาทที่ค้ำจุนความมั่นคงของรัฐบาลทั้งเปิดเผยและทางอ้อม² ดังจะเห็นได้จากการรัฐประหารที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการเมืองการปกครอง

¹ รุจิโรจน์ สายสมบัติ, *ทหารกับประชาธิปไตย*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542, หน้า 1

² ซาดา นนทวัฒน์, *กบฏแผ่นดินแย่งชิงอำนาจ*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ยิปซี กรุ๊ป จำกัด, 2552), หน้า 17

ของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่เสมือนเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่มีการเมืองไทยมักถูกแทรกแซงโดยฝ่ายทหารจากการรัฐประหาร จากนั้นจะเป็นการปกครองแบบเผด็จการทหาร มีการร่างรัฐธรรมนูญและประกาศใช้ ต่อมาจัดให้มีการเลือกตั้งรัฐบาล หลังจากนั้นก็จะเกิดวิกฤติทางการเมือง เกิดความขัดแย้งทำให้ทหารต้องเข้ามาทำการรัฐประหารอีกวนเวียนอย่างนี้อยู่เสมอๆ บทความนี้นำเสนอประเด็นของวัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้ามามีบทบาทของทหารทางการเมือง ปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองและข้อเสนอแนะในเรื่องของบทบาทของทหารกับการพัฒนาการเมืองของไทย

2. วัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรม หมายถึงแบบแผนหรือพฤติกรรมการดำรงชีวิตของกลุ่มคนในสังคมหนึ่ง มีการเรียนรู้ถ่ายทอดสืบต่อกันไปรุ่นสู่รุ่น ด้วยการปลูกฝังและการกล่อมเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ โดยสิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดของคนในสังคมจนเกิดเป็นแบบแผนของพฤติกรรม ประกอบด้วย ระบบความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อในสิ่งที่ดำรงอยู่ว่าเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด การประเมินคุณค่าสิ่งต่างๆ และเป้าหมายของการกระทำว่าเป็นสิ่งที่ปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา เป็นต้น ต่อมาคือค่านิยม เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม ค่านิยมมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับ โดยจะคงอยู่เพียงชั่วขณะหนึ่งและอาจเกิดเป็นค่านิยมหรือความเชื่อมั่นใหม่เมื่อคนในสังคมได้รับข้อมูลที่นำเชื่อถือหรือพึงพอใจมากกว่าค่านิยมเดิม และประการสุดท้ายได้แก่ทัศนคติ ที่เป็นระบบความเชื่อของคนที่ยึดมั่นมาเป็นเวลานาน ความเชื่อดังกล่าวมีผลต่อการตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ เช่น การชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นต้น ซึ่งสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะแสดงออกในรูปของการกระทำผ่านวัฒนธรรมทางการเมือง

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ไว้แตกต่างกัน ลิขิต ชีร์เวคิน ได้ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) หมายถึง ความเชื่อ ปทัสถาน ค่านิยมและพฤติกรรมของคนในสังคมในกระบวนการหรือวิถีทางการเมือง³ Lucien W. Pye นักวิชาการรัฐศาสตร์ให้คำนิยามวัฒนธรรมการเมือง เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของคนในการแสดงออกทางการเมือง ครอบคลุมถึงอุดมการณ์ทางการเมืองและปทัสถานในทางปฏิบัติของคนในระบอบการเมือง โดยเป็นผลมาจากทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกที่เกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง แนวคิดทางการเมืองของบุคคลนั้นๆ ทำให้เกิดระเบียบและก่อเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อสมมติฐานที่ทุกคนยอมรับสำหรับเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมทางการเมือง⁴ ดังนั้น วัฒนธรรมการเมืองจึงเป็นรูปแบบของมิติทางด้านจิตวิทยากับความรู้สึกนึกคิดของการเมือง⁵ ส่วนชานาญ จันทรเรือง ได้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่าเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองของระบบการเมืองหนึ่ง โดยถูกกำหนดขึ้นหรือได้รับอิทธิพลจาก

³ ลิขิต ชีร์เวคิน, วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมือง. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 9

⁴ Lucien W. Pye., **Aspects of Political Development**. (Boston and Toronto: Little Brown & Company, 1966), p. 218

⁵ อุไรวรรณ ธนสถิต, วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย, วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 2552. 7(3), 1

สภาวะแวดล้อมของแต่ละชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางการเมือง และถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมนั้นๆ และมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมต่างๆ อยู่เสมอ⁶ สอดคล้องกับพทยา สายหู ที่ให้ความหมายว่าวัฒนธรรมการเมืองคือแบบอย่างของการดำรงชีวิตของกลุ่มคนใดกลุ่มหนึ่งและก่อนจะเป็นแบบอย่างได้ต้องมีการคล้อยตามกันในหมู่คนจำนวนมากจนปฏิบัติตามกันไปทั้งกลุ่มและสืบต่อกันไปเป็นเวลานานจนเป็นแบบแผนของความประพฤตินั้นและกลายเป็นวัฒนธรรม⁷ ในขณะที่ความเข้าใจของนักวิชาการไทยบางราย มองวัฒนธรรมการเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น วัฒนธรรมการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง ความเชื่อในการเลือกตั้งหรือวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมการมีส่วนร่วม เป็นต้น⁸

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดในเรื่องของวัฒนธรรมการเมืองในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่ชัดเจนที่สุดคือแนวคิดของ Gabriel Almond ตามความคิดของเขานั้น ระบบการเมืองแต่ละระบบหรือของประเทศหนึ่งๆ เป็นภาพสะท้อนของวัฒนธรรม จารีตประเพณีและความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมนั้นๆ โดยจะมีลักษณะอย่างไรเป็นผลของวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมนั้นๆ เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นสิ่งที่สร้างกฎเกณฑ์ทางการเมืองต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญก็คือแบบแผนที่กำหนดระบบการเมืองอีกทีหนึ่ง⁹ นอกจากนี้ Almond ยังได้นิยามของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่า รูปแบบของทัศนคติส่วนบุคคลและความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อการเมืองในฐานะที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกของระบบการเมือง ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากความโน้มเอียง 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความโน้มเอียงด้านความรู้หรือการรับรู้ (Cognitive orientation) ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจและความเชื่อของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง 2) ความโน้มเอียงด้านความรู้สึก (Affective orientation) ได้แก่ ความรู้สึกทางอารมณ์ที่ประชาชนมีต่อระบบการเมือง เช่น ความชอบหรือไม่ชอบ ความพอใจหรือไม่พอใจ 3) ความโน้มเอียงด้านการประเมินค่า (Evaluate orientations) ได้แก่การใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจหรือให้ความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมและปรากฏการณ์ทางการเมืองว่า ดีหรือไม่ดี เป็นประโยชน์หรือไม่ ซึ่งจะใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริงร่วมกับอารมณ์ความรู้สึกประกอบการตัดสินใจด้วย¹⁰

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองมีหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไป จากค่านิยมและแนวคิดของนักวิชาการที่ให้ไว้ สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมทางการเมืองและการตอบสนองต่อการเมืองของบุคคลในสังคมนั้นๆ โดยมีแบบแผนมาจากทัศนคติ ความเชื่อ จารีตประเพณีและค่านิยมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองหนึ่ง หรือได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อมทางสังคม มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นแบบแผนปฏิบัติ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม

⁶ ชำนาญ จันทร์เรือง, วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย, 2559, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2563, จากเว็บไซต์ <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/637713>

⁷ พทยา สายหู, การใช้แบบความคิดเรื่อง “วัฒนธรรม” ในการพัฒนาประเทศ ใน ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม, กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514), หน้า 2

⁸ ทิวักร แก้วมณี, แนวคิดวัฒนธรรมการเมือง: จาก Civic Culture สู่ Bowling Alone Political Culture: From Civic Culture to Bowling Alone, 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2563, จากเว็บไซต์ <http://oknation.nationtv.tv/blog/dhiwakorn/2010/10/05/entry-1>

⁹ Almond, Gabriel, **Comparative Politics Systems**, The Journal of Politics, 1956, 18(3), pp. 391-409.

¹⁰ Almond, Gabriel & Verba, Sidney, **The Civic Culture**, Princeton: Princeton University Press, 1972

นั้นๆ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและระบอบการเมืองการปกครองของประเทศใดประเทศหนึ่งในแต่ละยุคสมัยนั้นย่อมแตกต่างกัน การที่ประเทศหนึ่งเลือกใช้รูปแบบการปกครองในแบบใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยและสถานการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองไทย

สำหรับบริบทของวัฒนธรรมทางการเมืองไทยนั้น นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้นิยามวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ 2 ระดับ¹¹ ประกอบด้วย

ระดับแรก วัฒนธรรมทางการเมืองในความหมายกว้าง ในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) หมายถึง วิถีชีวิต วิถีทางความคิดและค่านิยมของสังคมที่กำหนดความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างบุคคลและสถาบันต่างๆ ในรัฐนั้นๆ เป็นไปในรูปแบบใด

ระดับที่สอง วัฒนธรรมทางการเมืองในความหมายแคบ ในฐานะที่เป็นระบบความคิด (Way of Thinking) หมายถึง ความคิดและความเข้าใจ (Perception and Ideas) ว่าอะไรคือทรัพยากรที่ต้องจัดสรรและแบ่งปัน แบ่งกับใคร และในเงื่อนไขใดจึงจะทำให้กลุ่มคนยอมรับได้ หรือกล่าวได้ว่าความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร

ทั้งนี้ ลักษณะทางวัฒนธรรมทางการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่สืบทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันจึงมีด้วยกัน 3 รูปแบบ¹² กล่าวคือ

1) วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวบ้าน เนื่องจากการเมืองไทยในสมัยโบราณ พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชอำนาจจำกัดในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรทุกส่วนของสังคม ชาวบ้านจึงผูกพันกับมูลนายและผู้นำของหมู่บ้านมากกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้เป็นความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยของหมู่บ้านโดยเกิดจากเงื่อนไขของวิถีชีวิตในหมู่บ้าน ได้แก่ การดำรงชีวิตภายใต้รูปแบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง มีการใช้ทรัพยากรในระดับที่ใกล้เคียงกันจึงเกิดความขัดแย้งน้อย ทรัพยากรกลางของชุมชนเป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม ด้วยวิธีการผลิตจึงบังคับให้ชุมชนแต่ละแห่งมีนโยบายเพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน อีกทั้งการที่ชาวบ้านมีความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรได้ต่างกัน ในหมู่บ้านหนึ่งจึงมีทั้งคนรวยและคนจนนำไปสู่ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์ในหมู่บ้านจึงเป็นความสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนรวยและคนจน กล่าวคือ คนรวยให้คนจนที่อยู่ในความอุปถัมภ์ของตนได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่โดยการแลกด้วยแรงงานของคนจน เปิดโอกาสให้คนจนสามารถต่อรองการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนได้ การมีระบบการต่อรองจากฐานอำนาจที่มีความหลากหลายในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมืองการปกครอง เช่น อำนาจจากเจ้าเมือง พระ หมอผี หมอพื้นบ้าน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เรียกว่า ความสัมพันธ์ในเชิงประชาธิปไตยคือรากฐานที่ทำให้เกิดระบบประชาธิปไตยหมู่บ้าน

2) วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นสูงที่มีศูนย์กลางอยู่ที่พระมหากษัตริย์ โดยพัฒนามาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นผลผลิตจากการขยายตัวของจักรวรรดินิยมในรูปลัทธิล่าอาณานิคม

¹¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, *ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจัดสำนึก*, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2538), หน้า 137

¹² นิธิ เอียวศรีวงศ์, “วัฒนธรรมทางการเมืองไทย”, เอกสารการประชุมวิชาการวัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2550), หน้า 6-12

นิคม โดยชนชั้นสูงจะทำการสร้างรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ที่ไม่มีฐานความเป็นจริงในชีวิตของชาวบ้านไทยกลายเป็นวัฒนธรรมที่ครอบงำสังคมไทยด้วยการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ดังนั้น อำนาจซึ่งเคยกระจายอยู่อย่างหลากหลายในสังคมไทยจึงมากระจุกอยู่แต่เฉพาะส่วนกลางที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแล้วใช้อำนาจที่เป็นทางการ (Authority) เป็นหลัก เช่น การปฏิรูประบบราชการสมัยใหม่ การสร้างระบบกฎหมายแบบตะวันตก เป็นต้น

3) วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลาง เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งควบคู่ไปกับการรัฐประหารโดยเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยตรง เนื่องจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ก่อให้เกิดชนชั้นกลางขึ้นมา 2 กลุ่ม ได้แก่ พ่อค้าเงินที่มีเสรีภาพในการค้าภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีจักรวรรดินิยมเป็นผู้ครอบงำ ขณะเดียวกันพ่อค้าเงินก็เป็นมิตรกับชนชั้นปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เนื่องจากการมีผลประโยชน์จากการค้าร่วมกัน ส่วนชนชั้นกลางอีกกลุ่มหนึ่งเป็นข้าราชการที่มีการศึกษาจากระบบใหม่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อีกทั้งกลุ่มชนชั้นกลางที่เป็นข้าราชการได้เป็นผู้นำในการสร้างระบอบการเมืองใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นการเมืองในระบบราชการที่มีทั้งการเลือกตั้งและการทำรัฐประหารเปรียบเสมือนเหรียญที่มีสองด้าน การเมืองของระบบราชการเป็นการใช้อำนาจในการจัดสรรทรัพยากร ให้ส่วนใดเฉพาะกับระบบราชการ ก่อให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรให้แก่ตนเองหรือหน่วยงาน วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางนี้จึงไม่ได้เกิดจากการนำความคิดของชาวบ้านมาพัฒนาแต่เป็นการดึงความคิดของชนชั้นสูงเข้ามาก่อรูปเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง มีลักษณะที่สำคัญคือ สังคมที่ดีต้องเป็นสังคมที่มีลำดับชั้นอย่างชัดเจนและผูกพันสิทธิของแต่ละคน ชนชั้นกลางรับเอาคติความสงบเรียบร้อยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาแต่ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความรุนแรงเสมอ คนชั้นกลางไทยเชื่อในรัฐบาลที่เป็นอาณัติและอำนาจนิยม เชื่อว่าความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจคือเป้าหมายสำคัญแต่เป็นคนละเรื่องกับความมั่นคงในสังคม เชื่อในเรื่องเหตุผลที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์เชิงกลไกแต่ไม่คิดถึงเหตุผลเชิงวัฒนธรรม สังคมและไม่สนใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ เชื่อว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้โดยไม่เชื่อศรัทธาของมนุษย์ รวมไปถึงการที่ชนชั้นกลางไทยมีความรักชาติแต่ต้องในลักษณะของการลงรอยเดียวกันไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ชาติพันธุ์ ภาษา ความภักดี ซึ่งไม่สามารถเป็นจริงในสังคมไทยได้

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดอิสระนิยมกับอำนาจนิยมที่สืบเนื่องมาจากระบบการปกครองในสมัยอดีต โดยได้รับอิทธิพลทั้งจากระบอบอำนาจนิยมและระบอบประชาธิปไตย รวมไปถึงการผสมผสานระหว่างอำนาจนิยมและเสรีนิยม กล่าวคือ การใช้อำนาจนิยมต่อผู้อื่นโดยลักษณะของวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากรูปแบบการปกครองแบบดั้งเดิมที่ผู้ปกครองนิยมบังคับให้ปฏิบัติตามมากกว่าใช้เหตุผลหรือรับฟังความเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การยึดถือที่ตัวบุคคลมากกว่าหลักการและเหตุผล รวมทั้งการยกย่องผู้มีอำนาจ ในขณะที่มีความเป็นเสรีนิยมต่อตนเองเนื่องจากคนไทยมีความรักอิสระและชอบทำอะไรตามอำเภอใจ ขาดความรับผิดชอบ จึงส่งผลให้พัฒนาการของระบอบการเมืองการปกครองของไทยเป็นไปอย่างไม่เสถียรภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งความมีประสิทธิภาพของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

4. บทบาทของทหารกับการเมืองไทย

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยเป็นไปอย่างไร้เสถียรภาพ เนื่องมาจากการเปลี่ยนรัฐบาลหรือผู้ปกครองประเทศอยู่บ่อยครั้ง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ไม่เป็นไปตามระเบียบแบบแผนหรือกฎกติกา มีการใช้กำลังอาวุธในการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน คณะทหารได้เข้าแทรกแซงทางการเมืองหลายครั้ง การเมืองในประเทศไทยยังคงเวียนวนอยู่กับการยึดอำนาจโดยทหารทั้งที่เป็นารรัฐประหารและการก่อกบฏ โดยกองทัพที่เข้ามายึดอำนาจก็จะทำการฉีกรัฐธรรมนูญฉบับเดิมแล้วประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มีการเลือกตั้ง มีกระบวนการทางรัฐสภา เกิดการขัดแย้งทางการเมือง เกิดวิกฤตการณ์นำไปสู่การยึดอำนาจหรือรัฐประหาร วนเวียนในรูปแบบเช่นนี้จนเกิดเป็นรูปแบบของ “วงจรอุบาทว์ทางการเมือง”¹³ ซึ่งลักษณะของวงจรอุบาทว์นี้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและระบบการเมือง กล่าวคือ การแทรกแซงทางการเมืองของทหารที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ผู้นำทหารทำการครอบงำทางการเมืองทำให้สถาบันหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเช่น พรรคการเมือง การเลือกตั้ง และสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบเลิกเป็นระยะ เกิดภาวะชะงักงันทางประชาธิปไตย ซึ่งหากวงจรอุบาทว์นี้เกิดขึ้นบ่อยครั้งเท่าใด ประชาชนอาจรู้สึกที่ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ธรรมดาสำหรับการเมืองไทย ทศนคติเช่นนี้เป็นการยากต่อการที่จะพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้ นักวิชาการได้ทำการศึกษาบทบาททหารกับการเมืองไทยและอธิบายถึงบทบาทของทหารว่า โดยปกติทหารจะไม่แสดงบทบาททางการเมือง รัฐธรรมนูญได้กำหนดหน้าที่ของทหารไว้ 2 ลักษณะ คือ การป้องกันประเทศ รักษาเอกราช ความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย รวมถึงสถาบันสำคัญของประเทศ อีกหน้าที่หนึ่งคือ หน้าที่ในการพัฒนาประเทศ¹⁴ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองนั้น เกิดจากภาวะการเมืองที่กำลังวิกฤตเนื่องมาจากการบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาล มีแนวโน้มเกิดความไม่สงบในประเทศจึงเป็นเหตุผลความจำเป็นที่ทหารต้องเข้ามามีการจัดการมิเช่นนั้นจะเกิดผลเสียต่อความสงบและความมั่นคงของประเทศ เช่น สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง ประชาชนเกิดความแตกแยกเป็นฝ่ายต่างๆ เกิดการรวมตัวชุมนุมเพื่อกดดันรัฐบาลจนเป็นสถานการณ์ที่วุ่นวาย รวมไปถึงการไร้เสถียรภาพของสถาบันทางการเมือง เช่น สถาบันทางการเมืองของรัฐบาลขาดเจตนาธรรมาภิบาลในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อประชาชนได้รับผลกระทบจึงเรียกร้องหรือกดดันรัฐบาลด้วยวิธีการต่างๆ เป็นต้น¹⁵

นอกจากนี้ นักรัฐศาสตร์ได้แบ่งลักษณะของทหารที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองออกเป็น 3 ประเภท¹⁶ ได้แก่

1) บทบาทของทหารทางการเมืองในฐานะ “ผู้ไกล่เกลี่ย” บทบาทในลักษณะนี้ผู้นำทหารจะไม่เข้าไปบริหารประเทศด้วยตนเองแต่จะให้รัฐบาลพลเรือนทำหน้าที่ในการบริหารปกครองแล้วฝ่ายทหารจะทำการ

¹³ ลิขิต ธีรเวคิน, คนไทยในอุดมคติ, (กรุงเทพมหานคร: แม็ค, 2548), หน้า 161-162

¹⁴ Surachart Bumrungsuk, **United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947-1977**

Master of Arts Thesis Cornell University, 1985, p. 10

¹⁵ Surachart Bumrungsuk, **United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947-1977**

Master of Arts Thesis Cornell University, 1985, p. 7

¹⁶ กมล สมวิเชียร, วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง, ในวรรณไวทยาการ: รัฐศาสตร์, (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2514), pp. 962-976

ตรวจสอบหรือติดตามการทำงานของรัฐบาล นำเอาบทบัญญัติข้อกฎหมายและข้อบังคับรัฐธรรมนูญมาใช้ อย่างถูกต้องเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงในสังคม และรักษาไว้ซึ่งสถานภาพเดิม (Status quo) รวมถึงการสร้างสภาวะดุลแห่งอำนาจ (Balance of power) ให้เกิดในระหว่างกลุ่มการเมืองต่างๆ ในกรณีนี้ทหารจะมีบทบาทเป็นกลุ่มกดดันและมีอิทธิพลทางการเมืองสูงมากในขณะที่ยานาจสูงสุดในการปกครองของรัฐบาลพลเรือนถูกบั่นทอนลง ในบางครั้งทหารอาจใช้วิกฤตการณ์ทางการเมืองบีบบังคับให้ รัฐบาลพลเรือนยอมอ่อนข้อและปฏิบัติตามข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของฝ่ายทหาร และหากเกิด เหตุการณ์ขึ้นวิกฤตการณ์ทหารอาจใช้วิธีการข่มขู่ว่าจะกระทำรัฐประหารเพื่อเข้ามาจัดระเบียบทางการเมืองปกครองใหม่ ในสังคม หรือหาความชอบธรรมในการทำรัฐประหารเพื่อเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

2) บทบาทของทหารทางการเมืองในฐานะ “ผู้พิทักษ์” ภายหลังที่คณะทหารทำรัฐประหารโค่นล้ม รัฐบาลพลเรือนสำเร็จแล้ว เมื่อคณะนายทหารเข้าควบคุมและใช้อำนาจปกครองประเทศโดยตรงก็จะ เปลี่ยนแปลงบทบาทจาก “ผู้ไกลเกลี่ย” เป็น “ผู้พิทักษ์” ส่วนมากจะใช้เวลาประมาณ 2-4 ปี โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเสถียรภาพทางการเมือง อย่างไรก็ตามบทบาทของทหารในลักษณะนี้จะมีขอบเขตจำกัดบางประการ คือ ทหารจะไม่เข้าควบคุม และปลุกระดมหรือจัดตั้งกลุ่มมวลชน เพื่อทำการควบคุมมวลชนจากบนลงสู่ล่างซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการมี เวลาจำกัดในการปกครอง และมักมีวัตถุประสงค์ที่จำกัดเฉพาะการแก้ไขปัญหาสำคัญ เมื่อเห็นว่า สามารถควบคุมสถานการณ์ได้แล้วก็จะทำการส่งมอบอำนาจการปกครองคืนให้กับรัฐบาลพลเรือน ทหารใน บทบาทของผู้พิทักษ์ จึงเน้นเฉพาะการปฏิรูปและการแก้ไขปัญหา มากกว่าการปฏิวัติเพื่อล้มล้างระบอบ และ ต้องการรักษาไว้ซึ่งโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในแบบดั้งเดิมเอาไว้ โดยมักเสนอนโยบายการ พัฒนาสังคมที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดผลกระทบ บานปลายกลายเป็นความรุนแรงหรือภาวะอนาธิปไตย

3) บทบาทของทหารทางการเมืองในฐานะ “ผู้ปกครอง” จะมีความแตกต่างจากบทบาทของผู้พิทักษ์ และบทบาทของผู้ไกลเกลี่ย กล่าวคือ ทหารจะเข้าไปทำการควบคุมการบริหารและการปกครองเองโดยตรง รวมถึงเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ผ่านทางโครงสร้างที่ทหารสถาปนาขึ้น เพื่อให้มีหน้าที่ ในการปลุกระดมและแสวงหาความสนับสนุนจากมวลชนไปพร้อม ๆ กับการใช้กลไกของกองทัพเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสังคมด้วย ได้แก่ การจัดตั้งรัฐบาลเผด็จการทหาร โดยมีฐานอำนาจเป็นกองทัพ มีการประกาศนโยบายที่จะปฏิบัติ ปฏิรูป หรือทำการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรง รัฐบาลทหารส่วนใหญ่มักประกาศใช้มาตรการที่เป็นการลดทอนอำนาจที่เป็น รากเหง้าของสังคมดั้งเดิมเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแห่งอำนาจ

ทั้งนี้ การแทรกแซงทางการเมืองของทหารแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 1 การใช้อิทธิพล ต่อ รัฐบาลพลเรือนตามปกติในรูปแบบของการพยายามโน้มน้าวรัฐบาลให้คล้อยตามด้วยเหตุผลและอารมณ์ เป็น การกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ระดับที่ 2 การกดดัน หรือการข่มขู่บีบบังคับให้รัฐบาลพลเรือน ปฏิบัติตามความต้องการของตน ระดับที่ 3 การใช้กำลังบังคับข่มขู่ให้รัฐบาลพลเรือนออกจากตำแหน่งแล้ว แต่งตั้งรัฐบาลชุดใหม่ตามความต้องการของฝ่ายทหาร ระดับที่ 4 การยึดอำนาจโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนแล้ว สถาปนาระบอบขึ้นแทน ระดับนี้เป็นการแทรกแซงในระดับสูงสุด โดยส่วนใหญ่สังคมประเทศที่มีการพัฒนา ทางด้านการเมืองสูง ทหารจะแทรกแซงทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำหรือไม่มีการแทรกแซงทางการเมืองเลย ในขณะที่ประเทศที่มีการพัฒนาทางด้านการเมืองสูง องค์การทางการเมืองมีความเข้มแข็ง ผู้นำจะได้รับการ

ยอมรับจากประชาชนมีอำนาจในการปกครองประเทศและประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ส่งผลให้ทหารต้องทำหน้าที่เป็นทหารอาชีพมากยิ่งขึ้น¹⁷

สำหรับบทบาทของทหารในการเมืองไทยได้เริ่มขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อพ.ศ. 2475 จากนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีการกระทำรัฐประหารถึง 13 ครั้งด้วยกัน ในแต่ละครั้งจะเป็นรูปแบบของการยึดอำนาจถอดถอนรัฐบาลด้วยการใช้กำลังทางทหาร โดยอ้างเหตุผลว่าเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความวุ่นวายในบ้านเมือง รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำได้ ปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคม การคอร์รัปชัน ความมั่นคงของชาติและอื่นๆ¹⁸ ซึ่งการรัฐประหารในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2475 – 2562 มีดังนี้

ครั้งที่ 1 การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตย โดยให้เหตุผลว่าต้องการระบอบการปกครองแบบใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากภายนอก ผู้ก่อการคือคณะราษฎร มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก

ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2476 พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาทำการรัฐประหารรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา เนื่องจากไม่พอใจที่คณะรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินไม่ถูกต้อง

ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2490 พลโทผิน ชุณหะวัณและกลุ่มนายทหารบกทำการรัฐประหารรัฐบาลของพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ โดยให้เหตุผลว่าเพื่อขจัดและทำลายฐานการเมืองของพรรคเสรีไทยที่มีหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นหัวหน้าและสืบเนื่องจากกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 ทั้งนี้ได้มีการนำเอารัฐธรรมนูญการปกครองหรือรัฐธรรมนูญตุ้มแดงมาใช้

ครั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2491 คณะนายทหารบกทำการรัฐประหารรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ เพื่อโอนอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินกลับมาอยู่กับจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม หลังจากนั้นก็เกิดความพยายามในการล้มล้างรัฐบาลของ จอมพล ป. เนื่องจากไม่พอใจต่อความไม่ยุติธรรมในการปกครอง ปัญหาการคอร์รัปชันแต่กระทำการไม่สำเร็จ ได้แก่ กบฏเสนาะการ กบฏวังหลวงและกบฏแมนฮัตตัน

ครั้งที่ 5 หลังจากกบฏแมนฮัตตัน 5 เดือน ใน พ.ศ. 2494 จอมพล ป. ทำการรัฐประหารรัฐบาลของตนเองเนื่องจากปัญหาความยุ่งยากในรัฐสภาเกี่ยวกับการบริหารประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2491 ที่ยึดหลักการแยกข้าราชการประจำออกจากการเมืองในรัฐสภา ซึ่งไม่เอื้อให้เกิดอำนาจ กล่าวคือ ผู้ที่เป็นสมาชิกวุฒิสภาจะเป็นข้าราชการประจำไม่ได้

ครั้งที่ 6 ปี พ.ศ. 2500 สืบเนื่องจากปัญหาการคอร์รัปชันของรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงทำการรัฐประหารและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2475 ฉบับแก้ไขปี 2495

ครั้งที่ 7 หลังจากนั้น 1 ปี ใน พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ทำการรัฐประหารอีกครั้งในรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งในรัฐสภาที่รัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ จอมพลสฤษดิ์จึงประกาศยึดอำนาจโดยอ้างเหตุผลความมั่นคงของประเทศซึ่งมีลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังคุกคาม โดยมีคำสั่งให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในขณะนั้น รวมไปถึงการยุบสภาและยกเลิกสถาบันทางการเมืองบริหารประเทศภายใต้กฎอัยการศึก

¹⁷ สุจิต บุญบงการ, การพัฒนาทางการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 19

¹⁸ สุขุม ธนพงศ์พิพัฒน์, ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการทำรัฐประหารของทหารไทยระหว่าง พ.ศ. 2500 – 2534. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 1-2

ครั้งที่ 8 ในปี พ.ศ. 1514 จอมพลถนอม กิตติขจร ทำการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลตนเอง เนื่องจากไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ในสภาได้และต้องการจำกัดเสรีภาพของประชาชน มีการประกาศ รัฐธรรมนูญปี 2511

ครั้งที่ 9 การรัฐประหารหรือปฏิรูปการปกครองในปี พ.ศ. 2519 เนื่องจากเหตุการณ์การประท้วงและเกิดการสังหารหมู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ ซึ่งรัฐบาลของ ม.ร.ว. เสณี ปราโมชไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ให้อยู่ในความสงบเรียบร้อยได้ คณะนายทหาร 3 เหล่าทัพและอธิบดีกรมตำรวจ นำโดย พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด จึงจำเป็นต้องยึดอำนาจการปกครองไว้โดยใช้ชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน”

ครั้งที่ 10 ในปี พ.ศ. 2520 เนื่องจากประเทศไทยสถานการณ์ทางเศรษฐกิจทรุดลงรวมถึงผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ พลเรือเอกสงัด ชลออยู่จึงทำการรัฐประหารรัฐบาลภายใต้การนำของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2520 จนถึงวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2521 จึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2521 หลังจากนั้นก็มีการพยายามยึดอำนาจทางการเมืองซึ่งในขณะนั้นเป็นรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เนื่องจากอำนาจทางการเมืองยังอยู่ภายใต้การครอบงำของคณะปฏิรูปฯ รวมไปถึงสถานการณ์การตกต่ำทางเศรษฐกิจ แต่ไม่สำเร็จจนกระทั่งปี พ.ศ. 2534

ครั้งที่ 11 ปี พ.ศ. 2534 เกิดการรัฐประหาร รสช. นำโดยพลเอกสุนทร คงสมพงษ์และกลุ่มนายทหาร จปร. รุ่นที่ 5 ในรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำและรัฐบาลมีพฤติกรรมแสวงหาผลประโยชน์ในการทำงานจนได้ชื่อว่าบุฟเฟต์ คาบิเนต (Buffet Cabinet) รวมทั้งรัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา

ครั้งที่ 12 ในปี พ.ศ. 2549 คณะรัฐประหาร คมช. นำโดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ยึดอำนาจจากรัฐบาลพลตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่ดำเนินมาอย่างยาวนาน คณะรัฐประหารได้ยกเลิกการเลือกตั้ง ยกเลิกรัฐธรรมนูญ สันติสุข ห้ามประท้วงและงดกิจกรรมทางการเมือง ยับยั้งและเซ็นเซอร์สื่อ ประกาศใช้กฎอัยการศึกและจับกุมสมาชิกของคณะรัฐมนตรีหลายคน โดยให้เหตุผลในการทำการรัฐประหารว่า เพื่อแก้ไขวิกฤติการณ์ทางการเมืองและความแตกแยกของคนในสังคมระหว่างฝ่ายต่างๆ

ครั้งที่ 13 ปี พ.ศ. 2557 คณะรัฐประหาร คสช. นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ทำการรัฐประหารรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ให้รัฐมนตรีรักษาการทั้งหมดหมดอำนาจและเปลี่ยนผ่านสู่การจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ และออกประกาศขอความร่วมมืออย่างต่อเนื่องในหลายเรื่อง ซึ่งสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมือง มีการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ และการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลและนักการเมือง ทั้งนี้ คณะ คสช. ได้ให้เหตุผลในการทำการรัฐประหารในครั้งนี้ว่า เพื่อเป็นการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ และทำให้บ้านเมืองเข้าสู่ภาวะปกติ¹⁹

จะเห็นได้ว่า การรัฐประหารในการเมืองไทยนั้น ส่วนมากเกิดขึ้นจากสาเหตุความอ่อนแอหรือความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือน การสูญเสียความชอบธรรมในการบริหารปกครองประเทศ เนื่องมาจากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การสูญเสียศีลธรรมจริยธรรมของนักการเมือง รัฐบาลไม่สามารถควบคุมสภาและ

¹⁹ สุชาติ บำรุงสุข, ทหารกับประชาธิปไตย: จาก 14 ตุลาฯ สู่ปัจจุบันและอนาคต. (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2541), หน้า 11-13

แก้ปัญหาได้ หรือการเป็นเผด็จการรัฐสภา ประชาชนเกิดการแตกแยกทางความคิดนำไปสู่การชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาลจนกระทบต่อความสงบมั่นคงของประเทศ ด้วยเหตุนี้ทหารจึงเข้าแทรกแซงทางการเมืองทำให้สังคมการเมืองไทยเกิดการรัฐประหารอย่างเป็นประจำ จากเหตุการณ์รัฐประหารตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทหารได้ทำหน้าที่เป็นทั้ง ผู้ไกล่เกลี่ย ผู้พิทักษ์และผู้ปกครอง และเป็นที่น่าสนใจว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 สู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่กลับมีปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นขัดแย้งกับระบอบการปกครองดังกล่าวอยู่เสมอ การรัฐประหารในแต่ละครั้งเป็นการชี้ให้เห็นถึงสถานะของทหารที่มีความสำคัญอยู่ในเวทีของการเมืองไทยเสมอ ดังที่สุรชาติ บำรุงสุข ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับประเทศไทย การแทรกแซงของทหารในการเมืองได้กลายเป็นกฎ มากกว่าข้อยกเว้น²⁰ ซึ่งสิ่งที่กระตุ้นให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองนั้นไม่ใช่แค่ปัญหาการหย่อนประสิทธิภาพหรือการขาดความชอบธรรมในการทำงานของรัฐบาลพลเรือนเท่านั้น รวมไปถึงไม่จำเป็นว่าทหารมีความประสงค์ให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าหรือมีความมั่นคงเสมอไป ปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร ได้แก่ ผลประโยชน์ของกลุ่มทหาร โดยรัฐบาลพลเรือนอาจทำการตัดผลประโยชน์ที่ฝ่ายทหารเคยได้รับ การเข้าไปแทรกแซงการจัดกำลังและการวางนโยบายของฝ่ายทหาร การลบหลู่เกียรติภูมิของทหาร รวมทั้งการเสริมสร้างหน่วยงานหรือหน่วยกำลังอื่นแข่งกับทหาร สิ่งเหล่านี้ล้วนกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของทหารจึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น ประชาชนก็มีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การเลือกตั้งเป็นที่มาของความชอบธรรม ซึ่งจะทำให้ทหารยึดอำนาจและปกครองประเทศได้อย่างลำบากมากขึ้น ดังเช่นสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้²¹

5. บทสรุป

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยได้รับอิทธิพลและผ่านกระบวนการถ่ายทอดมาจากระบบการปกครองในสมัยอดีต โดยตั้งอยู่บนค่านิยมของอิสระนิยมกับอำนาจนิยม ค่านิยมและความเชื่อของคนไทยยังคงผูกพันอยู่กับระบบศักดินาจึงยกย่อง เชื้อพังและเกรงกลัวผู้มีอำนาจอย่างไม่จำกัดขอบเขตและความเป็นอิสระของคนไทยทำให้ขาดความผูกพันหรือความรับผิดชอบ สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ แม้ว่าภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใน พ.ศ. 2475 คนไทยรับเอาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเข้ามาแต่รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ก็ยังไม่ฝังรากลึกลงในสังคมไทย กล่าวคือ กลุ่มชนชั้นนำหรือประชาชนผู้มีการศึกษาจะยอมรับแค่ในเชิงทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ยอมรับผู้นำที่มีอำนาจเข้มแข็งเด็ดขาดซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาของประเทศ และเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดความชอบธรรมในการบริหาร สถานการณ์บ้านเมืองตกอยู่ในความวุ่นวายจึงเป็นโอกาสให้ฝ่ายทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาและรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย จากสถานการณ์ทาง

²⁰ สุรชาติ บำรุงสุข, *ไตรสรณคมน์ทหาร รัฐประหาร และการเมืองไทย*, (กรุงเทพมหานคร:สถาบันปริทัศน์ พนมยงค์ , 2551), หน้า 50

²¹ สุธิต บุญบงการ, *ทหารกับการพัฒนาการเมืองไทย*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2562), หน้า 57-58

การเมืองของไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะเห็นได้ว่า มีการก่อการรัฐประหารจากฝ่ายทหารจำนวน 13 ครั้ง เมื่อพิจารณาแล้วระยะเวลาที่การเมืองไทยถูกแทรกแซงโดยฝ่ายทหารมีมากกว่าการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย โดยเงื่อนไขที่ทำให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองนำไปสู่การรัฐประหารมาจากความล้มเหลวในการปกครองของรัฐบาลฝ่ายพลเรือน เช่น ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การเป็นเผด็จการรัฐสภา จนนำมาสู่ภาวะการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในรูปแบบของการชุมนุมทางการเมืองและการแบ่งฝ่ายของประชาชน รวมทั้งการที่รัฐบาลฝ่ายพลเรือนทำการแทรกแซงทหารจนกระทบต่อผลประโยชน์ทางฝ่ายทหาร สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการกระตุ้นให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง ถึงแม้ว่าในภาวะวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ผู้นำทหารรับบทเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ผู้พิทักษ์รวมถึงบทบาทของผู้ปกครอง โดยอ้างเหตุผลหรือแสดงเจตจำนงที่ว่าเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือเพื่อเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหารัฐบาลพลเรือนไม่สามารถกระทำได้อีกตาม แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าในการรัฐประหารหลายครั้งที่ผ่านมาก็มีแรงกระตุ้นจากผลประโยชน์ส่วนตนเช่นกันรวมทั้งการที่ผู้นำทหารใช้อำนาจทางการเมืองตักตวงผลประโยชน์ใส่ตนและกลุ่มก็มีให้เห็นมาโดยตลอด วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยก็มีส่วนกำหนดความมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นเดียวกัน วัฒนธรรมการรัฐประหารควบคู่ไปกับการเมืองไทยที่เกิดขึ้นหลายครั้งเช่นนี้ ย่อมส่งผลต่อแนวความคิด ทศนคติ และค่านิยมทางการเมืองของประชาชน เป็นอย่างมาก กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยอยู่ในรูปแบบผสมระหว่างแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วมและวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมผสมประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาชนส่วนหนึ่งมีความเห็นเป็นเรื่องปกติที่จะมีผู้นำที่เข้มแข็งเด็ดขาดเข้ามาแก้ไขสถานการณ์ความวุ่นวาย สืบเนื่องมาจากพื้นฐานแนวคิดเรื่องอำนาจนิยมซึ่งจะมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำและยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล ขาดจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยจะถือว่ากิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง ฉะนั้น การที่ทหารเข้ามาแทรกแซงหรือมีบทบาททางการเมืองจึงเป็นเรื่องที่สมควร เพราะรัฐบาลฝ่ายพลเรือนนั้นอ่อนแอควบคุมสถานการณ์ไม่ได้ การบริหารที่ผิดพลาดจึงจำเป็นต้องใช้กำลังบังคับให้รัฐบาลพ้นจากอำนาจหรือออกจากตำแหน่ง เพื่อคลี่คลายปัญหาความสงบและควบคุมให้ประชาชนอยู่ในความเรียบร้อย ประชาชนมีหน้าที่ปฏิบัติตามและยอมรับกฎระเบียบตามที่รัฐกำหนด ไม่ทำการเรียกร้องเพื่อเป็นการรักษาไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของประเทศ หรือพูดง่าย ๆ คือ เอาตามอย่างเขาว่า อย่าว่านวย ในขณะที่ประชาชนอีกกลุ่มจะมีความสนใจเข้าร่วมทางการเมือง มีจิตสำนึกทางการเมืองสูง โดยมีความเห็นว่า การยุติหรือแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ทางการเมืองควรปล่อยให้ไปตามกลไกของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ทหารควรเป็นเพียงองค์กรหนึ่งซึ่งไม่ควรเข้ามาแทรกแซงหรือมีบทบาทในการครอบงำทางการเมือง ความแตกต่างในเรื่องแนวคิดของประชาชนนี้เองเป็นรากฐานของปัญหาและอุปสรรคด้านการเมืองการปกครองของประเทศ

ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า วงจรการรัฐประหารที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่า การเข้ามามีบทบาทหรือแทรกแซงทางการเมืองของฝ่ายทหารไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพราะในทางอุดมการณ์และวิถีการปฏิบัติหรือระบบขององค์กรทหารนั้นทหารไม่เคยยอมรับหลักประชาธิปไตยและอยู่ฝั่งตรงข้ามกับประชาธิปไตยเสมอ จากการที่ประเทศไทยมีระบอบการปกครองที่เป็นจารีตประเพณีมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตที่มีพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบบเจ้าขุนมูลนายจึงเป็นค่านิยมที่ประชาชนสั่งสมกันมาหลายชั่วอายุคนที่มีการยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองเช่นนั้น แม้ภายหลังประเทศไทยได้รับแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย ทุนิยมเข้ามาในประเทศ แต่ความเคยชินของคนไทยในค่านิยมที่ฝังหัวจนมีลักษณะพื้นฐานก่อนไปทางอนุรักษนิยม

จึงทำให้แนวคิดเหล่านี้ยังไม่ฝังรากลึกอยู่ในจิตสำนึกของคนไทย กล่าวคือ มีการยอมรับเพียงแนวทางหรือทฤษฎีวางไว้เป็นรูปแบบเพื่อการปฏิบัติ แต่ในความเป็นจริงยังประชาชนส่วนหนึ่งยังเกิดคำถามว่ารูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยจริงหรือไม่ และในทางปฏิบัติ เมื่อเกิดปัญหาหรือวิกฤตการณ์ทางการเมืองขึ้นก็ไม่แก้ไขตามวิธีปฏิบัติในรูปแบบของประชาธิปไตย แต่ใช้วิธีการรัฐประหารเพื่อเข้ามาจัดการให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์รัฐประหารในหลายครั้งที่ผ่านมามีระยะเวลาที่มีการปกครองโดยฝ่ายทหารแล้วมีมากกว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสียอีกสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนส่วนมากยังคงยึดถือในความเป็นอำนาจนิยม เชื่อในการใช้อำนาจมาบังคับจัดการแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ทำให้เกิดสภาวะการณ์ชะงักงันในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในประเทศและเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ เข้ามาฉกฉวยหาผลประโยชน์จากสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งการที่จะพัฒนาให้ระบอบการเมืองการปกครองของไทยเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ควรเริ่มจากการสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจหลักประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนในสังคม มุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ กลุ่มทหารเองก็ต้องยุติการเข้าแทรกแซงหรือมีบทบาททางการเมืองโดยต้องมีความเป็นทหารอาชีพคือการรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบในขอบเขตของตนไม่ยุ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการเมืองซึ่งถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายพลเรือนและเข้าใจสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันว่าการบริหารงบประมาณแผ่นดินควรพิจารณาสิ่งที่จำเป็นและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและประเทศชาติเป็นสิ่งแรก รวมไปถึงการปรับทัศนคติการทำงานร่วมกันระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน โดยคำนึงถึงพันธกิจและบทบาทหน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ประเทศชาติพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6. เอกสารอ้างอิง

- กมล สมวิเชียร. **วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง. ในวรรณไวทยาการ: รัฐศาสตร์. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2514**
- ชาดา นนทวัฒน์. **กบฏแผ่นดินแย่งชิงอำนาจ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ยิปซี กรุ๊ป จำกัด, 2552**
- ชำนาญ จันทรเรือง. **วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย. 2559. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2563. จากเว็บไซต์ <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/637713>**
- ทิวากร แก้วมณี. **แนวคิดวัฒนธรรมการเมือง: จาก Civic Culture สู่ Bowling Alone Political Culture: From Civic Culture to Bowling Alone. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2563. จากเว็บไซต์ <http://oknation.nationtv.tv/blog/dhiwakorn/2010/10/05/entry-1>**
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. **“วัฒนธรรมทางการเมืองไทย”. เอกสารการประชุมวิชาการวัฒนธรรมการเมือง จริยธรรมและการปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2550**
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. **ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม. รัฐ และรูปการจิตสำนึก. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2538**
- พัทยา สายหู. **การใช้แบบความคิดเรื่อง “วัฒนธรรม” ในการพัฒนาประเทศใน ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514**

- รุจิโรจน์ สายสมบัติ. **ทหารกับประชาธิปไตย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- ลิขิต ธีรเวคิน. **คนไทยในอุดมคติ**. กรุงเทพมหานคร: แม็ค, 2548
- ลิขิต ธีรเวคิน. **วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลาริเริ่มรู้ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529
- สุขุม ธนพงศ์พิพัฒน์. **ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการทำรัฐประหารของทหารไทยระหว่าง พ.ศ. 2500-2534**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539
- สุจิต บุญบงการ. **การพัฒนาทางการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- สุจิต บุญบงการ. **ทหารกับการพัฒนาการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2562
- สุรชาติ บำรุงสุข. **ไตรศรณคมน์ทหาร รัฐประหาร และการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันปรีดี พนมยงค์, 2551
- สุรชาติ บำรุงสุข. **ทหารกับประชาธิปไตย: จาก 14 ตุลาฯ สู่ปัจจุบันและอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2541
- อุไรวรรณ ธนสถิต. **วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย**. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. 2552. 7(3), 1
- Almond, Gabriel & Verba, Sidney. **The Civic Culture**. Princeton: Princeton University Press, 1972
- Almond, Gabriel. **Comparative Politics Systems**. The Journal of Politics, 1956, 18(3), pp. 391-409.
- Lucian W.Pye. **Aspects of Political Development**. Boston and Toronto: Little Brown & Company, 1966
- Surachart Bumrungsuk. **United States Foreign Policy and Thai Military Rule. 1947-1977**. Master of Arts Thesis Cornell University, 1985

กระบวนการกลายเป็นสินค้าของอาหารพื้นเมือง: ภูเก็ตสู่การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมอาหาร

THE COMMIDIFICATION OF PHUKET LOCAL FOOD: FOOD CULTURAL TOURISM

ชลิดา แยมศรีสุข*

Chalida yamsrisuk

จีรณา จินดาพล**

Geerana jindapol

อัญญาณี ลีลา***

Unyane leela

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีพของมนุษย์ การรับรู้โภชนาการอาหารจึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการรักษาสุขภาพ การเลือกรับประทานอาหารในปัจจุบันเป็นไปตามความนิยมจากการโฆษณา ภาพลักษณ์ ราคา ผู้บริโภคจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับที่มาของอาหารเพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมของอาหาร ดังเช่น อาหารพื้นเมืองภูเก็ตที่มีวัตถุดิบเฉพาะถิ่น การทำให้อาหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและสถานประกอบการเอกชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและอนุรักษ์อาหาร โดยเฉพาะอาหารพื้นเมืองส่งผลต่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นภูเก็ต ด้วยการทำให้อาหารเป็นของที่ระลึกผ่านกระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม และมีการจัดการการท่องเที่ยวทางอาหารอย่างถูกสุขลักษณะและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: กระบวนการกลายเป็นสินค้า, อาหารพื้นเมืองภูเก็ต, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ABSTRACT

Food is essential for human life. The perception of food nutrition is absolutely essential for maintaining good health. Food choices nowadays follow the popularity of advertising, image, price, and consumers need to pay attention to the origin of food in order to understand the culture of food such as Phuket local food that has local ingredients. Making food as a cultural tourist attraction requires promotion from government agencies and private establishments and public participation in food promotion and conservation. In particular, local food affects the persistence of Phuket's local food culture. By making food as a souvenir through the process of becoming a cultural product and food tourism management is hygienic and environmentally friendly.

Keyword: Commodification, Phuket Local Food, Cultural Tourism

1. บทนำ

อาหารพื้นเมืองภูเก็ต ส่วนใหญ่มาจากการถ่ายทอดรสชาติอาหารจากครอบครัวรุ่นสู่รุ่น ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน นับแต่จังหวัดภูเก็ต พังงา ระนอง กระบี่ ตรัง ไปถึงสตูล ยังสามารถพบเห็นในร้านอาหารปักษ์ใต้ที่กระจายตัวไปทั่วประเทศในร้านอาหารตามสั่ง ร้านข้าวแกงรถเข็นขาย อาหารเครื่องต้ม ข้างถนน ร้านขายอาหารแปรรูปเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว ในช่วงเทศกาลต่างๆ ตั้งแต่ตรุษจีนจนถึงเทศกาลปลายปีของแต่ละท้องที่ งานแต่งงาน งานศพ ไหว้พระ ทำบุญอัฐม (ศาลเจ้าจีน) จะมีอาหารพื้นเมืองภูเก็ต จัดรวมอยู่เสมอ นับว่าสถานภาพโดยทั่วไปยังเป็นที่ยอมรับมากในพื้นที่ดั้งเดิม ปัจจุบันอาหารพื้นเมืองภูเก็ตมีหลากหลายชนิดทั้งคาว หวาน ได้เป็นอาหารจานเด่นในภัตตาคารหรือโรงแรมมีชื่อเสียงหลายแห่งซึ่งอาหารพื้นเมืองนั้นมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว มีชื่อท้องถิ่น สีสันสวยงาม มีรสชาติกลมกล่อมไม่จัดจ้านเท่าอาหารปักษ์ใต้ทั่วไป อุดมด้วยคุณค่าทางโภชนาการจากวัตถุดิบท้องถิ่น เครื่องปรุงที่หลากหลายเกิดเป็นอาหารคาวหวานจำนวนมากทั้งประเภทจานเดียว อาทิ “หมีผัดฮกเกี้ยน” ที่มีส่วนผสมของอาหารทะเล (ชาวประมงพื้นเมืองดั้งเดิม) กับเส้นหมี (ผลิตในท้องถิ่น) และหมู (วัฒนธรรมจีน) “หมีไทย” (จากหมีกะทิชาวสยามเป็นหมีคลุกซี้ว) “โอต้าว” เป็นหอยทอดผสมเผือกสูตรมลายู-จีน น้ำซุบ(น้ำพริก) หย้าที่ปรุงจากกุ้งสด กุ้งเคย (กะปิพื้นเมือง) พริกขี้หนู มะนาว ข้าวยาโบพาทิโหม เป็นต้น อาหารชนิดอื่นๆ ที่เป็นสารบ ได้แก่ หมูฮ้อง อาจาด เบื่อทอด คังบังก้วน เป็นต้น ประเภทของหวาน เช่น เหนียวหีบ ปักถ้องไก่ หมนห่อ เป็นต้น ประเภทของหวานเครื่องดื่ม เช่น ตูโป โอวเอว โกปี้ภูเก็ต เป็นต้น

ในปี พ.ศ.2558 จังหวัดภูเก็ตได้รับการคัดเลือกให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหารขององค์การยูเนสโก (Phuket city of Gastronomy)¹ ภูเก็ตมีจุดเด่นสำคัญด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาหาร ซึ่งจังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองแห่งพหุวัฒนธรรม วัตถุประสงค์ที่ใช้ประกอบอาหารมีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ อันเนื่องมาจากความสมบูรณ์ทางธรรมชาติโดยมีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พืช GI เช่น สับปะรดภูเก็ต ประกอบกับการได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งการอนุรักษ์อาหารพื้นเมืองภูเก็ต เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมดั้งเดิม เป็นการสานสายใยเชื่อมความสัมพันธ์จากสมาชิก ในครอบครัวสู่ชุมชนผ่านงานเทศกาลในแต่ละปี จึงจำเป็นต้องส่งเสริมวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่สืบไป ด้วยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารให้เกิดความยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมคุณค่าทางโภชนาการอาหาร การสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวด้วยการผสมผสานเรื่องอาหารเข้าไปในวงจรธุรกิจท่องเที่ยว จึงทำให้อาหารพื้นเมืองภูเก็ตเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นสินค้าเพื่อยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารให้สามารถสร้างรายได้ให้กับคนท้องถิ่นและเกิดความยั่งยืนในชุมชนต่อไป

2. อาหารพื้นเมืองภูเก็ตกับกระบวนการกลายเป็นสินค้า

2.1 อาหารพื้นเมืองภูเก็ต

อาหารพื้นเมืองภูเก็ตมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นของตนเองจากวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและเป็นวัตถุดิบที่มีเฉพาะถิ่นจึงทำให้อาหารพื้นเมืองภูเก็ตเป็นที่สนใจของนักชิมทั่วโลก ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐและสถานประกอบการตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างเมืองท่องเที่ยวภูเก็ตให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางอาหาร (Phuket City of Gastronomy) ประกอบกับ จังหวัดภูเก็ตได้เข้าร่วมเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ยูเนสโก (UCCN: The UNESCO Creative City Network)² ซึ่งเมืองสร้างสรรค์ยูเนสโก จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างเมืองที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ปัจจุบันเครือข่ายนี้มีสมาชิก 116 เมืองที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการใช้ความคิดสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเป็นกลยุทธในการพัฒนาระดับท้องถิ่น และมีความร่วมมืออย่างเข้มแข็งในระดับนานาชาติ ยูเนสโกได้กำหนดให้ต้องคัดเลือกจากเขตเมืองหรือมหานคร เนื่องจากเป็นแหล่งรวบรวมวิทยาการและมีพื้นฐานพอที่จะขับเคลื่อนทั้งในส่วนเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ได้แบ่งเมืองสร้างสรรค์ออกเป็น 7 ประเภท คือ 1. เมืองแห่งวรรณกรรม (City of Literature) 2. เมืองแห่งภาพยนตร์ (City of Film) 3. เมืองแห่งดนตรี (City of Music) 4. เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะท้องถิ่น (City of Crafts and FolkArts) 5. เมืองแห่งการออกแบบ (City

¹ องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต, แผนยุทธศาสตร์ **Phuket: City of Gastronomy 2560-2564**, 2560, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2562, จากเว็บไซต์ http://www.te.psu.ac.th/webte2015/wp-content/uploads/2015/06/Phuket-City-of-Gastronomy-edit_%E0%B8%81.%E0%B8%9E.60.pdf

² อ้างอิงแล้ว, แผนยุทธศาสตร์ **Phuket: City of Gastronomy 2560-2564**, 2560, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2562, จากเว็บไซต์ http://www.te.psu.ac.th/webte2015/wp-content/uploads/2015/06/Phuket-City-of-Gastronomy-edit_%E0%B8%81.%E0%B8%9E.60.pdf

of Design) 6. เมืองแห่งศิลปะสื่อประชาสัมพันธ์ (City of Media art) และ 7. เมืองแห่งอาหาร (City of Gastronomy)

ซึ่งจังหวัดภูเก็ตในปี 2558 โดยเทศบาลนครภูเก็ตได้รับประกาศยกย่องเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร จากยูเนสโก ภูเก็ตมีจุดเด่นสำคัญด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมอาหาร เช่น อาหาร ทะเลอันดามัน อาหารไทย และอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป อาหารท้องถิ่นภูเก็ตมีอัตลักษณ์ มีสูตรลับเฉพาะที่ ถ่ายทอดผ่านคนในครอบครัวและใช้วัตถุดิบที่มีเฉพาะในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและ ภาคเอกชนของภูเก็ตมีความเข้มแข็งสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านอาหารและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็น ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

อาหารพื้นเมืองภูเก็ต³ ภูเก็ตมีอาหารพื้นเมืองทั้งคาวหวานประกอบด้วย หมี่ฮกเกี้ยน ขนมจีนภูเก็ต ซึ่งนิยมรับประทานเป็นอาหารเช้า มีน้ำแกงให้เลือกหลายประเภท เช่น น้ำยา แกงปู แกงไก่ น้ำพริก น้ำชุบ (น้ำพริกกุ้งสด) โดยรับประทานกับผักนานาชนิดพร้อมทั้งไข่ต้ม ปาท่องโก๋ และห่อหมก ไอ้เอ๋ว เป็นต้น

ซึ่งปัจจัยที่สำคัญของการทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร คือ การแบ่งปันประสบการณ์ด้าน อาหาร อันเนื่องจากอาหารสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้รับประทานอาหาร อีกทั้ง นักท่องเที่ยวมีความสนใจ อาหารที่แปลกใหม่ หรือ การแสวงหาอาหารที่มีรสชาติอาหารคล้ายคลึงกัน ย่อมส่งผลต่อประสบการณ์ของ นักท่องเที่ยวซึ่งบางประเทศ บางวัฒนธรรมและปัจเจกบุคคลอาจมีความสนใจในรสชาติอาหารที่แตกต่างกัน⁴ หากเปรียบเทียบประสบการณ์ระหว่างประเทศ ถิ่นกำเนิด กับประเทศที่เดินทางท่องเที่ยวจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับอาหารท้องถิ่น วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างอาหารกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ควบคู่กัน กับการ ต้องการทางสังคมและวัฒนธรรม ประสบการณ์ความสวยงาม⁵ และกิจกรรมอื่นที่สร้างประสบการณ์เชื่อมโยงกับ อาหารในแต่ละพื้นที่ที่เดินทางท่องเที่ยว

³ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต, *อาหารพื้นเมือง*, 2559, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2562, จากเว็บไซต์

<http://province.m-culture.go.th/phuket/index.php/food>

⁴ Boyne & Hall, *The Future of Food Tourism : Foodies, Experience, Exclusivity, Vision and Political Capital*, Toronto: Channel View Publications, 2004.

⁵ Long, L., *Culinary Tourism (Material Worlds)*, Lexington, KY: The University Press of Kentucky, 2004

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563)

ภาพประกอบที่ 1: เครื่องเคียงขนมจีนภูเก็ต

ภาพประกอบที่ 2: ขนมโถงน้ำเต้าหู้

ภาพประกอบที่ 3: ขนมมันม่วง

ภาพประกอบที่ 4: ห้องครัว

2.2 การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในปัจจุบัน ในยุคโลกาภิวัตน์มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการในการผลิต ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.2.1 แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิต เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ผู้มาเยี่ยมชมสามารถสังเกตความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของชุมชนนั้น โดยตนเองมิได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ชุมชนของชนเผ่าศูนย์วัฒนธรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของเชื้อชาติ คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้วิสัยทัศน์ ความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่างๆและภูมิปัญญาของชนเผ่า เช่น บ้านกะเหรี่ยงทีโปจิ จังหวัดตาก บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2.2.2 แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และหัตถกรรมพื้นเมือง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและซื้อสินค้าของที่ระลึกจากผู้ประกอบการหัตถกรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การรักษา มรดก ความหลากหลายของวัฒนธรรม คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและการได้ซื้อสิ่งของที่ระลึก เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีถือศีลกินผัก เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเพณีจึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี

ดวงใจ หล่อธนาฉัตรชัย⁶ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นปรากฏการณ์ที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว แต่ละประเทศนำเสนอวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศตนในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกให้มาเยี่ยมเยียน นอกจากนี้ ยังมีการนำวัฒนธรรมมาใช้เพื่อสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นำกลไกทางการตลาดมาพัฒนาสินค้าจากวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการต่อยอดทางเศรษฐกิจบนต้นทุนวัฒนธรรม

และการศึกษาของ สุชานาถ สิงหาปัด⁷ ได้ศึกษาเรื่อง ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม: กิจกรรมสร้างรายได้เพิ่มแก่ชุมชนผู้ไทบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จในการให้บริการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของชุมชนผู้ไทบ้านโพน คือ การนำกลยุทธ์ส่วนผสมทางการตลาด (5Ps) มาใช้สร้างความพึงพอใจแก่กลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ชุมชนโดยการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ร่วมกับชุมชนอย่างสร้างสรรค์โดยไม่เน้นที่การแสวงหากำไรเพียงอย่างเดียว แต่เน้นการให้บริการแก่สังคมอย่างเป็นธรรม

ซึ่งการส่งเสริมให้จังหวัดภูเก็ตเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นอกจาก แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาหารท้องถิ่นยังเป็นอาหารเพื่อการท่องเที่ยว ด้วยรสชาติ ความงดงาม และคุณค่าทางโภชนาการ ประกอบกับการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดโครงการส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำแผนบูรณาการและเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด กลุ่มจังหวัด เพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว อันเนื่องจากการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐส่งผลต่อการปรับของสถานประกอบการในการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น กลยุทธ์สร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต “เที่ยวไทยครั้งไหน เศรษฐกิจไทยคึกคัก” และ “เมืองไทยศรีกครัน เศรษฐกิจไทยคึกคัก”

2.3 การแปลงวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า (Commoditization of Culture)

การทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า เป็นการทำให้วัฒนธรรมมีราคาเป็นที่ต้องการของตลาดเป็นการกระตุ้นการผลิต สิ่งสำคัญที่จะทำให้วัฒนธรรมเป็นสินค้า คือ เศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ผลักดันให้วัฒนธรรมเป็นสินค้าและออกสู่ตลาด ในขณะเดียวกันตลาดเป็นปัจจัยสำคัญ ในการกำหนดราคาของวัฒนธรรมซึ่งจะผันผวนไปตามระบบกลไกตลาดและความต้องการของตลาดรวมถึงอัตราประโยชน์ที่ผู้ซื้อพึงได้

⁶ ดวงใจ หล่อธนาฉัตรชัย, รัฐ ทุน ชุมชน กับการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2007

⁷ สุชานาถ สิงหาปัด, ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม: กิจกรรมสร้างรายได้เพิ่มแก่ชุมชนผู้ไทบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์, 2558, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, ปีที่ 5 (ฉบับที่ 1): 53.

MacCannell⁸ เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในปัจจุบัน พยายามใช้วัฒนธรรมของตนเป็นจุดขายทางการตลาด และแสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งการใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่แสวงหาความแปลกใหม่ในชีวิต หรือเสาะหาสิ่งที่พวกเขาไม่มีหรือไม่สามารถหาได้ในประเทศของตน และเพื่อที่จะแสวงหาความแปลกใหม่ในชีวิต หรือเสาะหาสิ่งที่พวกเขาไม่มีหรือไม่สามารถหาได้ในประเทศของตน และเพื่อที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวในชุมชนของตนนั้น คนท้องถิ่นในบางชุมชนถึงกับคิดค้นกิจกรรมและพิธีกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมายังท้องถิ่นของตน

Cohen⁹ กล่าวว่า ในบริบทของการค้า Commoditization หมายถึง กระบวนการการประเมินมูลค่าของสิ่งของและกิจกรรม หลังจากนั้นสิ่งของและกิจกรรมดังกล่าวจะกลายเป็นสินค้าและบริการ และนำไปสู่วงจรของการแลกเปลี่ยนและซื้อขาย Commoditization ในการแพร่หลายความคิดในระบบทุนนิยมและมีความเกี่ยวข้องกับขั้นตอนการผลิต และการแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคและบริโภค การจัดการสินค้าและการกำหนดมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงรสนิยมและประสบการณ์ของผู้บริโภคด้วย

จึงทำให้ผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว Commoditization หมายถึง กระบวนการของการปรับเปลี่ยนขนาดรูปแบบรูปลักษณ์ ประโยชน์ใช้สอย ที่แสดงออกถึงศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ประกอบกับแนวโน้มที่เติบโตของการท่องเที่ยวและการผลักดันที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกๆ ระดับของประเทศ การมีนวัตกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตลอดเวลา วัฒนธรรมด้านหนึ่งที่โดดเด่นของไทย คือ ด้านอาหาร กระบวนการสื่อสารการเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวอาหารไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นเรื่องสำคัญที่ควรศึกษาสร้างความเข้าใจกับอาหารพื้นเมือง เพื่อตอบสนองความพอใจและเน้นกระบวนการศึกษาเรียนรู้และสื่อสารด้านอาหารให้แพร่หลายมากขึ้น อีกทั้งเป็นการกระตุ้นการสื่อสารข้อมูลทางอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่แต่ละแห่งมีและยังไม่ถูกสื่อสารเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบด้านการสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยว ซึ่งอาหารถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่สนับสนุนต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีศักยภาพและเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว¹⁰

และการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการพัฒนารูปแบบการนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายจึงเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการรายใหม่และผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจร้านอาหารอยู่เดิมต้องให้ความสำคัญกับการตลาดในภาคธุรกิจบริการ (Service Mix)

⁸ MacCannell, D., Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings. **American Journal of Sociology**, 1973. 79(3): 589-603.

⁹ Cohen, E. Authenticity and Commoditization in Tourism, **Annals of Tourism Research**, 1988, 15(3): 371-386.

¹⁰ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2552**, กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551.

ของ Kotler and Keller¹¹ ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยนันต์ ไชยเสน ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการเพิ่มขีดความสามารถ และนวัตกรรมบริการบริการธุรกิจร้านอาหารยุค 4.0 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาจังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร พบว่า การดำเนินงานธุรกิจด้านอาหารควรเพิ่มขีดความสามารถและนวัตกรรมการบริการใหม่ๆ มาปรับใช้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาจังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร ผลการสังเคราะห์พบว่า ผู้ประกอบการต้องปรับวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์และกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย และเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพราะการท่องเที่ยวเชิงอาหารเป็น 1 ใน 3 กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ ในการเดินทางมาภูเก็ตทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จผู้ประกอบการ ควรพิจารณาองค์ประกอบจากการประยุกต์ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจร้านอาหาร 8Ps คือ 1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) 2. ด้านราคา (Price) 3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย หรือทำเล (Place) 4. ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) 5.ด้านบุคคล (People) 6.ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) 7. ด้านกระบวนการ (Process) 8. ด้านหุ้นส่วนทางธุรกิจ (Partnership) ดังนั้น การให้ความสำคัญต่อการนำเสนออาหารพื้นเมืองให้เป็นที่รู้จักจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามาส่งเสริมการประชาสัมพันธ์

2.3 แนวคิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม

ในสังคมที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งในแต่ละกลุ่มย่อมมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของกลุ่ม การรวมตัวเป็นกลุ่มของผู้คนในสังคมและมีการติดต่อทางวัฒนธรรมซึ่งการติดต่อกันทางวัฒนธรรมโดยผ่านทาง ตัวบุคคลภายในกลุ่มชนเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในแต่ละกลุ่มได้เกิดปรากฏการณ์ ลักษณะนี้ เรียกว่า “การผสมผสานทางวัฒนธรรม” (assimilation culture) โดยที่การผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใน สังคม มี 2 ระดับ¹² คือ

2.3.1 การผสมผสานทางสังคม (social assimilation) ในระดับนี้เป็นการที่บุคคลภายในกลุ่มชน รับวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นหรือฝ่ายอื่นมาใช้ในกลุ่มวัฒนธรรมของตนเองซึ่งอาจจะเป็นการผสมผสาน ทางด้านพฤติกรรม (behavior receptional assimilation) หากการรับวัฒนธรรมต่างฝ่ายเข้ามาแล้วเป็นที่ยอมรับ ของสมาชิกในกลุ่มอย่างกว้างขวางในลักษณะนี้เป็นการผสมผสานด้านโครงสร้าง (structural assimilation) ภายในกลุ่มวัฒนธรรมแต่ละกลุ่ม

2.3.2 การผสมผสานทางชีวภาพ (biological assimilation) ในระดับนี้เป็นการที่บุคคลในแต่ละ กลุ่มแต่ละฝ่ายได้มีการรวมเป็นเครือญาติกันทางสายเลือด คือ เกิดการสมรสหรือเกิดการสืบพันธุ์ข้ามกลุ่มกันแล้ว เกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมจริงๆ เพราะสมาชิกที่เกิดใหม่เป็นผลผลิตทางชีวภาพ หรือเรียกว่า เป็นการผสมผสานด้านสมรส (marital assimilation)

¹¹ Philip Kotler and Kevin Lane Keller, **Marketing Management**, 15th Edition Harlow: United Kingdom: Pearson Education, 2018.

¹²Gordon, Schaefer, **The Mass media and Latino Politics**, Studies of U.S. Media Content, Campaign Strategies and Survey Research: 1984-2004.

การผสมผสานทางวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาเป็นการที่ค่อยเป็นค่อยไป กระบวนการดังกล่าวเป็นการเชื่อมต่อและการสอดแทรกระหว่างวัฒนธรรมแต่ละฝ่ายโดยผ่านการติดต่อจากบุคคลของแต่ละกลุ่มชนเมื่อเกิดการติดต่อกันระยะเวลาหนึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม (identity culture) จนเกิดวัฒนธรรมผสมผสานและเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน และเกิดการสอดแทรกวัฒนธรรมระหว่างกันและเชื่อมต่อกันของบุคคลและกลุ่มชนที่มีประสบการณ์ร่วมกันจะเห็นได้ว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมด้านอาหารพื้นเมืองภูเก็ตเป็นจุดเชื่อมโยงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดภูเก็ตซึ่งมีความสำคัญในการดำรงรักษาวัฒนธรรมอาหารต่อไป

ประกอบกับจังหวัดภูเก็ตมีสภาพภูมิประเทศที่สวยงาม มีประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม และมีวิถีชีวิตของชาวภูเก็ตที่เชื่อมโยงสู่วัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารของภูเก็ต โดยเฉพาะอาหารพื้นเมืองมีหลายประเภทที่ไม่สามารถหาชิมได้ทั่วไป จึงต้องมาเยือนจังหวัดภูเก็ตเท่านั้นเพื่อให้ได้ลิ้มลองรสชาติของเจ้าตำรับ รสชาติอาหารแบบดั้งเดิม ดังนั้น แนวคิดที่ได้นำเอกลักษณ์ด้านอาหารพื้นเมืองส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด ประกอบกับการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดกิจกรรม “เทศกาลอาหารพื้นเมืองของดีชาวภูเก็ต” เพื่อเน้นอัตลักษณ์วัฒนธรรมด้านอาหาร และการประชาสัมพันธ์อาหารพื้นเมือง เส้นทางกิน การใช้ให้กับนักท่องเที่ยว

ซึ่ง อาหารพื้นเมืองสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวและเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสแหล่งท่องเที่ยวและลิ้มรสอาหารที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาหารพื้นเมืองเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวนั้นโดยตรง และยังเชื่อมโยงกับอาชีพอื่นๆ ในท้องถิ่น นั้น เช่น การเกษตรอินทรีย์ การเลี้ยงสัตว์ การหาของป่า การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน และสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทำให้เชื่อมโยงเกิดเป็นเครือข่าย การผลิตและสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับพื้นที่ อีกทั้ง ความเชื่อมโยงของอาหารพื้นเมืองกับปัจจัยด้านกิจกรรมทางการเกษตร อัตลักษณ์ของตราสินค้า การสืบทอดความภาคภูมิใจ ศักยภาพการสร้างอาชีพ และความเป็นผู้ประกอบการ แหล่งท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์วิถีดั้งเดิม เพื่อสร้างความยั่งยืน

3. บทสรุป

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ให้กับจังหวัดภูเก็ตในอนาคต เนื่องจากเมืองภูเก็ตเป็นเมืองที่ได้รับความนิยมในการเข้ามาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ประกอบกับอาหารพื้นเมืองภูเก็ตได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวแต่ยังขาดการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องในการทำให้อาหารพื้นเมืองภูเก็ตเป็นที่นิยม จึงควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกช่วงวัย เช่น งานเทศกาลอาหารพื้นเมือง กิจกรรมทำอาหาร กิจกรรมท่องเที่ยวเส้นทางท่องเที่ยวสุขภาพ

จากการที่จังหวัดภูเก็ตได้รับการคัดเลือกให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางอาหาร (Phuket: City of Gastronomy) ทำให้เทศบาลนครภูเก็ตได้จัดทำแผนในการพัฒนาเมืองภูเก็ตให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางอาหารด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และยั่งยืนด้วยการจัดการองค์ความรู้ วิจัย และนวัตกรรมเพื่อนครแห่งการท่องเที่ยวด้านอาหาร (Knowledge Management, Research & Innovations for city of gastronomy) นั้น

อาหารพื้นเมืองภูเก็ตยังคงได้รับความนิยมเฉพาะกลุ่ม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับอาหารยังคงอยู่ ด้วยการมีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ การเข้าถึงอาหารพื้นเมืองท้องถิ่นของประชาชนจากช่องทางการสื่อสารออนไลน์ ช่องทางการตลาดที่เข้าถึงลูกค้า รูปแบบการกระจายสินค้าอาหารที่ยังคงมาตรฐานอาหาร การรับรองร้านอาหาร ความสะอาดของอาหาร สุขลักษณะของอาหาร เช่น อาหารกล่อง อาหารส่งถึงบ้าน (Delivery) จึงเป็นสิ่งสำคัญของธุรกิจอาหาร และการสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารที่ยั่งยืน ด้วยการทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมซึ่งจังหวัดภูเก็ตได้พัฒนาเป็นเมืองสมาร์ทซิตี้ (Smart City) ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญ ในการเติบโตของเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Phuket Green City) จึงได้มีนโยบาย Phuket Green Island เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน คุ่มค่า โดยนำหลักหรือแนวคิด 5 R คือ Reduce ในการลดการผลิต, Reuse ลดการใช้, Recycle การนำกลับมาใช้ใหม่, Repair การซ่อมบำรุง, Reject การปฏิเสธ เพื่อนำไปสู่การบริโภคอาหารที่มีโภชนาการและใช้วัตถุดิบอาหารอย่างคุ้มค่ากับการใช้ทรัพยากรในการจัดการเรื่องของเสียเศษอาหาร (Food Waste Management) ต่อไป

4. เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2552. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551
- ดวงใจ หล่อธนาวิชย์. รัฐ ทูท ชุมชน กับการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2007
- สุชานาถ สิงหาปัด. ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม: กิจกรรมสร้างรายได้เพิ่มแก่ชุมชนผู้ไทบ้านโนนจังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา. 2558. ปีที่ 5 (ฉบับที่ 1), 53.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต. อาหารพื้นเมือง. 2559. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์ <http://province.m-culture.go.th/phuket/index.php/food>
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต. แผนยุทธศาสตร์ Phuket: City of Gastronomy 2560-2564. 2560. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2562. จาก http://www.te.psu.ac.th/webte2015/wp-content/uploads/2015/06/Phuket-City-of-Gastronomy-edit_%E0%B8%81.%E0%B8%9E.60.pdf.
- Boyne & Hall. **The Future of Food Tourism : Foodies, Experience, Exclusivity, Vision and Political Capital**. Toronto: Channel View Publications. 2004.
- Cohen, E. Authenticity and Commoditization in Tourism. **Annals of Tourism Research**. 1988.

15(3): 371-386.

Gordon; Schaefer. **The Mass media and Latino Politics**. Studies of U.S. Media Content.

Campaign Strategies and Survey Research: 1984-2004.

Kotler, Philip and Keller, L. K. **Marketing Management**. 15th ed. Harlow: United Kingdom: Pearson Education. 2018.

Long, L. **Culinary Tourism (Material Worlds)**. Lexington, KY: The University Press of Kentucky. 2004

MacCannell, D. Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings.

American Journal of Sociology. 1973. 79(3): 589-603.

ความหลากหลายทางภาษาในสังคมไทย

LANGUAGE DIVERSITY IN THAI SOCIETY

บันทিকা จารума*

Bantika Jaruma

สมคิด นันตะ**

Somkid Nunta

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเสนอความหลากหลายทางภาษาในสังคมไทยซึ่งแบ่งได้เป็น 4 แบบ ได้แก่ 1) แบ่งตามรูปแบบของภาษา คือ วจนภาษาและอวจนภาษา 2) แบ่งตามความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ คือ ภาษาตระกูลต่างๆ ในประเทศไทย 3) แบ่งตามความสัมพันธ์กับหน้าที่ของภาษาในสังคม คือ ภาษาย่อยในภาษาไทย และ 4) แบ่งตามความสัมพันธ์กับชนชั้น คือ ภาษากับระดับชั้นในสังคม โดยในแต่ละแบบมีประเภทย่อยซึ่งขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม จุดมุ่งหมายของการใช้ภาษา ฐานะของผู้ใช้ภาษาและกาลเทศะ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความหลากหลายของภาษาเป็นผลจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทย

คำสำคัญ: ภาษา, ความหลากหลายทางภาษา, ภาษาในสังคมไทย

ABSTRACT

This article aimed to present the varieties of language in Thai society which were divided into 4 groups: 1) Forms of Language: Verbal and Non-verbal Language; 2) Classified by relationship with ethnicity, namely different language families in Thailand 3) Functions of Language: Thai Dialects; 4) Language and Social Classes: Social class of Language users each group also had sub-classification depending on social context, objective of language usage, social class of language users, and occasion of language use. Thus, the varieties of language were resulted from the varieties of Thai culture.

Keywords: Language, Language Varieties, Language in Thai society

* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ในพระสังฆราชูปถัมภ์

** วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. บทนำ

ภาษามีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารของผู้ใช้ภาษาว่าต้องการสื่อความหมายใด โดยเราสามารถจำแนกภาษาได้หลายแบบ สำหรับบทความนี้จำแนกภาษาเป็น 4 แบบเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางภาษาที่คนไทยใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ แบบที่ 1 แบ่งตามรูปแบบของภาษา คือ วจนภาษาและอวจนภาษา แบบที่ 2 แบ่งตามความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ คือ ภาษาตระกูลต่าง ๆ ในประเทศไทย แบบที่ 3 แบ่งตามความสัมพันธ์กับหน้าที่ของภาษาในสังคม คือ ภาษาย่อยในภาษาไทย และแบบที่ 4 แบ่งตามความสัมพันธ์กับชนชั้น คือ ภาษากับระดับชั้นในสังคม โดยการมีภาษาที่หลากหลายนี้จะช่วยให้ผู้ใช้ภาษาสามารถเลือกใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน และยังสะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยอีกด้วย

2. รูปแบบของภาษา

รูปแบบที่ 1 วจนภาษาและอวจนภาษา

1) วจนภาษา คือ ภาษาถ้อยคำ (Verbal Language) หมายถึง เสียงพูดหรือลายลักษณ์อักษรที่มีความหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ภาษาพูดและภาษาเขียนที่มนุษย์สร้างขึ้นมาอย่างเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์หรือไวยากรณ์ ดังนั้น ตามความหมายเราจึงสามารถแบ่งวจนภาษาได้ 2 ประเภท คือ ภาษาพูดและภาษาเขียน¹

1.1) ภาษาพูด คือ เสียงที่มนุษย์เปล่งออกมาและมีความหมายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารกับผู้อื่น โดยนักภาษาศาสตร์จะถือว่าภาษาพูดเป็นภาษาที่แท้จริงของมนุษย์เพราะเป็นภาษาแรกที่มนุษย์สร้างขึ้น ผู้คนทุกเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ต่างมีภาษาพูดเป็นของตนเอง ในขณะที่ภาษาเขียนซึ่งเกิดขึ้นภายหลังไม่ได้ปรากฏ

1.2) ภาษาเขียน (Non-Verbal Language) คือ อักษรที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้สื่อสารแทนการพูดและบันทึกการพูด ตัวอย่างเช่นภาษาไทย ในสมัยสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหง กษัตริย์ในยุคนั้นได้สร้าง ลายสือไทย โดยบันทึกไว้บนศิลาจารึก ซึ่งต่อมาพัฒนาการเป็นตัวอักษรไทยที่ใช้ในปัจจุบัน ฐานันท์ นาคทรัพย์² ได้กำหนดแนวทางการใช้ภาษาไทยในสังคมวัฒนธรรมไทยไว้ 3 แนวทาง ได้แก่

1.2.1) ใช้สั่งสอน ตัวอย่างเช่น การจัดทำบทเรียน ตำรา การสร้างภาษิต คำพังเพย คำขวัญ คติพจน์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการสั่งสอนและสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ

1.2.2) ใช้เพื่อแสดงออกทางสัญลักษณ์ ซึ่งต้องใช้การเข้าใจความหมายทางวัฒนธรรมมาตีความจึงจะสามารถเข้าใจสัญลักษณ์นั้นได้ ตัวอย่างเช่น การกราบเบญจางคประดิษฐ์ คนไทยจะใช้เพื่อแสดงการเคารพพระสงฆ์และพระพุทธรูปอย่างสูงสุด

¹ สุปรีย์ สุวรรณบุรณ์, ภาษามาตรฐาน, ม.ป.ป., สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์

<http://www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter4-8.html>, หน้า 1

² ฐานันท์ ตรีวงศ์ และคณะ, วัฒนธรรมการใช้ภาษา, พิมพ์ครั้งที่ 2. (มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549), หน้า 81

1.2.3) ใช้เพื่อสร้างจินตนาการต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การเขียนงานทางวรรณคดี การร้องเพลงเกี่ยวข้าว การเขียนนวนิยาย การเขียนบทโทรทัศน์ บทเพลงที่ร้องขับขานในแต่ละยุคสมัย

2) อวัจนภาษา คือ สัญลักษณ์ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสื่อสารแทนถ้อยคำและตัวอักษร โดยอาจแสดงออกทางกาย อากัปกริยา และการใช้สื่อสัญญาณต่าง ๆ โดยอวัจนภาษาที่ใช้สื่อสารทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่

2.1) เทศภาษา (Proxemics) คือ ภาษาที่ให้ความหมายจากสถานที่และระยะห่างของกลุ่มสื่อสาร ตัวอย่างเช่น ผู้ชายกับผู้หญิงนั่งติดกันบนเก้าอี้ตัวเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ชายหญิงคู่นั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ในขณะที่หากจัดที่นั่งให้พระสงฆ์จะต้องเรียงตามลำดับสมณศักดิ์ เพราะแสดงถึงการเคารพนับถือ

2.2) กาลภาษา (Chronemics) คือ ภาษาที่สื่อความหมายผ่านระยะเวลา ตัวอย่างเช่น นักเรียนยืนเคารพธงชาติตอนเวลา 08.00 น. แสดงถึงความสามัคคีและความเคารพรักในชาติ การเข้าชั้นเรียนตามเวลา แสดงถึงความรับผิดชอบและการเคารพผู้สอน

2.3) เนตรภาษา (Oculistics) คือ ภาษาที่เกิดจากการใช้ดวงตาหรือสายตา ตัวอย่างเช่น การจ้องเขม็งราวกับจะกินเลือดกินเนื้อ แสดงถึงความไม่เป็นมิตร ความโกรธ การมองด้วยสายตาอ่อนโยน แสดงถึงความเป็นมิตร ความเมตตา

2.4) สัมผัสภาษา (Haptics) คือ ภาษาที่สื่อความหมายผ่านการสัมผัสทางกาย ตัวอย่างเช่น แม่โอบกอดลูกเมื่อร้องไห้ แสดงถึงความห่วงใย การปลอบประโลม คู่รักเดินจูงมือกัน แสดงถึงความรัก ความสนิทสนม

2.5) อากาษา (Kinesics) คือ ภาษาที่สื่อความหมายผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย ตัวอย่างเช่น ครูสื่อสารถึงนักเรียนที่ยืนอยู่ด้วยการชี้นิ้วไปที่เก้าอี้ เพื่อบอกว่า ให้นักเรียนนั่งลง ข้าราชการชั้นผู้น้อยโค้งคำนับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ แสดงถึงการให้เกียรติ การเคารพนับถือ ลูกไหว้พ่อแม่ แสดงถึงความรักเคารพ

2.6) วัตถุภาษา (Objectics) คือ ภาษาที่เกิดจากการเลือกใช้วัตถุมาแสดง ความหมาย ตัวอย่างเช่น การประดับธงสัญลักษณ์ประจำพระองค์ของพระมหากษัตริย์ตามสถานที่ต่าง ๆ แสดงถึงการเคารพ การใช้สัญญาณไฟ เป็นต้นว่า ไฟแดง เพื่อให้รถหยุด ไฟเขียว เพื่อแสดงว่า รถสามารถวิ่งผ่านถนนได้ การแต่งตัวชุดไทยในวันแต่งงาน เพื่อแสดงการยอมรับวัฒนธรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต หรือบุคคลนั้นเป็นคนไทย

2.7) ปริภาษา (Vocalie) คือ ภาษาที่สื่อความผ่านน้ำเสียงเพื่อประกอบถ้อยคำ ตัวอย่างเช่น ครูใช้เสียงดังและดู เมื่อบอกให้นักเรียนเงียบเสียง แสดงถึงความจริงจังในคำสั่ง แม่ใช้น้ำเสียงอ่อนโยนเมื่อบอกให้ลูกทานข้าว แสดงถึงความรัก ความเอื้ออาทร

รูปแบบภาษาทั้ง 2 ประเภท ไม่ได้แยกกันในการใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ทั้งสองถูกใช้ร่วมกันดังปรากฏในความสัมพันธ์ระหว่างวัจนภาษาและอวัจนภาษา ดังต่อไปนี้

1) วัจนภาษาสามารถมีความหมายเดียวกับอวัจนภาษาได้ เช่น เพื่อนชวนไปรับประทานอาหาร แต่เราต้องการปฏิเสธ เราจึงตอบว่า ไม่สะดวกค่ะ พร้อมส่ายหน้า ซึ่งอาการส่ายหน้า สังคมไทยให้ความหมายว่าเป็นการปฏิเสธ

2) วัจนภาษาและอวัจนภาษาสามารถใช้แทนกันได้ ลักษณะนี้เป็นสิ่งสืบเนื่องจากการมีความหมายเดียวกัน เพราะฉะนั้น เราจึงสามารถใช้วัจนภาษาแทนอวัจนภาษา เช่น เราใช้การไหว้แทนการพูดคำว่าสวัสดี ในการทักทาย หรือใช้ การสวมกอด แทนการพูดให้กำลังใจเมื่อได้รับฟังเรื่องราวของเพื่อน

3) อวัจนภาษาใช้ส่งเสริมวัจนภาษาให้มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น เมื่อเราต้องการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เราใช้การพูดว่า ขอความกรุณาช่วยเหลือฉัน/กระผมได้ไหมคะ พร้อมกับส่งสายตาขอความเห็นใจด้วยแววตาที่ทำให้ผู้ที่เราสนทนาด้วยเกิดความสงสาร หรือ การร้องไห้ออกมาเพื่อแสดงความรู้สึกจนทราบว่า เราต้องการความช่วยเหลือจริงๆ

4) ใช้วัจนภาษาขัดแย้งกับอวัจนภาษาเพื่อสื่อความหมายโดยนัยให้ทราบว่าได้ไม่ได้หมายความว่าตามคำพูด ตัวอย่างเช่น เมื่อมีผู้กล่าวคำชื่นชมเรา แต่แววตากลับแสดงการเยาะหยัน ขัดแย้งกับคำพูด ย่อมหมายความว่า ผู้พูดไม่ได้ต้องการชมเราจริงๆ

สรุปได้ว่า วัจนภาษาและอวัจนภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสื่อความหมายตามความต้องการของตนเพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านหรือคู่สนทนาเข้าใจความหมายได้ดียิ่งขึ้น โดยวัจนภาษาและอวัจนภาษานั้นสามารถใช้แทนกัน ส่งเสริมกัน หรืออาจใช้ขัดแย้งกันก็ได้ ทั้งนี้ผู้ที่เข้าใจความหมายที่สื่อสารไปนั้นจะเข้าใจได้เมื่อเข้าใจวัฒนธรรมการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษา

รูปแบบที่ 2 การแบ่งภาษาตามชาติพันธุ์ ซึ่งสะท้อนผ่านการแบ่งตระกูลภาษาในประเทศไทย

คำว่า ชาติพันธุ์ (Ethnicity) หมายถึง กลุ่มคนที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา ศาสนา ความเชื่อ การแต่งกายและสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน กล่าวคือ มีอัตลักษณ์เดียวกัน³ ซึ่งประเทศไทยมีกลุ่มคนมากกว่า 70 ชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในประเทศนี้ โดยสามารถแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ตามตระกูลภาษาได้ 5 ตระกูล⁴ ดังต่อไปนี้

1. ภาษาตระกูลไท (Tai Language Family) มีจำนวน 24 กลุ่มภาษาหลัก ได้แก่ กะเลิง โข่ง/ไทดำ คำเมือง-ยวน ญ้อ ไทขิ่น ไทกลาง ไทยโคราช ไทยตากใบ ไทยเลย ไทลื้อ ไทหย่า ไทใหญ่ ปักขี้ใต้ ผู้ไท พวน ยอง โย้ย ลาวครั่ง ลาวเงี้ยว ลาวดำ ลาวเวียง ลาวหล่ม ลาวอีสาน แสก

2. ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Language Family) มีจำนวน 23 กลุ่มภาษา ได้แก่ กะซอง กูย-กวย(ส่วย) ขมุ เขมรถิ่นไทย ซอง ชะโอจ(ซอญ) ซาไก(เกนซิว) ชัมเร โซ โซ(ทะวี่ง) ญ้อกูร(ชาวบน) ญอ บรู/ฆ่า ปลั่ง(สามเฒ่า, ลัวะ) ปะหล่อง(ตาละอั้ง) มอญ มัล-ปรัย(ลัวะ/ถิ่น) มลาปรี(ตองเหลือง) ละเมิด(ลัวะ) ละเวือะ(ละว้า/ลัวะ) ว้า(ลัวะ) เวียดนาม(ญวน/แวก)

3. ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan Language Family) ประกอบด้วยกลุ่มภาษาจีนและกลุ่มภาษาทิเบต-พม่า รวมมีจำนวน 21 กลุ่มภาษาหลัก ดังต่อไปนี้

3.2 กลุ่มภาษาจีน ได้แก่ กวางตุ้ง แค/ฮักกะ แตจิ๋ว แมนดาริน/จีนกลาง ไหหล่า ฮกเกี้ยน ฮ่อ

³ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, ความหมายของชาติพันธุ์, ม.ป.ป., สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์ <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=23&chap=5&page=t23-5-infodetail01.html>, ย่อหน้าที่ 5-6

⁴ สุวิไล เปรมศรีรัตน์, สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 2549, 25(2), 5 – 17, หน้า 8-10

3.2 กลุ่มทิเบต-พม่า ได้แก่ กะยา กะยอ จิงโป/คะฉิ่น บเว บิซู ปะกายอ ปะต่อง โปว พม่า ละหู่/มูเซอร์ ละว้า (ก่อง) ลิซู/ลีซอ อะซำ/อีก้อ อิมปี

4. ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน หรือ มาลาโยโพลีเนเซียน (Austronesian or Malao-Polynesian Language Family) มีจำนวนกลุ่ม 3 ภาษาหลัก ได้แก่ มลายูถิ่น/นาญ มอเกิน/มอเกลิน อูรักละโวย

5. ภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน หรือ แม้ว-เย้า (Hmong-Mien or Miao-Yao Language Family) มีจำนวน 2 กลุ่มภาษาหลัก ได้แก่ ม้ง/แม้ว (ม้งดำ, ม้งขาว) เมี่ยน/เย้า

ในจำนวนภาษา 5 ตระกูลนี้ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2549)⁵ ระบุว่า ตระกูลไท เป็นภาษาที่คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยพูด คิดเป็นร้อยละ 92 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ส่วนตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติกซึ่งเป็นภาษากลุ่มชนดั้งเดิมในเอเชียอาคเนย์ (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) มีการกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ มีผู้พูดจำนวนร้อยละ 4.3 ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต เป็นภาษาที่ชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยใช้พูดกัน โดยส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองหรือตลาด ยกเว้น จีนฮ่อที่จะตั้งรกรากอยู่แถบภูเขาทางภาคเหนือ ภาษาตระกูลนี้มีผู้พูดคิดเป็นร้อยละ 3.1 ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียนหรือมาลาโยโพลีเนเซียน พบมากในภาคใต้ของประเทศไทย มีผู้พูดคิดเป็นร้อยละ 0.3 สำหรับภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน (หรือแม้ว-เย้า) พบมากทางตอนเหนือของประเทศไทย มีผู้พูดคิดเป็นร้อยละ 0.3

จากตระกูลภาษาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยมีความหลากหลายทางภาษา เนื่องด้วยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายอาศัยกระจายอยู่ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม เมื่อจัดความสัมพันธ์ทางภาษากับความสัมพันธ์เชิงสังคม กล่าวคือ จัดตามบทบาทหน้าที่ที่มีต่อประเทศ สามารถจัดกลุ่มภาษาดังกล่าว เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นตามภูมิภาค (ภาษาคำเมือง ลาวอีสาน ปักษ์ใต้ ไทยกลาง) และภาษาชุมชนท้องถิ่นหรือภาษาพื้นบ้าน⁶

รูปแบบที่ 3 แบ่งตามความสัมพันธ์กับหน้าที่ของภาษาในสังคม ซึ่งสะท้อนผ่านภาษาย่อยของภาษาไทย

กัลยา ดิงศภักย์ได้แบ่งประเภทย่อยของภาษาไทยไว้ 4 ประเภท ได้แก่ ภาษามาตรฐาน ภาษาถิ่น ภาษาสังคม และภาษาหน้าที่ ซึ่งแต่ละภาษาย่อยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ภาษามาตรฐาน คือ ภาษาที่ได้รับการยอมรับให้ใช้เป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร จึงใช้ในภาษาราชการ การเรียนการสอนในสถาบันศึกษาและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ โดยคุณสมบัติของภาษามาตรฐาน⁸ มีดังต่อไปนี้

⁵ อ้างอิงแล้ว, สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 2549, 25(2), หน้า 9 – 10.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11

⁷ ศูนย์สนเทศเสียงไทย, ภาษาย่อยของภาษาไทย, ม.ป.ป., สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์ <https://thaiarc.tu.ac.th/folktales/reference/thaivar.htm>, ย่อหน้าที่ 1-4

⁸ อ้างอิงแล้ว, ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, ม.ป.ป., สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์ <http://www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter2-1.html>, ย่อหน้าที่ 1-6

1.1 ได้รับการคัดเลือกจากผู้มีอำนาจการเมืองการปกครองให้เป็นภาษามาตรฐาน
1.2 มีการทำพจนานุกรมและหลักทางภาษาอย่างเป็นทางการและได้รับการใช้อย่างแพร่หลาย

1.3 ใช้เป็นภาษากลางทุกวงการ ทุกอาชีพ โดยผู้ใช้ภาษามีความเข้าใจตรงกันแม้จะมาจากภูมิหลังที่หลากหลาย

1.4 มีการปรับปรุง เพิ่มเติมภาษา โดยอาจบัญญัติคำขึ้นใหม่เพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

1.5 ได้รับการยอมรับจากคนท้องถิ่นในประเทศเดียวกันว่าเป็นภาษาประจำชาติ เป็นเอกลักษณ์ของชาติ

2. ภาษาถิ่น คือ ภาษาที่ท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทยใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกัน โดยแบ่งเป็น 4 ภาษาย่อยตามลักษณะภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน⁹

2.1 ภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในประเทศไทยตอนกลางซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยและจังหวัดทางภาคกลางของประเทศ เช่น นครปฐม ปทุมธานี เป็นต้น

2.2 ภาษาไทยถิ่นใต้ ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย เช่น สงขลา ภูเก็ต ตรัง เป็นต้น

2.3 ภาษาไทยถิ่นเหนือ ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น เชียงใหม่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน เป็นต้น

2.4 ภาษาไทยถิ่นอีสาน ได้แก่ ภาษาที่ใช้พูดกันบริเวณทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น อุบลราชธานี ขอนแก่น ร้อยเอ็ด เป็นต้น

การแบ่งภาษาตามท้องถิ่นต่างๆ นี้เป็นการแบ่งอย่างกว้างๆ เพราะในแต่ละท้องถิ่นยังมีภาษาย่อยอีกเป็นจำนวนมาก โดยจะมีสำเนียง คำศัพท์แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดชุมพร เรียกผลฝรั่งว่า ยามู ในขณะที่จังหวัดอื่นเรียก ฝรั่ง จังหวัดตรัง เรียก สับปะรด ว่า ยานัด เป็นต้น

สำหรับสาเหตุการเกิดภาษาถิ่นนั้น สามารถสรุปได้ 3 ประการ¹⁰ คือ

1. ภูมิศาสตร์อยู่คนละท้องถิ่น โดยแต่ละท้องถิ่นได้ขาดการไปมาหาสู่กันเป็นเวลานานทำให้พัฒนาขึ้นเป็นภาษาประจำถิ่นของตนเอง

2. กาลเวลาผ่านไปนานเมื่อมีการเปลี่ยนสมัย ภาษาได้เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยนั้นด้วย เช่น ภาษาไทยมาตรฐานในยุคปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีทันสมัยเป็นบริบทในการใช้ภาษา จึงได้รับเอาคำว่า คอมพิวเตอร์ มาใช้ โดยเป็นคำทับศัพท์จากคำว่า computer ในภาษาอังกฤษ หรือคำว่า เทคโนโลยี เป็นคำทับศัพท์มาจาก technology

3. อิทธิพลของภาษาอื่นที่อยู่ใกล้เคียง เช่น จังหวัดทางภาคใต้มีการสัญจรค้าขายกับประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย แล้วได้รับเอาคำภาษามลายู และภาษาชวามาใช้ด้วย เมื่อกาลเวลาผ่านไป คำเหล่านั้น

⁹ วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, ภาษาไทยถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556),

ได้กลายเป็นคำภาษาถิ่น เช่น คำว่า มง หมายถึง ข้าวโพด บูด เป็นอาหารชนิดหนึ่งที่ได้จากการหมักปลากับเกลือจนเป็นน้ำ เป็นต้น

4. ภาษาสังคม คือ ภาษาที่แบ่งกลุ่มตามเพศหรือวัยของคนในสังคม เช่น ภาษาผู้หญิง ภาษาวัยรุ่น ภาษาคนชรา ภาษาของเพศทางเลือก เป็นต้น ตัวอย่างภาษาเช่น ภาษาผู้หญิงจะมีการออกเสียง การเลือกใช้คำ การคำอูทานแตกต่างจากผู้ชาย ใช้น้ำเสียงสูง และขึ้นๆ ลงๆ มากกว่าผู้ชาย นอกจากนั้นแล้ว ยังมักพูดไม่จบประโยคหรือมีคำถามห้อยท้าย ใช้คำคุณศัพท์ หรือคำวิเศษณ์ที่ไม่มีความหมาย เช่น มาก ๆ อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ภาษาของเพศทางเลือก โดยบางกลุ่มจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาผู้หญิง แต่มีความแตกต่างเล็กน้อย เช่น มีคำศัพท์เฉพาะกลุ่ม เป็นต้นว่า เรียก ผู้ชายว่า ผู้ เรียกคนที่ได้รับการคัดเลือกหรือเด่นด้านใดด้านหนึ่งว่า มงลง

5. ภาษาหน้าที่ คือ ภาษาที่กลุ่มคนใช้ติดต่อกันในกลุ่มที่มีหน้าที่เดียวกัน หรือเป็นภาษาเฉพาะกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มภาษามีหน้าที่ต่างกัน เช่น ภาษากฎหมาย ภาษาแพทย์ ภาษาของพระ ภาษาของราชวงศ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ศัพท์ทางการแพทย์ต่างๆ เช่น AE คือ การกำเริบฉับพลัน AGE ลำไส้อักเสบฉับพลัน CA โรคมะเร็ง หรือ คำที่ใช้กับพระสงฆ์ เช่น จำวัด คือ นอน ฉันทิตาหาร คือ รับประทานอาหาร นมัสการ คือ สวัสดี เป็นต้น

รูปแบบที่ 4 แบ่งตามความสัมพันธ์กับชนชั้นซึ่งสะท้อนผ่านภาษากับระดับชั้นในสังคม

ระดับชั้นในสังคมเป็นผลจากการที่สังคมนั้นๆ เกิดชนชั้น โดยชนชั้นทางสังคม (Social Class) หมายถึง “กลุ่มบุคคลซึ่งสมาชิกแตกต่างจากกลุ่มอื่นด้วยลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ในประเทศตะวันตก และในสังคมอุตสาหกรรมปัจจุบัน การจัดชั้นทางสังคมของบุคคลทั่วไปจะพิจารณาจากอาชีพ รายได้ และการศึกษาเป็นหลัก”¹¹ สำหรับสังคมไทย ชนชั้นเกิดขึ้นด้วยเกณฑ์ด้านอาชีพ รายได้ การศึกษา อำนาจและเกียรติภูมิ และชาติกำเนิดหรือตระกูล ซึ่งบุคคลสามารถเลื่อนระดับชั้นทางสังคมของตนได้ เช่น จากผู้มีรายได้น้อย เมื่อเปลี่ยนอาชีพที่มีเงินเดือนหรือรายรับมากขึ้น จึงขยับเป็นผู้มีรายได้สูง จากผู้มีการศึกษาน้อย เมื่อได้รับโอกาสให้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นจนถึงระดับมหาวิทยาลัย บุคคลผู้นั้นจะกลายเป็นผู้มีการศึกษาสูง บุคคลสามัญชนหากได้แต่งงานกับพระบรมวงศานุวงศ์ จะได้รับพระราชทานยศให้เป็นพระญาติในพระบรมวงศานุวงศ์ได้

ประกาศรี สืออำไพ¹² ได้แบ่งระดับภาษาตามฐานะบุคคล ดังต่อไปนี้

1. ศัพท์สำหรับพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์มีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนาซึ่งคนไทยกราบไหว้บูชามีฐานะสูงสุดในสังคมไทย
2. คำราชาศัพท์ ใช้สำหรับสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะคนไทยให้ความจงรักภักดีและเคารพนับถืออย่างนอบน้อม

¹¹ ดิฐุ ศรีนราวัฒน์, ภาษาและภาษาศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), หน้า 203

¹² ชนกพร อังศุวิริย, ภาษากับสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2559), หน้า 62

3. คำสุภาพอย่างสูง ใช้กับญาติผู้ใหญ่ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ เพราะคนไทยให้ความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส โดยเฉพาะบิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณในฐานะผู้ให้กำเนิด ครูบาอาจารย์มีพระคุณในฐานะผู้ให้ความรู้

4. คำสุภาพอย่างเป็นทางการ ใช้กับผู้ที่ยอมรับนับถือโดยเฉพาะ เช่น ผู้บังคับบัญชา ผู้อาวุโสสูงกว่าผู้มีพระคุณ ผู้มีคุณธรรม เป็นต้น ทั้งนี้เพราะสังคมไทยให้คุณค่าแก่ผู้อาวุโส ผู้มีประสบการณ์มากกว่า มีค่านิยมเรื่องการตอบแทนบุญคุณ และยกย่องผู้มีคุณธรรม

5. คำสุภาพอย่างกึ่งทางการและอย่างเป็นกันเองตามระดับความสนิทสนม ใช้กับผู้ที่มีฐานะเท่าเทียมกัน เช่น เพื่อน คนรู้จัก ผู้มีวัยวุฒิที่สนิทกัน คุณวุฒิระดับเดียวกัน เพราะสังคมไทยเป็นระบบเครือญาติ จึงถือว่าเป็นกันเอง

6. คำสุภาพ ใช้กับผู้มีอาวุโสน้อยกว่า เช่น น้อง หลาน คนรู้จัก ผู้มีคุณวุฒิ วัยวุฒิน้อยกว่า เพราะด้วยระบบเครือญาติจึงพูดด้วยความเมตตาปราณี

การแบ่งระดับภาษาที่กล่าวในข้างต้นแล้ว ยังมีภาษาอีกระดับหนึ่งที่ผู้มีความสนิทสนมกันหรือมีเรื่องขัดใจกันแล้วสะท้อนอารมณ์ผ่านการใช้ภาษา ภาษาชนิดนี้เรียกว่า ภาษาระดับต่ำ เช่น แก ข้า กู มึง ต่อหล หรืออาจเป็นคำแสลงใช้เฉพาะกลุ่ม เช่น โก กี้ก ซ่าส์¹³

นอกจากนั้นแล้ว เรายังสามารถแบ่งระดับของภาษาตามกาลเทศะ¹⁴ ได้อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า เวลา และ สถานที่เป็นตัวกำหนดระดับของภาษาที่ใช้ โดยแบ่งระดับของภาษาได้ดังนี้

1. ภาษาแบบเป็นทางการ ใช้ในงานพิธีการและโอกาสสำคัญที่เป็นทางการ เช่น ภาษาที่ใช้ในงานราชพิธีต่างๆ การกล่าวคำปราศรัย การให้โอวาท เป็นต้น โดยภาษาแบบทางการยังสามารถแบ่งย่อยเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1.1 ภาษาระดับพิธีการ มีลักษณะเป็นภาษาที่มีรูปประโยคสมบูรณ์ เป็นประโยคความซ้อนที่มีคำขยายค่อนข้างมาก คำศัพท์ที่ใช้เป็นภาษามาตรฐานแบบเป็นทางการ คำศัพท์มีความประณีตไพเราะ ตัวอย่างโอกาสในการใช้ภาษา เช่น งานพระราชพิธี คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ เป็นต้น

1.2 ภาษาระดับมาตรฐาน เป็นภาษาที่ถูกหลักไวยากรณ์และสมบูรณ์แบบ แต่คำไม่ประณีตไพเราะมากเท่าภาษาระดับพิธีการ อย่างไรก็ตาม ภาษายังคงมีความสละสลวย ชัดเจน สุภาพ ตัวอย่างโอกาสในการใช้ภาษา เช่น คำปราศรัย คำประกาศเกียรติคุณ บทความวิชาการต่างๆ หนังสือราชการ เป็นต้น

2. ภาษาแบบไม่เป็นทางการ ภาษาประเภทนี้ คือ ภาษาที่ใช้สื่อสารตามปกติในชีวิตประจำวัน โดยแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

2.1 ภาษาระดับกึ่งทางการ เป็นภาษาพูด ภาษาเขียนในชีวิตประจำวัน ลักษณะภาษามีความสุภาพ แต่ไม่เคร่งครัดหลักไวยากรณ์เหมือนภาษาแบบเป็นทางการ ใช้รูปประโยคง่าย สามารถมีภาษาสนทนาได้ ตัวอย่างโอกาสการใช้ภาษา เช่น สารคดีท่องเที่ยว การเขียนบทแสดงความคิดเห็น การเขียนเรื่องเล่าต่างๆ เป็นต้น

¹³ อ้างอิงแล้ว, **วัฒนธรรมการใช้ภาษา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549), หน้า 57

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86-61

2.2 ภาษาระดับสนทนา เป็นภาษาที่ใช้สนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน ผู้ใช้ภาษา มีความคุ้นเคยกันหรือต้องการสื่อสารถึงความสนิทสนม รูปแบบภาษาจะเป็นประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีการใช้ คำตัด คำย่อ คำแสดง แต่ไม่ใช่คำหยาบ โอกาสในการใช้ภาษา เช่น งานเขียนประเภทบทละคร นวนิยาย เรื่องสั้น การรายงานข่าว เป็นต้น

2.3 ภาษาระดับกันเองหรือภาษาปาก เป็นภาษาที่คู่สนทนาที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน มาก ๆ มักพูดกันในสถานที่เป็นส่วนตัวหรือเมื่อต้องการความสนุกสนาน บางครั้งใช้เพื่อดำหรือทะเลาะกัน ภาษาระดับนี้จึงมีคำตัด คำหยาบ คำแสดง เป็นจำนวนมาก โอกาสในการใช้ภาษา เช่น การพูดกัน ระหว่างเพื่อน การทะเลาะกันระหว่างคู่รัก นวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร และปัจจุบันพบว่า มีการใช้ในเชิงเสียดสีในภาษาสื่อมวลชน

3. บทสรุป

ภาษาที่มีความสัมพันธ์กับสังคม จึงทำให้เราสามารถแบ่งภาษาได้หลายแบบตามวัตถุประสงค์การใช้ เรียกว่า การแปรของภาษา ในบทความนี้ได้แบ่งภาษาเป็นวัจนภาษา คือ ภาษาพูดและภาษาเขียน อวัจนภาษา คือ ภาษาท่าทาง ภาษาที่แสดงออกผ่านสัญญาณต่าง ๆ นอกจากนั้นแล้ว เมื่อภาษาสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ เราสามารถจำแนกภาษาเป็นตระกูลภาษาต่าง ๆ ในประเทศไทยพบว่า มีจำนวน 5 ตระกูล โดยตระกูลไทเป็น ภาษาที่คนไทยส่วนใหญ่ในประเทศใช้ติดต่อสื่อสาร นอกจากนั้นเมื่อภาษาสัมพันธ์กับระดับชั้นทางสังคม การใช้ภาษาจะแปรไปตามฐานะของผู้ฟังหรือผู้พูดและกาลเทศะซึ่งเป็นผลมาจากการหล่อหลอมทางวัฒนธรรม ของสังคมไทยส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางภาษาซึ่งสร้างประโยชน์แก่ผู้พูดและผู้ฟังด้านความองอาจทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการผสมผสานและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมย่อยในสังคม กลายเป็นความหลากหลายทางอัตลักษณ์อันส่งผลให้สังคมไทยมีลักษณะเปิดกว้าง ไม่จำกัดความหลากหลายซึ่งเป็น ธรรมชาติของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่มีชีวิต โดยวัฒนธรรมใดที่ยังมีชีวิตกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมนั้นจะยังคง มีความยั่งยืนแห่งตัวตนของสังคมนั้น ๆ

4. เอกสารอ้างอิง

ชนกพร อังศุวิริย. ภาษากับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2559

ดิฐุ ศรีนราวัฒน์. ภาษาและภาษาศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559

ธนาพันธ์ ตรงดี และคณะ. วัฒนธรรมการใช้ภาษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม, 2549

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. ภาษาไทยถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,

2556

ศูนย์สนเทศเสียงไทย. ภาษาย่อยของภาษาไทย. ม.ป.ป.. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563. จากเว็บไซต์

<https://thaiarc.tu.ac.th/folktales/reference/thaivar.htm>, ย่อหน้าที่ 1-4

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563)

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. ความหมายของชาติพันธุ์. ม.ป.ป.. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563.

จากเว็บไซต์ <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=23&chap=5&page=t23-5-infodetail01.html>, ย่อหน้าที่ 5-6

สุปรีย์ สุวรรณบุญ. ภาษามาตรฐาน. ม.ป.ป.. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563. จากเว็บไซต์

<http://www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter4-8.html>, หน้า 1

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์. วารสารภาษา
และวัฒนธรรม. 2549. 25(2). หน้า 5 – 17

โรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ประเทศไทยและประเทศลาว

SPECIALIZED SCHOOLS OF SCIENCE: A CASE STUDY IN THAILAND AND LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์ และคณะ*

Siwapat Bamrungsetthapong and Others

Received:

Revised:

Accepted:

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงทัศนะการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยกับประเทศลาว โดยศึกษาเชิงพรรณนาจากเอกสาร บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และนำมาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว พบว่า มีประเด็นที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันในหลายประเด็นที่น่าสนใจ คือ สถานะของโรงเรียน ระดับชั้นที่เปิดสอน การรับเข้าศึกษาต่อ จุดเน้น วิชาที่เน้น และวันและเวลาเรียน แต่จุดแตกต่างที่เห็นได้ชัด คือ เรื่องของคณาจารย์ของครูผู้สอน และห้องปฏิบัติการทดลองทางวิทยาศาสตร์

คำสำคัญ : โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่า, โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์, โรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์

ABSTRACT

This article aims to show the comparison educational management of specialized science schools in Thailand and The Lao People's Democratic Republic. Descriptive study from documents academic article, research article as main resources. The study was done by analyzing the content related to science-specific schools and compared between Thailand and the Lao People's Democratic Republic. It was found that there were similar and different issues in many areas of interest, namely: the status of the school levels offered admission, focus on focused subjects, and

* ครูโรงเรียนหอวัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 และนักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

รพินท์ภิญญา เกียรติช้างน้อย นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ประทีป ไชยเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 และนักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

วรภรณ์ ไทมา หลัหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

study days and times but the obvious difference is the subject of the teacher qualifications and scientific laboratory. The prominent differences are academic qualification of teachers and science laboratory facilities.

Keywords: Gifted and Ethnic School, Mahidol Wittayanusorn School,
Specialized Schools of Science

1. บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจแบบใหม่ไปสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งต้องเติมเต็มด้วยวิทยาการความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา อีกทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยังให้ความสำคัญต่อการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และการพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีการกำหนดยุทธศาสตร์ให้ประเทศไทยเป็นแหล่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และมีนวัตกรรมสูงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น การที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และกำลังแรงงานของประเทศ จึงจำเป็นต้องนำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มขีดความสามารถของกำลังคน เพื่อให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งประเทศไทยและประเทศลาว เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน ทำให้มีการแข่งขันสูง ทั้งในทักษะฝีมือแรงงาน การค้าขาย การพัฒนาเทคโนโลยี ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ในปัจจุบันประเทศไทยและประเทศลาว มีการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ โรงเรียนวิทยาศาสตร์ภูมิภาค วิทยาลัยอาชีวศึกษา เทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ และโรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่าเตรียมมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว อีกทั้งโรงเรียนทั่วไป ในประเทศไทยยังมีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบห้องเรียนพิเศษที่จุดเน้นที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรห้องเรียนพิเศษ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจ ศึกษาเปรียบเทียบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยกับประชาชนลาว เพื่อนำเสนอผลการเปรียบเทียบเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ หรือห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์

2. โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่าเตรียมมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว

โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่า เตรียมมหาวิทยาลัย (The School for Gifted and Ethnic Students Laos) ตั้งอยู่ ณ นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2549 สังกัดสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว โดย

ได้รับการสนับสนุนในการจัดตั้งจากรัฐบาลสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม¹ และในปัจจุบันโรงเรียนพรสวรรค์ ฯ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล โดยมีฐานะอยู่ในกำกับของมหาวิทยาลัยแห่งชาติประเทศลาว (มหาวิทยาลัยดงโคก) รวมทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากประเทศเวียดนาม และญี่ปุ่น ตลอดจนองค์กรธุรกิจ เอกชนและมูลนิธิต่าง ๆ โดยได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านการเรียน ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและมีหอพักรองรับ มีนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ในระดับชั้น ม.1-ม.4 ชั้นละ 2 ห้องเรียน คือ ห้องเรียนวิทยาศาสตร์ 1 ห้องเรียน และห้องเรียนด้านสังคม 1 ห้องเรียน (ห้องเรียนละ 24 คน) และในระดับชั้น ม.5-7 ชั้นละ 4 ห้องเรียน เป็นห้องเรียนวิทยาศาสตร์ 2 ห้องเรียน และห้องเรียนด้านสังคม 2 ห้องเรียน และครูผู้สอนจะเป็น ครูที่มีคุณวุฒิในระดับปริญญาตรีขึ้นไป²

โรงเรียนพรสวรรค์ ฯ มีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้น ม.1-ม.7 โดยแบ่งเป็น มัธยมศึกษาภาคต้น หรือมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 ปี (ม.1-ม.4) และมัธยมศึกษาปลายหรือมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 3 ปี (ม.5-ม.7) โดยนักเรียนจะแบ่งออกเป็น เด็กผู้มีความสามารถพิเศษ หรือ Gifted Child โดยวิธีการสอบคัดเลือกมาจากทั่วประเทศ และเด็กจากชนเผ่าต่าง ๆ ใน ประเทศลาว คัดเลือกโดยใช้วิธีการให้โควตา

ในการจัดการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นการสอนเพื่อเตรียมเข้ามหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว (National University of Laos) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำ (เพียงแห่งเดียว) ของประเทศลาว วิชาที่สอนตามหลักสูตร จะเน้นวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และภาษาลาว เนื้อหาที่สอนมีความยาก ลุ่มลึกและเกิน หลักสูตรปกติ หรือเรียนสูงกว่านักเรียนโรงเรียนอื่นๆ ที่เรียนหลักสูตรปกติ 30 เปอร์เซ็นต์ บรรดามิตรประเทศ ต่าง ๆ ใน ASEAN เช่น เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย ต่างให้การสนับสนุนโรงเรียนสำหรับนักเรียน พรสวรรค์ของลาวแห่งนี้³

โรงเรียนในประเทศลาวจะปิดภาคเรียนในช่วงเดือน 6-8 (หยุดฤดูการหนาว) และเปิดเรียนวันที่ 1 กันยายน ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนในจันทร์-ศุกร์ เรียนวันละ 7 คาบเรียน (เรียนภาคเช้า 4 คาบเรียน และ ภาคบ่าย 2 คาบเรียน) คาบละ 45 นาที นักเรียนจะเข้าแถวหน้าเสาธงเฉพาะวันจันทร์เท่านั้น เป็นโรงเรียนที่ บังคับให้นักเรียนทุกคนอยู่หอพักของโรงเรียน ไม่มีปัญหาเรื่องโดดเรียน หนีเรียน ขี้สวาท ยาเสพติด เกเร และ ดุด่าเกมส์²

โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติการ เช่น ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์, ห้องปฏิบัติการภาษา, ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ในด้านของบุคลากรนั้นโดยส่วนมากบุคลากรจะจบการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี จำนวน 30 คน ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน และบัณฑิตจำนวน 1 คน⁴

ในการสร้างความเป็นเลิศ หรือเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ซึ่งถือว่าเกียรติภูมิของโรงเรียน เป็นการ สร้างชื่อเสียงของประเทศ และถือว่าเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพที่สำคัญของการจัดการศึกษานั้น

¹ สุนทร โคตรบรรเทา, การศึกษาเปรียบเทียบในภูมิภาคอาเซียน: ลาวและสิงคโปร์, วารสารวิชาการแพรวา ภาพสีนรุ, 2558, ปีที่ 2, ฉบับที่ 2: 163 – 180.

² ปรีดา ลำมะนา, เอกสารการนิเทศภายใน โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย, 2556, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562

³ คำหรง สีบุญเรือง, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2562, ตำแหน่ง หัวหน้างานวิชาการ โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่า เตรียมมหาวิทยาลัย

⁴ คำหรง สีบุญเรือง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2562, ตำแหน่งหัวหน้างานวิชาการ โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่า เตรียมมหาวิทยาลัย. .

3. โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์

โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ (Mahidol Wittayanusorn School) ตั้งอยู่บริเวณมหาวิทยาลัยมหิดล จังหวัดนครปฐม เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรุ่นแรกในปีการศึกษา 2534 ภายใต้ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดล และกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในขณะนั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มีความสนใจและความถนัดทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์โอกาสเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสิ่งที่ตนเองถนัดและสนใจได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น⁵

ต่อมา เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พุทธศักราช 2543 ได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกา ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117, ตอนที่ 79 ก จัดตั้งโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ขึ้นเป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์แห่งแรกของประเทศไทย เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีสถานภาพเป็นองค์กรมหาชน ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้โรงเรียนสามารถดำเนินการบริหารจัดการให้เยาวชนที่มีความสามารถพิเศษได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โรงเรียนมีอิสระในการดำเนินงาน รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรและสื่อที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษาปกติโดยทั่วไป (หมวด 1 การจัดตั้งวัตถุประสงค์ และอำนาจหน้าที่) ในส่วนของงบประมาณรัฐบาลมีทุนประเดิมให้ และยังมีเงินอุดหนุนทั่วไปที่รัฐบาลจัดสรรให้ตามความเหมาะสมเป็นรายปี และเงินอุดหนุนจากภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นรวมทั้งจากต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศและเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้ (มาตรา 10)

โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์⁶ มีการจัดการเรียนการสอนเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) จำนวนระดับชั้นละ 240 คน โดยใช้วิธีการสอนหลายขั้นตอนด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย ยึดหลักความโปร่งใส ยุติธรรม และเที่ยงตรงตามหลักวิชาการ ในการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่ความเป็นนักวิจัย นักประดิษฐ์คิดค้นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีความสามารถระดับสูงเยี่ยมเทียบเคียง กับนักวิจัยชั้นนำของนานาชาติ (World Class) และมีจิตวิญญาณมุ่งมั่นพัฒนาประเทศชาติ มีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมโลกและธรรมชาติ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้กับประเทศชาติและสังคมไทยในอนาคต ช่วยพัฒนาประเทศชาติให้สามารถดำรงอยู่และแข่งขันได้ในประชาคมโลก เป็นสังคมผู้ผลิตที่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น สร้างสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมแห่งคุณภาพและแข่งขันได้ และสังคมที่ยั่งยืนพอเพียง มีความสมานฉันท์เอื้ออาทรต่อกัน โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนในหลักสูตรเฉพาะของโรงเรียน แต่มีความครอบคลุมหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาที่กำหนดไว้ อีกทั้งยังจัดให้มีการสอนเนื้อหาทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ตามกรอบของ International

⁵ โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์, *อุดมการณ์และเป้าหมายในการพัฒนานักเรียน*, 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://academic.mwit.ac.th/l2400.php>

⁶ โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์, *รายงานประจำปี 2559*, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2562, จากเว็บไซต์ https://www.mwit.ac.th/mwitDoc/annual_scan/Annual_2559.pdf

Science and Mathematical Olympiads ทั้งนี้ในหลักสูตร ฉบับปี พุทธศักราช 2560⁷ จุดเน้นการพัฒนาหลักสูตรฉบับนี้ คือการเพิ่มความเข้มข้นในการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับการบูรณาการความรู้ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม (Integration of Knowledge, Research and Innovation) ซึ่งประกอบด้วยรายวิชา การสืบเสาะและธรรมชาติทางวิทยาศาสตร์ รายวิชาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม รายวิชาการออกแบบ และพื้นฐานทางวิศวกรรม รายวิชาโครงงานวิทยาศาสตร์ รายวิชาสัมมนาทางวิทยาศาสตร์ รายวิชาบูรณาการความรู้ รายวิชาโลกศาสตร์และภูมิศาสตร์ และรายวิชามนุษย์และสิ่งแวดล้อม

โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ เรียนวันละ 9 คาบ (เรียนภาคเช้า 4 คาบเรียน และภาคบ่าย 4 คาบเรียน) คาบละ 50 นาที แต่จะมีครั้งวันบ่ายจะไม่มีการเรียนการสอนเนื่องจากนักเรียนบางส่วนจะต้องเรียนรักษาดินแดน (รด.) โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์เป็นโรงเรียนที่มีกฎระเบียบให้นักเรียนทุกคนอยู่หอพักของโรงเรียน

โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติการต่างๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ, ห้องฉายภาพเสมือนจริงดาราศาสตร์ 3 มิติ, ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์, ห้องปฏิบัติการภาษา, ห้องปฏิบัติการไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์, ห้องปฏิบัติการเขียนแบบ, ห้องปฏิบัติการช่างกลโรงงาน, ห้องปฏิบัติการเครื่องปั้นดินเผาและห้องปฏิบัติการศิลปกรรม เป็นต้น ในด้านของบุคลากรนั้นโดยส่วนมากบุคลากรจะจบการศึกษาในระดับปริญญาโทจำนวนประมาณ 56 คน ปริญญาเอกประมาณ 18 คน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน (ทั้งนี้กล่าวถึงแต่เฉพาะวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษเท่านั้น)

ตารางที่ 1: แสดงการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยและประเทศลาว

ประเด็น	โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่าเตรียมมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว	โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์
1. สถานะของโรงเรียน	เป็นโรงเรียนรัฐบาล ในกำกับของมหาวิทยาลัยแห่งชาติประเทศลาว	เป็นโรงเรียนของรัฐบาล มีฐานะเป็น องค์การมหาชน
2. ระดับชั้นที่เปิดสอน	จัดการเรียนการสอนชั้น ม.1 - ม.4 (มัธยมศึกษาตอนต้น) และ ม.5 - ม.7 (มัธยมศึกษาตอนปลาย)	จัดการเรียนการสอนชั้น ม.4 - ม.6
3. การคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ	1. เด็กผู้มีความสามารถพิเศษ (สอบคัดเลือก) 2. เด็กชนเผ่าต่าง ๆ (โควตา)	สอบคัดเลือก
4. จุดเน้น	มุ่งเน้นการสอนเพื่อเตรียมเข้ามหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว	สร้างนักเรียนให้เป็นนักวิจัยและนักประดิษฐ์คิดค้น ด้านวิทยาศาสตร์

⁷ โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์, หลักสูตรโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ พุทธศักราช 2560, 2560, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.mwit.ac.th/mwitDoc/curriculum/mwits-curriculum-60.pdf>

ประเด็น	โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่าเตรียมมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว	โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์
		และเทคโนโลยีที่มีความสามารถระดับสูงเยี่ยมเทียบเคียง กับนักวิจัยชั้นนำของนานาชาติ (World Class) และมีจิตวิญญาณมุ่งมั่นพัฒนาประเทศชาติ
5. หลักสูตรการสอน	มีความครอบคลุมหลักสูตรตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา	มีความครอบคลุมหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาที่กำหนดไว้
6. วิชาที่เน้น	วิชาที่สอนตามหลักสูตรจะเน้นวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และภาษาลาว เนื้อหาที่สอนมีความยาก ลุ่มลึกและเกินหลักสูตรปกติ หรือเรียนสูงกว่านักเรียนโรงเรียนอื่นๆ ที่เรียนหลักสูตรปกติ 30 เปอร์เซ็นต์	วิชาที่สอนตามหลักสูตรจะเน้นวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์เป็นหลัก และเพิ่มความเข้มข้นในรายวิชาที่เกี่ยวกับการบูรณาการความรู้ การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม (Integration of Knowledge, Research and Innovation) ซึ่งประกอบด้วย รายวิชาการสืบเสาะและธรรมชาติทางวิทยาศาสตร์ รายวิชาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม รายวิชาการออกแบบและพื้นฐานทางวิศวกรรม รายวิชาโครงงานวิทยาศาสตร์ รายวิชาสัมมนาทางวิทยาศาสตร์ รายวิชาการบูรณาการความรู้ รายวิชาโลกศาสตร์และภูมิศาสตร์ และรายวิชามนุษย์และสิ่งแวดล้อม
7. วันและเวลาเรียน	มีการเรียนวันจันทร์-ศุกร์ เรียนเฉลี่ยวันละ 7 คาบ คาบละ 45 นาที	มีการเรียนวันจันทร์-ศุกร์ เรียนเฉลี่ยวันละ 7 - 8 คาบ คาบละ 50 นาที

จะเห็นได้ว่าทั้งสองโรงเรียนนี้นั้นโดยภาพรวมจะไม่ค่อยมีอะไรแตกต่างกันมากนัก แต่จากการที่ได้สัมภาษณ์หัวหน้างานวิชาการ โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่าเตรียมมหาวิทยาลัย⁸ เพิ่มเติมนั้น พบว่าในเรื่องของความพร้อมด้านของห้องปฏิบัติการและเครื่องมือในทดลองจะยังมีน้อยไม่ และยังถือว่ามีความห้องเรียนที่เปิดสอนในแต่ละชั้นปีจำนวนน้อยกว่าโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์หลายเท่า และจากข้อมูลที่น่าสังเกตคือครูผู้สอนของโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ส่วนมากจะจบปริญญาโท แต่ในทางกลับกันทางโรงเรียนพรสวรรค์ฯ ส่วนมากจะมีคุณวุฒิปริญญาตรีและผู้เชี่ยวชาญ

4. บทสรุป

ในการเปรียบเทียบเปรียบเทียบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยกับประเทศลาว พบว่าทั้ง 2 ประเทศ มีการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นเฉพาะทางในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีการจัดตั้งโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ขึ้น ซึ่งในประเทศลาวพบว่ามีโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์เพียงโรงเรียนเดียว คือ โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่าเตรียมมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ในขณะที่ประเทศไทยมีโรงเรียนเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ที่หลากหลาย แต่โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์เป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์แห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันมีการจัดตั้งโรงเรียนวิทยาศาสตร์ภูมิภาค วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ ขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง จากการศึกษาประเด็นด้านสถานะของโรงเรียน ระดับชั้นที่เปิดสอน การรับเข้าศึกษาต่อ จุดเน้นวิชาที่เน้น และวันและเวลาเรียน มีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนมากแต่ประเด็นที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด คือ เรื่องของคุณวุฒิของครูผู้สอน และห้องปฏิบัติการทดลองทางวิทยาศาสตร์

5. เอกสารอ้างอิง

- ปรีดา ลำมะนา. เอกสารการนิเทศภายใน โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย. 2556. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562
- โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. รายงานประจำปี 2559. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2562. จากเว็บไซต์ https://www.mwit.ac.th/mwitDoc/annual_scan/Annual_2559.pdf
- โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. หลักสูตรโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ พุทธศักราช 2560. 2560. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.mwit.ac.th/mwitDoc/curriculum/mwits-curriculum-60.pdf>
- โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. อุดมการณ์และเป้าหมายในการพัฒนานักเรียน. 2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2562. จากเว็บไซต์ <https://academic.mwit.ac.th/I2400.php>
- สุนทร โคตรบรรเทา. การศึกษาเปรียบเทียบในภูมิภาคอาเซียน: ลาวและสิงคโปร์. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์. 2558. ปีที่ 2. ฉบับที่ 2: 163 – 180.

⁸ คำหัง สิบบุเรง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2562, ตำแหน่ง หัวหน้างานวิชาการ โรงเรียนพรสวรรค์และชนเผ่าเตรียมมหาวิทยาลัย. .

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563)

สัมภาษณ์

คำหัง สิบุนเรือง. สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2562. ตำแหน่ง หัวหน้างานวิชาการ โรงเรียนพรสวรรค์และ
ชนเผ่าเตรียมมหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ผู้เขียน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (Nakhon Lampang Buddhist College's Journal)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2563 – เมษายน 2563)

Volume 9 No.1 (January 2019 – April 2020)

ISSN 2350-9953 (Print)

ISSN 2672-9830 (Online)

สิทธิพร เกษจ้อย

คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
จังหวัด ขอนแก่น

วรเทพ เวียงแก

คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
จังหวัด ขอนแก่น

เอกชาติ สุขเสน

คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
จังหวัด ขอนแก่น

เอนก มุลมา

คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
จังหวัด ขอนแก่น

วาริณี โสภาร

คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
จังหวัด ขอนแก่น

พระมหากาฬวัฒน์ ลุใจคำ

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ค.ม. (หลักสูตรและการ
สอน) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ปริญญาภาส สีทอง

อาจารย์ประจำหลักสูตร ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขา
หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์

อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พระครูสุตขยาภรณ์

อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา

พระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พระมหาบรรณวิทย์ รตนโชโต

อาจารย์ผู้หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการ
ปกครอง วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

นพดล อินทเสนา	อาจารย์พิเศษวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ปาณิสรา เทพรักษ์	หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
อาหุรักษ์ สาแก้ว	อาจารย์ประจำหลักสูตร พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่
พระมหาธนกร สุภาวิโส	ครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนเทศบาล 6 นครเชียงใหม่
ณรงค์ ปัดแก้ว	อาจารย์สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นคร ลำปาง
สมศักดิ์ ศรีสันติสุข	อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
วิลาสินี ชูทอง	สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
วิเชษฐ หลุดพา	สาขาการจัดการ วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร
ภาวิดา รังสี	สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร
แดนไพร แก้วเวฬ	กองบังคับการสืบสวนสอบสวนตำรวจภูธรภาค 4, สังกัดกองบังคับการสืบสวนสอบสวน ตำรวจภูธรภาค 4
ณัฐดนัย แก้วโพธิ์งาม	อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
โอฬาร ถิ่นบางเตียว	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ชัยณรงค์ เครือหวล	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ธันนิกันต์ สุญสินภัย	อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิมพ์ตะวัน จันทัน	อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
โสภณ จาเลิศ	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ภัทรเดช ปัทมญาณาคูล	อาจารย์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ณฤณีย์ ศรีสุข	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอน พระพุทธศาสนาและจิตวิทยาการแนะแนว วิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง

จิตสุภา แกมทับทิม	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอน พระพุทธศาสนาและจิตวิทยาการแนะแนว วิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง
สุธินี ขำรักษ์	อาจารย์ประจำวิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิต พัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร
พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง
กนกรัตน์ เก่าศิริ	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง
ธีระวัฒน์ แก้วลังกา	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง
พร้อมพล สัมพันธ์โน	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง
ชลิดา แยมศรีสุข	อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
จิรณา จินดาพล	สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภูเก็ต
อัญญาณี ลีลา	สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภูเก็ต
บัณฑิตา จารุมา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรี วิทยาลัย ในพระสังฆราชูปถัมภ์
สมคิด นันตะ	วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์	ครูโรงเรียนหอวัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 2 และนักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎี บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัย บัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รพินท์นิภา เกียรติขันธ์น้อย	นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการ จัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ประทีป ไชยเมือง	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 และ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการ จัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563)

วรารณ ไทยมา

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

แบบประเมินบทความตีพิมพ์วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ชื่อบทความ

.....

ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ชื่อผู้อ่านบทความ :

.....

สถานที่ทำงาน :

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

Email.....

การประเมินคุณภาพทั่วไป

1. คุณภาพทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่ดีควรเสนอหลักวิชาการที่เชื่อถือได้ รายละเอียดที่น่าเสนอต้องผ่านการวิเคราะห์ / วิจัย และมีเอกสารหรือหลักฐานสนับสนุน

☐ ดีมาก เหตุผล

.....
.....

☐ ดี เหตุผล

.....
.....

☐ พอใช้ เหตุผล

.....
.....

☐ ยังเชื่อถือไม่ได้ เหตุผล

.....
.....

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ประโยชน์ทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่มีความสำคัญคือบทความที่เสนอความรู้หรือประเด็นใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

☐ ดีมาก

☐ ดี

☐ พอใช้

☐ ยังไม่สมควรจัดพิมพ์

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การใช้ศัพท์ทางวิชาการและภาษาที่ใช้

เกณฑ์ประเมิน : มีการใช้ศัพท์ที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสาขานั้น

☐ ดีมาก

☐ ดี

☐ พอใช้

☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

2. และการเขียนบรรณานุกรม

เกณฑ์ประเมิน : มีการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรมที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นระบบเดียวกัน

☐ ดีมาก

☐ ดี

☐ พอใช้

☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

สรุปความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการตีพิมพ์บทความ

☐ เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยไม่ต้องแก้ไข

☐ เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยมีข้อแก้ไข ดังนี้

1.

2.

3.

☐ ไม่สมควรให้ตีพิมพ์บทความ เนื่องจาก

1.
2.
3.

☐ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....
.....

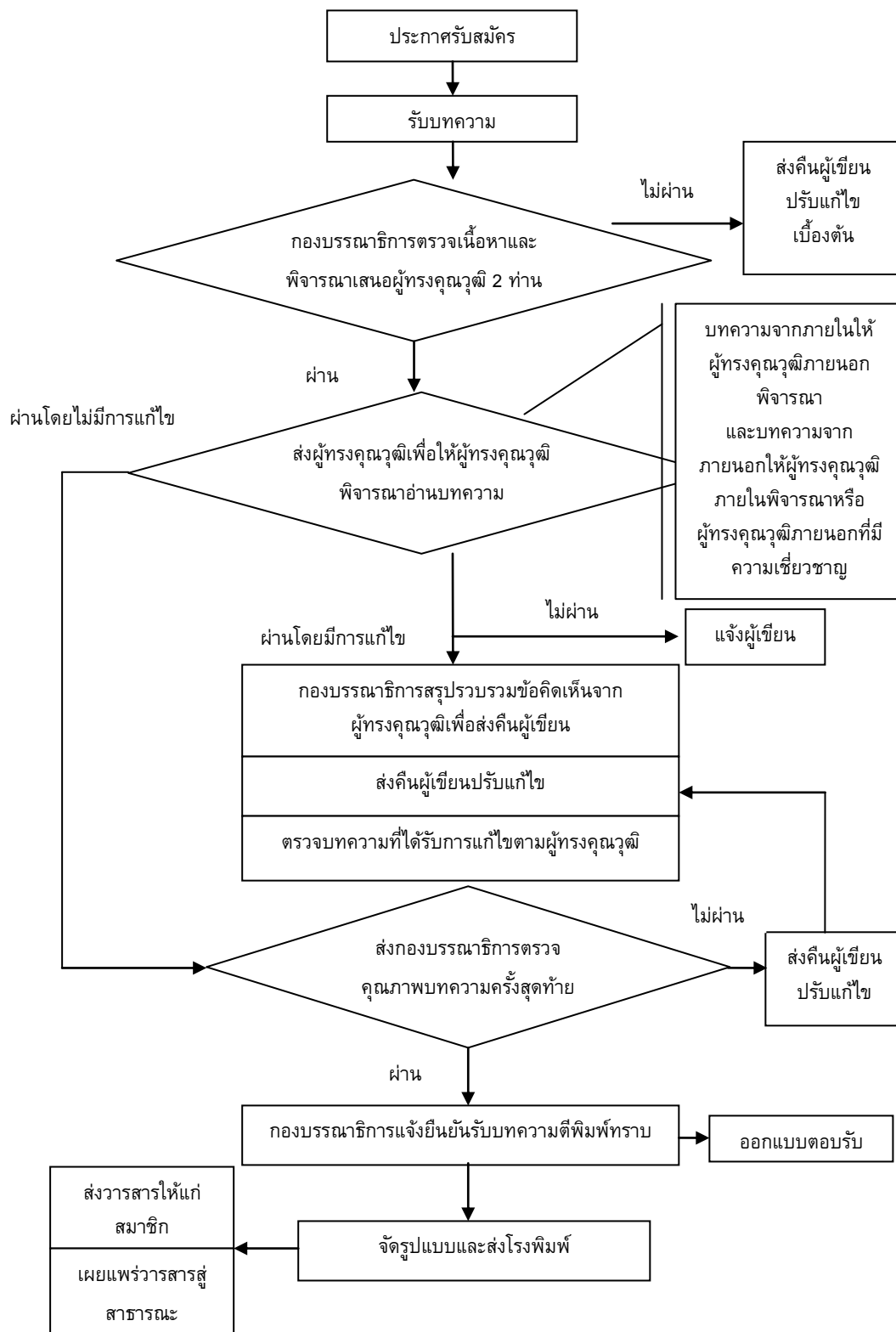
ลงชื่อ.....

()

ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้อ่านบทความ

หมายเหตุ : หากมีประเด็นชี้แนะอื่นๆ และพื้นที่ไม่เพียงพอ ท่านสามารถขยายต่อเพิ่มเติมจากนี้ได้

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
เลขที่ 662 ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130
โทรศัพท์ 0 5420 9454

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็น คณาจารย์ นิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงาน ผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จะต้องส่งบทความออนไลน์มายัง journal.mculampang.com ทั้งนี้ผู้พิมพ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

1. **ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้**แต่ละเรื่องจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษการใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยง การเขียน ภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้ว ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะสำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

2. **ขนาดของต้นฉบับ** ใช้กระดาษขนาด A4 (8.5 x 11 นิ้ว) และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เป็นแบบ double space เพื่อสะดวกในการอ่านและการแก้ไข

3. **ชนิดและขนาดตัวอักษร** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษร Browallia New

- ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา
- ชื่อผู้พิมพ์ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ
- หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา
- หัวข้อรองใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวหนา
- บทคัดย่อและเนื้อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ
- เชิงอรรถหน้าแรกที่เป็นที่อยู่ของผู้พิมพ์ใช้อักษรขนาด 12 pt. ตัวปกติ

4. **จำนวนหน้า** ความยาวของบทความ 7-15 หน้า รวมตาราง รูป ภาพ และเอกสารอ้างอิง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปแบบ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีที่มีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานการวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงบรรณ (Footnote) เป็นการทำรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงเชิงบรรณ

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

รูปแบบ

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า(ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย

ตัวอย่าง

1) ชุ.ชา. (บาลี) 27/855/191.

1.2 หนังสือทั่วไป

รูปแบบ

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), หน้า.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 38.

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2994), p.69.

1.3 วารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปัญโญ, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2557): 14-28.

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, *The Maha Bodhi*, vol. 77 No.1: 10-15.

1.4 วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

อนุวัติ กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2557.

1.5 สัมภาษณ์

รูปแบบ

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างภาษาไทย

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 18 กรกฎาคม 2557.

1.6 เว็บไซต์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [วัน เดือน ปี].

ตัวอย่างภาษาไทย

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ธรรมประกาศนโยบาย. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538970572&Ntype=9> [7 กันยายน 2555].

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, Motivation and Personnality, New York: Harper and Row Publishers, 1970.

การเขียนบรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

จำนง อติพัฒนสิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

2) วารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อ
เรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
(มกราคม-เมษายน 2557): 14-28.

3) วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้เขียน. “ชื่อเรื่อง”. ชื่อปริญญา. ชื่อแผนกวิชาหรือคณะมหาวิทยาลัย, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของ
พระพุทธเจ้า”. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

4) สัมภาษณ์

รูปแบบ

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างภาษาไทย

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
18 กรกฎาคม 2557.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ธรรมประกาศโนบาย.[ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [7
กันยายน 2555].

6) ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, Motivation and Personality, New York: Harper and Row Publishers, 1970.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพหรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

